

ላንቺና ላንተ

የኢትዮጵያ የፅንሰና የማህፀን ሐኪሞች ማህበር
Ethiopian Society of Obstetricians and Gynecologists

ለንቸና ለንተ

ቅጽ 09

ማውጫ

- ቅጣት ለሌላውም አስተማሪ ቢሆን...
- «...ከሙያዊ እውቀቱ ባሻገር ትእግስትና እርጋታ...»
- «ኢክላምፕሲያ... ከደም ግፊት ያለፈ ነው»
- «...ገናን በፍጹም አልረሳውም»
- «...አንዲት ነርስ ለስምንት እና አስር ልጅ...»
- ያቺን እናት አልረሳትም!
- ምርጫው ለእናትየው ይሰጥ
- የሴቶች ጤና ...
- ከዚህ በላይ ምን የሚያስደስት ነገር ይኖራል?
- ዓለም አቀፍ የአዋላጅ ነርሶች ቀን
- ሕይወት እየሰጠች እናት ለምን ትሙት?
- ሰው ሰራሽ የሥነተዋልዶ አገልግሎት - ለማርገዝ የተቸገሩትን ለማገዝ
- የእናቶች ሞት ቅኝትና ተገቢ ምላሽ...
- እናት ስትደማ አይደለም ደም መጠየቅ ያለበት!
- ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ መከላከል፣ መቋረጥ የሌለበት ሥራ ነው
- እራስህን/ሽን እንኳን ደስ ያለህ/ሽ ማለት ልመድ/ጂ
- «...የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና...»
- «መውለድ አሁን ነበር... አሉ»
- ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት...
- በየዓመቱ 66 ሺሕ ሴቶች በማህፀን በር ካንሰር ይያዛሉ
- ለማዳ እንስሳት...በእርግዝና ወቅት
- «በየዓለም...303,000/እናቶች በየዓመቱ ይሞታሉ...»
- «...መድሃኒትን በሕፃናት ላይ መሞከር አይቻልም»
- «...ጥረቴ ..ሴቷን ወደ ሙሉ ሰውነቷ መመለስ ነው»
- «...ጥሩ መሥራት ጥሩ ነው...»
- «...ከቫይረሱ ነፃ የሆኑ ብዙ ሕፃናትን እያገኘን ነው»
- «...መድሃኒቱ ተሰዋሱን እንዲለማመደው እያደረግን ነው...»
- የማህፀን በር ካንሰር ሴል አመላካች ... ቁጥር እየጨመረ ነው
- የላፓራስኮፒ እይታው ብሩህ ነው

- Hysteroscopy...የማህፀን ምርመራ
- ኤችአይቪ ቫይረስ በደም ውስጥ አለ? ወይንስ?
- «...ጥሩ የሚባለው መድኃኒት መድኃኒት አለመውሰድ ነው...»
- የወር አበባ እና ተያያዥ የጤና ችግሮቹ
- ...ዛሬም መገለል አልቀረም
- የሴት ልጅ ግርዛት...ዛሬም አለ?
- የአጥንት መሰሰት (Osteoporosis)
- «... ካንሰርን በተስተካከለ የአመጋገብ ሥርዓት መከላከል...»
- ኤችአይቪን በተመለከተ የመዘናጋት ነገር...

ላንቲና ላንተ

ቅጽ 09

አዘጋጅ

ዋና አዘጋጅ

ጻሃይ ተፈረደኝ

ምክትል ዋና አዘጋጅ

አዲሱ ደረሰ

ኮፒ አርታኪ

ሰላማዊትክፍሌ

ከፍተኛ አርታኪዎች

ፕሮፌሰር ሉቃስ ገብረ

ዶ/ር ሰላሞን ቁምቤ

ዶ/ር እያሱ መስፍን

ዶ/ር እስክንድር ከበደ

ዶ/ር አሸብር ጌታቸው

ዶ/ር ገላኔ ሌሊሴ

ዶ/ር ገነት ገ/መድህን

ዶ/ር ማቲያስ አስራት

ዶ/ር መሰረት አንሳ

መግቢያ

የኢትዮጵያ ጽንሰና ማህጸን ሐኪሞች ማህበር በከፍተኛ ደረጃ አሳሳቢ የነበረውን የእናቶች ሞትን ለመቀነስ የሚደረገውን ጥረት ለማገዝ እና ባጠቃላይ የሴቶች፤ የእናቶች እና ህጻናት እንዲሁም የስነተዋልዶ ጤናን በሃገሪቱ ለማሻሻል የተመሰረተ ማህበር ነው። ማህበሩ ከተመሰረተበት ከ1984 አ/ም ጀምሮ ከሃገር በቀል እዲሁም ከሃገር ውጪ ካሉ ተቋማት ጋር በመተባበር የተለያዩ ፕሮጀክቶችን ቀርጾ ሲንቀሳቀስ ቆይቷል።

ማህበሩ በቋሚነት ለረጅም ጊዜ ሲተገብራቸው ከነበሩት ፕሮግራሞች አንዱ በማህበሩ የኮሙኒኬሽን ክፍል እየተዘጋጀ ሲተላለፍ እና ሲነበብ የነበረው የላንቺና ላንተ የሬዲዮ ፕሮግራም እና የጋዜጣ አምድ ነው። የላንቺና ላንተ ፕሮግራም በሳምንት አንድ ጊዜ በመጀመሪያ በኤፍኤም አዲስ 97.1 ከዚያም በኢትዮጵያ ሬዲዮ ብሔራዊ አገልግሎት፤ በየሳምንቱ ለሰላሳ ደቂቃ ሲተላለፍ ቆይቷል። ይህንን የሬዲዮ ፕሮግራም የሚደግፈው የጋዜጣ አምድ በተመሳሳይ ለባለፉት ከአስር አመታት በላይ በአዲስ አድማስ ጋዜጣ ላይ ሲነበብ ቆይቷል።

የላንቺና ላንተ የሬዲዮ ፕሮግራም እና የጋዜጣ አምድ በስነተዋልዶ ጤና ላይ የማህበረሰቡን ችግር መሰረት በማድረግ እና የጤና ባሞያዎችን በማሳተፍ የተለያዩ ርዕሶች ላይ የግንዛቤ ማስጨበጫ ፕሮግራሞችን እና ጽሁፎችን ሲያደርስ ቆይቷል።

በዚህ የላንቺና ላንተ የአርካይቭ እትም ላይ በማህበሩ የኮሙኒኬሽን ባለሙያ አበበ ተሻገር፤ ቤቴሌሄም ነጋሽ ተዘጋጅተው እና በአዲስ አድማስ አማካይነት ለማህበረሰቡ ሲደርሱ የነበሩ ጽሁፎችን ታነባላችሁ። እነዚህ የጽሁፍ ስብስቦች በጊዜ ውስጥ ውበታቸውም ሆነ ሳይንሳዊ ጥቅማቸው ያልሟሸሸ እንደመሆኑ ለአንባቢዎች ከፍተኛ የግንዛቤ ማስጨበጫ ምንጭ እንደሚሆኑ የማህበሩ አምነት ነው።

ቅጣት ለሌላውም አስተማሪ ቢሆን...

« ልጅቷ አምስት ዓመትዋ ነው። ምንም አትናገርም። ተገዳ መደፈሯን ቤተሰቦቿም በቶሎ አለወቁላትም። እሷም አልተናገረችም። ላለመናገሯ ምክንያቱ ደግሞ አስገድዶ የደፈራት ሰው ብትናገረ እገድልሻለሁ ብሎ ስላስፈራራት ነው። ከሁለት ሳምንት በኋላ ልጅቱ ወደ ሆስፒታል ስትመጣ... በምትደፈርበት ወቅት ማህፀኗ በመተርተሩ ... ማህፀንዋና በአካባቢው ያለው አካሏ በሙሉ በከፍተኛ ሁኔታ ቆስሏል። ሆኗ መግል ይዟል። የነበራት ዕጣ ፈንታ ገና የእምስት ዓመት ልጅ ብትሆንም ማህፀኗን አፕራሲዮን አድርጎ ማስወጣት ብቻ ነበር። የሚያሳዝነው ነገር ...በከፍተኛ ሁኔታ የቆሰለው ማህፀን በአፕራሲዮን ከወጣ በኋላ አለመትረፍ ነው። መድሃኒት እየወሰደች ባለችበት ሁኔታ ከአምስት ቀን በኋላ Septic shock በሚባል በሽታ ምክንያት ሕይወቷን ማትረፍ አልተቻለም።

ዶ/ር ኑሩ መሐመድ ኡመር

ከላይ ያነበባችሁት ምስክርነት የዶ/ር ኑሩ መሐመድ ኡመር ነው። በሥራቸው ያጋጠማቸውን አሳዛኝ ሁኔታ ሲገልጹ የአስገድዶ መድፈር ወንጀል እየተበራከተ ለመሄዱ አንዱ ምክንያት ሕጉ በትክክል ተግባር ላይ አለመዋሉና ለሌላው አስተማሪ አለመሆኑ ነው ብለዋል።

ዶ/ር ኑሩ መሐመድ ኡመርን በአዳማ ሆስፒታል ሜዲካል ኮሌጅ ያነጋገርናቸው ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት በአንድ ማዕከል ሁሉንም አገልግሎት የማግኘታቸውን ልምድ ለሌሎችም ለማካፈል እንዲያመች በስፍራው ተገኝተን ሁኔታውን በመከታተላችን ነው። ይህ ማዕከል ተገዶ በመደፈር ብቻም ሳይሆን በማንኛውም መልኩ ጉዳት ለደረሰባቸው ሕፃናት የሕክምናው፣ የፖሊስ፣ የሕግ አገልግሎት እና የሥነልቦና የምክር አገልግሎት የሚሰጥበት ሲሆን ማዕከሉ ለምን እንደተመሠረተ የሚነግሩን የሥነልቦና ባለሙያው አቶ መኮንን በለጠ ይባላሉ።

«ሕፃናቶቹ ችግር ተፈጥሮባቸው እና አገልግሎቱን ፈልገው ሲመጡ ከሚታይባቸው ባህርይ መካከል ሰው መሸሸና መጥላት ይገኝበታል። በማዕከሉ ግን ፖሊስንም ሐኪሙንም እንዲሁም ማንኛውንም ባለሙያ እንዳይፈሩ በአሻንጉሊት እየተጨመሩ እና የተለያዩ ሥዕሎችን እያዩ ችግሩን በተቻለ መጠን እንዲረሱና እውነታውን በትክክል እንዲናገሩ ተደርጎ መረጃ የሚሰጡበት ነው። የሕክምናውን ዘርፍ ስንመለከት

ወደማዕከሉ የሚመጡ ሕፃናት የሚታከሙት ከሙያ ባሻገር በተለይ በሚገባ የሠለጠኑ የሕክምና ባለሙያዎች ስለሚያከሙዋቸው በትክክል ጤንነታቸው እንዲስተካከል እንዲሁም ወደ ሕግ የሚተላለፈው መረጃ ጥቃት አድራሹ ተገቢውን ቅጣት እንዲያገኝ ያስችላል። ከዚህም በተጨማሪ በተለያዩ ሙያ ውስጥ የምንገኝ ባለሙያዎች ስለሕፃናቱ ያለን እውቀት የተለያዩ ነበር። ነገር ግን የሥነልቦናና ማኅበራዊ ድጋፍ ምን መሆን አለበት የሚለው ሳይንስ ሁሉም ከሚያይበት ሙያ ወጣ ባለ መልኩ ችግራቸውን ለመረዳት ዝግጁ ስለሆነ እዚህ በተለይ በጣም ተጎድተው አይደለም .. በስስ ተጎድተው የሚሄዱ ሕፃናት ሁሉ ቁጥራቸው እየቀነሰ ነው። ከተለያዩ አካላት የሚሰጠን አስተያየትም እጅግ ተጎድተው ፈጠራቸውን ...ተገላገልን...ፍጹም የሆነ ሥራ መሠራት ባይቻልም አንፃራዊ በሆነ መልኩ ግን ማዕከሉ ጥሩ ሥራ እየሠራ ነው የሚል ምስክርነት ተችሮታል» ብለዋል አቶ መኮንን።

ዶ/ር ደሳለኝ ፈቃዱ በአዳማ ሆስፒታል ሜዲከል ኮሌጅ የቀዳሚ ሕክምና የድህረ ምረቃ ተማሪ ሲሆኑ ወንዶች ተገዶ የመደፈር ወንጀል ሲፈጸምባቸው ሕክምና የሚሰጡ ባለሙያ ናቸው። ዶ/ር ደሳለኝ እንደሚሉት...

«የወንዶች ተገዶ መደፈር በየጊዜው ቁጥሩ እየጨመረና እየተባባሰ ነው። እንደጊዜውና አካባቢውም ሁኔታው ይለያያል። ለምሳሌ በአዳማ በተለይም ጫት እና ሺሻ የሚጠቀሙ እንዲሁም መጠጥ የሚጠጡ ወጣቶች ባሉበት አካባቢ ይህ ጥፋት በሰፊው የሚፈጸም ነው። በትምህርት ቤትም ከፍ ከፍ ያሉ ተማሪዎች በዕድሜያቸው አነስ ያሉትን አስገድደው ይደፍራሉ። ወጣቶቹ እርስ በእርሳቸው ይህንን አድርጌያለሁ እየተባባሉ እርስ በእርስ በመማማርም ሙከራውን የሚያደርጉ አሉ። ወንዶች ልጆች ተገደው ሲደፈሩ አካላቸው ይደማል። በተለይም ግንኙነቱን የፈጸመው ሰው ከተደፋረው እጅግ የላቀ ከሆነ ሰገራቸውን መቆጣጠር እስኪቆታቸው ድረስ ጉዳት ይደርስባቸዋል። ኤችአይቪ ኤድስ፣ ሄፒታይተስ የመሳሰሉት በሽታዎች ከመተላለፋቸውም በላይ በኢንፌክሽን ምክንያት ብዙ የሚሰቃዩ ልጆች አሉ። ሕክምናው እስከ ቀዳሚ ሕክምና ድረስ ከፍ ሊልም ይችላል» ብለዋል።

ዶ/ር ኑሩ መሐመድ ኡመር ተገዶ መደፈር ዕድሜ አይወስነውም ብለዋል። «ተገዶ መደፈር ዕድሜ አይወስነውም። ከ50 ዓመት በላይ የሆኑ ሴት ተገደው ተደፍረው ለሕክምና መጥተዋል። ሕፃናቱ ደግሞ ከ5-7 ወር ድረስ ያሉ ተገደው ተደፍረዋል። በእርግጥ ደፋሪዎቹ ከሁሉም የኅብረተሰብ ክፍል ናቸው ሊባል ይችላል። ነገር ግን በአብዛኛው ጥቃቱ የሚፈጸመው በቅርብ ባሉ፣ በሚታወቁ፣ በሚታሙኑ፣ ቤተሰብ በሆኑ ሰዎች ነው። ስለዚህ ቤተሰብ በተቻለ መጠን መጠንቀቅ ይገባዋል።

የልጆችን አዋዋልና አቅጣጫ በተለይም ወላጆች ወደ ልጆቹ ቀረብ ብለው በነፃነት ውይይት ማድረግ ይጠበቅባቸዋል። ልጆች በግልጽ የሆኑትን ነገር ለቤተሰባቸው እንዲናገሩ፣ ድብቅ እንዳይሆኑ እየተነገሩ ማሳደግ ተገቢ ነው። በሌላም በኩል የሕዝብ መገናኛ ብዙሃን ስለመደፈር አስከፊነት በግልጽ ኅብረተሰቡን ማስተማር መቻል አለባቸው። ኅብረተሰቡ ካልተማረ እና ልጆቹም እራሳቸውን መከላከል ካልቻሉ ጉዳቱ የከፋ ነው። በእርግጥ አንዳንድ ጊዜ እራስን ለመከላከል በማይችሉበት ዕድሜ መደፈር እንደሚገጥም የታወቀ ነው። ነገር ግን ኅብረተሰቡ በሚገባ ምን ማድረግ እንዳለበት አስቀድሞ ማወቁ ጠቃሚ ይሆናል። ሌላው ነገር... ያጠፋው ሰው በሕግ ሲቀጠ ቅጣቱ ለሌሎችም አስተማሪ መሆን ይገባዋል። አንድ የማስተውሰው ነገር አለ... 'አንድ ሰው አንዲትን ሕፃን ልጅ አስገድዶ በመድፈሩ ለአሥር ዓመት እስራት ተፈረደበት። ነገር ግን ገና በሶስት ወሩ መንገድ ላይ ሲያገኘኝ ...አስፈረዳችሁብኝ አይደል? እንገናኛለን... ግድየለም' በማለት ነበር ዝቶብኝ የሄደው... ኅብረተሰቡን በሁለት መንገድ ማስተማር ይቻላል። በአንድ በኩል በበጎ መልኩ እያባባሉ ትምህርት እየሰጡ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ላጠፋው ጥፋት ተገቢውን ቅጣት እየሰጡ መሆን ይገባዋል» ብለዋል ዶ/ር ኑሩ መሐመድ ኡመር።

የሥነልቦና ባለሙያ የሆኑት አቶ መኮንን በለጠ ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት ሁሉንም አገልግሎት በአንድ ማዕከል የሚያገኙበት ስፍራን አመሠራረት እንደሚከተለው አብራርተዋል።

«በአዳማ ከተማ ውስጥ ተጥለው የተገኙ ሕፃናት በብዛት ይገኙ ነበር። ተጥለው የተገኙትን ሕፃናት ማህበረሰቡ በማግኘት ለፖሊስ ሪፖርት ያደርጋል። ፖሊስ ደግሞ በቅድሚያ የጤንነት ሁኔታቸውን ለማረጋገጥ የሚመጣው ወደ ሆስፒታል ነው። ጤንነታቸው ከተረጋገጠ በኋላ ልጆቹ ለእንክብካቤ የሚወሰዱት እስር ቤት ወዳሉ ሴት እስረኞች ይሆናል። ፈቃደኛ የሆነ ድርጅትም ሆነ ግለሰብ እስኪገኝ ድረስ ሕፃናቱ የሚቆዩት በዚህ ሁኔታ ነበር። ቀድሞ የጎዳና ሕፃናት ወዳጆች ኢትዮጵያ ማህበር ይባል በነበረው መሥሪያ ቤት ሁኔታው ሲጠና በመንገድ ላይ ተጥለው የሚገኙ ሕፃናት የሚወለዱት ተገደው ከተደፈሩ ሴቶች መሆኑ ተረጋገጠ። የጥናቱ ውጤትም ይፋ ሲሆን የሚመለከታቸው የኅብረተሰብ አባላት በሙሉ እድርና የሴት ባልትና፣ ማህበር የመሳሰሉት ሁሉ ተሰብስበው በጉዳዩ ላይ ሲመክሩ በስተመጨረሻም የአዳማ ከተማ ከንቲባ ቢሮ፣ የአዳማ ሆስፒታል ኃላፊዎች እንዲሁም የጎዳና ተዳዳሪ ወዳጆች ኢትዮጵያ ማህበር የአዳማ ቅርንጫፍ በጋራ በመመካከር... የተጣሉ ሕፃናት ማቆያ... እንዲኖር ወሰኑ። ስለዚህም ተገደው የተደፈሩ ሕፃናት አገልግሎት የሚያገኙበት ይህ ማዕከል

ሲቋቋም የአዳማ ሆስፒታል ቦታውን በነጻ ሰጠ፤ የከተማው ከንቲባ ቢሮ የተወሰነ ገንዘብ ያዋጣ ሲሆን የጎዳና ተዳዳሪ ሕፃናት ማኅበር ግንባታውን ጨርሶ ባለሙያዎችን ቀጥሮ ሥራ እንዲጀመር ተደርጓል።

የሥነልቦና ባለሙያው አቶ መኮንን በለጠ አክለው እንዳብራሩት ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት የሚገለገሉበት ይህ ማዕከል ከተመሠረተና ሥራ ከጀመረ ወዲህ ባለሙያዎቹ የጋራ አስተሳሰብና ግንዛቤ መፍጠር ስለጀመርን እኛ ባለሙያዎች እራሳችን የነበረንን እውቀት በተሻለ መንገድ ለማሳደግ ረድቶናል። ይህ አሠራራችን እኛን ባለሙያዎቹን ወደተሟላ ስብእናና ወደተሟላ አመለካከት እንድንገባ ያደረገን ነው። ስለዚህ ጠቀሜታው አገልግሎቱን ለሚወስዱ ብቻ ሳይሆን አገልግሎቱን ለምንሰጠው ሰዎች የተቀራረበ አስተሳሰብ፣ የተቀራረበ እንክብካቤ፣ የተቀራረበ ፍቅር ለተገልጋዮቹ ሰጥተን ተደስተው እንዲሄድ የማድረግ ብቃታችን እየጨመረ እንዲሄድ ረድቶናል» ብለዋል።

ለወንድና ሴት ሕፃናቱ አገልግሎቱን በተበታተነ መልኩ የሚሰጡ ሁሉ አገልግሎቱን ወደ አንድ ማዕከል ለማምጣት የሚያስችላቸውን የሥራ ልምድ ለመስጠት ፈቃደኛ መሆናቸውንና ለመጎብኘት ለሚፈልጉ ሁሉ በራቸው ክፍት መሆኑን የሥነልቦና ባለሙያው አቶ መኮንን በለጠ በስተመጨረሻው ገልጸዋል።

«...ከሙያዊ እውቀቱ ባሻገር ትእግስትና እርጋታ...»

የእናቶች ሕክምና በተለያዩ መንገድ በተጠናከረ መልኩ ይካሄድ ዘንድ መንግሥት እንዲሁም የተለያዩ ተቋማት የየግለሰብ ጥረት በማድረግ ላይ ናቸው። የእናቶች ሞትን ለመቀነስ የሕክምናው ትግበራ እስከወረዳ እና ቀበሌዎች ዘንድ ይደርስ ዘንድ የጤና ኤክስቴንሽን ሠራተኞችን ከማሰማራት ባሻገርም ኅብረተሰቡ በቡድን እየሆነ የሚወያይበት አሠራርም ተዘርግቷል። በዚህ እትም የምናስነብባችሁ በባህርዳር የፈለገ ሕይወት ሆስፒታልን እና በዚያው የሚገኘውን የሐምሊን ፊስቲላ ቅርንጫፍን የሚመለከት ሲሆን በዚያ ያገኘናቸውን ታካሚዎች ምስክርነት እንዲሁም የሕክምና ባለሙያዎችን አስተያየት አክለናል።

በባህርዳር ፈለገ ሕይወት ሆስፒታል በእናቶች መኝታ ክፍል ካገኘናቸው ታካሚዎች መካከል የማህፀን ሕክምና በማድረግ ላይ አንዲት እናት ነበረች። የተሠራላት የማህፀን ቀዶ ሕክምና ነው።

«...አሁን አፕራሲዮን ከተሠራልኝ ሁለት ሳምንት ሆኖኛል። ከመሠራቱ በፊት የነበረኝ ሕመም ሰውነቴ እያበጠ ሆዴን እያመመኝ እና ትውከትም ነበረኝ። ከዚህም በተጨማሪ ከአክታይ ጋር ደም ፀደወጣ ነበር። በዚህ ምክንያት ነው ወደ ሆስፒታል የመጣሁት።»

በአጠገቧ የነበሩት ሐኪም እንደተናገሩት... ይህ የማህፀን ሕመም ወደ ካንሰርነት የሚያመራ ሲሆን ወደ ሳንባ ሲሠራጭ በአክታ ደም ሊያመጣ ይችላል። ሴቶች ማድረግ ያለባቸው አስቀድሞውኑ ሕመሙ ሳይባባስ ምርመራ እያደረጉ ጤንነታቸውን መንከባከብ ነው ብለዋል።»

ከታካሚዋ አጠገብ ባለቤትየው ይገኛሉ። ባለቤትየው እንደሚሉትም ሁኔታውን አይተው ከፍ ወዳለ ሕክምና ያመጡዋት እሳቸው ናቸው።

«...እኔ ሕመሟ መልኩን እየለወጠ ሲመጣ መታከም አለብኝ ብዬ እርሻውንም ቤት ንብረቱንም እርግፍ አድርጌው ይሄው ከሷ ጋር ተቆራምጃለሁ። ልጆችም ትንንሾች ጭምር ስላሉ ለጎረቤት አደራ ትቻቸው ነው የመጣሁት። እሷ የልጆች እናት እንዲህ ተይዘ...ምን ቤት አለኝ? እሷ ትትረፍልኝ እንጂ ሌላም አያሻኝም።»

ከላይ ያነበባችሁትን መልስ የሰጡት የማህፀን ታካሚዋ ባለቤት አቶ ደርጉ በፈንታው ናቸው። እኝህ ሰው ጥሩ የትዳር አጋር ተብለው ሊጠቀሱ የሚገባቸው ናቸው። ሚስትየው ሆስፒታል ከገባች ጀምሮ እኛ እስክናገኛቸው ድረስ ለ20 ቀናት ከዚያ አልተንቀሳቀሱም። ወደፊትም እስከ ሳትድንልኝ የትም አልሄድም ብለውናል። ይህ

እንግዲህ አንዳንድ የትዳር አጋሮች እንደ ምሳሌ ሊወስዱት የሚገባ በጎ ነገር ነው። ሚስትየው በምትፈልገው እገዛ ሁሉ ከቅርብ ሆኖ መከታተል ትክክለኛው ዕርምጃ ነው። በመቀጠል ያመራው ወደ ፈለገ ሕይወት ሆስፒታል የሐምሊን ፊስቱላ ሕክምና ማዕከል ነው።

«...ታተይ...አንቺ ግን እስከመቼ ድረስ ነው እንደ ወንድ ቆመሽ የምትሸኚው? እኔ በጣም ነው የማፍረው። እንደ ሴቶቹ ቁጭ ብለሽ አትሸኚም እንዴ? ደግሞም ትሸቻለሽ...»

የጸ ዓመት ልጅ ለእናቱ የተናገረው

የፊስቱላ ታማሚዎች በቤተሰባቸው... በትዳራቸው ዘንድ ብዙ የሥነልቦና ጉዳት ይደርስባቸዋል። ከላይ ያነበባችሁትን የተናገረችው ሴት በባህርዳር ሐምሊን ፊስቱላ ለሕክምና የመጣች እናት ናት። ይህች እናት ሰለትዳርዋ ስትመሰክር « ባለቤቴማ እኔን ወደ ቤተሰቦቼ ከመውሰዱ በፊት በትንሹ ለሦስት ወራት ያህል ዘር ብሎም አይቶኝ አያውቅም። በቤቴ እህል ውኃም መቅመስ ትቶ ነበር። ያሉ ከገበያ የሚውል በመሆኑ በዚያውም ምግቡን በልቶ ይመጣል። ከዚያም ሲበቃው... ቤቴ ሸተተ... ልጄንም (ከላይ አፍራለሁ ያለኝን) በሽተኛ ልታደርገው ነው ብሎ ወደ ቤተሰቦቼ ወሰደኝ። እኔን ወደ ቤተሰቦቼ በወሰደ በሁለተኛው ወር እንደገና ሠርግ ተደግሶ ሌላ ሴት አግብቶ.. አሁን የሁለት ልጆች አባት ሆኗ» ስትል ነበር ወርቅነሽ ባይነሳው እማኝነቷን የሰጠችን። ሌላዋ እናት በባህርዳር ሐምሊን ፊስቱላ ሆስፒታል ያገኘችት ደግሞ ከዚህ ተቃራኒ ታሪክ ያላት ናት።

«...እኔማ... እስከዛሬ ድረስ ባልተቤቴ በጣም ተመችቶኛል። ወደፊት የሚሆነውን አላውቅም እንጂ እስካሁን እወደዋለሁ። ደግሞም በበሽታይ ምንም አልተጠየፈኝ። እንዲያውም ለእኔ በጣም ያዝናል። ሥራው በዝቶብሽ ይሆናል። እስቲ ተይውና እረፊ ይለኛል። ታዲያ አሁን ወደ ሆስፒታል ስመጣ ወዲያው በአንድ ቀን በሁለት ቀን ተሠርቶልኝ የምሄድ መስሎት ነበር። ... ትንሽማ መተኛትና መታከም አለባት... ትከርማላች...ሲባል... እሪ እያለ እያለቀሰ ነው ትቶኝ የሄደው። እንዲያውም እዚህ የተመለከተው ሰው ሁሉ በጣም ነው ያዘነላት።» ብላለች።

ይህችን እናት በምን ምክንያት ነው ፊስቱላ የያዘሽ ስንል ጠይቀናታል። መልሷም የሚከተለው ነው።

«...እኔ እኮ በቤት ውስጥ አይደለም የወለድኩት። ምጥ ሲጀምረኝ በአቅራቢያው ወዳለው ጤና ጣቢያ ነበር የሄድኩት። አካባቢዬ ሞጣ ሲሆን በዚያም ለአንድ ቀን ሳምጥ ቆይቼ... አልሆን ሲላቸው ቅርብ ወዳለው ሐኪም ቤት አስተላለፏኝ። በዚያም አፕራሲዮን

ተደርጌ ተገላገልኩ። ልጄ ግን ሞቷል። ከዚያ በኋላ ሽንት ሲፈሰኝ... አሁንም በሰምንቱ ወደ ሐኪም ሄድኩ። ተይው.. መፍሰሱን አትጥይው... እያለቃለቀልኝ ነው... የሚል መልስ ነው የሰጡኝ። ይኼው... እየባሰ ሲሄድ... በስምንት ወር ወደ ባህርዳር ሂጂ ብለውኝ መጣሁ። አሁን ይህውና ታክሜያለሁ። ወደ አገሬም ስሄድ እንደዚህ የታመሙ ሳገኝ... ሂዱና ታከሙ እላለሁ።»

እማዋይ ዓለም (ባህርዳር)

ከላይ ታሪኪን ያነበባችሁት እናት ከባሏ እና ከቤተሰቦቿ ጋር ያላቸው ፍቅርና መተሳሰብ ይበል የሚያሰኝ ነው። ከዚህ በታች ታሪኪን የምታነቧት እናት ደግሞ በተቃራኒው የተጎዳች ናት።

በላይነሽ ወደ ባህርዳር ፊስቱላ የመጣችው ከወረኢላ ነው። እሷ እንደምትለው፡-
«...እኔ ሕመሙ ሲጠናብኝ እና መሳቀቁ ሲበዛብኝ.. ወደ ግል ሐኪም ቤት ሄድኩኝ። በዚያም በጠቅላላው ለምርመራው ለሕክምናው ተብሎ እስከ አሥራ ሁለት ሺሕ ብር ድረስ ከከፈልኩኝ በኋላ...ይሄንን ወደ ባህርዳር ሄደሽ ብትታይ ይሻላል ብለውኝ ወደዚህ መጣሁ። ገንዘቤን በነጻ ከስሬያለሁ። ወንድሞቼ ከየትም ከየትም እያሉ የሠሩበትን ገንዘብ እየላኩልኝ ነው እንጂ...ባለቤቴማ ቢነግሩትም ከቁብ አልቆጠረውም። አስቀድሞውንም ሽንት ሲፈሰኝ አትረቢኝም ብሎ ፈትቶኛል። ስለዚህ አሁን የእናቴ ልጅ ወንድሜ ይዞኝ መጥቶ የመጨረሻውን እስከማይ ተመልኼም አልሄድ ብሎ... የቀን ሥራውን እየሠራ እዚሁ ባህርዳር ይገኛል። እኔ ተሠርቶልኝ ብድን ሰላቴን እየሰገድኩ ከሰው ተደባልቄ እግዚአብሔርን እያመሰገንኩ መኖር ነው... ምኞቴ ይህ ነው።»

ሲ/ር ሒሩት ክንፉ አዋላጅ ነርስ ሲሆኑ በጥብሊክ ሼልዝ የማስተርስ ዲግሪያቸውን ሠርተዋል። በሐምሌን ፊስቱላ የባህርዳር ቅርንጫፍ ለ8 ዓመት ያህል ሠርተዋል። ሲ/ር ሒሩት በተጨማሪም የሐምሌን ኮሌጅ የሚያስመርቃቸውን አዋላጅ ነርሶችም ሥራቸውን ይከታተላሉ። እንደ እሳቸው እማኝነት በሥራ ዘመናቸው የታዘቡት ብዙ ልዩነት መኖሩን ነው። ወደ 50 የሚጠጉ አልጋዎች ቢኖሩም ታካሚው ከዚያ በላይ ስለሚሆን በፍራሽ ላይ ጭምር ያስተኙ እንደነበረ ነው። ከተወሰኑ ዓመታት በፊት ቀይ ሕክምናው በሚሠራበት ቀን እስከ ስድስት ሴቶች የሚሠራላቸው ሲሆን በሰምንት ውስጥ እስከ አሥራ ስምንት የሚሆኑ እናቶች አጥራሲዮን ይደረግላቸው ነበር። አሁን ግን በሰምንት እስከ ስድስት ሴቶች ይሆናሉ ሕክምናውን የሚያገኙት። በእርግጥ በጣም ቢቀንስም ታካሚ ግን የለም ማለት አልቻልንም።

ሲ/ር ሒሩት አክለው እንደገለጹትም በአሁኑ ወቅት የሚመጡት ታካሚዎች ከበሬተኞቹ ጋር የሚለያዩበት ምክንያት በምጥ ከቤታቸው ይቆዩና ከዚያ በኋላ ወደ ሆስፒታል

ሲግሃዱ በቀዶ ሕክምናው ጊዜ በምጥ የተጎዳው ሰውነታቸው የመቀደድ አጋጣሚ ይኖረዋል። በዚህ ምክንያትም የፊስቱላ ሕመምተኞች ለመሆን ይገደዳሉ። በእርግጥ በአሁኑ ወቅት ያሉት ታካሚዎች ሽንት ሲፈሳቸው ከወራት ዕድሜ ባለላፊ ጊዜ ወደ ፊስቱላ ሐኪም ቤት ይመጣሉ። እዚህ ተሠርቶላቸው ሙሉ ለሙሉ መዳን ካልቻሉም ወደ አዲስ አበባው ፊስቱላ ሆስፒታል ይላካሉ ብለዋል።

በስተመጨረሻም ሲ/ር ሒሩት የገለጹት አንዳንድ ጊዜ የሕክምና ባለሙያዎች ትእግስት ስለሌላቸው እና ሕመምተኞችን በእርጋታ ሰለማያስተናግዱም ችግር ሊፈጠር እንደሚችል ነው። የሕክምና ባለሙያ ከሙያዊ እውቀቱ ባሻገር ትእግስትና እርጋታ ማድረግ በተፈጥሮው ሊላበሰው የሚገባ ነገር ነው ብለዋል።

ዶ/ር ባዘዘው ፈቃድ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስትና የባህርዳር ፈለገ ሕይወት ሆስፒታል የእናቶች ሕክምና ክፍል ኃላፊ ናቸው። እንደ እሳቸው ምስክርነት ሆስፒታሉ ዙሪያውን ላሉ የጎብረተሰብ ክፍሎች ሪፈራል ሆኖ የሚያገለግል ሲሆን ተደራሽነቱም ከ7-9 ሚሊዮን ለሚሆን ሕዝብ ነው። በአካባቢው ሁሉ ችግር ያለባቸው እናቶች እየመረጡ ለሕክምና የሚመጡበት ሆስፒታል ነው። የእናቶች ጤንነትን አደጋ ላይ ከሚጥሉት መካከል የደም መፍሰስ፣ የማህፀን መተርተርና የደም ግፊት ሲሆን በአብዛኛው ግን ከወሊድ በፊትም ሆነ በወሊድ ወቅት የማህፀን መድማት አደጋ ያደርሳል። ቢሆንም ግን ሆስፒታሉ ባለው አቅም ሁሉ በመረባረብ የብዙ እናቶች ሕይወት እንዲተርፍ እየተደረገ ነው። ቅድመ ወሊድና ድህረ ወሊድን ስንመለከት አሉ ዶ/ር ባዘዘው... ቅድመ ወሊድ ክትትል ከተፈለገው ደረጃ ደርሷል ባይባልም በጣም ተሻሽሏል። ነገር ግን የድህረ ወሊድ ክትትል አሁንም እጅግ በጣም ዝቅተኛ በመሆኑ የእናቶችን ጤና ከመንከባከብ አኳያ ብዙ ሥራ መሥራት ያስፈልጋል ብለዋል።

«ኤክላምፕሲያ... ከደም ግፊት ያለፈ ነው»

በዓለም ላይ የእናቶች ሞት ምክንያት ተብለው ከሚጠቀሱት መካከል የሚከተሉት በዋነኛነት ተመዝግበው ይገኛሉ።

- ከፍተኛ የሆነ ደም መፍሰስ በተለይም ከወሊድ በኋላ
- ኢንፌክሽን ከወሊድ በኋላ
- የደም ግፊት ተብሎ የሚታወቅ የጤና ችግር (Preeclampsia Eclampsia)
- ደህንነቱ ያልተጠበቀ የጽንሰ ማቋረጥ፤

ከላይ የተዘረዘሩት ችግሮች፣ ለእናቶች ሞት ከፍተኛ አስተዋጽኦ የሚያደርጉ ሲሆን፣ በዓለም አቀፍ ከሚገጥመው የእናቶች ሞት ውስጥ 99% ያህሉ የሚከሰተው በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት መሆኑን መረጃዎች ይጠቁማሉ። በታዳጊ አገራት የሚታየው የእናቶች ሞት፣ በእጅጉ እንዲበዛ የሚያደርጉ መነሻ ምክንያቶች አሉ። ገና በሊጋ ዕድሜያቸው ልጅ የሚያረግዙ ሴቶች፣ በብዛት የሚታየው ባላደጉ ሀገራት መሆኑ አንዱ ምክንያት ነው። ይህም ብቻ አይደለም። በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት ውስጥ፣ በ15 ዓመታቸው ከሚያረግዙ 1000 ሴቶች መካከል ስድስቱ ይሞታሉ። በበለፀጉት አገራት ግን፣ ከአራት ሺ ሴቶች መካከል፣ አንዷ ብቻ ለሞት እንደምትዳረግ ይገልጻል የዓለም የጤና ድርጅት መረጃ።

በተለምዶ፣ ‘በእርግዝና ጊዜ የሚከሰት የደም ግፊት’ ተብሎ የሚታወቀው የጤና ችግር (Preeclampsia Eclampsia)፣ በእናቶች ላይ የሚያስከትለው ሕመምና የሞት አደጋም፣ በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት ውስጥ የከፋ ነው።

- በዓለም ዙሪያ በየዓመቱ 10 ሚሊዮን ሴቶች፣ በእርግዝና ወቅት ኤክላምፕሲያ ይይዛቸዋል።
- በዓለም ዙሪያ በየዓመቱ ወደ 76,000 እርጉዞች፣ ኤክላምፕሲያና ተያያዥ በሆነ የደም ግፊት ሳቢያ ለሕልፈት ይደረጋሉ።
- በእርጉዞች ላይ በሚከሰተው ኤክላምፕሲያና ተያያዥ የደም ግፊት መዘዝ፣ 500,000 ሕፃናት ይሞታሉ።
- ከበለፀጉ አገራት ይልቅ በማደግ ላይ ባሉ ሀገራት ውስጥ የሚታየው የኤክላምፕሲያ ችግር በ7 እጥፍ ይበልጣል። ባደጉ አገራት፣ ከኤክላምፕሲያ ታማሚ እርጉዞች መካከል 2 10 እስከ 25 ከመቶ ያህሉ ሕይወታቸውን ያጣሉ።

የኤክላምፕሲያን ጉዳት ከሚያባብሱ ምክንያቶች መካከልም፡-

- ድህነት
- የጤና ተቋም በቅርበት አለመኖር
- የእውቀት ወይንም የመረጃ እጥረት
- የተሟላ አገልግሎት አለማግኘት
- ባህላዊ ወይንም ልማዳዊ ተፅዕኖዎች ይጠቀሳሉ።

በዚህ የጤና ችግር ዙሪያ ማብራሪያ እንዲሰጡን የጋበዝናቸው ፕሮፌሰር ይፍሩ ብርሀን ናቸው። ፕሮፌሰር ይፍሩ ብርሀን ከአስረስ ብርሀን ጋር በመሆን ማግኔዥየም ሰልፌት የተባለው መድሃኒት በእርግዝና ጊዜ የደም ግፊት ምልክት ለታየባቸው ሁሉ ሊሰጥ ይገባዋልን? የሚል ጥናት በጃፓን የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ጀርናል ለሕትመት አብቅተዋል።

ጥያቄ፡ ኢክላምፕሲያ ምን ዓይነት ሕመም ነው?

መልስ፡ Eclampsia preeclampsia በእርግዝና ወቅት እንደመንቀጥቀጥ እና የሚጥል በሽታ መስሎ የሚከሰት ሕመም ነው። ኢክላምፕሲያ በእርግዝና ወቅት የሚከሰት ከደም ግፊት ጋር የተያያዘ ተብሎ የሚታወቅ ቢሆንም በሽታው ከደም ግፊት ያለፈ ነው። ምክንያቱም ይህ በሽታ የትኛውንም የእናትየውን የሰውነት ክፍል ያጠቃል። በአብዛኛውም በጉበት፣ በአእምሮ፣ በደም ስሮች እንዲሁም በኩላሊት ላይ ጉዳት የሚያደርስ ሲሆን እየጠነከረ ሲመጣም የማያጠቃው የሰውነት ክፍል የለም። የደም ግፊት ለኢክላምፕሲያ አንዱ መገለጫው እንጂ ሙሉ በሙሉ የደም ግፊት ሕመም አይደለም። ይህ የጤና ችግር በኢትዮጵያ ብቻም ሳይሆን በመላው ዓለም የሚገኝ ነው። ልዩነቱ ምናልባትም በኢትዮጵያ መሰል ታዳጊ ሀገራት ለየት የሚያደርገው ሴቶች ቶሎ ወደ ሕክምናው አይመጡም ወይንም ደግሞ መጀመሪያውኑ ክትትል ስለማያደርጉ ቶሎ አይታወቅም ። በእነዚህም በመሳሰሉት ምክንያቶች በእናቶችና በጽንሰ ላይ ጉዳት ያደርሳል።

ጥያቄ፡ የሕመሙ መንስኤ ይታወቃል?

መልስ፡ የሕመሙ መንስኤ በየትኛውም ዓለም አይታወቅም። በእርግጥ ተጋላጭ የሆኑ እናቶች አሉ። ለምሳሌም የመጀመሪያ እርግዝና ከሆነ፣ የመጀመሪያ እርግዝና ከሃያ ዓመት በፊት ወይንም ደግሞ ከ35 ዓመት በኋላ ከሆነ፣ እርግዝናው መንታ ከሆነ፣ በቤተሰብ እንደዚህ ዓይነት የጤና ችግር ከአሁን በፊት ካለ ወይንም ያረገዘቸው ሴት ቀደም ሲል የደም ግፊት ወይንም ኩላሊት ሕመም ካለባት፣ የሰውነቷ ክብደት ከፍ ያለ ከሆነና በመሳሰሉ ምክንያቶች በእርግዝና ጊዜ ኢክላምፕሲያ ሊከሰት ይችላል። ሆኖም ግን ይህ ችግር ያለባቸው ሴቶች ሁሉ ኢክላምፕሲያ ይከሰትባቸዋል ማለት አይደለም።

ይህ በሽታ በዓለም አቀፍ ደረጃ ወጥ የሆነ ስምምነት የተደረሰበት ሕክምና የለውም። አንዱም ምክንያቱ መንስኤው ስለማይታወቅ መፍትሔውም በተሻለ እውቀት ላይ አለመገኘቱ ነው። ይህንን በሽታ ለማከምም ሆነ ለመከላከል የተለያዩ ሙከራዎች ሲደረጉ ቆይቷል። ነገር ግን ይህ ትክክለኛው መንገድ ነው የሚል መከላከያ መንገድ የለውም። ሕመሙም ደረጃ ተከትሎ የሚሄድ ሳይሆን እንደተፈጠረው አጋጣሚ የሚከሰት ነው። ለምሳሌም ገና ሲጀምር ምንም ሌላ ምልክት ሳይሳይ በመጣል ሊጀምር ይችላል። በራስ ምታት ወይንም ጨጓራ ማቃጠል ወይንም ደም ስር ላይ በሚፈጥረው ችግር ሊጀምር ይችላል። በአጠቃላይ ተመሳሳይ እና ወጥ የሆነ ነገር የለውም።

ጥያቄ፡ ኢክላምፕሲያ ሕክምናው ምን ይመስላል?

መልስ፡ ወደ ሕክምናው ስንመጣ በሽታው ወይንም ምልክቱ ከታየ በኋላ የትኞቹ ናቸው መድሃኒት ሊሰጡቸው የሚገባ? ለየትኞቹ ነው መድሃኒት መሰጠት የሌለበት በሚለው ላይ በዓለም አቀፍ ደረጃ ስምምነት የለም። በተለይም ፕሪክላምፕሲያ የሚባለው የተለያዩ ደረጃዎች አሉት። መካከለኛና ከፍተኛ ደረጃ በሚል ይለያል። ስለሆነም በሕክምናው ዓለም አንዳንድ ጋ ደረጃው ከፍተኛ ሲሆን መድሃኒቱ ይሰጥ በሚል የሚስማሙ ሲሆን ሌሎቹ ደግሞ በመካከለኛው ደረጃ ላይም ሊሰጥ ይገባል በሚል ይከራከራሉ። በዚህ ጥናት እንደተመለከተው ግን በእርግጥ በከፍተኛ ደረጃ ለደረሰው መድሃኒቱን መስጠት የሚያስማማ ሲሆን ነገር ግን በመለስተኛው ደረጃ ላይ ያሉትም መድሃኒቱን ማግኘት ይገባቸዋል የሚል ነው። ከተለያዩ ሀገራት እንደታየው እማኝነት ከሆነ ምንም ምልክት ሳይታይባቸው ለጉዳት የሚዳረጉ መኖራቸውን የተሰበሰቡት መረጃዎች ይጠቁማሉ። ስለዚህም ድምዳሜው የሚሆነው ምልክቱ ለታየባቸው ሁሉ መድሃኒቱን መስጠት ተገቢ ነው የሚል ነው። የዚህም ምክንያት የእናትየውንም ሆነ የጽንሱን ሕይወት ለመጠበቅ ሲባል ነው። ይህ ጥናት የተካሄደው በ26/ ሀገራት ሲሆን በናሙናነት የተወሰዱት ሴቶች ቁጥርም ወደ 21.155 ሆኖ አንድ ሺሕ አንድ መቶ ሀምሳ አምስት ይሆናል። በጥናቱ ላይ እንደሚታየውም ይህ የሚከሰትባቸው ሃገራት በመጠኑ የተገለጹ ሲሆን ኢትዮጵያ በሦስተኛ ደረጃ ማለትም ችግር በብዛት ከሚታይባቸው ከህንድና ከናይጄሪያ ቀጥላ ትገኛለች።

ጥያቄ፡ ኢክላምፕሲያ በእርግዝና ጊዜ ብቻ ይከሰታልን?

መልስ፡ ኢክላምፕሲያ በእርግዝና ጊዜ ብቻ አይከሰትም። አንዲት እናት እራስዋን ከሳተች ወይንም የማንቀጥቀጥ ምልክት ከታየባት ይህ መቼ ተከሰተ? የሚለውን መለየት ያስፈልጋል። ከመውለድ በፊት ነው? በመውለድ ላይ እያለች ነው? ወይንስ

ከወለደች በኋላ ነው? የሚለውን መለዎት ያስፈልጋል። በእርግጥ በፊት የነበረው ግንዛቤ ኤክላምፕሲያ ከእርግዝና ጋር ተያያዥ ነው የሚል ስለነበረ እናቶች በምጥ ሰዓት ወይንም ከወለዱ በኋላ ይህ ይከሰታል ብሎ የሚገምት አልነበረም። ነገር ግን ጥናቶች እንደሚያሳዩት የነበረው ግንዛቤ ትክክል እንዳልሆነና ከወለዱ እስከ አሥር ቀን ወይንም እስከ አርባ ሁለት ቀን ድረስ ሊከሰት እንደሚችል ያሳያሉ። ስለዚህም ሕመሙ በእርግዝናና በወሊድ ጊዜ እንዲሁም ከወሊድ በኋላ ሊከሰት ይችላል።

ጥያቄ፡ የጥናቱ መነሻና መደምደሚያ ምንድነው?

መልስ፡ በዓለም ላይ ያሉ የሕክምና ባለሙያዎች ከሁለት የተከፈለ ሐሳብ አላቸው። ከፊሎቹ ማግኔቸዮም ሰልፌት የተባለው መድሀኒት ፕሪክላምፕሲያ በተባለው ሕመም ከፍተኛ ደረጃ ለደረሱት ይሰጥ ሲሉ ሌሎች ደግሞ አይደለም ምልክቱ ለታየባቸው ሁሉ ይሰጥ ጠሚል ሐሳብ አላቸው። የጥናቱ መነሻም ማግኔቸዮም ሰልፌት የተባለውን መድሀኒት ፕሪክላምፕሲያ ምልክቱ ለታየባቸው ሁሉ ሊሰጥ ይገባል እንጂ ከፍተኛውና ዝቅተኛው እያልን መለዎት የለብንም የሚል ነው። ምክንያቱም መለስተኛ የተባለው በአንድ ጊዜ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሶ ሊገኝ ስለሚችል ነው። በተለይም ታማሚዎቹ ከቤታቸው የነበሩ ከሆኑ በፍጥነት ወደ ሕክምና ተቋም ማድረስ ተገቢ ይሆናል። ሕመሙ ሲያንቀጠቅጥ ወይንም እራስን ሲያስት ልክፍት ወይም ግለላ ሕመም ነው በሚል ወደ እምነት ወይንም ባህላዊ በታዎች በመውሰድ ሕክምና እንዳያገኙ ከተደረገ ለእናቶቹ ሕይወት መቀጠፍ ምክንያት ይሆናል።

«...የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና...»

የዓለም የጤና ድርጅት እንደሚጠቁመው በአፍሪካ በ2013 ወደ 6.3 ሚሊዮን ሕፃናት የአምስት ዓመት ልደት በዓላቸውን ሳያከብሩ ለሕልፈት ተዳርገዋል። ይህም ሲሰለ በየደቂቃው አምስት ልጆች ከአምስት ዓመት በታች ባላቸው ዕድሜ እንደሚያልፉ ነው። ከዚህ ውስጥ ደግሞ 3ቱ ሞተዋል ተብሎ የሚታሰብው ገና በጨቅላነት ዕድሜያቸው ማለትም በተወለዱ በቀናት ውስጥ ማለት ነው።

ጨቅላ ሕፃናቱ የሚሞቱባቸው ምክንያቶች በርካቶች ቢሆኑም አንዱ በትክክለኛው መንገድ የእናቶቻቸውን ጡት ባለመጥባታቸው መሆኑን ጥናቶች ይመሰክራሉ። ከሰሀራ በታች ባሉ የአፍሪካ አገራት ከክብደት በታች ሆነው የሚወለዱ ሕፃናት ከ7-42 በመቶ የሚደርሱ ናቸው። በተያያዘም የዓለም የጤና ድርጅት ሪፖርት እንደሚጠቁመው ከሰሀራ በታች ባሉ የአፍሪካ አገራት በትክክለኛው መንገድ እስከ ስድስት ወር ድረስ ጡት በመጥባት የሚያድጉ ልጆች 37 ከመቶ ብቻ ናቸው። ከስድስት ወር በኋላም ለሕፃናቱ የሚሰጧቸው ተጨማሪ ምግብ በሚፈለገውና በተሟላ መንገድ አለመሆኑ ሕፃናቱን ለሕልፈት ይዳርጋል።

በጥቁር አንበሳ ረፈረፈ ሆስፒታል እና በባህር ዳር ፈለገ ሕይወት ሆስፒታል በመገኘት እንደተወለዱ ችግር የሚገጥማቸውን ሕፃናት የሕክምና አገልግሎት የዚህ አምድ አዘጋጅ ለመመልከት ሞክራለች። በዚህ እትም ለንባብ የሚቀርበው የጥቁር አንበሳ ሆስፒታል የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍል የሥራ እንቅስቃሴ ሲሆን አዘጋጂ ከሆስፒታሉ እንደደረሰች በክፍሉ አንድ ሁኔታ ተመልክታለች። እንደሚከተለው ትገልጻለች።

«...ሐኪሞቹ በአንድ የሕፃናት መተኛ ቦታ ተሰብስበዋል። እንደ ምንም በሰዎች መካከል ለመመልከት ስሞክር አንድ የሚያሳዝን ሕፃን ገና በተወለደ በሦስተኛ ቀኑ ወደ ሆስፒታሉ እንደመጣ ነበር የተረዳሁት። ሐኪሟ ከነርሶችና ከከበቧት የሕክምና ባለሙያዎች ጋር በፍጥነት ይነጋገራሉ። ይህን ስጡኝ.. ይህን አድርጉ... አቀብይኝ.. ተቀበለኝ... የሚሉና የመሳሰሉ ቃላትን ይለዋወጣሉ። አንድ ረዘም ያለ ነርስ ከመዳፉ ብዙም ተርፎ የማይታየውን ሕፃን አየር ለመስጠት ደረቱን እየተጫነ ይታገላል። ደረቱን ከመጫን ባለፈም አፋ ላይ አክስጂን መስጫው ተደቅኗል። መድሃኒት ቢሰጡ... አየር ቢሰጡ... ደረቱን እየጫኑ ሳንባው እንዲሠራ ቢታገሉ አልተሳካም። ...ወዲያው አንዲት ግድግዳ ጥግ ቆማ ትመለከት የነበረች ሴት... ወይኔ ልጄ ብላ ጩኸቷን አቀለጠችው። የክፍሉ ጸጥታ ድፍርስ ሲል ከደጅ ደግሞ አንድ ወንድ... ወይኔ... አንቺ ነሽ ልጄን ያስነጠቅሽኝ... ስነግርሽ አልሰማም ብለሽ.. እያለ ወደ ውስጥ ገባ። ወዲያውኑ ክፍሉ

ስለተረበሽ ከውጭ እንዲቆዩ ተደረጉ። የዚህ አምድ አዘጋጅም ሁኔታውን ለማጣራት ከተል ብላ አባቶቹውን አነጋገረች።

- ጥ/ እናትየው ምን አድርጋ ነው አንቺ ነሽ ያጠፋሽው የምትላት?
- መ/ ልጄ ገና እንደተወለደ ጀምሮ ጡት መሳብ ሲያቅተው... እኔ ወደ ሐኪም ቤት እንደሰደው ስል ምንም አይሆንም ብላ እምቢ አለችኝ።
- ጥ/ የት ነው ልጄ የተወለደው?
- መ/ ድንገት ምጥ ስለአፋፋማት ከቤት ነው የተወለደው
- ጥ/ ሐኪም አላየውም
- መ/ አላየውም። ሐኪምማ ገና አሁን ማምጣታችን ነው። ይኼው በቃ አልተሳካልንም።

የሚል ነበር መልሱ። በጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍል የነበሩት ሐኪም ዶ/ር አራስት ደምጸ ይባላሉ። ዶ/ር አስራት የሕፃናት ሐኪም ሲሆኑ ኒአናታሎጂስት ናቸው። ዶ/ር ወደ ጥቁር አንበሳ ሪፈራል ሆስፒታል የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍል የሚመጡትን ታካሚዎች በሚመለከት የሚከተለውን ማብራሪያ ሰጥተዋል።

«...ወደ ሕክምናው የሚመጡት ጨቅላዎች ተወልደው እስከ ሰባት ቀን ዕድሜያቸው ድረስ ችግር የገጠማቸው ሲሆኑ አስተኝተን የሚያስፈልጋቸው ሕክምና እናደርግላቸዋለን።

የሚታከሙት ልጆች ምክንያታቸውም»

- ጊዜያቸው ሳይደርስ የሚወለዱ ልጆች፤
- ክብደታቸው በጣም ዝቅተኛ የሆነ ልጆች፤
- የመተንፈሻ አካል ችግር ያላቸው፤
- ታፍነው የተወለዱ ልጆች፤
- በተለያዩ የሰውነት ክፍላቸው ላይ የአፈጣጠር ችግር ያላቸው ልጆች፤
- ኢንፌክሽን ያላቸው ልጆች፤
- ጃዋንዲስ ወይንም ሰውነትን ቢጨ የሚያደርገው ችግር ያለባቸው ልጆች፤
- የእናትየውና የልጆች ደም ያለመስማማት (አር.ኤች) በማፈጥረው ችግር የሚመጡ ልጆች፤ ለመሳሰሉት አስፈላጊው ሕክምና እንደሚሰጥ ገልጸዋል።

:

በጥቁር አንበሳ ሪፈራል ሆስፒታል ያለው የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና መስጫ ሰፋ ያለ ክፍል ሲሆን በውስጡም የሙቀት መስጫ (ኢንኪዩቤተር) የመሳሰሉ የተለያዩ መሣሪያዎች ይገኛሉ። የአምድ አዘጋጂ ወደ ክፍሉ በገባች ጊዜ ክፍሉ ሰው የሌለበት

እስኪመስል ድረስ በጸጥታ ተውጧል። ወደ 35 የሚደርሱ የሙቀት መስጫ አልጋዎች እና ሰውነታቸው ቢጫ ለሆኑ ጨቅላዎች የብርሀን ሕክምና በሚሰጥቸው አልጋዎች ላይ ከተወለዱ የቀናት ዕድሜ ያላቸው ጨቅላዎች ተኝተዋል። ነገር ግን አንዳቸውም ድምጽ አያሰሙም። ምክንያቱ ክብደታቸው ትንንሽ እና በሌላም ምክንያት አቅም ስለሌላቸው ወይም ሙቀቱ ተመቸቷቸው ነው።

አንዲት እናት ታለቅሳለች። ምን ሆኖ እንደሆነ እንደሚከተለው ትገልጻለች።

«...እኔ ከወለድኩ ገና አራት ቀን ነው። የመጣሁት ከክብረመንግሥት ነው። ለምርመራ እንደሄድኩ በድንገት አዋሳ ሪፈራል ሆስፒታል እንደወለድኩኝ ሽንት መሸናት እምቢ ስላለው ወደ አዲስ አበባ ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል ይዘኝ ሂጂ አሉኝ። አሁን እዚህ ስመጣ ደግሞ አፕራሲዮን ይደረጋል አሉኝ። አሁን እግዚአብሔር እኔን ሲቀጥኝ እንጂ የአራት ቀን ልጅ እንዴት ተደርጎ ነው አፕራሲዮን የሚደረገው?»

ሀዘኔታዋ ነበር የሚያስለቅሳት። በእርግጥም ለብዙዎቹ ግራ የሚያጋባ ሊሆን ይችላል። በቀናት መካከል ያሉ ሕፃናት በምን መንገድ አፕራሲዮን ማድረግ ይቻላል? የዚህን ሕፃን ታሪክ ጨምሮ ስለሁኔታው ዶ/ር አስራት የሚከተለውን ገልጸዋል።

«...ሕፃኑ ኩላሊቱ ቁስለት ይታይበታል። በሽንት መሸኛው ላይም የሚታየው ችግር መጥብቡ ነው። ስለዚህ ያ የጠበበው ቦታ በአፕራሲዮን ካልተከፈተ በስተቀር ሽንት መሸናት አይችልም። ሽንቱን ካልሸና ደግሞ ሽንቱ ኩላሊቱ ውስጥ ተጠራቅሞ ኩላሊቱን ከጥቅም ውጭ የደርገዋል። ኩላሊቱ ካልሠራ ደግሞ ለሕይወቱም የሚያሰጋው ነገር ይከሰታል ማለት ነው። በእርግጥ ይህ ልጅ ከተወለደ በኋላ ሽንቱ ወደ ውጭ እንደወጣ ወደ ፊኛው ቱቦ ገብቷል ሽንቱ እንዲውጣ እየተደረገ ነው። ነገር ግን ለዘላቂታው የሚሆነው አፕራሲዮን መደረግ ብቻ ነው። ጨቅላዎቹ ምንም እንኳን የቀናት ዕድሜ ያላቸው ቢሆኑም በአቅማቸው ማደንዘዣ ተሰጥቶ የቀዶ ሕክምናው በተገቢው መንገድ እንደማንኛውም ሰው ይደረግላቸዋል። ይህ እንዲያውም በጣም ቀላል ሥራ ነው። ለምሳሌ የጉሮሮ ቱቦአቸው የተቋረጠ እና ከአየር ቧንቧ ጋር የተገናኘ ልጆች የአፕራሲዮኑ ሥራ ከበድ ያለ ነው። እነዚህ ልጆች የጉሮሮአቸው ቱቦ ከሆድ እቃቸው ጋር የተገናኘ ስላልሆነ እና ስለተቋረጠ ሙብላት መጠጣት አይችሉም። የእነዚህ ጨቅላዎች አፕራሲዮን ከሰንጠረዥ አካባቢ ጀምሮ ደረታቸው ተከፍቶ ስለሚሠራ በጣም ከባድ ነው። እንደዚህ ያለ ችግር ያለባቸው ጨቅላዎች ከአፕራሲዮኑም በኋላ በቀጥታ ምግብ በሆዳቸው ሙብላት ስለማይችሉ ምግቡ የሚሰጠው በደምስር ይሆናል። ያ በደም ስር የሚሰጠው ምግብ ደግሞ በአገር ውስጥ አለመኖሩ ሁኔታውን የበለጠ ውስብስብ ያደርገዋል። ስለዚህ አንዳንድ ቤተሰቦች ከውጭ አገር እያስመጡ ስለሚጠቀሙ የተረፈ

ካለ ለሌሎች ተመሳሳይ ችግር ለገጠማቸው ጨቅላዎች እንዲሆን እየተደረገ ሕይወታቸው እንደተርፍ ይደረጋል።»

ሕፃናቱ አስፈላጊው ዕርዳታ ከተደረገላቸው በኋላ ጡት በደንብ መጥባት ሲጀምሩ ክብደታቸው ከሚፈለገው ደረጃ ሲደርስ በእናቶቻቸው እቅፍ እንዲቆዩ ይደረጋል። ካንጋሩ የምትባለው እንስሳ ልጇን በምታቅፍበት መንገድ የጨቅላዎቹ ክብደት 1500 ኪሎ ግራም እስኪደርስ ድረስ በዚያው በሆስፒታል ውስጥ እናቶቻቸው አልጋ በመያዝ አቅፈው ሙቀት እንዲለግሱዎቸው ይደረጋል። ዶ/ር አስራት እንደሚሉት፡-

«...ኢንኪዩቤተር ውስጥ የሚገቡት ገና እንደተወለዱ ነው። ከዛ በኋላ ግን ግሉኮስ የማይፈልጉ፣ አክስጂን የማይፈልጉ ሲሆን ወደ ካንጋሩ የእናቶች እንክብካቤ እንዲገቡ ይደረጋል። ያም... ልክ ኢንኪዩቤተር ውስጥ ያገኝ የነበረውን ሙቀት እንዲያገኝ የሚያስችለው ነው። በካንጋሩ አያያዝ ከእናቱ ጋር ቅርበት እንዲኖረው፣ ሙቀቷን እንዲጋራ፣ ድምጽዋን እንዲያዳምጥ ያስችለዋል።»

«...አንዲት ነርስ ለስምንት እና አስር ልጅ...»

ከላይ ለንባብ በበቃው እትም የጨቅላ ሕፃናት ጤንነትን ለመጠበቅ ከሚደረጉ እንቅስቃሴዎች ውስጥ በአገሪቱ ረፈረፈ በመሆን የሚያገለግለውን የጥቁር አንበሳ ሆስፒታልን አሠራር ነበር። ይህንን ሕክምና ለመመልከት በባህርዳር ፈለገሕይወት ሆስፒታል ቆይታ ያደረግን በመሆኑ ለዚህ እትም ከጥቁር አንበሳ ረፈረፈ ሆስፒታል የጨቅላ ሐወጻናት ሕክምና ክፍል ካለጠናቀቅነው ማብራሪያ ጋር አክለገዋልና ታነቡ ዘንድ ጋብዘናችኋል።

ከሰራ በታች ባሉ የአፍሪካ አገራት የሚወለዱ ሕፃናት ባደጉት አገራት ካሉት ይበልጥ 15 እጥፍ ይሞታሉ። የ2013 ዓ.ም. ጥናት እንደሚያሳየውም 6.3 ሚሊዮን ያህል ሕፃናት ዕድሜያቸው 5 ዓመት ሳይደርስ ሞተዋል። ከጠቅላላው ሞት ወደ 45 በመቶ የሚሆነው ሞት በቂ ምግብ ባለማግኘት መሆኑንም ጥናቶች ያረጋግጣሉ። በተለይም ገና እንደተወለዱ በጨቅላነት ዕድሜያቸው የሚያልፉት ሕፃናት ቁጥር በየዓመቱ ወደ 3 ሚሊዮን የሚጠጋ ሲሆን ይህም በአንድ ወር ዕድሜያቸው ነው። በተመሳሳይም ሲወለዱም ሕይወት የሌላቸው ጨቅላዎች ቁጥር ቀላል አይደለም። ከሚሞቱት ግማሽ ያህሉ በ24 ሰዓት ዕድሜያቸው ሲሆን ወደ 75 በመቶ የሚሆኑት ደግሞ በመጀመሪያ ሳምንታቸው ለሕልፈት ይዳረጋሉ።

እናቶች በሠላጠነ የሰው ኃይልና በጤና ተቋማት በሚወልዱበት ጊዜ ግን ይህ የተገለጸው አደጋ በእጅጉ እንደሚቀንስ አያጠራጥርም። እናቶች በጤና ተቋማት ሲወለዱ ለጨቅላው ጤንነት የሚበጅ ብዙ ነገር አለ ባለሙያዎች እንደሚጠቅሱት።

- ልጁ እንደሚተነፍስ እና እንደማይተነፍስ ማረጋገጥ፤
- ጡት መጥባት መቻል አለመቻሉን ማየት፤
- ልጁ ተገቢውን ሙቀት እንዲያገኝ እና ልጁን ከመንካት በፊት እጅን መታጠብ አስፈላጊ መሆኑ ጭምር ለእናትየውም ሆነ ለቤተሰቡ ትምህርት ይሰጣል።

ቀደም ሲል የተጠቀሱትና ሌሎችም ለተወለደው ጨቅላ የሚጎዱና የሚጠቅሙ ነገሮች በደንብ ተለይተው እንዲታወቁና ልጁም በጤንነት እንዲቆይ እናቶች በጤና ተቋም እንዲወልዱ ይመክራል።

ዶ/ር ባዘዘው ፈቃድ በባህርዳር በፈለገሕይወት ሆስፒታል የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት ሲሆኑ በሆስፒታሉ የማዋለጃውንና የጨቅላ ሕፃናቱን ክፍል የሚመሩ ናቸው። እንደ እሳቸው ማብራሪያ፡-

«...ሁሉም ሕፃናት መጀመሪያ እንደተወለዱ እንክብካቤ የሚደረግላቸው በጽንሰና ማህፀን ሕክምና ክፍሉ ዘርፍ ውስጥ ነው። ስለዚህ ያዋለዱት የሕክምና ባለሙያዎች ለተወለደው ልጅ አስፈላጊውን ክትትል ካደረጉ በኋላ ምናልባትም ልጁ ተጨማሪ የሕክምና ዕርዳታ የሚያስፈልገው ከሆነ ወይም እናቱ ብትታመም አሊያም ከማደንዘዣ ያልነቃች ከሆነ ሕፃኑን ወደ ሕፃናት ማቆያ ክፍል እንዲሄድና አስፈላጊው ክትትል እንዲደረግለት ይደረጋል።»

በፈለገ ሕይወት ሆስፒታል ያለው የጨቅላ ሕፃናት መተኛ ክፍል ያለበትን ሁኔታ እንዴት ያዩታል በሚል ስለክፍሉ ሁኔታ ለቀረበላቸው ጥያቄ ዶ/ር ባዘዘው የሚከተለውን መልስ ሰጥተዋል።

«...እንደሚታወቀው ሆስፒታሉ በማዋለጃው ክፍልም ሆነ በሕፃናት ክፍሉ በሚሰጠው አገልግሎት በአካባቢው ብቸኛው ሆስፒታል ነው ማለት ይቻላል። ከዚህም የተነሳ የወላጆች ቁጥር መጨመር እንዲሁም ሪፈራል ሆስፒታል እንደመሆኑ ከየአካባቢው ችግር ያለባቸው እርጉዝ እናቶች ተመርጠው ወደ ሆስፒታሉ ሪፈር ስለሚባሉ ችግር ያላቸው ሕፃናት የመወለድ ዕድላቸውም ሰፊ ነው። ስለዚህም ካለቀናቸው ወይም ከክብደት በታች ሆነው የሚወለዱ እንዲሁም የተለያዩ የጤና ችግሮች ያሉባቸው ጨቅላዎች በሙሉ ለተወሰኑ ጊዜያት እንዲቆዩ ስለሚደረግ ክፍሉ በጣም ይጠባል። ስለዚህም ወደፊት እንደ መፍትሔ የተያዘው፡-

1ኛ/ የሕፃናት ሐኪሞችን ቁጥር ማበራከት፤

2ኛ/ የሕክምና ክፍሉን ሰፋ ማድረግ፤

ዋነኛው የትኩረት አቅጣጫ ሲሆን በተጨማሪም ሕፃናት ካለቀን መወለድ ወይም የክብደት ማነስ እንዲሁም ሌሎች ችግሮች ቢገጥሟቸው በተገቢው መንገድ በተሟላ ሁኔታ ሕክምናውን ለመስጠት አስፈላጊ የሕክምና መሣሪያዎች ግዢ በመፈፀም ላይ ነው።

አሁን ባለንበት ሁኔታ ግን ክፍሉ ሰፋ ያለ ችግር የሚታይበት ነው። የክፍል ጥበት የሰው ኃይል እጥረት እንዲሁም የማቴሪያል እጥረት ያለበት ነው።»

በእርግጥ በባህርዳር ፈለገ ሕይወት ሆስፒታል የተመለከትነውና ዶ/ር ባዘዘውም የመሰከሩለት የክፍል ጥበትና የሕክምና አሰጣጥ አለመሟላት በዚያ የሚቀር ሳይሆን በአዲስ አበባ ጥቁር አንበሳ ሆስፒታልም የሚስተዋሉ አንዳንድ ችግሮች አሉ።

ዶ/ር አስራት ደምጾ በጥቁር አንበሳ ሪፈራል ሆስፒታል የሕፃናት ሐኪምና ኒዎናታሎጂስት ለሕፃናት በሚሰጠው እንክብካቤ ጉድለት ነው ያሉትን እንደሚከተለው አብራርተዋል።

«...የጥቁር አንበሳ ሸክም ከባድ ነው። አልጋ የለምና ይዘችሁ ወደ ሌላ ጋ ሂዱ የማይባልበት ነው።

መጀመሪያውኑም የሚመጡት የተሻለ ሕክምና ፈልገው ስለሆነ ወደ ሌላ ሂዱ አይባሉም። ምናልባት እንኳን ቀለል ያለ ነው ሂዱ ቢባልም ታካሚዎችም እሺ አይሉም። : አልተለመደም። ስለዚህም ጨቅላዎቹ ምናልባት አልጋ እንኳን ቢያጡ በአንድ አልጋ ላይ እስከ ሁለት ልጅ የምናስተኛበት ሁኔታ ነው ያለው። የነርስ አገልግሎቱን በሚመለከትም ያለው ነርስና ታካሚ ጨቅላ ቁጥር ተመጣጣኝ አይደለም። አንዲት ነርስ ለስምንት እና አስር ልጅ አገልግሎት የምትሰጥበት ሁኔታ ነው ያለው። አንድ ነርስ ለአምስት ወይንም ለሦስት ቢሆን ጥሩ ነበር ነገር ግን ያ ስላልሆነ ከባድ ነው።»

ሌላው ነገር የእናቶች መኝታ ጉዳይ ነው። በአዲስ አበባ በጥቁር አንበሳ ሆስፒታል የጨቅላ ህጻናት ሕክምና ክፍል እናቶችን በሚመለከት የታዘብነው ነገር ጨቅላው ሙቀት ፈልጎ ወይንም ክብደቱ እስኪሟላ አሊያም ለአፕራሲዮን... ወዘተ እንዲተኛ ሲደረግ እናቶቹ ግን መተኛ አልጋ የላቸውም።

«...ወርቁ እባላለሁ። ልጄን በወለድኩ በሁለተኛ ቀኔ ነው ከሆስፒታል የገባሁት። ከወንበሬ ላይ እያንቀላፋሁ... ልጄ ጡት ስትጠባ እያጠባሁ አሁን ሦስት ቀን ሆኖኛል። ልጅቴ ሙቀት ስለሚያስፈልጋት ይበቃታል እስክትባል ድረስ የምቆየው በዚህ ሁኔታ መሆኑ ነው የተነገረኝ። በወንበር ላይ።»

በባህርዳር ፈለገ ሕይወት ሆስፒታልም የተመለከትነው ነገር እናቶቹ አልጋ እንደሌላላቸውና ነገር ግን ባለው ክፍት ቦታ ሁሉ ...ማላትም በየኮሪደሩ የእስፖንጅ ፍራሽ ዘርግተው መተኛት እንደሚችሉ ነው። ይህ ድርጊት በተጨማሪነት በክፍሉ ላይ የመጣብብ ነገር ቢኖረውም ግን ከወለደች ገና በቀናት ዕድሜ ያላች ሴት ከወንበር ላይ ውላ ከምታድር ይሻላል ይላሉ ዶ/ር ባዘዘው።

«...እናቶቹ ከዚህ እንዲቆዩ መደረጋቸው የሚመጡበት አካባቢ በአብዛኛው እራቅ ያለ በመሆኑም ጭምር ነው። ለሕፃናቱ ጡት ቢያስፈልግ ወይንም አንዳንድ የሚፈለግ ነገር ቢኖር እርቀው ከኔዱ ለማግኘት አስቸጋሪ ስለሚሆን እንደምንም ተጣብን ለእግር መተላለፊያ እስኪጠፋ ድረስ ኮሪደሩ ሁሉ በፍራሽ ተጣቦ ይታያል። ይህ እንግዲህ ትክክለኛው አሠራር ስላይደለ ወደፊት በሚሠሩ የማስፋፊያ ሥራዎች ለእነዚህ እናቶችም ማረፊያ ይኖረናል ብለን እንገምታለን።»

ሌላው በጥቁር አንበሳ ሪፈራል ሆስፒታል ያየነው ችግር የመጸዳጃ አገልግሎት ጉዳይ ነው። አንዲት እናት በወለደችበት ወቅት ለተወሰነ ጊዜ የተሟላ እና የተመቻቸ የመጸዳጃ አገልግሎት መግኘት አለበት። ምናልባት እንደኑሮው ደረጃ ቢለያይም ነገር ግን

ማንኛውም እናት በቂ ውሀ ኖሯት በብረት ምጣድ ላይም ይሁን በሻወር መልክ እየታጠበች ለልጇ ይሁን ለራሷ ጤና ጥንቃቄ ማድረግ ይጠበቅባታል። በጥቁር አንበሳ ያየነው ነገር ግን ከዚህ ይለያል። ዶ/ር አስራት ደምጸ የማከተለውን አስተያየት ሰጥተዋል።

<<...ሆስፒታሉ ብዙ ተገልጋይ ያለውና ከተሠራም ረዥም ጊዜ የሆነው ነው። ከዚህም የተነሳ ይመስላል የመታጠቢያ ቤቱ ቶሎ የሚበላሽ ሲሆን አሠራሩንም ስንመለከት ለዚያ ሁሉ እናት አንድ መጻዳጃ ቤት ያለበት ሁኔታ ነው። እውነቱን ለመናገር ንጽህናቸውን በአግባቡ እየጠበቁ ነው ለማለት ያስቸግራል። ወደ ጨቅላ ሕፃናቱ መግቢያ ላይ ግን የእጅ መታጠቢያና ሳሙና ስላዘጋጀን ማንኛውም ሰው ሲገባ እንዲታጠብ ይደረጋል። እሱም ቢሆን ደግሞ አብዛኛውን ጊዜ ውኃ የለውም። ስለሆነም በበርሜል ውኃ አዘጋጅተን ተግባራዊ እንዲሆን እያደረግን ነው። እናቶችም እጆቻቸውን ሳይታጠቡ ልጆቻቸውን አይነኩም። አሁን ሆስፒታሉ በእድሳት ላይ ያለ ስለሆነ ይህ ችግር ከግንዛቤ ገብቶ ለእናቶች ምቹ የሆኑ መፀዳጃዎች መታጠቢያ ቤቶች ቢሠሩልን በዚህ ጥሩ ይሆናል።

ያቺን እናት አልረሳትም!

በደብረብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል፣ በኤችአይቪ ኤይድስና በጨቅላ ሕፃናት ጤንነት ዙሪያ የሚሰጣቸው አገልግሎቶች ምን እንደሚመስሉ አስነብናል። ዛሬ፣ ለመሆኑ ሆስፒታሉ፣ ከየት ተነስቶ የት ደረሰ? የሚል ጥያቄ በማንሳት፤ አሁን ያለበትን ደረጃ እንቃኛለን።

«...የደብረብርሃን ሆስፒታል የተመሠረተው በኢጣልያ ወታደሮች ነው። ይህ እኔ አሁን ቢሮዬ ያደረግሁት ክፍል በጊዜው የጣሊያኖቹ የአፕራሲዮን ክፍል ነበር። እኔም የ6-ዓመት ልጅ ሆኜ አፕራሲዮን ሆኜበታለሁ። የጠቅላላ ሐኪም ስሆንም ታካሚዎችን አፕራሲዮን አድርጌበታለሁ።» ዶ/ር ፍስሐ ታደሰ

ዶ/ር ፍስሀ ታደሰ የዚህ እትም እንግዳ ናቸው። ሆስፒታሉ፣ ከ85 ዓመታት በፊት ሲመሠረት፣ ሀበሻና ጣልያን የሚታከሙበት የተለያዩ ብሎክ ነበረ ይላሉ ዶ/ር ፍስሐ። ዛሬ ሥላሴ ማዕከል መደብር ያለበት ቦታ የሀበሻ መታከሚያ ነበር። አሁን ሪፈራል ሆስፒታል ያለበት ቦታ ደግሞ፣ 2 ብሎኮች ለፈረንጆች መታከሚያ አገልግሎት የሚሰጥ ነበር። ሆስፒታሉ የተገነባበት ምክንያት በወቅቱ የኢጣልያን ጦርነት ስለነበር ለወታደሮች ማገገሚያና መታከሚያ ሲባል ነበር።

ከጊዜ በኋላ ሆስፒታሉ ከነበረበት ደረጃ እንዲያደግና ዘመናዊ መልክ እንዲኖረው፣ በቀድሞው አጠራር የተገለገሉና ቡልጋ አውራጃ ሕዝብ መዋጮ አድርጎ፣ ተጨማሪ የሕመምን መኝታ ክፍሎች ተሠሩ። ከዚህም በተጨማሪ በየጊዜው ከተለያዩ ድጋፍ ሰጪ አካላት በሚገኝ እገዛ፣ ሆስፒታሉ እየተሻሻለ መጥቷል።

የማዋለጃ ክፍል፣ የአፕራሲዮን ክፍል እና የኤክስሬይ አገልግሎት መስጫ ክፍል የመሳሰሉት ሁሉ በድጋፍ ሰጪ አካላት ተሠርተዋል። የላቦራቶሪ መሣሪያዎችን ጨምሮ፣ በርካታ የሕክምና መስጫ ቁሳቁሶች፣ ጄኔራሎች፣ አንቡላንስና ሌሎች እገዛዎች በድጋፍ ተገኝተዋል። ይህም በጥንካሬ ኃላፊነትን የመውጣት ዝንባሌ፣ ሊመሰገን ይገባልም። የግቢው አስፋልትና የኮብል ስቶን ንጣፍም፣ በድጋፍ የተሠራ ነው።

የደብረብርሃን ሆስፒታል እንዲሁም ከተማዋ፣ ብዙ ተለውጠዋል። የዛሬ ሃያ ዓመት ገደማ፣ ከተማዋንና ሆስፒታሉን ያየ ሰው፤ ዛሬ ተመልሶ ቢመለከት፣ ግር መሰኘቱ የማይቀር ነው። ረዥም ዕድሜ ያስቆጠሩ አነስተኛ ቤቶችና ጋሪዎች የሚመላለሱበት የከተማዋ ጠባብ መንገድ፣ ዛሬ ተቀይረዋል። አዳዲስ ፎቅ ሕንፃዎች ግራና ቀኝ እየተበራከቱ ነው። በከተማዋ መንገዶች፣ በርካታ ታክሲዎችና ባጃጆች በሰፊው ያስተናግዳሉ።

ሆስፒታሎችም እንደከተማዎ፣ መልኩ ተለውጧል። የሆስፒታሎች ግቢ፣ እንደዛሬ በዛፍና በአበባ የተሞላና ውበትን የተላበሰ አልነበረም። ክፍሎቹ ሰፍተዋል፤ አዳዲስ ግንባታዎችም ይታያሉ። ዘመናዊ የላቦራቶሪ ክፍል ተገንብቶ፣ በዘመናዊ የላቦራቶሪ መሣሪያዎች ተሞልቷል። ብዙ ነገር ተሻሽሏል። ሆስፒታሎች በአገር አቀፍ ደረጃ በተደረጉት ውድድሮች፣ በተደጋጋሚ ተሸላሚ ለመሆን የቻለውም፣ የባለሙያዎች የሥራ ጥረት፣ የአገልግሎት ጥራት እና የሆስፒታሎች ዕድገት ጋር የሚያያዝ ነው ብለዋል ዶ/ር ፍስሐ ታደሰ።

«በተለይም ደግሞ...» አሉ ዶ/ር ፍስሐ፣ «የሆስፒታሎች ሪፎርም፣ በጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ከተጀመረ በኋላ፣ ከቀድሞው አሠራር በተለየ መልኩ አገልግሎት እየሰጠን ነው ማለት ይቻላል። ሪፎርሙ አማካኝነት፣ እያንዳንዱ የሆስፒታል ሥራ የሚገመገምበትና የሚሻሻልበት ዘመናዊ አሠራር ስለተፈጠረ፣ በሆስፒታሎች ውስጥ ለውጦች እንዲኖሩ አስችሏል። ሆስፒታሎች በሜዲካል ዳይሬክተር ነበር የሚመራው። አሁን ግን ሥራ አስኪያጅ እንዲኖረው ተደርጓል። ይህ አሠራር፣ በጣም ምቹ ዘዴ ነው። ምክንያቱም፣ ሜዲካል ዳይሬክተር ማለት፣ በሕክምናው አገልግሎት ላይ በቀጥታ የሚሳተፍ ሐኪም ነው። የሥራ አስኪያጅ ሥራ ለሌላ ባለሙያ መስጠት፣ ከፍተኛ የሥራ ጫናን ይቀንሳል። ሆስፒታሎች የአመራር ቦርድ እንዲኖረው ተወስኗል። ይህም፣ ከጎብረተሰቡ ጋር በቅርበት ለመሥራት፣ መረጃ ለመለወጥና ሁሉንም ነገር ለማወቅ፣ እንዲሁም ቅድመ ጥንቃቄ ለማድረግ ይረዳል። የገንዘብ አጠቃቀምም ተቀይሯል። ሆስፒታሎች፣ ከአገልግሎት የሰበሰቡት ገንዘብ ለመንግሥት ፋይናንስ ፈሰስ ይደረግ ነበር። አሁን ግን፣ ያ ተለውጦ መንግሥት ከሚመድበው በጀት በተጨማሪ፣ ሆስፒታሎች የውስጥ ገቢያቸውን፣ የአገልግሎት ጥራት ለማሳደግ እንዲያውሉት በመፈቀድ፣ ብዙ ነገሮችን ለማሻሻል ረድቷል። ከአሁን ቀደም፣ የሆስፒታሎች በጀት በመቶ ሺ ብሮች የሚቆጠር ነበር። ዛሬ ግን፣ ከ40 ሚሊዮን ብር በላይ ሆኗል። መድሃኒት ገበያ ላይ ካልጠፋ በስተቀር፣ በበጀት ችግር ምክንያት የማይጠፋበት ደረጃ ላይ ተደርሷል።» ብለዋል።

የደብረብርሀን ሆስፒታል በተከታትይ በየሁለት ዓመቱ ለተሸላሚነት በቅቷል። ተሸላሚ የሆነውም ብቻውን ሳይሆን በዙሪያው ያሉ ሆስፒታሎችን ጭምር እንዲሸለሙ የሚያስችላቸውን መንገድ እያሳየና አርአያ ጭምር እየሆነ ነው ይላሉ ዶ/ር ፍስሐ።

«...የጤና ጥበቃ ሚኒስትር በ2004 ዓ.ም. የመጀመሪያውን ውድድር ሲያከናውን፣ 15 ተመራጭ ሆስፒታሎች ዝርዝር ውስጥ በመግባት፣ የደብረብርሀን ሪፈራል ሆስፒታል ተሸላሚ እንዲሆን ተመርጧል። በዚህም፣ አንድ ሚሊዮን ብር ተሸልሟል። ብልጫ

በማሳየት የተመረጡት 15 ሆስፒታሎች፣ በየአካባቢያቸው ለሚገኙ ሆስፒታሎች ልምድ እንዲያካፍሉ ተደርጓል። የደብረብርሀን ሪፈራል ሆስፒታልም ተሻላሚ በመሆኑ፣ የልምድ ልውውጥ እንዲያካሂድ፣ በዙሪያው ስምንት ሆስፒታሎች በክላስተር ተደራጅተዋል - ደብረማርቆስ፣ አሶሳ፣ ዓለም ከተማ፣ መሐል ሜዳ፣ ደሴ፣ ወልድያ፣ በሩ ሜዳ፣ አቀስታ። ሆስፒታሎቹ በተወሰነ ጊዜ እየተሰበሰቡ የልምድ ልውውጥ ያደርጋሉ። ስለሠሩት ሥራ ሪፖርት ያደርጋሉ። ያጋጠሙ ችግርና በጎ ነገር ላይ፣ መረጃ ይቀበባሉ። በአጠቃላይ፣ ሕዝቡን ለማገልገል በጋራ እየተደጋገፉ እንደ መሥራት ይቆጠራል።»

«እንደገና፣ በ2006 ዓ.ም. ውድድሩ ሲካሄድ፣ ከክላስተር ቡድን አንፃርም በአፈፃፀሙ የተሻለ ሆስፒታል ነው ተብሎ፣ በአገር ደረጃ ከ15 ሆስፒታሎች 6ቱ ሲመረጡ፣ የደብረብርሀን ሪፈራል ሆስፒታል አንዱ ሆኗል። ብልጫ ካሳዩ 6 መሪ ሆስፒታሎች መካከል አንዱ በመሆኑም፣ 2 ሚሊዮን ብር ሽልማት አግኝቷል። በአገር ደረጃ ከተመረጡ 11 ሆስፒታሎች ሲመረጡም፣ 5ቱ ሆስፒታሎች በደብረብርሀን ሪፈራል ሆስፒታል ክላስተር ውስጥ የሚገኙ ሆስፒታሎች ለተሻላሚነት በቅተዋል። በዚህም ምክንያት ክልሉ ተሻላሚ ሆኗል።»

«ለሦስተኛ ጊዜ፣ በ2008 ዓ.ም. በተደረገው ውድድር፣ ፉክክሩ እጅግ ጠንካራ ነበር። የውድድሩ ዋነኛ መነሻ፣ የጤና አገልግሎት ብቃት፣ የእናቶችና ሕፃናት አገልግሎት፣ ንጽህና እና ሌሎች የአገልግሎት ጥራቶች ታይተዋል። ከዚህም በተጨማሪ፣ በዙሪያ ሳሉ ሆስፒታሎች ልምድ በማካፈል፣ በተጨማሪም የተገኙ ውጤቶችም ተመዝነዋል። በዚህ ውድድር፣ በአገር ደረጃ፣ አምስት ሆስፒታሎች ሲመረጡ፣ ከተሻላሚዎቹ አንዱ የደብረብርሀን ሪፈራል ሆስፒታል ነው። አምስት ሚሊዮን ብር ተሸልሟል። በዙሪያችንም፣ በሩ ሜዳና አክስተ የአምስት ሚሊዮን ብር ተሸላሚ ሆነዋል። በክላስተር ደረጃም እነ ዓለም ከተማ እነ ወልድያ አሸናፊ በመሆን የሦስት ሚሊዮን ብር ተሸልመዋል። በዚህም ምክንያት፣ ደብረብርሀን ሪፈራል ሆስፒታል፣ ተጨማሪ፣ ሚሊዮን ብር ሽልማት አግኝቷል። ይህ ውድድር ከገንዘቡ ባሻገር፣ የሆስፒታል አገልግሎት ለማሻሻል ሌላ ጥሩ አስተዋጽኦ አለው። ባለሙያዎች ለሥራ ይበረታታሉ። ጥሩ አገልግሎት ለመስጠት ይነሳሳሉ። ሽታ አልባ የሆነ ንፁህ ሆስፒታል ለመፍጠር፣ ሕመምተኞች ከአልጋ ውጪ በግቢ ውስጥ ሲንቀሳቀሱ ንጹህ አየር እንዲገኝ ለማስቻል፣ ውድድሩ ያግዛል። የጤና ባለሙያ፣ ለኅብረተሰቡ ንጽህናን ማስተማር አለበት። ነገር ግን፣ ሆስፒታሎች የሚቆሽሹ ከሆነ ግን፣ ንፅህናን በቃል ብቻ ማስተማር ዋጋ የለውም። ለመጠበቅ ያስችግራል።» ...ደብረብርሀን ሪፈራል ሆስፒታል መጽሔት

ዶ/ር ፍስሐ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት ሙያቸውና ሆስፒታሉ ሜዲካል ዳይሬክተርነታቸው፣ በሥራ ላይ የተከሰቱ አይረሴ አጋጣሚዎችን ያስታውሳሉ።

«...የማህፀንና ጽንሰ ሕክምና፣ ከባድ ሙያ ነው። ምክንያቱም በበርካታ ተግዳሮቶች የተከበበ ሙያ ነው። በዚያ ላይ፣ ቀንና ሌሊት፣ ሁልጊዜ መገኘትን ይጠይቃል። በሥራ ጥፋ ውጤት ሲመጣ ያስደስታል። ችግር ሲያጋጥም ደግሞ፣ በጣም አስጨናቂና አስከፊ ነው። አንድ ጊዜ አስታውሳለሁ። ወደ አፕሬሽን ክፍል እየገባሁ ነበር። የታካሚባ ባለቤት፣ ከአጠገቡ የ3 ዓመት ልጅ ይዟል። እኔን እያየ፣ 'አደራ...የዚህ ሕፃን ልጅ እናት ናት፣ ...አደራ' አለኝ። እስቲ በዚያ ቦታ ላለ ባለሙያ ምን ሊሰማ እንደሚችል ገምቱ። ደግነቱ፣ ያቺ እናት በአፕራሲዮን ሕክምና ድናለች። ያቺን እናት አልረሳትም።»

ዶ/ር ፍስሐ ሌላም ገጠመኝ አላቸው።

«...ከሰላ ድንጋይ ለሕክምና የመጣች ናት። በማህፀንዋ 36 ኪሎ ግራም እጢ ነበረባት። በጊዜው ወደ ሆስፒታሉ መጥታ መታከም አልቻለችም። ምክንያቱም እናትዋን ስትጦር ስለነበር፣ ሁለት ዓመት ሙሉ ስትታመም ቆይታለች። እየባሰባት ሲሄድም፣ ወደ ሆስፒታል የመምጣት አቅም ስላልነበራት፣ የአካባቢው ሕዝብ ገንዘብ አዋጥቶ ነው የመጣችው። ያኔ፣ የአልትራሳውንድና የተሟላ የላቦራቶሪ አገልግሎት በሆስፒታሉ ውስጥ አልነበረም። ወደ አዲስ አበባ እንድትሄድ ነበር የተፈለገው። ቤተሰቦችዋ ግን፣ አዲስ አበባ የመሄድ አቅም የለንም። እዚህ ካልሆነልን፣ የምንመለሰው ወደቤታችን ነው» አሉ። ባለሙያዎቹ ተመካከርንና አፕራሲዮን ለማድረግ ወሰንን። ሐኪሞቹ እንደየሙያችን ተባባረን ሠራን። በአፕራሲዮን 36 ኪሎ ግራም እጢ ከማህፀንዋ ወጣለች። ትልቅ ሥራ ነው። ሲሳካ ደስ ይላል። ከዚህ የበለጠ የህሊና እርካታ የት ይገኛል።

>>

ከዚህ በላይ ምን የሚያስደስት ነገር ይኖራል?

በደብረብርሃን ኤችአይቪ ኤድስ፣ የሰዎችን ባህሪ እና የመድሃኒት አጠቃቀም በሚመለከት፣ የታዘብናቸውን ቁምነገሮች ቅድሚያ ለንባብ እንበል።

- በደብረብርሃንና በዙሪያዎ በርካታ የባህልና የጸበል ቦታዎች በመኖራቸው ምክንያት ሰዎች የፀረ ኤችአይቪ መድሃኒታቸውን (ART) በማቋረጥ ወደ እነዚህ ስፍራዎች ስለሚሄዱ በርካታ ሰዎች እየተጎዱ ነው።
- በኤችአይቪ ቫይረስ ምክንያት ሰዎች ሲሞቱ ያላየ አዲስ ትውልድ በአሁኑ ሰዓት በመኖሩ ትምህርቱን ስለሁኔታው ግንዛቤ ማስጨበጡ መቀጠል ይገባዋል።
- ኤችአይቪ ቫይረስ ሰዎችን እንዳይጎዳ መድሃኒቱን ከማቋረጥ ይልቅ ከጸበል ወይም ከባህል ሕክምናው ጋር በተዛምዶ ጥቅም ላይ እንዲውል ማድረግ አስፈላጊ ነው።
- ኤችአይቪ ቫይረስ በደም ውስጥ ካለ መድሃኒት መውሰድ ግድ ነው።

በዚህ በኩል፣ የደብረብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል ጥረቶችንም ቃኝተናል።

ሆስፒታሉ በጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ላይ ምን እየሠራ እንደሆነ እንዳስሰላን።

...ሆስፒታሉ ውስጥ... ሦስት ጨቅላዎች በመደዳ በአንድ አልጋ ላይ ተኝተዋል። ሁሉም በደንብ ተጠቅልለዋል። የተወዱት ከክብደት በታች ነው። የሚመገቡት አፍንጫቸው ላይ በተሳካላቸው መሥሪያ ነው። ጡጦ ለመሰብሰብ አቅም የላቸውም። ለምን ጡት አይጠቡም? የሚል ጥያቄ ሊነሳ ይችላል። ትክክል ነው። ጡትም ቢሆን ለመሰብሰብ ገና አቅማቸው የማይፈቅድ ሲሆን ቢችሉም እንኳን እናተየው አብራ የላቸውም። እናትየው ለሕክምና ወደ ሌላ ሆስፒታል ሄዳለች።

እነዚህ ሕፃናት ከመወለዳቸው በፊት አባታቸውንም አጥተዋል። አሁን አጠገባቸው ሆና የምትንከባከባቸው የእናተየው እህት አክስታቸው ናት። ይህንን ከባድ ገጠመኝ ለመቋቋም ቆራጥነት ይጠይቃል። የሕክምና ባለሙያዎቻችንም ያላሰለሰ ክትትል በማድረግ ላይ ናቸው። ሕፃናቱ የሚገኙት በካንጋሩ ክፍል ሲሆን ልክ ካንጋሩ የምትባለው እንስሳ ልጇን በደረቷ ይዞ እንደምታሞቀው ሁሉ ይህች አክስትም በተራ በተራ እየጠቀለለች ልጆቿን በደረቷ ሙቀት እንዲያገኙ ታደርጋለች። እናትየው ጤናዋ ተስተካክሎ ልጆቿን እስክትረከብ እንክብካቤውን እንደማታቋርጥ አክስት ቃል ገብታለች።

በሆስፒታሉ ያሉ ዋና ዋና ኬዝ ቲሞች አራት ሲሆኑ ከእነዚህም ኬዝ ቲሞች ውስጥ በተኝቶ ሕክምና ኬዝ ቲም ሥር የጨቅላ ሕፃናት ጽኑ ሕክምና ክፍል አንዱ ሲሆን እስከ 2003 ዓ.ም. መጨረሻ ድረስ እራሱን ሳይችል በሕፃናት ተኝቶ ሕክምና ክፍል ውስጥ

በአንዲት ጠባብ ክፍል ውስጥ አገልግሎት ሲሰጥ ቆይቷል። ይህች ክፍል እጅግ በጣም ጠባብና ምናልባትም ከሦስት ሕፃናት በላይ አታስተኛም ነበረ። ሕፃናቱ ከእናቶቻቸው ጋር በመተኛት አገልግሎቱን የሚያገኙ ሲሆን በአብዛኛው ከአዋቂ ሕፃናት ጋርም ተቀላቅለው ይተኙ ነበር። በዚያን ወቅት የጨቅላ ሕፃናት የሞት መጠን ከ36% በላይ ነበር። በዚህ ወቅት ከፍተኛ የሆነውን የሞት መጠን በማየት ቁጭት ውስጥ በመግባት በክፍሉ ይሠራ የነበረ ዶ/ር አያሌው አየለ የተባለ ጠቅላላ ሐኪም የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍሉ ከዚህ ተለይቶ እራሱን በቻለ ክፍል ውስጥ ሕክምናው መሰጠት መቻል አለበት በማለት የራሱን የአምስት ዓመት ስትራቴጂክ ዕቅድ በማዘጋጀት ሕክምና ክፍሉ ከመስከረም 2004 ዓ.ም. ጀምሮ ተከፈተ። ስትራቴጂክ ዕቅዱ በሦስት ፊዝ የተከፈለ ሲሆን በእያንዳንዱ ፊዝ የራሱን ግብ በማስቀመጥ በዕቅዱ መሠረት ሥራው ተጀመረ። ከዚህ ጋር ጎን ለጎን ፍላጎቱ ያላቸውን ነርሶች በማነጋገር እና የሥልጠና ዕድል የጨቅላ ሕፃናት ጽኑ ሕክምና ሥልጠና እንዲመቻች በመጠየቅ አራት ነርሶች እንዲሠላጡ በማድረግ በቀጥታ ከሥልጠናው በኋላ ወደ ክፍሉ ገብተው እንዲሠሩ በማድረግ የጨቅላ ሕፃናት ሕክምናውና እንክብካቤው ተጀመረ።

ደብረ-ብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል መጽሔት ሚያዝያ 2008

በደብረ-ብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍል በተደራጀ መልኩ ሥራውን ከመጀመሩ በፊት የሞት መጠኑ ከ36 በመቶ/ በላይ ነበረ ሲሆን፣ በአሁኑ ሰዓት ወደ 11 በመቶ ዝቅ ማለት ችሏል። ይህ የሚያሳየውም ትንሽ ክብደት ይዘው የሚወለዱ ሕፃናት ኪሏቸው እስኪስተካከል ድረስ እንክብካቤ እየተደረገላቸው ድነው እየወጡ መሆኑን ነው። ለዚህም ማሳያ የሚሆነው አንደ ክብደቱ 850 ግራም የነበረ ጨቅላ፣ በሆስፒታሉ ወደ 71 ቀን ከቆየ በኋላ ክብደቱ ወደ 1600 ግራም ያደገ በመሆኑ፣ ጤናው ተስተካክሎ ከሆስፒታሉ ወጥቷል። ይሁን እንጂ ገና እንክብካቤ ሊደረግለት ይገባል። እናትየው ልታደርገው የሚገባውን ምክር ከማግኘቷም በላይ በተወሰኑ ቀናት ወደ ሆስፒታል ወይም በአቅራቢያ ወደዳለው የሕክምና ተቋም በመሄድ ክትትል ይደረግለታል። ሆስፒታሉ የጨቅላዎች ሕክምና ለ24 ሰዓት አገልግሎት የሚሰጥ ሲሆን ወደፊትም የተሻለ አገልግሎት ለመስጠት እቅድ እንዳለው ከክፍሉ ሠራተኛ አቶ አደም በሽታ ለመረዳት ተችሏል።

አቶ አደም በተጨማሪም እንደሚገልጹት፦

«...የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍሉ አገልግሎቱን የሚሰጠው በደብረ-ብርሃን ከተማ ላሉ ተጠቃሚዎች ብቻም ሳይሆን ዙሪያውን ማለትም ለሰሜን ሸዋ አፋርና ኦሮሚያ ክልሎች ጭምር ነው። ብዙውን ጊዜ እናቶች ከመውለዳቸው በፊት የሚመጡ ሲሆን ባሉበት

አካባቢ ባሉ ጤና ተቋማትም ቢወልዱ በሪፈረር ወደ ሆስፒታሉ ስለሚመጡ ዕርዳታው ይደረግላቸዋል። እጅግ በጣም የተለየ ችግር ካልገጠመ በስተቀር አልጋ የለም በሚሉና በመሳሰሉ ምክንያቶች ወደ ሌላ ሪፈረር አናደርግም። እስካሁንም አላደረግንም አልጋ እንኳን ቢጠፋ ተጠበውም ቢሆን ይተኛሉ። ነገር ግን ሳልገልጽ የማላልፈው ምንም እንኩን አሠራሩን አሻሽለናል ብንልም አሁንም ቢሆን በሆስፒታሉ ላይ ያለው የሥራ ጫና ከባድ ነው። የመጥባት ችግር፣ የሙቀት ችግር፣ የመተንፈስ ችግር፣ የክብደት ማነስ፣ ኢንፌክሽን በመሳሰለው ወዲያው እንደተወለዱም ይሁን በተወለዱ በቀናት ውስጥ ያሉ ሕፃናት በ28-ቀን ውስጥ ለሕክምና ሲመጡ አንዳንድ ጊዜ ቁጥራቸው ከፍ ይላል። ስለዚህም በክፍሉ ያሉት አልጋዎች ወደ ሃያ ገደማ ስለሆኑ የመጣበብ ችግር ይስተዋላል።»

በሆስፒታሉ ተኝተው የሚታከሙ ጨቅላ ሕፃናት እናቶች የሚያርፏቸው የተለየ ክፍል አለ፡ ፡ እናቶቹ ወይንም ቤተሰቦቹ ልጆቻቸው ከሙቀተ ክፍል እና ከሐኪሞቹ የቅርብ እይታ ወጥተው ወደ ካንጋሩ ክፍል እስኪገቡ ድረስ በተፈለጉበት ሰዓት ጡት አጥብተው እየተመለሱ የሚያርፏቸው ክፍል አላቸው።

«...አቡባከር ሰፊ እባላለሁ። እዚህ የምታዩኝ ከባለቤቴ ጋር ነው። ሌሎች ልጆችም ወልደናል። አሁን ግን እነዚህ መንትያዎች ክብደታቸው በጣም ትንሽ ሆኖ ይኼው እናትየው እየተንከባከባች ነው። የሐኪሞቹንም ዕርዳታ በእኔ አንደበት መግለጽ አልቻልንም። እንዲያው አላህ ይስጣቸው። ይኼው በየጊዜው እመላለሳለሁ። አንዲቱ ጡት አልስብ ብላ እንጂ አንዲቱስ ደህና ነበረች። ይዘህ ሂድ ብለው ቢፈቅዱልኝ እኔ ደግሞ በተራዬ እናቲቱን እንከባከባሁ ብያለሁ። ልጆቹንም እነሱ በሚነግሩን መሠረት ለማሳደግ ተዘጋጅቻለሁ።»

የጨቅላ ሕፃናቱ ሕክምና ክፍል መጥበቡን በሚመለከት የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት እና የሆስፒታሉ ሜዲካል ዳይሬክተር የሆኑት ዶ/ር ፍስሐ ታደሰ የሚከተለውን መልስ ሰጥተዋል።

«...የደብረብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል ጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍል አሁን ባለበት ሁኔታ የሚታየው በዚያ ይሠሩ የነበሩ የሕክምና ባለሙያዎች ተነሳሽነትና በጎ ፈቃድ መሠረት ነው ማለት ይቻላል። በዚያ ይሠሩ የነበሩ ሐኪሞች እንዲሁም ነርሶች ይህንን የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍል ለማቋቋም ብዙ ዋጋ ከፍለዋል። የጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍሉ ያለበት ቦታ ኮረደር ነው። እንዲሁም ጠባብ ነው። ይህ ግን የቤቱ የአሠራር ችግር ስለሆነ ይህ በራሱ ጊዜ ይመስላል ወይንም ይስተካከላል። ይህ ሆስፒታል በ1929 ዓ.ም. በጣልያን ወታደሮች የተቋቋመ ሆስፒታል ነው። ይህ ሆስፒታል ቀደም ሲል ከነበረበት

አቋም ጋር ሲተያይ አሁን በጣም ሰፍቶና ተደራጅቶ ይገኛል። ቢሆንም ግን ካለው ተጠቃሚ ቁጥር አንፃር አሁንም ጠባብ ነው። አንድ ነገር ግን እናምናለን። በመሥራት መለወጥ ይቻላል። የሰው ኃይል ባይሟላ፣ መሣሪያ ቢጓደል ለውጥ ያስፈልገዋል ብለው የወሰኑና የጨከኑ ሰዎች ካሉ መለወጥ ይቻላል የሚለውን ነገር የሚያሳይ ሥራን ነው የጨቅላ ሕፃናቱ ሕክምና ክፍል የሚያሳየው። ለምሳሌ...እዚያ አካባቢ ለሚመደቡ ነርሶች በመዋቅር ደረጃ የተስተካከለ ነገር ስለሌለው በጀት አልተመደበም። ሕክምናውን የምንሰጠው ከተለያዩ አካባቢ ለሚመጡ በርካታ ታካሚዎች ሲሆን ያለው አልጋ ደግሞ ወደ 21 ብቻ ነው። በእንደዚህ ያለ መጣበብ ግን ሰዎች እየተረፉ ካሉበት ደረጃ ደርሰናል። ድሮ ውርጃ ተብለው የሚጣሉ ልጆች ዛሬ እየዳኑ እያደጉ እየተመለከትን ነው። ከዚህ በላይ ምን የሚያስደስት ነገር ይኖራል? ስለዚህ ሐኪሞቻችን በተጣበበ ሁኔታም ቢሆን እየታገሉ ሲሆን ወደፊት ደግሞ የሚስተካከልበትን መንገድ ይመቻቻል ብለን ተስፋ እናደርጋለን» ብለዋል ዶ/ር ፍስሐ ታደሰ።

የሴቶች ጤና ...

በዓለማችን ላይ ቁጥራቸው በርካታ ሴቶች ለተለያዩ የሥነተዋልዶ ጤና ችግሮች ይጋለጣሉ። ያልተፈለገ እርግዝና፣ ውርጃ፣ ወሲባዊ ጥቃት እንዲሁም ሌሎች ከእርግዝና እና ከወሊድ ጋር በተያያዘ ለሚከሰት የጤና ችግር ይጋለጣሉ። UNFP ባወጣው መረጃ መሠረት ከሰሀራ በታች ባሉ ሀገራት ብቻ በየዓመቱ ቁጥራቸው ወደ 183,000 የሚሆኑ ሴቶች ከእርግዝና እና ከወሊድ ጋር በተያያዙ የጤና ችግሮች ሕይወታቸውን ያጣሉ። እንደሚታወቀው በሰው ልጅ እራስን የመተካት ሒደት ውስጥ የሴቶች ሚና እጅግ ከፍተኛ ነው። አንድ ፅንሰ ተረግዞ እስከሚወለድበት ጊዜ ድረስ በእናቲቱ ማህፀን ውስጥ ነው የሚቆየው። የጽንሱ ደህንነትም እናቲቱ በምታደርገው ክትትል ወይም የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ላይ ይወሰናል። ለዚህም ነው ሴቶች ሕይወት ሰጪ ወይም ተሸካሚ ናቸው የሚባሉው። ስለዚህ ሴቶች ደህን ከግንዛቤ ውስጥ በማስገባት ጤንነታቸውን መጠበቅ ወይም እራሳቸውን መንከባከብ ይኖርባቸዋል። በዚህ አምድ ሴቶች ጤናቸውን በመጠበቅ ረገድ የታዩ አበረታች ነገሮችንና ጤናቸውን መጠበቅ የሚችሉባቸውን 10- መንገዶች እናስነብባችኋለን።

ወይዘሮ ትሁን ዓለም፣ ወ/ሮ ሐረጊቱ እንደሻው እና ወ/ሮ አመቤት በጎንደር ከተለያዩ አቅጣጫ ወደ ጎንደር ሆስፒታል እና ፌስቲላ ሐኪም ቤት መጥተው ያነጋገርናቸው እናቶች ናቸው። ሁሉም ወደ ሆስፒታሎቹ የመጡት በማህፀን መውጣት ሕመም ምክንያት ነው። በጎንደር ሆስፒታል ያገኘናት ወ/ንት አመቤት ባለቤቷ ካለፈ ከስድስት ዓመት በላይ ሆኖታል። ለእሱም 6- ልጆች ወልዳለች። በአሁኑ ወቅትም ሌላ ትዳር እንድትመሠርት ጥያቄ ቀርቦላት አግብታለች። ነገር ግን ሁለታችን በጋራ ልጅ እንዲኖረን አንድ ልጅ ብንወልድስ?» የሚል ነው። እሷ ግን ...እ...እ...ይ... ቆይ እስቲ መጀመሪያ ጤናዬን ልከታተል በማለት በጎንደር ራቅ ካለው አካባቢ ወደ ጎንደር ሆስፒታል መጥታለች። ስትመረመርም የማህፀን መውጣት ሕመም እንዳለባት እና ከእርግዝናው በፊት መታከም እንደሚገባት ተነግሯታል። እንደ ሐኪሟ ዶ/ር ኤፍሬም እማኝነት ሴትዮዋ ምንም እንኳን በገጠር የምትኖር ቢሆንም ቅድመ እርግዝና ጤናዋን ለመታየት መምጣቷ እጅግ የሚያስመሰግናት ሲሆን በሌሎችም ሊለመድ ይገባዋል ብለዋል። ወ/ሮ ትሁን ዓለም ከወረታ ዙሪያ እዲስ ዘመን ነው ወደ ሕክምናው የመጡት። እሳቸውም እንደሚሉት ከማህፀናቸው መጥፎ ሽታ ሲሰማቸውና በጤንነታቸውም በተለይም ጎንበስ ቀና ብሎ ሥራ መሥራት እንዲሁም ወዲያ ወዲህ ማለት

ሲያስቸግራቸው በቤተሰቦቻቸው እገዛ በፊያቸውን ሸጠው ወደ ሆስፒታል የመጡ ናቸው። እኚህም እናት ከገንዘብ ይልቅ ጤና ይበልጣል ብለው መምጣታቸው የሚያስመሰግናቸው መሆኑን የሕክምና ባለሙያዎቹ መስክረዋል።

ወ/ሮ ሐረጊቱ እንደሻው እንደዚሁ በጎንደር ፊስቱላ ሆስፒታል በማህፀን መውጣት ችግር ምክንያት ከሆስፒታል ተኝታ ያገኘናት እናት ናት። በተለይም እንደ ወ/ሮ ሐረጊቱ ምስክርነት በገጠር ብዙዎች በዚህ ሕመም ከቤታቸው ሁነው በመሰቃየት ላይ የሚገኙ በመሆኑ እሷ ሕክምናዋን ጨርሶ እንደተመለሰች ሕክምናው የሚሰጥ በመሆኑ ወደ ሆስፒታል እንዲሄዱ የምትመክር እና ለጤና ኤክስቴንሽን ሠራተኞችም እንደምትጠቁም ለእራሷ ቃል ገብታለች።

በጎንደር ፊስቱላ ሆስፒታል ያገኘናቸው ዶ/ር ኪሮስ ተረፈ እንደሚመሰክሩት በገጠራማው የኢትዮጵያ አካባቢ ሴቶች በማህፀን መውጣት ሕመም እንደሚሰቃዩና ብዙዎችም ወደ ሕክምናው እንደማይቀርቡ ነው። ዶ/ር ኪሮስ በጎንደር ፊስቱላ ሆስፒታል በአንድ ዓመት ገደማ ወደ ስድስት መቶ የሚደርሱ እናቶች ሕክምናውን እንዳገኙና ገና ወደፊትም በርካታ ሥራ መሥራት እንደሚያስፈልግ ጠቁመዋል።

ሴቶች ጤናቸውን መጠበቅ የሚችሉባቸው 10 መንገዶች፡-

1. እንቅልፍ፡-

በአሜሪካን ሀገር በሚገኝ አንድ ሆስፒታል የኢንተርናል ሜድስን ኃላፊ የሆኑት ዶ/ር ዶኒ ኤግ እንደሚሉት ከሆነ በቂ እንቅልፍ አለማግኘት ጤናማ ላልሆነ የሰውነት ክብደት፣ ለልብ በሽታ እንዲሁም ትኩረት ማጣት፣ አእምሮ ጎቃት መቀነስ ወይም የማስታወስ ችሎታ መቀነስ ለመሳሰሉት ችግሮች ሊዳርግ ይችላል። ስለዚህም ይላሉ ዶ/ር ዶኒ አንዲት ሴት በቀን ውስጥ ቢያንስ ለ8-ስምንት ሰዓታት ያህል እንቅልፍ ማግኘት ይኖርባታል።

2. የአካል ብቃት እንቅስቃሴ፡-

የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ማድረግ ጤናማ እና ጎቁ እንድንሆን ከሚያደርጉት ነገሮች መካከል አንዱ ነው። በየቀኑ ለ30- ወይም ቢያንስ ለ10-ደቂቃዎች ያህል የሚደረግ የአካል ብቃት እንቅስቃሴ እንደ ካንሰር፣ የልብ በሽታ እና የአጥንት መሳሰሉት ለመሳሰሉት የጤና ችግሮች የሚኖረንን ተጋላጭነት በእጅጉ እንደሚቀንስ የጽንሰ እና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት የሆኑት ፍራንሲስ ስሚዝ ይናገራሉ። በተጨማሪም መጠነኛ የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ማድረግ የወር አበባ በሚቆምበት (ሜኖፖዝ) በስኳር ሕመም እንዲሁም በሌሎች የጤና እክሎች ወቅት የሚስተዋሉ ምልክቶች በእጅጉ እንዲቀንስ ያደርጋል።

3. የጥርስን ጤንነት መጠበቅ፡-

ቁጥራቸው ከ25-40% የሚጠጉ ሴቶች ከወሊድ፣ ከልብ ወይም ከካንሰር በሽታ ጋር በተያያዘ ለሚከሰት የጥርስ ሕመም እንደሚጋለጡ ዶክተር ዶኒ ይገልጻሉ። ስለዚህም ይህ ከመሆኑ አስቀድሞ በየዕለቱ የጥርስን ንፅህና መከታተል እና ጤንነቱን መጠበቅ ያስፈልጋል።

4. ቅድመ-ምርመራ፡-

አንዲት ሴት የማህፀን እና ጽንሰ እንዲሁም ሌሎች አጠቃላይ ምርመራዎችን በየጊዜው ማድረግ ይኖርባታል። ዶ/ር ፍራንሲስ ስሚዝ ሴቶች በየዕለቱ ሊያደርጓቸው ከሚገቡ ቅድመ-ምርመራዎች መካከል ፓፕስሜር... ዓመታዊ የማህፀን ምርመራ... እና የጡት ምርመራ ዋነኞቹ ሊሆኑ እንደሚገባ እና በተጨማሪም ደግሞ ሌሎች አጠቃላይ ምርመራዎችም መዘንጋት እንደሌለባቸው እንዲሁም ቅድመ-ምርመራው ቢያንስ በዓመት ወይም በየ2 ዓመቱ መደረግ እንዳለበት አፅንኦት ሰጥተው ይናገራሉ። እንደ የስኳር ሕመም፣ የልብ በሽታ እና ካንሰር የመሳሰሉትን በተመለከተም ተገቢውን ጥንቃቄ እና ክትትል ማድረግ ያስፈልጋል።

5. ቁርስን በአግባቡ መመገብ፡-

በመኝታ ወቅት ሰውነት ረዥመ ሰዓታትን ያለ ምግብ ያሳልፋል ስለዚህም ጠዋት ከእንቅልፋችን ስንነሳ በቂ ምግብ ማግኘት ይኖርብናል። ጥናቶች እንደሚጠቁሙት ቁርስን በአግባቡ አለመመገብ በነገሮች ላይ ትክክለኛውን ውሳኔ መስጠት፣ የመማር እንዲሁም ነገሮችን የማስታወስ ችሎታችን ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ ያደርጋል። ስለዚህ ይላሉ ዶ/ር ዶኒ አንዲት ሴት ከፍተኛ የፋይበር ይዘት ያላቸውን ምግቦች፣ ፍራፍሬዎችን እንዲሁም ወተት እና የወተት ተዋፅኦ ምግቦችን በቁርስ ገበታዋ ላይ አመጣጥና ማካተት ይኖርባታል።

6. እጅን መታጠብ፡-

በጀርም ወይም በባክቴሪያ አማካኝነት የሚመጡ በሽታዎችን ለመከላከል እጅን በሰሙና እና በውኃ በሚገባ መታጠብ ያስፈልጋል። (እንደሚታወቀው ምግብ የማብሰሉ እና ልጆችን የመንከባከቡ ኃላፊነት በአብዛኛው ለሴቶች የተተወ ነው። ስለዚህ ይህንን በማድረግ የእራሷን ብቻ ሳይሆን የቤተሰቦቿንም ጤንነት ትጠብቃለች ማለት ነው።)

7. ካልሲየም፡-

የካልሲየም ይዘት ያላቸውን ምግቦች መመገብ ወይም በመድሃኒት መልክ መውሰድ የአጥንት ጥንካሬ በመጠበቅ የአጥንትን መሳሳት ችግርን መከላከል ይቻላል።

8. አመጣጥኖ መመገብ፡-

ይህ እንግዲህ የሚመገቡትን ምግብ በዓይነትም ሆነ በይዘት ማመጣጠንን ይመለከታል። በየዕለቱ የሚመገቡትን ምግብ ቢቻል ሁሉንም አለበለዚያ ደግሞ የተወሰኑትን የምግብ ዓይነቶች ቢያካትት ይመረጣል። ከዚህ በተጨማሪ ሁልጊዜም በልክ ወይም በመጠኑ መመገብ ያስፈልጋል። ...ይህንን ተግባራዊ የምታደርግ ሴት ጤናማ የሆነ የሰውነት አቋም እንዲኖራት ማድረግ እና እንደ የደም ግፊት፣ የስኳር ሕመም እና የልብ በሽታ የመሳሰሉት የጤና እክሎች መከላከል ትችላለች። ... ይላሉ ዶክተር ዶኒ።

9. ሲጋራ አለማጨስ፡-

ሲጋራ ከማጨስ ጋር ተያይዞ በሚከሰት የካንሰር ሕመም እንዲሁም የልብ በሽታ ሳቢያ በየዓመቱ ቁጥራቸው 140,000- የሚሆኑ ሴቶች ሕይወታቸውን እንደሚያጡ ዶክተር ፍራንሲስ ስሚዝ ይገልጻሉ። ከዚህም ሌላ ሲጋራ ማጨስ መሃንነት፣ ውርጃ እንዲሁም ሌሎች የሥነ ተዋልዶ ጤና ችግሮችን ሊያስከትል ይችላል። ስለዚህ ሲጋራ የማጨስ ልምድ ያላቸው ሴቶች ማጨሳቸውን እንዲያቆሙ ይመክራል።

10. እራስን ነፃ ማድረግ፡-

በመጨረሻም ዶክተር ስሚዝ እራስን ከጭንቀት ነፃ ለማድረግ የሚረዱ ተግባራትን በማከናወን ንቁ አእምሮ እንዲኖረን ማድረግ እንዲሁም ጤናማ ሕይወትን መምራት እንደሚችል ይገልጻሉ። ስለህ አንዲት ሴት እነዚህ ቀደም ሲል የጠቀስናቸውን ነጥቦች በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴዎ ላይ ተግባራዊ በማድረግ ጤንነቷን መጠበቅ ብሎም እራሷን መንከባከብ ትችላለች። ምንጭ ዌብ ሜድ

ሰው ሰራሽ የሥነተዋልዶ አገልግሎት - ለማርገዝ የተቸገሩትን ለማገዝ

አልሒክማ (ALHIKMAH FERTILITY CENTER) በአዲስ አበባ ሐያት ሆስፒታል ሰው ሰራሽ የሥነ ተዋልዶ አገልግሎትን ለመስጠት በኢትዮጵያ ሥራ የጀመረ ማዕከል ነው። ይህ እትም የማዕከሉን አሠራርና ተዛማጅ ሳይንሳዊ እውነታዎችን ለአንባብያን ለማድረስ፤ የማዕከሉ ሥራ አስኪያጅ ዶ/ር ኢብራሒም ሳሊህን በማነጋገር እነሆ ብላናል።

ልጅ መውለድ አለመቻል ማለት ጥንደች ቢያንስ ለአንድ ዓመት ያህል ከመከላከያ እና ሌሎች እርግዝናን እንዲዘገይ ሊያደርጉ ከሚችሉት ውጭ ሳይለያዩ አብረው እየኖሩና በአስፈላጊው ሁኔታ የግብረሥጋ ግንኙነት እያደረጉ ነገር ግን እርግዝና ካልተከሰተ ልጅ መውለድ አለመቻል በሚል ሊገለጽ እንደሚችል የዓለም የጤና ድርጅት ይገልጻል። በዚህም መሠረት በምዕራብ አውሮፓ ከ12-12.5% በአፍሪካ ደግሞ ወደ 30% ያህል ጥንደች ልጅ መውለድ እንዳልቻሉ መረጃዎች ያሳያሉ።

በእርግጥ በ12 ወራት ውስጥ እርግዝና ባይፈጠርም ተስፋ ባለመቁረጥ በቀጣዮቹ ጊዜያት ሊፈጠር እንደሚችል መጠበቅም አግባብ ነው ይላሉ ዶ/ር ኢብራሒም። እሳቸው እንዳሉትም በአማካይ ከ1-3% የሚሆኑ ከሚጠበቀው ጊዜ ውጭ ዘግይተው ልጅ መውለድ እንደሚችሉ የታዩ እውነታዎች አሉ። ጊዜ በገፋ ቁጥር ግን ልጅ የማንኛት ዕድሉ እየጠበበ ሊሄድ እንደሚችል መገመት እና ወደ ሕክምናው ዓለም ጎራ ማለት ይበጃል። ይህ በሚሆንበት ጊዜ ጥንደች ሳይንስ ያቀዳጀውን ልጅ የመውለድ ጥበብ ተጠቅመው ልጅ የማግኘት ዕድልን ሊያገኙ ይችላሉ። አንድ ማወቅ የሚገባው ነገር ግን ከምክር አገልግሎቱ ጀምሮ ምርመራው እና ከሰው ሰራሽ የሥነተዋልዶ አገልግሎቱ ጊዜ ሊፈጅ የሚችል ሲሆን ለዚህም ትእግስት ያስፈልጋል እንደ ዶ/ር ኢብራሒም።

በኢትዮጵያ አልሒክማ ፈርትሊቲ ሴንተር የተባለ ማዕከል በሐያት ሆስፒታል ሥራውን መሥራት የጀመረው በቅርብ ጊዜ ነው። አልሒክማ የተባለው የሰው ሰራሽ የሥነ ተዋልዶ አገልግሎት ማእከል በኢትዮጵያ ሥራውን እንዲሠራ የተፈቀደለት ሕጋዊ በሆኑ ባለትዳሮች ጥያቄ ሲቀርብለት ብቻ ነው። በእርግጥ አሉ ዶ/ር ኢብራሒም በውጭው ዓለም ይህ እገዳ ሳይኖርበት አንዱ ላንዱ እንቁላልና የዘር ፍሬ በፈቃደኝነት በመረዳዳት ልጅ እንዲኖራቸው የሚደረግበት አሠራር ቢኖርም በኢትዮጵያ ግን የጎብረተሰቡ ባህላዊና ሀይማኖታዊ አስተሳሰብ በሚፈቅደው መሠረት ሥራው ተፈቅዶ ጀምረናል። የምንሠራው ሥራም ኢንቪትሮ ፈርትላይዜሽን (አይቪኤፍ) ይባላል።

ኢንቪትሮ ፈርትላይዜሽን አይቪኤፍ ማለት፡-

አይቪኤፍ የወንድ የዘር ፍሬና የሴት እንቁላሎች ከሴቷ አካል ውጭ በላቦራቶሪ እንዲቀላቀሉ እንዲዋሀዱ የሚደረግበት በሕክምና የታገዘ የሥነተዋልዶ ዘዴ ነው። አንድ የወንድ የዘር ፍሬ በቀጥታ ወደ እያንዳንዱ ያኪረተ እንቁላል በኢንቨርትድ ማይክሮስኮፕ አማካኝነት እንዲገባ ይደረጋል። እንደታካሚው ዕድሜ፣ እንደ ጤንነቱ ሁኔታ እና እንደ ጽንሱ አፈጣጠር በአንድ ጊዜ ወደ ማህፀን የሚመለሱት ጽንሶች ቁጥር ከፍተኛ ብዛት 3- ነው።

የጽንሰ መመለስ ከተካሄደ በኋላ የሚቀሩት ተጨማሪ ጤናማ ጽንሶች ለወደፊት ለታካሚው ግልጋሎት ፈሳሽ ናይትሮጂን ውስጥ እንዲቀመጡ ይደረጋል።

አይቪኤፍ ሲካሄድ የሚከተሉትን ነጥቦች ልብ ማለት እንደሚገባ ዶ/ር ኢብራሒም ገልጸዋል።

- የሴቷ ማህፀን ቱቦዎች ዝግ ከሆኑ፣
- የወንዱ የዘር ፍሬ አቅሙ ደካማ ከሆነ፣
- በግልጽ ያልታወቀ መካንነት ሲኖር፣

የአይቪኤፍ ሕክምና መውሰድ እንደሚቻል ሳይንሱ ከፈቀደ ሕክምናው ከመወሰዱ በፊት ግን፡-

- ሴቷ ጤናማ ማህፀን ያላት መሆኑ፣
- ሴቷ በራሷ ወይም በሆርሞን ሕክምና ታግዞ እንቁላል መፍጠር የምትችል መሆኑ፣
- ወንዱ የዘር ፍሬ ማመንጨት የሚችል መሆኑ ወይም የዘር ፍሬ ከዘር ፍሬ ከረጢት ሊገኝ የሚችል መሆኑ፣
- ጥንዶቹ ሕክምናው ከመሰጠቱ በፊት የኤችአይቪ፣ የሄፓታይተስ ቢ እና ሲ ምርመራ የወሰዱ መሆኑ እንዲሁም፣
- ታካሚው ስለ ሕክምናው ውጤቶችና የጎንዮሽ ጉዳዮች የተሟላ ግንዛቤ ያገኘ መሆኑ መረጋገጥ ይኖርበታል።

ዶ/ር ኢብራሒም እንደሚሉት ...ማዕከሉ የሚሠራባቸው መሣሪያዎች በዓለም ከፍተኛ ደረጃን የጠበቁ በመሆኑ እና አሠራሩም ዘመናዊነትን የተላበሰ በመሆኑ ለተገልጋዮች ምቹ በሆነ ሁኔታ ተዘጋጅቶ የሚጠብቅ ነው። ለምሳሌ ያህል...አገልግሎቱን ለመስጠት ኦፕራሲዮን የማድረግ ሥራን የምንሠራ ሲሆን ይህ ሥራ ግን ከሰው ሰራሽ የሥነተዋልዶ አገልግሎት ውጭ ለሌላ ታካሚ አይውልም። ምክንያቱም የምንሠራው ሥራ ጥንቃቄ የተሞላበትና ንጽህናን በከፍተኛ ደረጃ የተላበሰ መሆን ስለሚገባው ሌሎች ሕክምናዎችን አንሰጥም። ...ብለዋል።

በተጨማሪም እንደገለጹት ...ደንበኞች ከሐኪማቸው ጋር የሚቆዩት ለ3 እና 4 ሰዓት ያህል ብቻ ነው። ደንበኞች የሚያዙት በጥንቃቄ ነው። ሥነልቦናቸው እንዳይነካ የሚቻለው ሁሉ ይደረጋል። አንድ መታወቅ ያለበት ነገር አለ። እነዚህ ሰዎች ወደማዕከሉ ታምመው አልመጡም። የመጡት በሕይወት ዘመናቸው አንድ ነገር ጎድሏቸው ነው። ያ የጎደለ ነገር ደግሞ ማንኛውም ሰው በሕይወት ዘመኑ ይቅርብኝ የማይለው ልጅ መውለድ ነው። ስለዚህ ቢሳካ በሳይንሳዊ መንገድ ለመሞከር ካልሆነም ለመተው እንጂ እንደ ሕመምተኛ ዛሬ ካልታያችሁ አንድ ነገር ሊከሰት ይላል የሚባል አይደለም። ይህ የሁለቱ ሰዎች የግል ጉዳይና ምስጢር ነው።ብለዋል ዶ/ር ኢብራሒም።

እንደ ዶ/ር ኢብራሒም ማብራሪያ የሰው ሰራሽ የሥነተዋልዶ ማዕከሉ የባለጉዳዮችን ምስጢር መጠበቅ ትልቁ ግዳጁ ነው። ምናልባት እንኳን በደንበኛ መዝገብ ውስጥ የሚገኝ መረጃ ከማዕከሉ ውጭ ለሆነ ለማንኛውም ሰው ወይንም አካል ሊገለጽ የሚችለው፡-

- ደንበኛው ለጥያቄው ፈቃድ ከሰጠ፤
- ደንበኛው የሚዘወርበት ሌላ የጤና እንክብካቤ አገልግሎት ተቋም መረጃውን ከፈለገ፤
- የመረጃው መገለጽ በሕግ የሚጠየቅ ወይም የሚፈቀድ ከሆነ፤
- የደንበኛው ማንነት ካልተገለጸ ማዕከሉ ጥቅል እስታትስቲክስ ለሚይዙ ጥናቶች ደንበኛውን የተመለከተ ዳታ ሊገለጽ ይችላል።

....ተለያዩ እምነቶች የየራሳቸው አስተሳሰብ ቢኖራቸውም በማዕከሉ ሥራ ላይ ግን ምንም የመጣ ተፅዕኖ የለም። ይልቅስ ባህሉና የኅብረተሰቡ ጉዳይን የመረዳት ነገር ቅድሚያ ትኩረት የሚሻ ነው። ለምሳሌ አገልግሎቱን እንደሚፈፀልጉ በግልጽ ለመናገር የማይደፍሩ ብዙ ሰዎች ናቸው። ወይንም ደግሞ ይህንን የሰው ሰራሽ የሥነተዋልዶ አገልግሎት ወደባለሙያዎቹ ቀርቤ ተጠቅሜበታለሁ ብለው ለመናገር የሚያፍሩ ብዙ ናቸው። ስለዚህም ኅብረተሰቡ ንቃተ ሕሊናው እንዲዳብር በተለያዩ መንገድ ድጋፍ ሊደረግለት ይገባል። በተረፈ በኢትዮጵያ ሕግም በሁለት ተጋቢዎች መካከል ብቻ ይህ ሥራ እንዲሠራ የሚፈቀድ ሲሆን እምነቶቹም በተጋቢዎቹ መካከል ለሚሠራው ሥራ እስካሁን ምንም ክልከላ አልታየባቸውም።

...ልጅ የመውለድ ችግር በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚታወቅ ችግር ነው። በእንግሉዝ 7-10% በአሜሪካ 10-15% እንዲሁም በዓለም አቀፍ ደረጃ 10-15% ችግር ሆኖ የሚታይ ነው። በየጊዜው ችግሩ እየሰፋ ስለሄደ አገልግሎቱም መጨመር አለበት። በሁለተኛ ደረጃ በኢትዮጵያ አገልግሎቱን የሚፈልጉ ሰዎች ከኢትዮጵያ እየወጡ ለተለያዩ ወጪዎች

መዳረጋቸው የተለመደ ሆኖ ነበር። ይህም በውጭ ምንዛሪው በኢኮኖሚው ረገድ አነጋጋሪ መሆኑ እሙን ነው። አገልግሎቱ ወደ ሀገር ውስጥ ሲመጣ ግን የብዙ ሰዎች መጉላላት እንደሚያስቀርና የውጭ ምንዛሪን እንደሚቀንስ ግልጽ ነው።

ዶ/ር ኢብራሒም ሳሊህ በአልሒክማ የሰው ሰራሽ የሥነተዋልዶ አገልግሎት ማዕከል ዋና ሥራ አስኪያጅ እንደሚናገሩት ... ሥራው ከተጀመረ በኋላ ያለውን ፍላጎት በሚመለከት የሚመጡት ደንበኞች ቁጥር ምስክር ነው። ልጅ መውለድ ያልቻሉ ሰዎች ተፈጥሮ ባይሰጣቸውም በሳይንሱ ሊረዱ ይገባቸዋል። እኛ እስካሁን ሥራችንን አላስተዋወቅንም። ነገር ግን አንዳንድ መድረኮች ላይ በመሄዳችን የሕክምና ባለሙያዎችም ሥራ መጀመራችንን አውቀዋል። ተጠቃሚዎችም እየመጡ ነው። ወደፊት ሥራውንም እናስተዋውቃለን የሚል ተስፋ አለን። አልሒክማ የተሰኘው ማዕከላችን ሥራውን ሲሠራ ብዙ ጥቅም አገኛለሁ የሚል እምነት የለውም። ታሪክን መለስ ብለን ስንመለከት ሕክምና በነፃ ይሰጥ የነበረ ክቡር ሙያ ነው። ዛሬ ግን ሁሉ ነገር ተለውጦ ሕክምናውን ለመሰጠት የሚያስችሉ ግብአቶች ውድ በመሆናቸው ምክንያት ገንዘብ ይጠየቅ ጀመር። ቢሆንም ግን በተለያዩ መንገዶች የሚያግዙን አካላት በመኖራቸው ተጠቃሚዎችን ብዙም አንጨንም።..

የእናቶች ሞት ቅኝትና ተገቢ ምላሽ...

መረጃዎች እንደሚጠቁሙት በዓለም ላይ በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ የእናቶች ሞት ቁጥር ከ300- ሺሕ በላይ እንደሚሆን ይገመታል። በአገራችን የዛሬ ሃያ ዓመት ገደማ ከ100 ሺሕ በሕይወት ከሚወለዱ ወደ አንድ ሺሕ የሚደርሱ እናቶች ይሞቱ ነበር። የምእተ ዓመቱ የልማት ግብ ከ1990-2015 ባለው ጊዜ የእናቶችን ሞት በ75% መቀነስ የሚል ግብ ያስቀመጠ ሲሆን በኢትዮጵያ 73% ያህል እንደቀነሰ ማሳያዎች አሉ። በኢትዮጵያ የእናቶች ሞት ቁጥር ዛሬ በእጅጉ በመቀነሱ ምክንያት ከ100 ሺሕ በሕይወት ከሚወለዱ ወደ 420 ደርሷል።

ሚያዝያ 12 እና 13 ቀን 2008 በአዲስ አበባ አንድ አገር አቀፍ ሲምጋዚያም ተካሂዷል። ሲምጋዚያምም ያተኮረው በመላ አገሪቱ ባሉ የጤና ተቋማት አማካኝነት የተመዘገበውን የእናቶች ሞት መጠንና ምክንያት እንዲሁም ተገቢው ምላሽ ምን መሆን አለበት የሚል ነበር። ሲምጋዚያምን ያካሄዱት የኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር ከዓለም የጤና ድርጅት እንዲሁም ከሌሎች አጋር ድርጅቶች ጋር በመተባበር ሲሆን ተሳታፊዎቹም ከመላ አገሪቱ የመጡ የጤና ባለሙያዎች ናቸው። ሲምጋዚያምን ያስተባበሩት በኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር በተለያዩ የሥራ ድርሻ ላይ የተሰማሩ ባለሙያዎች ሲሆኑ ከእነርሱም መካከል አቶ ስንታየሁ አበበ በሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ በእናቶችና ሕፃናት ዳይሬክቶሬት የእናቶች ጤና ቡድን አስተባባሪ ይገኙበታል። አቶ ስንታየሁ አበበ ሲምጋዚያምን በሚመለከት የሚከተለውን ማብራሪያ ሰጥተዋል።

የሲምጋዚያም ዋና ዓላማ የእናቶች ሞት ቅኝትና ተገቢ ምላሽ የሚለውን አሠራር ከተጀመረ ማለትም ከ2006 ዓ.ም. ጀምሮ ያለውን አፈጻጸም መመልከት ነው። ቀደም ሲል ፓስተር ይባል በነበረው በኢትዮጵያ ፕብሊክ ፕሌዝ ኢንስቲትዩት በመላ አገሪቱ የሚያጋጥሙ የእናቶች ሞት ሲመዘገብ ቆይቷል። ስለዚህም ይህን መረጃ መነሻ በማድረግ ያሉት ጠንካራ ጎኖች ምን ነበሩ? ደካማዎቹስ የትኞቹ ናቸው? ወደፊትስ የእናቶችን ሞት ለመቀነስ ከምን ላይ ትኩረት አድርገን ብንሠራ ይሻላለ? ቅድሚያ የሚሰጣቸው ነገሮች የትኞቹ ናቸው? የሚለውን ለመነጋገርና ከመረጃው በመነሳት በተሠራው የዳሰሳ ጥናት ደግሞ እናቶች በዋነኛነት የሚሞቱት በምን ምክንያት ነው? እርሱንስ ለመቅረፍ በምን መንገድ መሥራት ይገባናል? የሚለውን ሲምጋዚያምን ለመሳተፍ ከየክልሉ ከመጡ የጤና ባለሙያዎች እንዲሁም ከአጋር ድርጅቶች ወኪሎች ጋር ለመወያየት ያቀደ ሲምጋዚያም ነው።

ጥያቄ: የእናቶች ሞት ምክንያት በየክልሉ ተመሳሳይነት አለውን?

መልስ: ከሁሉም ክልሎች እንደሚታየው ከሆነ እናቶች በተለያዩ ምክንያት ቢሞቱም በተመሳሳይ ግን በፍተኛ ሁኔታ የሚሞቱበት ምክንያት የደም መፍሰስ ነው። ይህ ምክንያት በሀገር አቀፍ ደረጃም ለእናቶች ሞት ምክንያት ሆኖ የቀረበ ነው። የእናቶች ሞት ቅኝትና ተገቢ ምላሽ የሚለው አሠራር ዋና ዓላማው እናቶች የሚሞቱበትን ምክንያት ለይቶ ያንን ችግር በመቅረፍ ሌላ እናት በተመሳሳይ ምክንያት እንዳትሞት ማድረግ ነው። ስለዚህም እናቶች በደም መፍሰስ ምክንያት እንዳይሞቱ ለማድረግ በዚህ ሲምጥዚያም ክልሎች ለወደፊቱ ሥራቸው እቅድ አውጥተዋል።

አቶ ታደላ ፀሐይ ከጋምቤላ ጤና ቢሮ ተወክለው በስብሰባው ላይ ተሳትፈዋል። አቶ ታደላ እንደሚገልጹት፡-

«...በጋምቤላ እናቶች ከሚሞቱባቸው ምክንያቶች አንዱ በጤና ጣቢያ ያለው ሽፋን ዝቅተኛ መሆን ነው። በሪፖርታችንም እንደተገለጸው በዚያ የሚጎዱ እናቶች መጠን ወደ 24 ከመቶ ይደርሳል። ከዚህ ውጤት እንደሚታየውም እናቶች በቤት የሚወልዱበት አጋጣሚ ብዙ ነው። በቤታቸው ከወለዱ ደግሞ የባለሙያ እገዛ እንደማያገኙ እሙን ነው። የአምቡላንስ አጠቃቀምና የሪፈራል ሲስተምም አንዱ ለእናቶች ሞት ምክንያት ከሚባሉት መካከል ነው። ለምሳሌ እናቶች ወደ ጤና ተቋም ሊጓጓዙ የአምቡላንስ ነዳጅም ሆነ የአሽከርካሪ ክፍያ የማይመለከታቸው ሲሆን ነገር ግን አብዛኛዎቹ ወረዳዎች በጀት ባለመያዛቸው ምክንያት ለአገልግሎት እንደ አንድ እንቀፋት ይታያል። ይኼም እናቶቹ በትክክል የጤና ተቋማቱን እንዳይጠቀሙ ከአቅም አንፃር ለስለሚያውክ ይህም አንዱ ለእናቶች ሞት አስተዋጽኦ ከሚያደርጉት መካከል ነው የሚል እምነት አለን። በእርግጥ በእናቶች ሞት ቅኝትና ተገቢ ምላሽ አሠራር በትክክል የእናቶች ሞት ምክንያት ይህ ነው ብሎ ለመናገር በአሁኑ ወቅት የሚያስችሉ ሁኔታዎች የሌሉ ሲሆን ወደፊት ግን በትክክል መለየት የሚያስችል አመዘጋገብና አሠራር ይኖረናል።» በለዋል።

ለእናቶች ሞት መንስኤ የሚባሉ ሦስት መዘግየቶች ናቸው።

1ኛ መዘግየት፡-

እናቶች ወደ ጤና ተቋም ሄደው ለመውለድ ለመወሰን አለመቻል (ከልማድ ወይም ከተለያዩ ሁኔታዎች የተነሳ...)

2ኛ መዘግየት፡

እናቶች ለመውለድ ወደ ጤና ተቋም ለመሄድ የሚያስችላቸው (የመጓጓዣ እና የመንገድ...ወዘተ አለመኖር)

3ኛ መዘግየት፡

በጤና ተቋም የአገልግሎቱ አለመሟላት ናቸው።

በተጠቀሱት መዘግየቶች ምክንያት እናቶች እንዳይጎዱ አስቀድሞውኑ ማለትም ምጥ ሳይዘቸው ወደ ጤና ተቋም በመሄድ የመውለጃ ቀናቸውን እንዲጠባበቁ ለማድረግ የእናቶች መቆያ ቤት አስፈላጊ ሆኖ በዓለም አቀፍ ደረጃ ሲሠራበት የቆየ በአገራችንም በስፋትም ባይሆን ጅምሮች የታዩበት ነው። ይህንን በሚመለከት ዶ/ር ሰናይት በየነ በኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር የእናቶችና ሕፃናት ዳሬክቶሬት የእናቶች ኬዝ ቲም አፈሰር ናቸው።

«...አብዛኛዎቹ እናቶች የሚሞቱት በታዳጊ አገሮች ነው። ምክንያቱም በሠለጠነ የሰው ኃይል የማዋለድ ልምዳችን ዝቅ ያለ ስለሆነ ነው። እናቶች ለምን በጤና ተቋም አይወልዱም ሲባል እናቶች ወደ ተቋማቱ ለመምጣት ላይፈልጉ ይችላሉ። ወይንም ደግሞ ወደተቋሙ የሚጓዙበት መንገድ ላይኖር ይችላል። እንዲሁም ወደ ተቋሙ ከደረሱም በኋላ በተለያዩ ምክንያቶች አገልግሎቱን ላያገኙ ይችላሉ። ስለዚህ ይህንን ችግር ለማቃለል በምን መልክ ማገዝ ይቻላል? በምን መንገድ የእናቶችንና ጨቅላ ሕፃናቱን ጤና መጠበቅ እንችላለን የሚለውን ጥያቄ ለመመለስ ከሚያስችሉት መካከል አምቡላንሶች ጎብረተሰቡን ተደራሽ ባደረገ መልኩ በስፋት ተገዝተው እንዲቀርቡ የሚለው ሲሆን አምቡላንስ የማይደርስበትስ? ተብሎ ሲታሰብ ደግሞ የእናቶች መቆያ ቤቶችን ሥራ ላይ ማዋል የሚለው ከግንዛቤ ገብቷል። በእርግጥ የእናቶች መቆያ ቤት ሐሳቡ ከብዙ መቶ ዓመታት በፊት በዓለም የነበረ ሲሆን በተለይም የአውሮፓ አገራት ልጆች ያልተፈለገ እርግዝና ሲያጋጥማቸው ቤተሰቦቻቸውም ስለማይቀበሉ ተደብቀው ወልደው የመጣል አዝማሚያ ስለነበረ ያንን ለመከላከል አስቀድሞውኑ እናቶቹን ወስደው ማቆያ ቤት ያሳርፉ ነበር። በዚህም ጽንሰ ማቋረጥን እና የሚወለዱት ልጆችም እንዳይሞቱ ይከላከሉ ነበር። በእርግጥ ይህን ያደርጉ የነበሩት ጤና ተቋማት ሳይሆኑ የቦጎ አድራጎት ድርጅቶች ሲሆኑ ለምሳሌም የካቶሊክ ቤተክርስቲያን አንዷ ነች። ይህንን ተደራሽነት በተለይም ከግማሽ ክፍለ ዘመን ወዲህ በስፋት ተግባር ላይ እንዲውል የተደረገ ሲሆን በኢትዮጵያም እንደ አውሮፓውያኑ አቆጣጠር በ1976 ዓ.ም. አጣጥ የሚባል ሆስፒታል በጉራጌ ዞን ውስጥ የእናቶች መቆያ ቤትን በሆስፒታሉ አደራጅቶ እየሠራበት ይገኛል። በሌሎች በታዎችም በአንዳንድ ጤና ተቋማት ውስጥ ማቆያው ሥራውን የጀመረበት ሁኔታ አለ።» ብለዋል።

እናቶች በእርግዝና ወቅት የሕክምና ክትትል ሲያደርጉ ቢቆዩም በስተመጨረሻው ለመውለድ ሲቃረቡ ግን ከቤት ብወልድ ይሻለኛል ብለው ሊወስኑ ይችላሉ። የዚህም ምክንያቱ እርግዝናው ቀኑ እየገፋ በሄደ ቁጥር እናትየው እሩቅ መንገድ መሄድን ማስወገድ እንዳለባት ወይንም መጓጓዣው ባይኖር አለዚያም የገንዘብ አጥረት

የመሰረታዊ ነገሮች ወደኋላ ሊያስቀርቷት ይችላሉ። ነገር ግን የእርግዝና ክትትል በምታደርግበት የሕክምና ተቋም የእናቶች ማቆያ ቤት መኖሩን ካወቀች ከመውለጃዎ ቀን አስቀድሞ ሄዳ በመቆያ ቤቱ የምታርፍ ስለሆነ ካላችግር ልጄን ልትገለገል ትችላለች። ከሶማሌ ክልላዊ መስተዳድር ጤና ቢሮ የተወከለው ባለሙያ እንደገለጸው፡-

«...በክልሉ ለእናቶች ሞት ምክንያት ተብለው ከተያዙት ነጥቦች መካከል እናቶች ወደ ጤና ተቋም መጥተው ለመውለድ መወሰን አለመቻላቸው ነው። ሌላው እናቶች ባሉባቸው አካባቢዎች የአምቡላንስ እጥረት ሊኖር የሚችል ሲሆን አንዳንድ በታዎች የሕዝብ መጓጓዣ ጭምር አለመኖሩ እናቶች ወደ ጤና ተቋም መጥተው እንዳይወልዱ ከሚያደርጓቸው ምክንያቶች መካከል ናቸው። የእናቶች መቆያ ቤትን በሚመለከት በክልሉ የሚገኙ ኦሪት ሆስፒታሎች ያላቸው ሲሆን ወደፊት ግን ለሁሉም የጤና ተቋማት አስፈላጊነቱ ታምኖበት ደረጃውን የጠበቀ የእናቶች ማቆያ ቤት ሥራ ላይ እንዲውል ፕሮጀክት ተነድፏል።» ብለዋል።

ማንኛውም እናት፡-

- ኢሰብአዊ ከሆነ ሕክምና ወይም ተያያዥ ጥቃት የመጠበቅ
- በሚሰጣት የሕክምና አገልግሎት ላይ በቂ መረጃ የማግኘት
- በሚሰጣት የሕክምና አገልግሎት ላይ በእውቀት ላይ የተመሠረተ የመስማማት ወይም ያለመስማማት
- የሚሰጣት የሕክምና አገልግሎት የመምረጥና በወሊድ ጊዜ አብሯት የሚሆን ሰው የመወሰን
- የግል ሕይወቷ፣ ግላዊነቷ እንዲሁም ሚስጥሯ የመጠበቅ...መብት አላት፡

እናት ስትደማ አይደለም ደም መጠየቀ ያለበት!

የእናቶች ሞት ቅኝትና ተገቢው ምላሽ በሚለው አሠራር ዙሪያ፣ ሚያዝያ 12- እና 13- ቀን 2008 ዓ.ም. በአዲስ አበባ አገር አቀፍ ሲምጋዚየም ተካሂዶ የነበረ ሲሆን ሲምጋዚየሙን ያካሄዱትም የኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር ከዓለም የጤና ድርጅት እንዲሁም ከሌሎች አጋር ድርጅቶች ጋር በመተባበር ነበር። ሲምጋዚየሙ ዓላማው አድርጎት የነበረው የእናቶች ሞት ቅኝትና ተገቢ ምላሽ በሚለው አሠራር በአገር አቀፍ ደረጃ ከተጀመረ እንደ ኢትዮጵያ አቆጣጠር ከ2006 ዓ.ም. ጀምሮ ያለውን አገር አቀፍ አፈጻጸም መመልከት እና የጎደሉ ነገሮችን እንዲሟሉ ውይይት ማካሄድ ነበር።

ባለፈው ሳምንት እትም በዚሁ ርእሰ ጉዳይ የተለያዩ ባለሙያዎች ሐሳብ ለአንባቢዎች ያቀረብን ሲሆን በዚህም ዝግጅቱን ያስተባበሩት አቶ ስንታየሁ አበበ በሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ በእናቶችና ሕፃናት ዳይሬክቶሬት የእናቶች ጤና ቡድን አስተባባሪ እንዲሁም ዶ/ር ሰናይት በየነ በኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር የእናቶችና ሕፃናት ዳይሬክቶሬት የእናቶች ኬዝ ቲም አፈሰር እና ከጋምቤላና ሱማሌ ክልል የመጡ የጤና ቢሮ አባላት ከእንግዶቻችን መካከል ነበሩ። በሲምጋዚየሙ ላይ ተገኝተው ከነበሩ ድጋፍ ሰጪ አካላት መካከል የደም ባንክ አንዱ ነበር። ዶ/ር ስሜነህ አጥናፋ በብሔራዊ የደም ባንክ የላቦራቶሪና ሜዲካል አገልግሎት ዳይሬክተር ናቸው። በሲምጋዚየሙ ላይ እንደተገለጸው በተለያዩ ክልል መስተዳድሮች እናቶች በተለያዩ ምክንያት ለሕልፈት ቢዳረጉም በተመሳሳይ ግን በሁሉም አካባቢዎች በመድማት ምክንያት የሚሞቱት እናቶች ቁጥር ከፍ ያለውን ድርሻ ይይዛል። ከዚህ ጋር በተያያዘ የደም ባንክ ተደራሽነት ምን መልክ ይኖረዋል? ለሚለው ጥያቄ ዶ/ር አጥናፋ ከደም ባንኩ አሠራር ጀምሮ ያለውን ሁኔታ ያብራሩ ሲሆን ታነቡ ዘንድ ጋብዘናል።

ጥያቄ፡ የደም ባንክ አሠራር ምን ይመስላል?

መልስ፡ ...ብሔራዊ የደም ባንክ እንደ ኢትዮጵያ አቆጣጠር ከ2004 ዓ.ም ጀምሮ ከቀይ መስቀል ማኅበር ስር ወጥቶ በኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ስር ከሆነ በኋላ የደም ባንክ አገልግሎት መስጫ ቁጥሩ ከ12 ወደ 25 አድጓል። አንዱ የብሔራዊው ደም ባንክ ሲሆን ቴክኒካል የሆኑ ሥራዎችን የሚሠሩ ነው። 24ት የደም ባንኮች ከበጎ ፈቃደኞች ደም በመሰብሰብ አስፈላጊውን ሥራ በላቦራቶሪ ውስጥ ይሠራሉ። ሆስፒታሎች ወይንም የጤና ተቋሞች አንድን ደም የማስተላለፍ ውክልና መስጠት እንዲችሉ ማሟላት ያለበት መመዘኛ ያለ ሲሆን በዚህም መሠረት ከደም ባንኮች ጋር የመግባቢያ ስምምነት ይኖራቸዋል። ይህ የስምምነት ሒደት ከተሟላ በኋላ ማንኛውም ሆስፒታል

ወይንም የጤና ተቋም ደም ሲጠይቅ ከባንኩ ደም በነፃ ይሰጠዋል። ማንኛውም ሆስፒታል ወይም የጤና ተቋም በነፃ ያገኘውን ደም ለታካሚው በነፃ መስጠት ይገባዋል፡

ጥያቄ፡ ደም በምን መንገድ ይሰበሰባል?

መልስ፡ ደም የሚገኘው በሦስት መንገድ ነው፡

ከበጎ ፈቃደኛ ለጋሾች፤

የታማሚ ቤተሰቦች ደም እንዲሰጡ ሲደረግ፤

እንዲሁም በክፍያ ተጠቃሚዎች የሚያመቻቹት የደም ልገሳ ነው።

ከቤተሰብ በምትክ የሚሰጥ ደም እንዲሁም በክፍያ የሚሰጠው ሁለቱም አደገኛ ሁኔታ ያላቸው ሲሆን በበጎ ፈቃደኝነት የሚላገሰው ደም ግን ከተለያዩ በሽታዎች ነጻ ሆኖ ደሙን መጠቀም የሚቻልበት ዕድል እጅግ ሰፊ ሲሆን በግዢ ወይንም ከቤተሰብ የሚሰጠው ግን ምርመራዎች ከተደረጉ በኋላ በአብዛኛው በተለያዩ ምክንያቶች ጥቅም ላይ ሳይውል የሚጣል ነው። ስለዚህም የመጀመሪያው ንጹህ ደም የማግኛ መንገድ ንጹህ የሆነ ደም ለጋሽ ማግኘት ነው። ከበጎ ፈቃደኛ ለጋሾች ውጭ የሚሰበሰበው ደም ብዙ ችግር አለው።

ጥያቄ፡ በቤተሰብ እና በክፍያ የሚሰበሰበውን ደም ችግር ቢያብራሩልን?

መልስ፡ ደም በቤተሰብ ይሰጥ የሚለው ...ቤተሰብ የሌለውስ ማን ደም ይስጠው? የሚል ጥያቄ ያስነሳል። ስለዚህ ደም ብሔራዊ ምርት፣ በዘር በሀይማኖት የማይለያዩበት፣ ሀብታም ደሃ፣ ሕፃን አዋቂ፣ ሳይል ዳር ድንበር የማያገደው የሰው ሕይወት ማዳኛ እንደመሆኑ ከበጎ ፈቃደኛ እየተሰበሰበ በነፃ መስጠት አለበት። አንድ ሰው ደም ሲለግስ ለቤተሰቡ ብሎ ሳይሆን ደም ለሚያስፈልገው ለማንኛውም ሰው ብሎ መሆን አለበት።

በክፍያ የሚሰበሰብ ደም...ይህ ማለት አንዳንድ ሰዎች ገንዘብ እየተቀበሉ ደም የመስጠት ተግባር ላይ ተሰማርተው እንደነበር አይዘነጋም። በእርግጥ በአሁኑ ሰዓት በኢትዮጵያ ይህ ዓይነቱ የደም አሰጣጥ ተወግዶአል። ነገር ግን እንደነዚህ ዓይነት ንግድ ላይ የተሰማሩ ሰዎች ደም የመላገሻ ጊዜ ን ሳይጠብቁማለትም ከሦስት ወር በፊት እንዲሁም የተለያዩ በሽታ እንዳለባቸውና ደማቸው ተወስዶ ከጥቅም ላይ እንደማይውል እያወቁ ለገንዘብ ሲሉ ስለሚሰጡ የደም ባንኩ ላይ የሥራ ጫና ያስከትላል። በእርግጥ በኢትዮጵያ በአሁኑ ወቅት ይህ አሠራር ቀርቷል፡

በ2008 ግማሽ ዓመት ግምገማ እንዲታየው 97.3 በመቶ ደም የተሰበሰበው ከበጎ ፈቃደኞች በመሆኑ ስጋት የለም።

ጥያቄ: ከእናቶች መድማት ጋር በተያያዘ የደም ባንኩ ተደራሽነት ምን ይመስላል?

መልስ: እንደ ደም ባንክ የምንወስደው ኃላፊነት አለ። ይህም ጤንነቱ እና ደህንነቱ የተጠበቀ ደም በበቂ መጠን ማዘጋጀት እና ለጤና ተቋማት ማቅረብ የሚል ነው። አሁን ባለኝ መረጃ በአገር አቀፍ ደረጃ መቶ በመቶ ባይሆንም ደም ባንኮች አስፈላጊውን ደም እያቀረቡ መሆኑን ነው። እኛ ይህንን ስናደርግ በጤና ተቋማቱ በኩል ደግሞ ሊደረግ የሚገባው ነገር አለ። አንዲት እናት ለመውሰድ ወደ ጤና ተቋሙ ስትመጣ አይደለም የደም ጥያቄ መቅረብ ያለበት። መጀመሪያውን ተቋሙ ደሙን አዘጋጅቶ ተጠቃሚውን መጠበቅ ነው የሚገባው። ከዘሀም በላይ አንዲት እናት በእርግዝና ክትትሏ ወቅት የደም አገልግሎት ትሻለች ተብሎ ሲታመን ይህ አገልግሎት ወደሚሰጥበት ወይንም አቅሙ ወዳለበት ሆስፒታል ወይንም የጤና ተቋም መተላለፍ ይገባታል።

ጥያቄ: ደም ከበጎ ፈቃደኛ ለጋሾች ብቻ ተሰብስቦ የሚፈለገው መጠን ይገኛልን?

መልስ: በዚህ በሦስት ዓመት ውስጥ እንደታየው ከሆነ ውጤታማ ነው። ለምሳሌም አዲስ አበባ ያሉ ሆስፒታሎች ወይንም የጤና ተቋማት ከበጎ ፈቃደኞች በተለገሰ ደም መቶ በመቶ ፍላጎቱን አሟልቷል። አማራ 101 በመቶ ትግራይ 99 በመቶ ፍላጎቱን አሟልተዋል። ሌሎች ክልሎችም ለምሳሌ እነሐረሪም ጥሩ ደረጃ ላይ ይገኛሉ። በእርግጥ ራቅ ባሉ አካባቢዎች ችግር የለም ማለት አይቻልም። ለምሳሌም እንደ ሱማሌ እና ጋምቤላ በመሳሰሉት አካባቢዎች የበጎ ፈቃደኛ ደም ለጋሾች ቢኖሩም የሚፈለገውን ለማሟላት ገና ሥራ መሥራት ይጠበቅባቸዋል። ቢሆንም ግን በዓለም ባለው መስፈርት መሠረት ከበጎ ፈቃደኞች የሚሰበሰቡው ደም መጠን አንድ አገር 85፣ እና ከዚያ በላይ ከሆነ መስፈርቱን እንዳሟላ ስለሚቆጠር የኢትዮጵያም ከዚያ በላይ ደርሷል።

ጥያቄ: የደም ባንኮች ከጤና ተቋማቱ በምን ያህል እርቀት መገኘት ይገባቸዋል?

መልስ: እንደ አገር አቀፍ አንድ የደም ባንክ ከ150-200 ኪሎ ሜትር ርቀት ላሉ ሆስፒታሎች መድረስ አለበት። በአሁኑ አደረጃጀት በተቻለ መጠን በዚህ ርቀት ላይ እንዲገኙ ተደርጓል።

ጥያቄ: ሆስፒታሎች ወይንም የጤና ተቋማት የሚያቀርቡት የደም ጥያቄ በምን መልክ ይስተናገዳል?

መልስ: ከደም ባንኩ 150 ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ያለ የጤና ተቋም ወይንም ሆስፒታል የደም ጥያቄውን ማቅረብ ያለበት እናቲቱ ስትመጣ አይደለም። እንደሚፈለግ አስቀድሞ አውቆ እና ጠይቆ ደሙን በሆስፒታሉ ወይንም በጤና ተቋሙ ማስቀመጥ መቻል አለበት። በሆስፒታል ደም እንደሌለ እርግጠኛ ከሆነ ደግሞ ያች እናት እስክትደማ

ሳይጠበቅ የተሻሉ አማራጮችን መውሰድ ይገባል። በደም ባንኩ በኩል ሆስፒታሎች እንዲያውቁት የሚፈለገው በስምምነታቸው መሠረት ሆስፒታሎች ማሟላት የሚገባቸው የሆስፒታሎች ትንሹ የደም ባንክ እንዳይራቆት ማድረግ ነው። ከዚያም ካለው አደጋ የተነሳ ለእናቶች ቅድሚያ በመስጠት የእናቶችን ሞት መቀነስ ይገባቸዋል። ሆስፒታሎች ተገቢውን አሟልተው የደም ባንኩን ሲጠይቁ ደም ማቅረብ ካልቻለ ኃላፊነቱ የደም ባንኩ ይሆናል ማለት ነው።

ማንኛዎም እናት:-

- ክብሯን የማያጓድልና አክብሮት የተሞላበት የጤና አገልግሎት የማግኘት፤
- ከአድልዎ የፀዳ በእኩልነትና ፍትሐዊ የሆነ የጤና አገልግሎት የማግኘት፤
- ጤንነቷ ተጠብቆ የመኖርና ተገቢ የጤና ክብካቤ በነፃነት የማግኘት፤
- በነፃነት የጤና ክብካቤ የማግኘትና ያለመገደድ፤
- ሰብአዊ ክብሯን የግል ውሳኔዋን የማስከበር መብት አላት።

ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ መከላከል፣ መቋረጥ የሌለበት ሥራ ነው

ኤችአይቪ ኤድስ በእርግዝና፣ በምጥ፣ በወሊድ እና ጡት በማጥባት ወቅት ከእናት ወደ ልጅ ሊተላለፍ የሚችል ሲሆን ይህንን ለመከላከል የሚሠሩ ሥራዎች Prevention of Mother to Child Transmission of HIV (PMTCT) ተብለው ይጠራሉ። ኤችአይቪ በደሟ ውስጥ ያላት ሴት በእርግዝና ወቅት ምንም ዓይነት ክትትል ካልተደረገላትና ተገቢው የሕክምና አገልግሎት ካልተሰጣት የቫይረስ ሥርጭቱ ከእናት ወደ ልጅ ከ15% እስከ 45% ሊደርስ ይችላል። ነገር ግን ተገቢው ዕርምጃ ከተወሰደ በእርግዝና፣ በምጥ፣ በወሊድ እና ጡት በማጥባት ወቅት የሚኖረው መተላለፍ ወደ 5% ዝቅ ሊል ይችላል። ... WHO

በዓለም የጤና ድርጅት ተዘጋጅቶ ከእናት ወደ ልጅ የሚተላለፍ ኤችአይቪን መከላከልን ራጅዶ ያደረገና ከ2010-2015 ዓ.ም. ሥራ ላይ የነበረው ሰነድ እንደሚያስረዳው በ2008-በዓለም ከ430/ አራት መቶ ሰላሳ ሺሕ በላይ የሚሆኑ ሕፃናት ከቫይረሱ ጋር ይኖሩ የነበሩ ሲሆን ከእነዚህ ውስጥ ከ90% በላይ የሚሆኑት ቫይረሱን የወረሱት ከእናቶቻቸው እንደነበር መረጃው ይጠቁማል። እንደሰነዱ አማኝነት ለእርጉዝ ሴቶች እና ለእናቶች ትክክለኛው የሕክምና ዕርዳታ ባልተደረገባቸው ሁኔታዎች ቫይረሱን ከእናቶቻቸው የወሰዱ ሕፃናት ከውልደት እስከ ሁለተኛ ዓመት ዕድሜያቸው ሳይደርሱ ይሞቱ የነበረ ሲሆን ይህም የችግሩን ሥጋት ከ20-45% አድርሶት እንደነበር ያሳያል።

የኢትዮጵያ ጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ከአጋር ድርጅቶች ጋር በመተባበር ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ ለማድረግ የሚሠራውን ፕሮጀክት በተለይም ከግል የሕክምና ተቋማት ጋር ለመሥራት የጀመረው ከ6 ዓመት በፊት መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ። በዚህም ቆይታው በአዳማ፣ ሐዋሳ፣ ድሬዳዋ፣ ሐረር እና ጅግጅጋ እንዲሁም በሰሜኑ የአገራችን ክፍል በደሴ፣ ቡሬ፣ ባህርዳር እና ደብረብርሃን ካሉ የእናቶችና የሕፃናት የግል የሕክምና ተቋማት ጋር የሠራ ሲሆን በአዲስ አበባም ከተለያዩ የግል የሕክምና ተቋማት ጋር የPMTCT ሥራን አከናውኗል። በአጠቃላይም በየመስተዳድሩ አዲስ አበባን ጨመሮ ከESOG ጋር አብረው ሲሠሩ የቆዩት 70 የግል የሕክምና ተቋማት ናቸው።

የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ESOG በያዝነው ወር ፕሮጀክቱን አጠናቆ ሥራውን በየመስተዳድሩ ለሚገኙ የሕክምና መምሪያዎች ርክክቡን አድርጓል።

ከርክክቡ ሥነ ሥርዓቶች በደሴ የተደረገውን ሥነ ሥርዓት የአምዱ አዘጋጅ የቃኘች ሲሆን ከተለያዩ ሰዎች ጋርም የመወያየት ዕድል አግኝታለች።

ሲስተር ሮዛ ሸፈራው በደሴ ከተማ ጤና መምሪያ የእናቶችና ሕፃናት ኦፊሰር ናቸው። እንደሲስተር ሮዛ እማኝነት የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ከግል የሕክምና ተቋማት ጋር መሥራት ከመጀመሩ በፊት የነበረው ሁኔታ ብዙ እናቶች የግል የሕክምና ተቋማትን እንደመደበቁያ የሚቆጥሩበት ሁኔታ እንደነበር ይገመታል። የዚህም ምክንያት በግል የሕክምና ተቋም ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ የሚሠራ ሥራ ስላልነበረ እና ሽይረሱ በደሜ ውስጥ መኖሩን የምትጠራጠር እናት ከሆነች ወደ መንግሥት የሕክምና ተቋም ከመሄድ ይልቅ ወደ ግል ተቋሙ ትሄድ እንደነበር አይዘነጋም። የመንግሥት የሕክምና ተቋማት በPMTCT ላይ መሥራት የጀመሩት ከግል የሕክምና ተቋማት ቀደም ብለው ነው የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ከግል የሕክምና ተቋማት ጋር መሥራት ከጀመረ በኋላ ግን ባለሙያዎችን ከማሰልጠን ጀምሮ በተለያዩ መንገዶች ድጋፍ እያደረጉ እንዲሁም ከመረጃ አሰባሰብ ጀምሮ የክትትሉን ሒደት ጭምር እንዴት መሠራት እንዳለበት ለባለሙያዎች ሥልጠና በመስጠት ጭምር ተገቢው የሕክምና አገልግሎት በመሰጠት ላይ ይገኛል። በዚህም ውጤት እናቶች የኤችአይቪ ምርመራ ካላደረጉና እራሳቸውን ካላወቁ ለሚወልዱት ልጅ አደጋ እንደሚያስከትል በግልጽ እየተነገራቸው ለብቻቸውም ሳይሆን ከትዳር አጋራቸው ጋር ምርመራውን በጋራ እንዲያካሂዱ የሚያስችል መንገድ ስለተቀረፀ ዛሬ ላይ ሆነን ስንመለከተው ሽይረሱ በደሙ ውስጥ የሚገኝ ሕፃን ማግኘት ከባድ ነው። በአጠቃላይ ለማለት ባያስደፍረንም በአብዛኛው ግን የኤችአይቪ ሽይረስ ካለባቸው እቶች የሚወለዱ ሕፃናት ከሽይረሱ ነፃ ናቸው። .. ብለዋል።

በርክክብ ሥነ ሥርዓት ላይ የክብር እንግዳ ሆነው የተገኙት አቶ ሐሰን አሊ በደሴ ከተማ ጤና መምሪያ ኃላፊ እንደተናገሩት፤ «ከኤችአይቪ ነፃ የሆነ ትውልድን በማፍራቱ ረገድ ካለፈው የአምስት ዓመት የልማት ዕቅድ መሠረት የተሠራው ሥራ ሲገመገም በእርግጥ ብዙ ውጤት ተገኝቶበታል። ነገር ግን ከተፈለገው ደረጃ ደርሷል ብሎ እንደ ልብ ለመናገር አያስችልም። ገና ብዙ ሥራ መሥራት ይጠበቅብናል። በእርግጥ የግል የሕክምና ተቋማት ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ ለማድረግ በቂ ሥራ አልሠሩም ለማለት ሳይሆን በኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ድጋፍ እስከዛሬ ከተሠሩ ሥራዎች በተጨማሪ ባሳለፍነው አምስት ዓመት ውስጥ የት መደረስ ነበረበት የሚለው ሲገመገም እንዴት እናት በመጀመሪያው የእርግዝና ውጤት እንዲሁም 2ኛ እና 3ተኛ ደረጃ የእርግዝና ወቅት እና ከወሊድ በኋላ የሚኖራትን የሕክምና ክትትል በተገቢው

እንድታከናውን የሕክምና ተቋማት ብቁ የሆነ የምክር አገልግሎት እንዲሰጡ እንዲሁም ብቃት ላይ የሆነ የምክር አገልግሎት እንዲሰጡ እንዲሁም ብቃት ባለው መንገድ እንዲንከባከቡዎቸውና እንዲያክሙዎቸው የሙያ ግዴታ አለባቸው፡፡»

በደሴ ከተማ በተለያዩ የግል የሕክምና ተቋማት የሚሠሩ ነርሶች እንደገለጹት የPMTCT ፕሮጀክትን በኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ድጋፍ እየተደረገ ዛሬ በጥሩ ደረጃ ላይ የሚገኝ መሆኑን መስክረዋል፡፡ በተጨማሪም ባለሙያዎችም ሥራውን በምን መንገድ እንደሚከታተሉ እንዲሁም ሻይረሱ በደማቸው ያሉ እናቶችን ጤንነት በመንከባከብ የሚወለዱት ልጆችም ከሻይረሱ ነፃ ሆነው እንዲወለዱ የሚያስችለውን ሙያዊ እገዛ ሁሉ አጥጋቢ በሆነ መልኩ መስጠት እንደሚችሉ መንገዱን ያወቁት በመሆኑ ለወደፊቱ ሥራውን ለመቀጠል አስቸጋሪ ሁኔታ ይኖራል ብለው ሐኪሞች ማህበር ፕሮጀክቱን ቢያጠናቅቅም በቀጣይነት አብሮ ከሚሠራው አካል ጋር በሰላማዊ መንገድ ሙያዊ ግዴታቸውን እንደሚወጡ ቃል ገብተዋል፡፡

በአማራ ክልል በኢሶግ የPMTCT ፕሮጀክት አስተባባሪ የሆኑት ዶ/ር ተስፋነህ ፍቅሬ እንደተናገሩት... የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ለአምስት ዓመት የግል የሕክምና ተቋማቱን ድጋፍ ስናደርግ ያተኮርንበት ሥራን ከነበረበት ወደላቀ ደረጃ ለማድረግ በሚል ይዘን የተነሳውን ዓላማ በተወሰነ ደረጃ አሳክተናል ማለት ይቻላል፡፡ በፕሮጀክት ደረዳ አንድን ሥራ ማገዝ የራሱ የሆነ ገደብ እንዳለው የታወቀ በመሆኑ ይህ ፕሮጀክትም ሰዓቱን ጠብቆ የሚጠናቀቅ መሆኑ ሊደት ነውና የቆይታ ጊዜውን አጠናቋል፡፡ አቶ ሐሰን እንደተናገሩትም አልፎ አልፎ መሠረታዊ የሆኑ ክፍተቶች እንዳሉ እናውቃለን፡፡ ስለዚህም የጤና ቢሮው እንደ ራሱ ጉዳይ ይዘ ማስቀጠል እንዳለበት እናምናለን፡፡ ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ በግል የሕክምና ተቋማቱ የሚሠራው ሥራ እንደ አዲስ የሚጀመር ሳይሆን በነበረው ላይ እና የሚሻሻል ካለም አሻሽሎ በጠነከረ መንገድ እንዲቀጥል የማድረግ ኃላፊነት እና መምሪያው ላይ መውደቁ እሙን ነው፡፡ የግል የሕክምና ተቋማቱ እንደ አንድ መንግሥት የሕክምና ተቋማት በኤችአይቪም ይሁን በማንኛውም አገልግሎት ለኅብረተሰቡ የሚያገለግሉ መሆኑ ታውቆ ተገቢውን ድጋፍ ከጤና መምሪያው እንደሚሹ እውቅ ነው፡፡ ...ነበር ያሉት፡፡

ሲ/ር ሮዛ ቸርነት እንደገለጹት ... የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ሥራውን አጠናቆ ሲወጣ በቀጣይ ያለው አሠራር በክልል ደረጃ በተዘረጋው መረብ መሠረት ይቀጥላል፡፡ በየደረጃው ሆስፒታሎች ጤና ጣቢያዎች እንዲሁም ከፍተኛም ይሁኑ መካከለኛ ክሊኒኮች በምን መንገድ ክትትል እንደሚደራረጉ የተሠራ ስለሆነ በዚያው መንገድ ይቀጥላል፡፡ ዘሮ ዘሮ የሥራው ባለቤት ጤና ጥበቃ ነው፡፡ በግልም

ይሁን በመንግሥት የጤና ተቀዋሚነት ክትትል የሚያደርጉ ታካሚዎች የእከሌ የእከሌ የማይባሉ የሁላችንም ናቸው። ስለዚህም ይህንን ሥራ ተረክቦን የተጀመረውን እንቀጥላለን። እንወጣለን ብለን እናምናለን። .. ብለዋል።

አቶ ሐሰን አሊ በይሴ የጤና መምሪያው ሥራ አስኪያጅ በስተመጨረሻ «ሥራው በበጎ ፈቃድ ላይ ብቻ የተመሠረተ ሳይሆን የመንግሥት ግዴታም ስላለበት ግዴታችን ነው። በግል የሕክምና ተቋማት መኖር የሌለበት ነገር የጠባቂነት ስሜት ነው። ማነሻውም የግል የሕክምና ተቋም ለተቋቋመበት ዓላማ ሙያው በሚፈቅደው መሠረት መሥራት ይጠበቅበታል። ይህ ከተደረገ ሥራውን በተገቢው መወጣት ይቻላል። ይህ ፕሮግራም ከአሁን በኋላ ወደኋላ አይመለስም። PMTCT በተጠናከረ መንገድ ቀጣይነት ሊኖረው ግድ ነው። በእርግጥ ከመንግሥት የጤና መምሪያው በኩል አለ የተባለውን ክፍተት ሕጉ እና አሠራሩ በሚፈቅደው መሠረት ለማሟላት ወደኋላ አንልም። ላለፉት አምስት ዓመታት ሥራውን ሲያግዝ የቆየውን የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበርን ከልብ እናመሰግናለን» በማለት ስብሰባውን ቋጭተዋል።

እራስህን/ሽን እንኳን ደስ ያለህ/ሽ ማለት ልመድ/ጂ

- ከወሊድ በኋላ በሚፈጠር የአእምሮ ጭንቀት ወይንም ድብርት እናቶች እራሳቸውንና የወለዱትን ልጅ በተለያዩ መንገድ ሊገዱ ይችላሉ።
- ልጅ ከተወለደ በኋላ የሚፈጠር የአእምሮ ጭንቀት ወንዶችንም ሊይዝ ይችላል።
- ማንኛውም ሰው የድብርት መንፈስ ከተሰማው ተስፋ ያጣ መስሎ ሊሰማው ይችላል።

ሰዎች ሁልጊዜ አንድ ዓይነት ስሜት አይኖራቸውም። አንዳንድ ጊዜ ቀለል ያለና ጥሩ ስሜት የሚሰማቸው ሲሆን ሌላ ጊዜ ደግሞ የድብርት ስሜት ይሰማቸዋል። ታዲያ ድብርት ሲሰማ መፍትሔውን በጊዜው ካልፈለጉ ሰፊ ያለ ጉዳት ሊያስከትል ይችላል።

አንዳንድ ጊዜ ወላድ ሴቶች ልጃቸውን ወልደውና ታቅፈው ከቤታቸው ከደረሱ በኋላ ለራሳቸውም ግልጽ ባልሆነ መንገድ ድብርት ይሰማቸዋል። ከወሊድ በኋላ በጥቂት ወራት ውስጥ አንዳንድ እናቶች ላይ የሚፈጠር የመንፈስ ጭንቀት ቀላል የማይባል ሕመም ነው። እናቶች እርግዝናው በራሱ ጊዜ ሲወርድና ሕይወት የሌለው ልጅ ወይንም የተለያዩ የአካል ጉድለት ያለበትን ልጅ ሲገለገሉ የአእምሮ ጭንቀት ሊከሰት እንደሚችል ጥናቶች ያስረዳሉ። ከወሊድ በኋላ ለሚከሰት የአእምሮ ጭንቀት የሚዳረጉት ሴቶች ከ5-25 በመቶ የሚደርሱ ሲሆን ወንዶችም የልጅ አባት ሲሆኑ ከ1.2-25.5 በመቶ የሚሆኑት ለችግሩ ይዳረጋሉ።

Postpartum Depression በወሊድ ጊዜ የሚከሰት የአእምሮ ጭንቀት ሴቶች በወለዱ በአራት ሳምንት ውስጥ ሊከሰት የሚችል ሲሆን ማብቂያው ከተወሰኑ ወራት እስከ አንድ ዓመት ሊደርስ ይችላል። ምናልባትም በትክክል የሕክምና ዕርዳታ ካላገኘ ለከፋ ሁኔታ ሊጋብዝ ይችላል። ልጅ መውለድ ተፈጥሯዊ የሆነና እናትየውንም ሆነ አባትየውን የሚያስደስት መሆኑ የታመነበት ነው። እናቶች በእርግዝናቸው ወቅት ስለወደፊቱ ሁኔታ ማለትም በምን ሁኔታ ልጅ እንወልድ ይሆን? እንዴትስ አሳድገዋለሁ የሚሉት እና ሌሎችም ተያያዥ የሆኑ ነገሮች የሚያስጨንቋቸው ሲሆን ልጃቸውን በሰላም ሲገለገሉ ግን የሚጠበቀው ደስተኛ እንዲሆኑ ነው። አንዳንድ ጊዜ ግን ስሜታቸው በተቃራኒው መንገድ ይሄድና ልጃቸውን ከወለዱ በኋላ ሊያሳዩ የሚገባቸውን የደስታ ስሜት ማግኘት የማይቻልበት ሁኔታ ያጋጥማል። ብዙዎቹ እናቶች ልጃቸውን ከወለዱ በጥቂት ቀናት ውስጥ ስሜታቸው መረበሽ፣ የሚያዩትና የሚሆነው ነገር አለመገናኘት፣ ስለራሳቸው፣ ስለቤታቸው፣ ስለቤተሰባቸው የሚያስቡት ሁኔታና እውነታው አልገናኝ ስለሚላቸው

የሀዘን ስሜት በውስጥቸው ይፈጠርና ስሜታቸው ይረበሻል። እናቶች ከእርግዝናው ጋር በተያያዘ የሆርሞኖች፣ የንጥረ ነገሮች እና የተለያዩ ነገሮች ለውጦች ስለሚኖሩ እነዚህ ለውጦች ከአስተሳሰብ ወይንም ከአእምሮ ጋር ስለሚገናኙ በድንገት በሚቋረጡበት ጊዜ የአእምሮ መረብሽንና መጨነቅን ሊያስከትል የሚችል ሲሆን ነገር ግን ይህ ስማት ቀለልና በብዙዎች ዘንድ የሚታይ ሕክምናን የማይፈልግ እና በጥቂት ጊዜያት በራሱ የሚወገድ ነው።

ዶ/ር አታላይ ዓለም

ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ሕክምና ፋኩልቲ። የድብርት መንፈስ ከተፈጠረ ተስፋ ያጣህ መስሎ ሊሰማህ ይችላል። በእርግጥ የባለሙያ ዕርዳታ ማስፈለጉ አይቀርም። ነገር ግን ስሜቱ ያደረበት ሰው በራሱ ጊዜ ነገሩን ቀለል አድርጎ እራሱን መርዳት ይችላል።

የምትወደውን እና ላንተ ጥሩ የሆነውን ሰው አትራቀው። ምናልባትም ጥሩ ጓደኛህ የቅርብ ሰው ልታደርገው ይገባል። ከዚህ ሰው ጋር ስትጫወት አንዳንድ የሚፈልጋቸውን ነገሮች ስታደርግ ለሌላ ሰውም ጠቃሚ እንደሆንክና ከራስህ ውጪ ለሌሎችም ሰዎች እንደምታስፈልግ ስትረዳ በውስጥህ ያለው የጭንቀት ወይንም የድብርት ስሜት ሊጠፋ ወይንም ሊቀንስ ይችላል።

ጤናማ አመጋገብ ድብርትን ለመቀነስ ከሚረዱ መካከል ናቸው። ፍራፍሬዎችን፣ ቅጠላ ቅጠሎችን እና አትክልቶችን መመገብ ጤናማ አመጋገብ ስለሆነ አካልንና የአእምሮ አስተሳሰብን ያሳድጋል። ጤናማ ያደርጋል።

አሜጋ 3-ፋቲ አሲድስ እና ቫይታሚን በበቂ ያላቸውን ምግቦች መመገብ በማይችሉ ሰዎች ላይ ይህ የድብርት መንፈስ አይሎ ይታያል። ለምሳሌ የአሳ ምግቦችን ቱናን ጨምሮ እንደ አቾሎኒ አኩሪ አተር እና ጥቁር አረንጓዴ መልክ ያላቸው ቅጠላ ቅጠሎችን የተጠቀሱትን ማዕድናት ለማግኘት ይጠቅማሉ። ሥጋ ወይም አሳ የማይበሉ ሰዎችም ከጥራጥሬዎችና የወተት ተዋፅኦዎች ቫይታሚን ቢ12ን ማግኘት ይችላሉ።

ካፊን ያለባቸውን መጠጦች ማብዛት ጎጂ ነው። የካፊን መጠጥ በበዛ ቁጥር ሰውነትን መረብሽ ወይንም ነርቨስ ያደርጋል። የካፊን መጠጦችን መቀነስ ሰውነት እንዲያርፍና እንቅልፍ እንዲያገኝ ስለሚረዳም የመደበር ወይንም የመረብሽን አጋጣሚ ይቀንሳል።

የሚሰማህን ሕመም ችላ ሳትል ተቆጣጠረው ወይንም በሕክምና ዕርምጃ ውሰድ። ይህ ስሜት ሲከማች ስሜትን ወደ ድብርት ሊለውጠው ይችላል።

የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ማድረግ ድብርትን ለማባረር ይረዳል። ይህ ማለት ግን ከምትችለው በላይ መሮጥ ሳይሆን በእርጋታ ዕርምጃን መራመድ ሊሆን ይችላል። ቀናትን ሳያቋርጡ ለተወሰኑ ደቂቃዎች ዕርምጃዎን በራስዎ አቅም እያሻሻሉ

ከተንቀሳቀሱ የምሽት መኝታም በጥሩ እንቅልፍ የተሞላ ይሆናል። ድብርት የሚባል ነገርም ከአካባቢዎ አይደርስም። ብስክሌት መጋለብ፣ አትክልት ውስጥ መሥራት፣ ቴኒስ መጫወት፣ ዋና መዋኘት ከመሳሰሉት እንቅስቃሴዎች የሚስማማዎትን መምረጥ ይጠቅምዎታል። ከሰዎች ጋር የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ማድረግ ስፖርቱን ለማዘውተርም ይሁን ለጓደኝነቱ ስለሚጠቅም ጥሩ ጎን አለው።

ከአየር ፀባይና መምሽት መንጋት ጋር ያለውን የአእምሮ ጎቃትና ጭንቀት ወይንም መደበር መፈተሽ ይገባል። በጨለማና በክረምት ወቅት ምናልባት የበለጠ የሚደበሩበት ሁኔታ ሊኖር ስለሚችል በቂ ብርሃን እና ሞቅ ያለ የአየር ጸባይ እንዲኖር የቻሉትን ያድርጉ።

የፈጠራ ችሎታዎን ወደ ተግባር ለመቀየር ጥረት ያድርጉ። ለምሳሌ ቀለም መቀበት፣ ፎቶግራፍ ማንሳት፣ ሙዚቃ፣ ጽሑፍ መጻፍ ... የትኛውን ማድረግ ይሻሉ? ድብርትዎን ለመቀነስ በሚያስደስትዎ ሥራ ላይ ይጠመዱ። በሠሩት ሥራ ለመሸለም ወይንም ጥቅም ለማግኘት ሳይሆን በሥራ መጠመድዎ የሚያስገኛልዎትን የድብርት መጥፋት ምክንያት በማድረግ ነው። አእምሮህን ለማዘናናት አትበዝን። ጭንቀትና መረበሽ የድብርት ስሜትን ለመፍጠር ቅርብ ናቸው። አእምሮን ማዘናናት የተረጋጋና ልትቆጣጠረው በምትችለው መንገድ ማስተዋል እና ማድረግን ያተርፍልሃል። ረዘም ላለ ሰዓትና ሙቀቱ በሚስማማ ውኃ ሙዚቃ እያዳመጡ ገላን የመታጠብ ፕሮግራም መያዝ አእምሮን ከሚያዝናኑባቸው መንገዶች አንዱ ነው። ንፁህ አየር እየወሰዱ ጉዞ ማድረግ የመሳሰሉትም ይመክራሉ።

በፈቃደኝነት ላይ የተመሠረቱ እንቅስቃሴዎች ውስጥ መሳተፍ የድብርት ስሜትን ለመላቀቅ ይረዳል። ወይንም ውይይቶችን፣ ስብሰባዎችን መሳተፍ ቤተእምነቶች ጋ መገኘት ከአዳዲስ ሰዎች ጋር መገናኘት የመሳሰሉት ሁሉ ጠቀሜታ አላቸው።

በሕይወት ዘመንህ ያገኘህቸውን ጓደኞችህንና ቤተሰቦችህን በቅርብ አግኛቸው። ሊረዳህ ወይንም ሊጠይቁህ የሚችሉ ሰዎችን ካራቅናቸው ሊረዱህ አይችሉም። ካቀረብካቸው ግን ይጠቅሙሃል። ከጓደኛ ወይንም ከቤተሰብ ጋር መገናኘት የስኒ ቡና መጋራት የመሳሰለው የሚሰጥህ ደስታ ድብርት በአቅራቢያህ እንዳይደርስ ይረዳል።

ጥሩ እንቅልፍ መተኛት ለጤና ጠቃሚ ነው። አንዳንዶች በድብርት ምክንያት ረዥም ሰዓት ይተኛሉ። ሌሎች ደግሞ ጭርሱንም መተኛት አይችሉም። ስለዚህ የመኝታ ሰዓትን መጠበቅ እና ድብርት እንዳይከሰት ለማድረግ የተሰጡ ምክሮችን ተግባራዊ ማድረግ ጥሩ እንቅልፍ ለመተኛት ያስችላል።

አልከልና ሱስ አስደላጅ እጾችን ማስወገድ ሌላው የሚመከር ነገር ነው። ምክንያቱም ከድብርት መንፈስ ለመላቀቅ የሚያስችል ወይንም ለመላቀቅ ረዥም ጊዜን ሊፈጅ የሚያስችል ነው። ድብርትን ለመላቀቅ እንዲያስችል ከተወሰደው መድሃኒትም ጋር ሊጋጭ ይችላል። ከሚጠቀሟቸው እጾችና መጠጥ መላቀቅ ካልቻሉ ግን የሕክምና ዕርዳታ ያስፈልጋል።

ከላይ የተዘረዘሩት ጠቃሚ ምክሮች የራስን አቋም ለማስተካከል የሚረዱ ቢሆኑም ከሐኪምዎ መራቅ ግን አይመከርም።

- ድብርት ደስታን ያርቃል።
- ተስፋቢስ እንደሆኑ እንዲሰማ ያደርጋል።
- አቅምን ያሳጣል። እንቅልፍ ይከለክላል።
- ችግርን መቋቋም አያስችልም።
- አንዳንዴም በራስ ላይ ዕርምጃ ለመውሰድ የሚያስችል ስሜትን ሊፈጥር ይችላል።

ስለዚህ ምንጊዜም ከሐኪም መራቅ አይገባም።

በማጠቃለያው ባለሙያዎች የሚሰጡት ምክር የሚከተለው ነው።

- ምንጊዜም ጥሩ ሥራ እንደሠራህና እንደተሳካልህ ስትገነዘብ እራስህን እንኳን ደስ ያለህ በለው። በአንፃሩ ደግሞ ስህተት እንደሠራህ ስታውቅ ካለምንም ማወላወል እመን። እራስህንም...እ...እ...ይ ተሳስተህል እዚህ ጋ ልታረም ይገባሃል ስትል ለቀጣዩ ስኬት ተዘጋጅ።

ስለዚህ ምንጊዜም የሠራነውን ሥራ ማድነቅና ስህተትም ቢኖር ምንም አይደለም....ይስተካከላል ብሎ በጸጋ መቀበልን መልመድ አእምሮን ለማዳበር በድብርት እንዳይያዝ ለማድረግም ይረዳል።

«መውለድ አሁን ነበር... አሉ»

በኢትዮጵያ በትክክል መረጃውን የሚጠቁም ጥናት ባይኖርም የጨቅላ ሕፃናት ሞት ግን ከ1000 በሕይወት ከሚወለዱ በአማካይ 28 እንደሚሆኑ መረጃዎች ይጠቁማሉ። በኢትዮጵያ የተመዘገበው ከአምስት ዓመት በታች ያሉ ሕፃናት ሞት ከ1000-በሕይወት ከሚወለዱ 67 ሲሆን ቁጥሩ ሳይለወጥ መቆየቱም ይነገራል። ከ75% በላይ ለሚሆነው ከተወለዱ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ጨቅላዎችን ለሞት ከሚያበቁ ምክንያቶች ሦስቱ የሚከተሉት ናቸው። እነርሱም፡-

- በወሊድ ጊዜ የሚገጥሙ ውስብስብ ችግሮች 34%
- ካለጊዜያቸው እና የተሟላ እና ጤናማ ዕድገት ሳይኖራቸው የሚወለዱ 25%
- አደገኛና ከበድ ያለ ኢንፌክሽን ...20% ናቸው።

ይህንን ችግር ለመፍታት የኢትዮጵያ መንግሥት ማኅበረሰብ አቀፍ የጨቅላ ሕፃናት ጤንነት አጠባበቅን ተግባራዊ በማድረግ ላይ ነው። በዚህም ኅብረተሰቡ የጨቅላ ሕፃናትን ጤንነት መጠበቅ ማለት ምን ማለት እንደሆነና እስከምን ድረስ ኃላፊነት እና ድርሻ እንዳለውም እንዲያውቅ የሚያስችሉ አሠራሮች ተዘርግተዋል። የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዎችም በስፋት ለኅብረተሰቡ ቅርብ ሆነው በማገልገል ላይ ናቸው። የማህበረሰብ አቀፍ የጨቅላ ሕፃናት እና እናቶች ጤና አጠባበቅን በሚመለከት ባለፈው እትም በደቡብ ወሎ ጤና መምሪያ በተሁለደሬ ወረዳ ጤ/ጽ/ቤት የሱሉላ ጤና አጠባበቅ ጣቢያ ተጉዘን የተመለከትነውን አስነብበናችሁ እንደነበር አይዘነጋም። በዚህ እትም ደግሞ የምንመለከተው በአድአ ደብረዘይት ወደ ገጠሩ ወጣ ብለን የተመለከትነውን ኅብረተሰቡ እና የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዎች እንዲሁም በየወረዳው ያለው የኅብረተሰብ ክፍል አመራሩን ጨምሮ በአገር አቀፍ ደረጃ የእናቶችን ሞት ከመቀነስ ባሻገርም የጨቅላ ሕፃናትን ጤና መጠበቅ ፀኑና ሞትን መቀነስን ትኩረት ሰጥተው እየተንቀሳቀሱ መሆኑን ነው።

በአድአ ያገኘናት እናት ዕድሜዋ ወደ 20 ዓመት ይሆናታል። አንድ ልጅ ታቅፋ አንዷን አጠገቧ አቁማ ነው ያገኘናት። በዚያ ስላለው አገልግሎት በአደሚኛ ቋንቋ የነገረችንን በአስተርጓሚ ወደ አማርኛ መልሰን ለንባብ አቅርበናል።

«...በእርግዝናዬ ጊዜ ገና በሦስት ወር ወደ ክትትል መጥቻለሁ። ገና በሦስት ወር ማለትም የእኛ ታላላቆች እና ወይንም ታላቅ እህቶች ሲወልዱ ተቸግረው ካልሆነ ወደ ሐኪም ጭርሱንም ሲሄዱ ስላለዩሁ ነው። ከጤና ኬላው ያለችው የጤና ኤክስቴንሽን

ባለሙያ ከተመለከተችኝ በኋላ ወደ ጤና ጣቢያ ነው የላከችኝ። እርሱም ምርመራውን ከጨረሱ በኋላ መልሰው ወደ እኛ ጤና ኬላ የላኩኝ ሲሆን እዚሁ ከትባትን እንዲሁም በየጊዜው መታየቱን ጨርሼ ምጥ ሲመጣ ለአደገሪ ደወልኩኝ። አደገሪ ደግሞ ለአምቡላንስ ደውላ በአምቡላንስ ወደ ጤና ጣቢያ አደረሱኝ። በዚያም ወልጄ ተገቢውን የሐኪሞች ክትትል አግኝቻለሁ።

ከላይ ታሪኪን ያጨመተችን እናት አደገሪ ያለቻት ሴት በአንድ አካባቢ ላሉ ምናልባትም እስከ ሰላሳ እና ከዚያም በላይ ሊሆን ይችላል...በልማት እና በጤና ረገድ ኅብረተሰቡ ለሚገጥመው በጎም ይሁን ክፉ ነገር የሚያማክራት እንዲሁም ኅብረተሰቡን አንድ ለአምስት በሚል ስብስብ አቀናጅታ የምትመራ የአካባቢው ሴት ናት። አደገሪ በሚል የሹመት አባባል ኅብረተሰቡ የሚያውቃት እናት ሴቶቹን በየአሥራ አምስት ቀኑ ታወቃለች። ሴቶቹ በየአካባቢያቸው የሚያውቁትን ሁሉ ለሥራው ግብአት እንዲሆን በማለት በግልጽ እንዲወያዩ ይደረጋል። አንድ ለአምስት በሚል የተደራጁትም በየተራው በየቤታቸው ቡና እየጠጡ ይወያያሉ። ማን ሴት እርጉዝ ናት....ጨቅላ ሕፃን በምን ሁኔታ ላይ ነው? የታመሙ ሕፃናትስ አሉ ወይ? ይህን ሁሉ አረጋግጠው በየደረጃው ሪፖርት ያደርጋሉ። ሌላዋ እናት ደግሞ የሚከተለውን ነግራለች።

«...ወልጄ ወደ ሴት እንደገባሁ አደገሪ መጥታ አይታኛለች። የጤና ኤክስቴንሽን ሠራተኛዋም ወዲያው መጥታ አይታኛለች። ተመልሳም በሦስተኛው ቀንና በሰባተኛው ቀን መጥታ የእኔንም የሕፃኑንም ጤንነት አረጋጋጣ ተመልሳለች። ነገር ግን ከወለድኩ ከአሥራ አምስት ቀን በኋላ የወለድኩት ልጅ ታመሙብኝ። ጡት አይጠባም ነበር። እንብርቱም ቀልቶ ነበር። ይህንንም ለአደገሬ ነገርኪት። እሷም ለጤና ኤክስቴንሽን ነግራ የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዋ እቤት ድረስ መጥታ ልጄን አክማ አድናልኛለች። ልጄ በወቅቱ አደገኛ ምልክት ከሚባሉት ውስጥ ነበር የታመመው። ይህንን አስቀድመው ስላስተማሩኝ በተማርኩት መሠረት በጊዜው ፈጥኜ ነግሬያቸዋለሁ። ያም በመሆኑ ልጄ ድናልኛል። ዛሬ የሰባት ወር ሆኗል። እኔ ከዚህ በኋላ የማደርገው በአደገሪ ወይንም አንድ ለአምስት የተደራጀውን ብቻም ሳይሆን ለማናቸውም ለሚያጋጥሙኝ እናቶች አደገኛ ምልክት ስለሚባሉት ነገሮች በሚገባ አስተምሬ ልጆቻቸውን ከበሽታ እንዲያድኑና ሕይወታቸውን እንዲያተርፉ ምክሬን እለግሳለሁ። በእኔ ያየሁትን እመሰክራለሁ»

በአድአ ያገኘናት የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዋ ገነት ግርማ ትባላለች። የምትሠራው ድንቅህ በሚባል ቀበሌ ሲሆን ለስምንት ዓመት ያህል ሠርታለች። ገነት እንደምትለው፡-

«...በቀበሌው ከ7000/ሰባት ሺሕ በላይ ሰዎች ይኖራሉ። ይህ ማለትም በአባወራ ደረጃ ወደ 1488/ሲሆን ከአምስት ዓመት በታች ያሉ ሕፃናት 1173/ ናቸው። እንደጤና ኬላ

ወደ 16/ፓኬጅ ያለ ሲሆን ያ ማለት ደግሞ አንድ የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያ የምትሠራው 16/ሥራዎችን ነው። ሥራውን የምንሠራው ከጤና ኬላ ቁጭ ብለን ሳይሆን ብዙውን ጊዜ ወደየቤተሰብ በመሄድ ነው። ስለግል ንጽህና፣ ስለአካባቢ አጠባበቅ፣ ስለቤተሰብ እቅድ ዘዴ፣ ስለሕፃናት አያያዝ እና ሌሎችንም ተዛማጅ ነገሮች የምናስተምር ሲሆን በተለይም እናቶችን በእርግዝናና በወሊድ እንዲሁም ከወለዱ በኋላ ስለጨቅላ ሕፃን ጤንነት በጠቅላላው አስፈላጊውን ትምህርት እንሰጣለን።

የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዎ ገነት እሷ ሥራ በጀመረችበት ወቅት የነበረውንና የአሁኑን ሁኔታ ታነጻጽራለች።

«...የዛሬ ስምንት ዓመትማለትም እኔ እዚህ ሥራ ስጀምር ብዙ ሰው ስለጤናው ምን ማድረግ እንዳለበት አያውቅም ነበር። የቤተሰብ እቅድ ዘዴ የሚጠቀም ሰው አልነበረም። ፡ መጻዳጃ ቤት የሚጠቀም ሰውም አልነበረም። እናቶች በጊዜው ወደ ጤና ተቋም አይሄዱም። ስለጨቅላ ሕፃኖቻቸውም አብዛኞቹ አይጨነቁም ነበር። ነገር ግን እኛ ሥራ ከጀመርን ወዲህ በየመንደራቸውና በየቤታቸው እየሄድን በመመልከት በማስተማር በማግባባት ቀስ በቀስ እየነገርናቸውና ሥራውን ሲሠሩ እኛም አብረን በአካባቢው በመገኘት ጥቅሙን እያስረዳን አኗኗራቸው እንዲለወጥ አድርገናል። ስለዚህ ዛሬ ሁሉም ስለጤናው በደንብ እንዲያውቅ ተደርጓል ማለት እችላለሁ።»

የጤና ኤክስቴንሽን ሠራተኞች ይህን ሁሉ ማለትም በ4- ቀበሌ የሚገኙትን አባወራ በሙሉ ማግኘት ስለማይቻል የምንጠቀመው በአደገሪዎች ነው። አደገሪዎች ስለተሠራው ሥራ ሁሉ የየዕለት ሪፖርት ስለሚኖራቸው ከእነሱ ጋር በመወያየት የጎደለው እንዲሙዋላ እና ችግር ካለም በምን መንገድ እንደሚፈታ ተወያይተን መፍትሔ እንሰጣለን። በጎውን ደግሞ ጥሩ ነው በርቱ እያልን እናበረታታቸዋለን። አደገሪዎች በየወሩ መደበኛ ስብሰባ ስላለ የወር ሪፖርታቸውንም ይዘው ይመጣሉ። በዚያም ላይ ኅብረተሰቡን በሚመለከት በተለይም በጤናው ረገድ ሰፊ ውይይት እናደርጋለን። በእርግጥ አደገሪዎቹ ሁሉም በእኩል ደረጃ ውጤታማ ሥራ ይሠራሉ ማለት አይደለም። ነገር ግን ጥሩ ያልሠሩት ጥሩ ከሠሩት እንደሚሩና እንዲያሻሽሉ የሚደረግበት አካሄድ ስላለ አሠራሩ በዚህ መንገድ በተቀናጀ መልክ ይመራል።»

እናቶች በምጥ ሰዓት በምን መንገድ ከአደገሪዎቹ ጋር እንደሚገናኙ ገነት የሚከተለውን ብላለች።

«...የአደገሪዎቹን ስልክ ለሁሉም እናቶች ስለሚሰጥ ልክ ምጥ ሲመጣባቸው ወይንም ወልደው ከነበረም ጨቅላ ሕፃናቶቻቸው ሲታመሙ ወዲያውኑ ስልክ ይደውላሉ። እርጉዝ ሴቶች ልክ ዘጠንኛው ወራቸው ሲደርስ አስቀድሞውኑም የአምቡላንስም ስልክ

ይሰጣቸዋል። አደገሪዎቹም የአምቡላንስ እንዲሁም የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዎቹ ስልክ ስለሚኖራቸው ካላችግረ ሁኔታውን ፈጥነው ሪፖርት ያደርጋሉ። በየወሩ በሚደረገው ኮንፍረንስ ላይም በእርግዝና ወቅት አደገኛ ምልክቶች የሚባሉትን በደንብ ይማራሉ። ከምጥ በፊትም ችግር ቢታያቸው አስቀድመው ስልክ በመደመወል ዕርዳታ እንዲያገኙ ይደረጋል። አደገኛ ምልክቱን ከወሊድ በኋላ ሊኖር ስለሚችል እንዲያውቁ እና ለጨቅላዎቻቸውም እንዲጠነቀቁ በየቤታቸው በመሄድ አስተምራለሁ። ስለዚህ አንድ ችግር ሲገጥማቸው ወደጤና ጣቢያ እንዲሄዱ የሚደረግበት አሠራር ተዘርግቷል።

የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዎቹ በየጊዜው የተለያዩ ሥልጠናዎችን እንደሚያገኙና ለሚሠሩት ሥራም ጠቃሚ ግብአት እንዳገኙ የጤና ኤክስቴንሽን ባለሙያዎች ገነት ግርማ መስክራለች።

«...ሥልጠናው በSave The Children አማካኝነት በተለያዩ ጊዜያት የተሰጠን ሲሆን እኛም እውቀታችንን እያደሰን የተሻለ አገልግሎት ለጎብረተሰቡ እንድንሰጥ አስችሎናል። ለምሳሌም...ቀደም ሲል በነበረው አሠራራችን ሕፃንም ሆነ እናትየው ቢታመሙ እዚህ ድረስ መጥተው ነበር የሚታዩት። በኋላ ላይ በተሰጠን ሥልጠና መሠረት ግን በየቤታቸው ሄደን አገልግሎቱን የምንሰጥ በመሆኑ ተጠቃሚዎቹም ደስተኞች ናቸው። እንዲያውም አንዳንዶች መውለድ አሁን ነበር እስከማለት ደርሰዋል። ምክንያቱም እናቶች ከእርግዝና ክትትል ጀምሮ በወሊድ ሰዓት እንዲሁም ከወሊድ በኋላ ያላቸውን የሕክምና አገልግሎት ሲመለከቱ ቀደም ሲል በመውለድ ምክንያት የነበረው ጭንቅና ስጋቱ እጅግ አስከፊ ስለነበር ነው። ዛሬ በመንግሥት ደረጃ እናት ሕይወት ለመስጠት ስትል ሕይወቷ እንዳያልፍ ከፍተኛ ጥንቃቄ እየተደረገ ስለሆነ ሁሉም በየፊናው እናትንና ጨቅላዎችን ለማዳን ጥረቱን አጠናክሮ ቀጥሏል።»

ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት...

- ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት የትኞቹ ናቸው?
- One Stop Center ምን አገልግሎት የሚሰጥበት ነው?

ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት ማለት የትኞቹ እንደሆኑ ለዚህ እትም የሚገልጹልን አቶ መኮንን በለጠ የሥነልቦና ባለሙያ ናቸው። አቶ መኮንን በለጠ በአዳማ ሆስፒታል ውስጥ ጾታዊ ጥቃት የደረሰባቸው ወንዶችና ሴቶች ሁሉንም አገልግሎት በአንድ ተቋም በሚያገኙበት (One Stop Center) የሥነልቦና አገልግሎት የሚሰጡ ባለሙያ ናቸው። አቶ መኮንን እንደሚሉት ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት ማለት፡-

- በተለያዩ አጋጣሚ የድብደባ እና የአካል ጉዳት ሲደርስባቸው፤
 - የሥነልቦና እና የሞራል ጉዳት ሲደርስባቸው፤
 - ተገዶ የመደፈር ወንጀል ሲፈጸምባቸው፤
 - የጉልበት ብዝበዛ ሲደርስባቸው፤
 - የወሲብ ትንኮሳ ሲፈጸምባቸው፤ እና የመሳሰሉት ጉዳት ሲደርስባቸው ሲሆን ለእነሱ የሚገባውን፡-
- የሕክምና
 - የሥነልቦና
 - የሕግ አገልግሎት ድጋፍ ለመስጠት የተቋቋመው ይህ (One Stop Center)የተባለው ክፍል ልዩ ፍላጎት ያላቸው ሕፃናት የሚገለገሉበት ነው።

ሕፃናቱ ሁሉን አገልግሎት የሚያገኙበት ሲባል፡-

ከላይ የተዘረዘሩት ጉዳቶች ሲደርሱ በተይም የወሲብ ጥቃት ሲፈጸምባቸው ቀደም ሲል የነበረው አሠራር ከማኅበራዊና ሥነልቦናዊ ችግር የተነሳ ብዙውን ጊዜ ተደብቆና በየመንደሩ በሽምግልና የማያልቅ የነበረ ሲሆን ይህ አሠራር በበኩሉ የሕፃናቱን የወደፊት ሕይወታቸውን የሚፈታተን የነበረ ነው። በሌላም በኩል ጉዳት አድራሾቹ በፈጸሙት ወንጀል ምንም ጥያቄ ሳይቀርብባቸው ተሸሽገው የሚኖሩ እና ጥፋቱንም በአንድ ጊዜ የሚያቆሙ፤ በተደጋጋሚም በተለያዩ ወንድና ሴት ሕፃናት ላይ የሚፈጽሙት ይሆናል።

One Stop Center የሚባለው ሁሉንም አገልግሎት በአንድ ተቋም ሥር የሚያስተናግደው ክፍል ከመጣ ወዲህ ግን ቀደም ሲል በየመኖሪያ አካባቢው እና ሌሎች ሥፍራዎችም የተፈጸሙ ወንጀሎች ወደ ማዕከሉ እየቀረቡ ልጆቹ የሕክምናውን የሕግ

እና የሥነልቦናውን አገልግሎት በአንድ ስፍራ ስለሚያገኙ ወላጆችም እንደልባቸው የልጆቻቸውን ጉዳይ ይከታተላሉ። ልጆቹም በወደፊቱ የሕይወት ጉዟቸው ሊጎዳቸው የሚችለውን የሥነልቦና ችግር ይታከማሉ፤ ጉዳት አድራሹም በሕግ ይጠየቃል፤ በደረሰባቸው ጥቃት ምክንያት የተለያዩ ሕመሞች እንዳይደርስባቸውም ሕክምና ይደረግላቸዋል።

አቶ መኮንን ቀደም ያለውን ሁኔታ ያስተውላሉ።

«...የወሲብ ጥቃት የደረሰባቸው ወንዶችም ሆኑ ሴቶች ልጆች በመጀመሪያ ሕክምናውን የሚያገኙት እንደሚገኛቸውም ታካሚ በሆስፒታሉ ተራ ጠብቀው ወረሩ ይዘው ነበር። የሕክምናውን መረጃም ካገኙ በኋላ ያገኙትን መረዳ ይዘው ወደ ፖሊስ ይሄዳሉ። ከዚያም በኋላ ምናልባት የሥነልቦና ችግር ከደረሰባቸው ወደ ሥነልቦና የምክር አገልግሎት ይምለሳሉ። እንግልታቸው ከፍተኛ ነበር። በዚህ አካሄዳቸውም ወላጆችም ሆኑ ልጆቹ የሰዎች መጠቋቋሚያ ስለሚሆኑ እና ከወዲያ ወዲህ በሚሄዱበት ጊዜ የጥቃት አድራሹ ሰው ወገኖች ሊተናኮሉላቸው የሚችሉ መሆኑ ስለሚያሰስባቸው እንዲሁም ከምንም በላይ ጥቃቱ የደረሰባቸው ልጆች በየቦታው የሚያገኙባቸውን ወንዶች በጥቃት አድራሹ አይን በመመልከት ስለሚጠሏቸው ጉዳይ ከዳር ሳይደርስ መና ሆኖ ይቀር ነበር። በዚህም ምክንያት በሕፃናቱ የወደፊት ሕይወት ላይ ጠባሳ ጥሎ ያልፍ ነበር። አሁን ግን ሁሉም ባለሙያዎች በአንድ ማዕከል ስለሚገኙ ተጎጂዎቹን ከወዲያ ወዲህ የሚያሰኛቸው ነገር የለም። ሌላ ታካሚ በሌለበት፣ ወረሩ ሳይጠብቁ፣ ከክፍል ክፍል በመሄድ ምስጢራቸው ሳይባክን ... የምክር አገልግሎቱ ተሰጥቶ፣ ሕክምናውንም ያገኛሉ። የፖሊስና የአቃቤ ሕግ ቢሮውም እዚህ ማዕከል ውስጥ ስለሆነ ከክፍል ክፍል በመግባት ጉዳያቸውን ሁሉ በአንድ ቦታ ጨረሰው ጉዳት አድራሹም ሳይውል ሳያድር በሕግ እንዲጠየቅ ማድረግ ይችላል።» ብለዋል።

በአዳማ እና ዙሪያውን ባሉ አካባቢዎች በተለይም በወንዶች ላይ ተገዶ የመደፈር ጥቃት ሲደርስ ተጎጂዎቹን በሕክምና የሚረዱት ዶ/ር ደሳለኝ ፈቃዱ ናቸው። ዶ/ር ደሳለኝ በአዳማ ሆስፒታል የቀዶ ሕክምና ስፔሻላይዜሽን ትምህርት የሚከታተሉ ናቸው።

«...የወንዶች ተገዶ የመደፈረ ሁኔታ በተለይም በአዳማ እና ዙሪያውን ባሉ አካባቢዎች በጣም የተለመደ ሆኗል። ጥቃት የደረሰባቸው ሕፃናት በአማካይ በቀን ሁለትና ከሁለት በላይ ሊታከሙ ይመጣሉ። በዕድሜያቸውም የሦስትና የአራት ዓመት ሕፃናት እንዲሁም ከአስር እስከ ሃያ ዓመት የሆኑትም ብዙ ጥቃት እየደረሰባቸው አገልግሎት ፍለጋ ይመጣሉ። ይህ ችግር በጎብኝተሰቡ ውስጥ ያለ ሲሆን በተለይም በትምህርት ቤት ከፍ ከፍ ባሉ ተማሪዎች አማካኝነት እንዲሁም በከተማው ውስጥ ባሉ የተለያዩ

የኅብረተሰብ ክፍሎች በተለይም በወጣቶች የሚፈጸም ወንጀል ነው። ወንዶች ልጆች የወሲብ ጥቃት ሲፈጸምባቸው የተለያዩ ጉዳዮች ይደርስባቸዋል።»

- ለኤችአይቪ መጋለጥ፣
- ለሄፒታይተስ በሽታ መጋለጥ፣
- የሥነልቦና ጉዳት፣
- በፊንጢጣ በኩል መድማት ...ወዘተ የመሳሰሉት ሕመሞች ይገጥሙባቸዋል።

ወንድ ሕፃናቱ ተገደው ከተደፈሩ በኋላ በደፋሪዎቹ ማስጠንቀቂያም ይሁን እራሳቸው በማፈር ምክንያት ወዲያውኑ ለቤተሰባቸው አያሳውቁም። ጥቃቱ እንደደረሰባቸው ሳይናገሩ በመቅረታቸውም ምክንያት ተላላፊ በሽታዎቹን በጊዜው ተከታትሎ ሕክምና ለመስጠት አዳጋች ይሆናል። እንዲሁም በአካላቸው ላይ የሚደርሰው መቁሰል ወደ ከፍተኛ ደረጃ ስለሚደርስ ቶሎ ለማገገም የማያስችላቸው ይሆናል።»

ሕፃናቱ የደረሰባቸውን ጥቃት ለመደበቅ የሚገደዱት ወላጆች አስቀድሞ ማድረግ ያለባቸውን ዝግጅት ባለማድረጋቸው ምክንያት መሆኑን (RAINN: Rape Abuse and Incest national network) የተሰኘው ድረ ገጽ እንደሚከተለው ይገልጻል።

በወሲባዊ ጥቃት ዙሪያ ከልጆች ጋር ውይይት ማድረግ ይገባል።

- ሕፃናቱን እያንዳንዱን የሰውነታቸውን ክፍል ምን እንደሚባል አስተምር።
- ሕፃናቱ ስለሰውነታቸው ክፍል መጠሪያ ሲያውቁ ያንን የሰውነት ክፍል ምንነት መግለጽ ስለሰውነት ክፍሉም የፈለጉትን ጥያቄዎች ከማንሳትም በላይ ጥንቃቄ እና እንክብካቤ ሊያደርጉ ይችላሉ።
የተወሰኑ የሰውነት ክፍሎች የግል መሆናቸውን መሳወቅ
- ሕፃናቱ እነዚህን የግል የተባሉ የሰውነት ክፍሎች ካለሕክምና ባለሙያ በስተቀር ሌላ ሰው እንዳይነካ እና በየቦታውም ተጋልጠው መታየት እንደሌለባቸው እንዲያውቁ ይረዳል። በእርግጥ ንጽህናን ለመጠበቅ ወይንም በተለያዩ ምክንያት የታየት ቢያስፈልጋቸው የቅርብ ቤተሰቦች ማለትም እንደ ወላጅ... እናት... ወዘተ ሊያዩባቸው ይችላሉ ይሆናል።
አንዳንድ ጊዜ እምቢ ወይንም አይሆንም ማለት ትክክል እንደሆነ ማስረዳት፡-
- ሕፃናቱ የግል አካል እንደሆነ በተነገራቸው አካባቢም ይሁን በሌላ በማይፈልጉት የሰውነት ክፍል፤ በማይፈልጉት ሰው ሰውነታቸው እንዲነካ አለመፍቀድን እንዲማሩ ማድረግ ይጠቅማል። በእርግጥ ይህ መልዕክት

ለልጆች ግልጽ ላይሆን ወይንም እንዴት መግለጽ እንዳለባቸው ሊቸገሩ ይችላሉ። በዚህ ጊዜ ወላጆችም ልጆቻቸውን ማገዝ ይገባቸዋል። ለምሳሌ በቤተሰብ ውስጥ ወይንም ዝግጅት ላይ ልጆቹን በማቀፍ ወይንም በተለያዩ አላስፈላጊ ቦታዎች መነካካት ዓይነት ለማጫወት መሞከር በሚታይበት ጊዜ ዘመድ ነው ወይንም የቅርብ ሰው ነው ብሎ ለመከላከል እፍረት ቢሰማ ትክክል አይደለም። ሁኔታው ልጆቹን ከማስጨነቁ በላይ በተጨማሪም መረሳት የሌለበት የወሲባዊ ጥቃት አድራሾች ማንነት ሲፈተሽ በተለይም በቅርብ ካለ ሰው፣ ከቤተሰብ፣ በሥራም ይሁን በትምህርት ከለመዱዎቸው ... ወዘተ ሰዎች መሆኑን ነው።

ምስጢር ስለሚባሉ ጉዳዮች በግልጽ መነጋገር፡-

- አስገድደው የሚደፍሩ ሰዎች ብዙ ጊዜ ወንጀላቸውን የሚደብቁት ሕፃናቱን ምስጢር ስለሆነ ለማንም እንዳትናገር፤ እንዳትናገረ ስለሚሉዎቸው ነው። ነገር ግን ሕፃናቱ በየትኛውም ውሎ አዳራቸው የሚገጥማቸውን ነገር ለወላጆቻቸው ካለመደበቅ እንዲናገሩ ከተማሩ የጥቃት አድራሾችን ማስጠንቀቂያ ተግባራዊ ስለሚያደርጉ ሕፃናቱ በጊዜ ወደ መፍትሔ እንዲሄዱ ይረዳል። ሕፃናቱ በራሳቸውም ብቻ ሳይሆን አንድ ሰው ሌላ ሕፃን ሲነካ ካዩም ለወላጆችም ሆነ በቅርብ ላለ ሰው እንዲናገሩ ማዘጋጀት እና እንደዚህ ያለው ነገር ምስጢር በሚል የሚደበቅ አለመሆኑን እንዲያውቁ ማድረግ ይገባል።

በየዓመቱ 66 ሺሕ ሴቶች በማህፀን በር ካንሰር ይያዛሉ

«አንዲት በዕድሜዋ 26 ዓመት የሚሆናት ሴት ለምርመራ መጣች። የሦስት ልጆች እናት ናት። ሦስተኛውን ልጅ ከወለደች ገና ሁለት ወሯ ነው። ምርመራ ለማድረግ ስንሞክር አስደንጋጭ ነገር ነበር የገጠመን። የማህፀን በር የካንሰር ሴል ተስፋፍቶ ይታያል። ፈሳሽ ለመውሰድ አልቻልንም። ተደማለች። ልታስነካንም አልቻለችም። በጣም ተሰቃየች። ምን ማድረግ ይቻላል? እኛ ልናከማት አልቻልንም። ደረጃው በጣም አድጓል። ከፍ ወዳለ ሆስፒታል ልከናታል። ግን ሕመሙን ለማጥፋት ወይንም ሙሉ ለሙሉ ለማዳን ሳይሆን ቢያንስ ሕይወቷ እስካለ ድረስ ለማቆየት ይጥሩላታል ብለን ተስፋ እናደርጋለን። በእርግጥ በወጣትነት ዕድሜያቸው ይህ ምልክት የታየባቸው ሌሎችም የነበሩ ሲሆን ይህ ግን በቅርብ ቀን ውስጥ ያጋጠመን በጣም የሚያሳዝን ነው።»

ሲ/ር ዘውዴ አበበ በኢትዮጵያ ቤተሰብ መምሪያ የአዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ አስተባባሪ በኢትዮጵያ ባለፈው ሰሞን ማለትም እንደ ፈረንጆቹ አቆጣጠር ጁላይ 25/2016 የተካሄደው የማህፀን በር፣ የጡትና የፕሮስቴት ካንሰርን የመከላከል ጉባኤ እንደጠቆመው በአፍሪካ በየዓመቱ 70,000 /ሰባ ሺሕ ያህል ሰዎች ከካንሰር ጋር በተያያዘ ሕመም ለሕልፈት ይዳረጋሉ። በኢትዮጵያ ደግሞ በየዓመቱ ወደ 66,000 /ስልሳ ስድስት ሺሕ ያህል ሴቶች በማህፀን በር ካንሰር ይያዛሉ። ለዚህም እንደ ምክንያት ከሚቆጠሩት መካከል የመረጃ እጥረት፣ የመሠረተ ልማት አለመስፋፋትና የመድሃኒት አቅርቦት ችግር ሲሆን የግንዛቤ እጥረት መኖሩም በከፍተኛ ሁኔታ ጉዳት በማስከተል ላይ ነው። በኅብረተሰቡ ዘንድ ቅድመ ምርመራና የመከላከል ሥራዎች የሚሠራበት ልምድና አመቺ ሁኔታው ባለመስፋፋቱ ለበሽታው መስፋፋትም ዋነኛ ምክንያት መሆኑ ተጠቁሟል። የማህፀን በር የጡት እና የፕሮስቴት ካንሰርን ለመከላከል አስፈላጊው ሁሉ እንደሚደረግም ጉባኤው መክሯል።

የማህፀን በር ካንሰርን በመከላከል ረገድ በኢትዮጵያ ያለው አሠራር ምን ይመስላል ስንል ወደ ቤተሰብ መምሪያ አዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ አምርተን ነበር። በዚያም ያገኘናቸው ዶ/ር አሸናፊ ምትኩ በኢትዮጵያ ቤተሰብ መምሪያ የአዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ ሜዲካል ዳይሬክተር እና ሲ/ር ዘውዴ አበበ በኢትዮጵያ ቤተሰብ መምሪያ የአዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ አስተባባሪ ናቸው።

«የማህፀን በር ካንሰር ዓይነቱ ብዙ ሲሆን አንዳንድ መንስኤው የሚታወቅ አንዳንዱ ደግሞ መንስኤው የማይታወቅ ነው። በአገራችን ሴቶችን በብዛት የሚያጠቃውና ገዳይ የሆነው የማህፀን በር ካንሰር ግን Human papilloma virus (HPV) የተባለው ቫይረስ

መንስኤው እንደሆነ በሳይንስ የተረጋገጠ ነው። ይህ ሻይረስ የማህፀን በር ካንሰር ብቻ ሳይሆን ከሌላ የብልት አካል ማለትም ከወንድ ብልትና ከሴት ብልት እንዲሁም ከሰገራ መውጫ አካባቢ ለሚነሱ የካንሰር ዓይነቶች መንስኤ መሆኑ ታውቋል።»

ዶ/ር ካሳሁን ኪሮስ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት

በቅድሚያ የምናስነብባችሁ ሲ/ር ዘውዴ አበበ የክሊኒኩ አስተባባሪ የሰጡትን ማብራሪያ ነው።

«በክሊኒኩ የሚሠራው በሥነተዋልዶ ጤና አገልግሎት ዙሪያ ያሉ ምርመራዎችና ሕክምና ነው። ይህም ማለት የወሊድ መከላከያ ዘዴዎችን፣ የአጭር ጊዜ፣ የረጅም ጊዜና ቋሚ የእርግዝና መከላከያዎችን፣ የአባላዘር በሽታ ምርመራና ሕክምና፣ የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራና ሕክምና እንሰጣለን። እንዲሁም ወሲባዊ ጥቃት የደረባቸው ሴቶችን ምርመራ በማድረግ ሕክምና ከመስጠት ባሻገርም በሕግ ስንጠየቅ ምስክርነት እንሰጣለን።» ብለዋል።

በተለይም ከማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ ጋር በተያያዘ የሚከተለውን ብለዋል ሲ/ር ዘውዴ፦

«የማህፀን በር ቅድመ ካንሰር ምርመራ ወሲባዊ ግንኙነት የጀመሩ ሴቶች ማህፀን ጫፍ ላይ የቅድመ ካንሰር ሴል አለ ወይንስ የለም የሚለውን የምንመለከትበት የምርመራ ሒደት ነው። ማንኛውም ሴት የወሲብ ግንኙነት ማድረግ ከጀመረች በኋላ ምርመራውን ማድረግ ተመክራለች። በእኛ አገር በነበረው ልምድ ግን ይህንን ማድረግ ብዙም የሚሞክር ሰው የለም። ወደ ሐኪም ቤት የሚኬደው የሕመም ምልክት ሲታይ ወይንም ደግሞ ፈሳሽ ሲበዛ የመሳሰሉ ችግሮች ካልተከሰቱ በስተቀር ወደ ሕክምና የሚሄድ ብዙም የለም። ነገር ግን ያልታወቀው ነገር የሕመም ምልክት የሚያሳየው ካንሰር ከፍተኛ ደረጃ ላይ ሲደርስ እንጂ አስቀድሞ ምንም የሕመም ስሜት አይኖረውም። ስለዚህ ያ ሳይሆን በፊት ማንኛውም ወሲባዊ ግንኙነት የጀመረች ሴት ከ4-5 ዓመት ጊዜ ውስጥ በሐኪም መታየት እጅግ ጠቃሚ ነው። ከዚህም በታች በየሁለት እና ሦስት ዓመት ጊዜ ውስጥ መመርመር ቢቻል ጥሩ ይሆናል። ካንሰር እየተሠራጨ ወደ ማህፀን የሚሄደው ከማህፀን በር ካንሰር በመነሳት ነው። ስለዚህም ምርመራው የሚያግዘው የካንሰር ሴል ምልክት ካለ ወደ ማህፀን ውስጥ ሳይስፋፋ በጊዜ ለመቅጫት እና ሴትዮዋን ከአደጋ ለመጠበቅ እንዲቻል ነው።»

ዶ/ር አሸናፊ ምትኩ ሜዲካል ዳይሬክተር ስለታካሚዎች ሁኔታ እንደሚከተለው ገልጸዋል።

«ለምርመራ የሚመጡ ሰዎች በተለያዩ ደረጃ ላይ የሚገኙ ናቸው። አንዳንዶች የተለያዩ ሕመም ስሜት ተሰምቶኝ መጣሁ ይላሉ። ይህ እንግዲህ ከማህፀን ወይንም ከመውለድ ጋር በተያያዘ ሁኔታ ነው። ሌሎች ደግሞ ...እ...እ...እይ ...ምንም ሕመም አይሰማኝም። ግን ለመታየት መጣሁ ይላሉ። በዓይነታቸውም በተለያዩ የኑሮ ደረጃ ላይ የሚገኙ ዕድሜያቸውም በተለያዩ የኑሮ ደረጃ ላይ የሚገኙ ዕድሜያቸውም እንዲሁ ከወጣት እስከ ትልልቅ ዕድሜ ያደረሱ ሲሆኑ እኛም እንደአመጣጣቸው ምርመራ እና ሕክምና በማድረግ እንሸኛቸዋለን። ከእኛም በላይ ከሆነ ወደ ሆስፒታል እናስተላልፋቸዋለን። በእርግጥ ምንም የሕመም ስሜት ሳያስገድዳቸው ለቅድመ ካንሰር ምርመራ የሚመጡት ሰዎች ውጤት ሁልጊዜ እንደጠበቁት አይሆንም። አንዳንድ ጊዜ ሲመረመሩ የካንሰር ምልክቱ ይገኝና ያስደነግጣቸዋል። እኛ ግን መደንገጥ አይገባቸውም ነው የምንለው። ምክንያቱም አስቀድመው በመምጣታቸው ሁኔታው ከሕክምና በላይ ሳይሆን ስለደረሱ በተገቢው መንገድ ታክመው ስለሚድኑ ጥሩ ዕርምጃ እንደወሰዱ እንነግራቸዋለን።» ነበር ያሉት።

የማህፀን በር ካንሰር የሚከሰተው Human papillomavirus (HPV) በሚባለው የቫይረስ ዓይነት ነው። ይህ ቫይረስ በዓለም አቀፍ ደረጃ የሚታይና ከብዙዎቹ ቫይረስ ዓይነቶች አንዱ ነው። ይህ ቫይረስ ምናልባትም ከመቶ በላይ የሚቆጠሩ ዓይነቶች ሲኖሩት ከእነዚህም ወደ 13 የሚደርሱት ካንሰርን ለማምጣት ምክንያት ይሆናሉ። የሚተላለፈው በአብዛኛው በወሲባዊ ግንኙነት ምክንያት ነው። የማህፀን በር ካንሰር በዓለም ላይ ሁለተኛው በሴቶች ላይ በስፋት የሚታይ ሲሆን በዓለም በግምት በዓመት ወደ 445,000-አዳዲስ ሕሙማን እንደሚታዩ የ2012 -የዓለም ጤና ድርጅት ሪፖርት ያሳያል። በ2012 በተጨማሪ እንደተገለጸው 270,000 ሴቶች በማህፀን በር ካንሰር ምክንያት የሞቱ ሲሆን ከዚህ ውስጥ ወደ 85% የሚሆኑት በታዳጊ ሀገራት የሚኖሩ ናቸው። የማህፀን በር ካንሰር የሚያመጡት የHPV ቫይረስ ዓይነቶች ቁጥር 16 እና 18 ናቸው። ሴቶች እስከተወሰነ ዕድሜ ክልል በተለይም የወሲብ ግንኙነት ከመጀመራቸው በፊት ቫይረሱ ለወደፊቱ እንዳይከሰትባቸው ክትባት መስጠት በዓለም ላይ ተጀምሯል። ሴቶችን ይገዳሉ ተብለው ከሚታወቁ የካንሰር ዓይነቶች የማህፀን በር ካንሰር፣ ከሴት ዘር ፍሬ ማፍለቂያ እንዲሁም ከማህፀን ግድግዳ የሚነሳ ካንሰር ነው።

«የተገኙት የካንሰር ክትባቶች ለሁለቱም ጾታዎች ወንድና ሴት ሊሰጡ የሚችሉ ናቸው። ክትባቶቹ ሰዎች ለቫይረሱ ከመጋለጣቸው በፊት ቢሰጡ ጠቀሜታው የጎላ ነው። ምክንያቱም ቫይረሱ በግብረሥጋ ግንኙነት አማካኝነት የሚተላለፍ የአባላዘር በሽታ በመሆኑ ነው። ወንዶች ክትባቱን ካገኙ ቫይረሱን ወደ ሴቶች ማስተላለፍ አይችሉም

ማለት ነው። እስካሁን ባለው አሠራር ግን በብዙ አገሮች ክትባቱ ለወንዶች የማይሰጥ ሲሆን ሴቶች ግን ዕድሜያቸው ከ9-26 ዓመት ባለው የዕድሜ ክልል እንዲወስዱ የሚደረግበት ሁኔታ አለ።...»

ዶ/ር ካሳሁን ኪሮስ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት

ወደ ሲ/ር ዘውዴ ስንመለስ የታካሚዎችን ልምድ የገልጹልናል።

«እስከ ቅርብ ዓመት ድረስ ማለትም የዛሬ 3 ዓመት ገደማ ያሉን ታካሚዎችን ስንመለከት በዕድሜያቸው ትልልቅ የሚባሉ ምናልባትም ከ45 ዓመት ዕድሜ በላይ ያሉ ታካሚዎችን ነበር ይምናስተናግደው። የዚህም ምክንያቱ ከነሰር ተብሎ ሲታሰብ የትልልቅ ሰው በሽታ ተደርጎ ይገመት ስለነበር ነው። አሁን ግን ዘመኑ እየተለወጠ ነው። በመገናኛ ብዙሃን የሚነገሩ መረጃዎችን በማድመጥ እንዲሁም በኢንተርኔት እየገቡ በማንበብና ኅብረተሰቡ የተለያዩ መረጃዎችን ስለሚያገኝ የተመረመረውን ቁጥር ከፍ ከማድረጉም በላይ ወጣቶችም ወደ ምርመራው እንደመጡ አስቸኳይነት አለ። በእርግጥ አሁንም በቂ ቁጥር ነው አንልም። ምናልባት በወጣት ዕድሜ ክልል ያሉት ተመርማሪዎች ብዛት እስከ 20-ሊደርስ ይችላል። ነገር ግን አሁንም ወደ ሕክምና መምጣት ተለምዷል የሚያሰኝ ደረጃ ደርሰናል ልንል አንችልም። መታወቅ ያለበት ካንሰር የትልቅ ሰው በሽታ ተደርጎ መታየት የለበትም። በተለይም የማህፀን በር ካንሰርን ስንመለከት ወጣቶች ተጋላጭ የሚሆኑባቸው ምክንያቶች አሉ። ለምሳሌም ከተለያዩ ወንዶች ጋር ወሲብ ግንኙነት መፈጸም... እንዲሁም የወንድ ጓደኞችም እንደዚሁ ከተለያዩ ሴቶች ጋር የወሲብ ግንኙነት የሚፈጽሙ ከሆነ ለአባላዘር በሽታ የመጋለጥና ለቫይረሱ መዘመት ምክንያት ሊሆን ይችላል። Human Papilloma Virus (HPV) ልክ እንደ ኤችአይቪ ቫይረስ በወሲብ ግንኙነት ጊዜ ስለሚተላለፍ ለማህፀን በር ካንሰር ተጋላጭነትን ይጨምራል። ስለዚህ ማንኛውም የወሲብ ግንኙነት የጀመረች ሴት ዕድሜ ሳይወስናት በተወሰኑ ዓመታት ልዩነት ቅድመ ካንሰር ምርመራ ብታደርግ ይመከራል።

የማህፀን በር ካንሰር ሴል አመላካች ... ቁጥር እየጨመረ ነው

«...ከማህፀን ካንሰር ጋር በተያያዘ እናቴን በሕይወቴ አልረሳትም። በቤታችን ትልቅ ልጅ እኔ ስለነበርኩ እናን የማስታመም ኃላፊነቴ የወደቀው እኔ ላይ ነበር። እኔም እናቴን ማስታመም ግዴታዬ ነው ብዬ ስለአሰብኩ ከአጠገቧ አልተለየሁም። እናም በዚህ ሕመም ምክንያት የነበራት ስቃይ ምንጊዜም ከፊቴ አይሄድም። እጅግ በጣም መጥፎ በሽታ ነው። እሷን ካጣናት ወደ ሰባት ዓመት ይሆናል። እኔም እናቴን ከቀበርኩ በኋላ ወደ ሐኪም ቤት ነበር የሄድኩት። ሐኪሞቼም የካንሰር በሽታው በቅርብ ቤተሰብ ስለታየ ጥንቃቄ ማድረግ ይኖርብኛል። በየሁለት ወይንም ሦስት ዓመት ብትታይ ጥሩ ነው ስላሉኝ ይኼው አሁን ለሦስተኛ ጊዜ እየታየሁ ነው...»

ገነት ይልማ - በቤተሰብ መምሪያ አዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ ለምርመራ የመጣች ነች።

የማህፀን በር ካንሰር ሴቶችን በእጅጉ የሚጎዳ እና ሕመሙ ሲጀምር ምንም ምልክት የማያሳይ በመሆኑ ለብዙዎች ሕልፈት ምክንያት ሲሆን ቆይቷል። ሕመሙን በመከላከል ረገድ በተለያዩ ጊዜያት መረጃዎች ለጎብረተሰቡ ለማድረስ ቢሞከርም በተከታታይነትና በስፋት ባለመዘገቡ ዛሬም በሰዎች ዘንድ ግንዛቤው ብዙም የሰፋ አይደለም። በኢትዮጵያ ያለው አሠራር ምን ይመስላል ስንል ወደ ቤተሰብ መምሪያ አዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ ነበር ያመራው። ዶ/ር አሸናፊ ምትኩ በኢትዮጵያ ቤተሰብ መምሪያ የአዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ ሜዲካል ዳይሬክተር እና ሲ/ር ዘውዴ አበበ በኢትዮጵያ ቤተሰብ መምሪያ የአዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ አስተባባሪ ባለፈው ሳምንት እትም ማብራሪያ መስጠታቸው ይታወሳል። ተከታዩን ክፍል ዛሬም ያወጉናል።

ጥያቄ፡ የቅድመ ካንሰር ምርመራው የሚደረገው በምን ደረጃ ነው?

ዶ/ር አሸናፊ፡ ከዚህ በፊት ለምርመራ እንጠቀምበት የነበረው ፓፕስሚር የሚባለው ነበር። እሱም ማንኛውም በመውለድ ክልል ውስጥ ያለች ሴትን የምንመረምርበት የሕክምና አሠራር ነበር። አሠራሩም ከማህፀን በር ላይ የፈሰሽ ናሙና ተወስዶ ምርመራውን ለሚያደርገው አካል በመላክ ውጤቱን በሦስት ቀን ውስጥ ማወቅ የሚቻልበት አሠራር ነው። ያንን ውጤት ተንተርሰንም ክትትል ማድረግ ብቻ ነበር የምንሠራው። ምናልባትም ሕክምና የምንሰጠው ከዚያ ጋር ተያያዥነት የሌለው ችግር ከተገኘ ብቻ ነው። የቅድመ ካንሰር ምልክት ከታየ በፊት በነበረው አሠራር ከመከታተል ውጪ የምንሰጠው ሕክምና የለም። አሁን የምንጠቀምበት ግን ቀደም ካለው ምርመራ የተሻለ ሲሆን ይህን የአንድ ቀን ምርመራና የአንድ ቀን ሕክምና ነው። አንዲት ሴት

መመላለስ ሳያስፈልጋት ምርመራው በተደረገላት ቀን በዚያው ሕክምናውንም አግኝታ ትሄዳለች። ችግሩ የሌለበት ከሆነም ለዚህ ዓይነት ምርመራ የምትመጣው ከአምስት ዓመት በኋላ ነው። ይህ እንግዲህ ከጊዜም ከኢኮኖሚም አንፃር እና ሴቶቹም ያላቸውን የጤና ሁኔታ ለቀናት ሳይጠብቁ ምላሽ የሚያገኙበት ስለሆነ በጣም የተሻለ ነው።

ጥያቄ: አዲስ የተሻሻለው አሠራር ለሁሉም የዕድሜ ክልል ነው? ወይንስ?

ዶ/ር አሸናፊ: ማንኛውም ዕድሜዎ ከ30-49 ዓመት የሆኑት ሴት አሁን በተጀመረው አዲስ የምርመራ ዘዴ ተመርምራ ችግር እንኳን ቢገኝ እንደ በፊቱ ወደሌለ የምትተላለፍ ሳይሆን በክሊኒኩ ሕክምናውን መሰጠት ተጀምሯል። ምናልባትም ይህ በቅርብ የተጀመረውን ምርመራና ሕክምና ለመጠቀም በሦስት ቀን ጊዜ ውስጥ እንኳን ወደ ሰማንያ ሴቶችን መርምረን ካንሰር ሊያመጡ ይችላሉ ተብለው የሚታሰቡ ሕዋሶችን ክራዮቴሌፒ በሚባለው የሕክምና ዘዴ አስተናግደናቸዋል። የሕክምናው ዋና ዓላማ ችግር ሊያስከትሉ ይችላሉ የሚባሉ ሕዋሶችን መግደል ነው። ከአንድ ዓመት በኋላ እንደገና ሲታይ በሞቱት ሕዋሳት በታላይ ሌሎች አዳዲስ ሕዋሳት ተተክተው ስለሚገኙ ያ ካንሰር ሊያስከትል የነበረው ሕዋስ በዚህ መንገድ እንዲጠፋ ይደረጋል። ይህ እንግዲህ አስተማማኝ የሕክምና ዘዴ ሲሆን ሴቶቹን ማዳን የሚቻለው ግን የካንሰር ሽይረሱ ብዙ ሳይስፋፋ ቀድመን ከደረሰንበት ነው። የማህፀኑን በር ቢያንስ ከ75% በላይ የካንሰር ሽይረሱ ካልያዘው ሕክምናውን መስጠት ይቻላል።

ጥያቄ: ዕድሜያቸው ከ30-ዓመት በታች እና ከ49-ዓመት በላይ ለሆኑት ሴቶችስ?

ዶ/ር አሸናፊ: የዕድሜው ገደብ ሲነሳ ሳይንሳዊ በሆነ መሠረት ነው። አንዲት ሴት ከወንድ ጋር ግንኙነት የምትጀምረው በ18-ዓመት ወይንም ከዚያም በታች ሊሆን ይችላል። ካንሰር ደግሞ በድንገት ተነስቶ ወዲያውኑ ለሕልፈት የሚዳርግ ስላልሆነ ጊዜ ይሰጣል። ችግር የሚሆነው ሕመሙ ሲጀምር ምልክቱ ስለማይታወቅ በጊዜ ሊደት አስከፊ መሆኑ ነው። ከ49 ዓመታት በኋላ ደግሞ የወር አበባ መቋረጥ ወይንም ማረጥ ወደሚባለው ክልል የሚገባበት ነው። ይህ ዕድሜ በወሲብ እንቅስቃሴም ረገብ የማባልበትና ኢስትሮጂን የሚባለው ተፈጥሯዊ ንጥረ ነገርም በጣም የሚቀንስ በመሆኑ ተጋላጭነታቸውን በእጅጉ ይቀንሳል ተብሎ ይታሰባል። ካንሰርን ሊያመጣ የሚችለው Human papillomavirus (HPV) የሚባለው የሽይረስ ሲሆን ከእነዚህ ውስጥ ደግሞ ሁለት ዘሮች 16 እና 18 የተባሉት በተለይ 70% የሚሆነውን የማህፀን በር ካንሰር የሚያመጡ ናቸው። ይህ እንደማንኛውም የአባላዘር በሽታ በወሲብ ግንኙነት የሚተላለፍ ስለሆነ በማንኛውም ዕድሜ ክልል ያሉት ሁሉ መመርመርና መታከም ይችላሉ።

ሴቶች Human papillomavirus (HPV) በሚባለው የቫይረስ እንዲያተና ለማህፀን በር ካንሰር እንዲጋለጡ ከሚያደርጉዋቸው ምክንያቶች ውስጥ፡-

- ለአቅመ አዳም ወይንም ለአቅመ ሌዋን ሳይደርሱ የግብረ ሥጋ ግንኙነት መጀመር
- ከብዙ ሰዎች ጋር የግብረሥጋ ግንኙነት ማድረግ
- ቶባኮ መጠቀም ሲጋራን ማጨስ
- ደካማ የሆነ የተፈጥሮ በሽታን የመከላከል አቅም...በኤችአይቪ ቫይረስ መያዝ...ወዘተ

ጥያቄ: ለመሆኑ አስቀድሞ ምርመራ የማድረግ ሁኔታ ከምን ደረጃ ላይ ይገኛል?

ሲ/ በአሁኑ ጊዜ በጎብረተሰቡ ዘንድ በቂ ነው ባይባልም የግንዛቤው ደረጃ ግን ከፍ ማለቱን የሚያሳዩ መረጃዎች አሉ። ይህንንም ለመለካት የሚቻለው ቅድመ ካንሰር ምርመራ የሚያደርጉ ሴቶች ቁጥር በየጊዜው እያደገ መምጣቱ ነው።

በቤተሰብ መምሪያ አዲስ አበባ ሞዴል ክሊኒክ በ2008 ዓ.ም. የታዩት ወደ 3854 የሚሆኑ ሴቶች ናቸው።

በ2015 ዓ.ም. ወደ 8973 የሚሆኑ ሴቶች ተመርምረዋል።

የዚህ ቁጥር ልዩነት የሚያሳዩን ተመርማሪው ምን ያህል በየዓመቱ እየጨመረ እንደመጣ ነው። በዚህም ልክ የካንሰር ሴል አመለካኝ ውጤት የሚታይባቸው ሴቶች ቁጥርም እየጨመረ መጥቷል።

በ2010 ዓ.ም. ከ1632 ታካሚዎች ውስጥ 38 ሴቶች የካንሰር አመለካኝ ሴል ታይቶባቸዋል።

በ2015 ዓ.ም. ግን ከ8973 የተመረመሩ ሴቶች ውስጥ 2150 የካንሰር አመለካኝ ሴል ተገኝቶባቸዋል።

በዚህ ዓመት በተጀመረው አዲስ የምርመራ ሒደት በግማሽ ዓመት ውስጥ 76 ሴቶች ተመርምረው 6 የካንሰር ሴል አመለካኝ ተገኝቶባቸው ሕክምናውን አግኝተዋል።

ስለዚህ በየጊዜው የሚገኘው የተመርማሪዎች ቁጥር እንደመጨመሩም የካንሰር ሴል አመለካኝ ሕዋስ የሚገኝባቸውም ቁጥር እየጨመረ መሆኑን መረጃው ያሳያል።

ጥያቄ: የማህፀን በር ካንሰር ሕመም ከሚባል ደረጃ ወይንም ከፍተኛ ደረጃ ደርሷል የሚባለው መቼ ነው?

ዶ/ር አሸናፊ: አንዳንድ እናቶች ለምርመራ ሲመጡ የሚናገሩዋቸው ሕመሞች ለካንሰር ሴል መስፋፋት ምልክት ናቸው። ለምሳሌም፡-

- የወር አበባ ወቅትን ሳይጠብቅ የደም መፍሰስ ወይንም ወር አበባ ከተቋረጥ ብዙ ቆይቶ ዝም ብሎ የደም መፀፍሰስ
- የጀርባ የእግር ወይንም የማህፀን አካባቢ ሕመም
- የክብደት መቀነስ ወይንም የምግብ መወሰድ ፀፍላጎት ማጣት
- መጥፎ ሽታ ያለው ጠረን በብልት በኩል መውጣት
- አንድ እግርን ለይቶ ማንቀሳቀስ አለመቻል ወይንም እብጠት ማሳየት የመሳሰሉት ነገሮች ከተከሰቱ ሕክምናውን ከበድ ያለ ሊሆን ይችላል።

<<...እነዚህ ከላይ የጠቀስናቸው ምልክቶች የማታዩት ካንሰር ሴሉ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ከደረሰ በኋላ ሊሆን ስለሚችል በአጠቃላይ የሚመከረው ማንኛውም ሴት የግብረሥጋ ግንኙነት ከጀመረች በተወሰነ ዓመት አስቀድሞ መመርመር ያስፈልጋታል። በተለይም ከ30-40 ዓመት ዕድሜ ያላቸው ሴቶች ይህንን በቀላሉ ሊታከሙ የሚችሉትን ሕመም አስቀድሞ መከላከል እንዲችሉ ቅድመ ጥንቃቄ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል። ቤተሰባቸውም ማለትም በተለይም ባሎች ወንድሞች እንዲሁም አባቶች ጭምር ለዚህ እገዛ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል። ምክንያቱም ሕመሙ ከከፋ ደረጃ ላይ ሲደርስ የታማሚዎቹ ስቃይ እንዳለ ሆኖ ማስታመምና ምናልባትም በሞት ከተለዩ ቤተሰቡ ምን ያህል እንደሚጎዱ አስቀድሞ ማሰብ ያስፈልጋል።>>

ለማዳ እንስሳት...በእርግዝና ወቅት

«...ትዝ ይለኛል። አንዲት ጓደኛዬ የመጀመሪያ ልጄን እርጉዝ ሆና ሳለች በአጠገቧ ድመት አትደርስም ነበር። ለምንድነው? ብዬ ስጠይቃት ድመትም ሆነች ውሻ በአጠገቤ አላስደርስም። ምክንያቱም በሽታ የሚያስይዙኝ ይመስለኛል... ትል ነበር። እኔ ግን ከድመት ጋር በጣም ቅርብ የሆነ አኗኗር ስለምኖር የምትለኝን ነገር አልሰማም ነበር። በኋላ ግን ሰውነቴ ፎክት በፎክት ብቻ ሆነ። በጣም ያሳክክኝ ጀመር። ለሕክምና በቀረብኩበት ጊዜ የተሰጠኝ መልስ ከለማዳ እንስሳት የሚመጣ ነው የሚል ነበር። ታዲያ እኔ ያውም እርጉዝ ሳልሆን እንደዚህ ዓይነት ችግር ከስከተለብኝ እርጉዝ ሲሆኑማ ምን ችግር ያስከትል ይሆን?» ነኢማ መሐመድ... ከኮልፊ

በኢትዮጵያ በአብዛኛው ድመትና ውሻ የሚፈለጉት ለአገልግሎት ነው። ድመትም አይጥ የተባለውን ቀበኛ እንድታጠፋ ሲሆን ውሻ ደግሞ ግቢ እንዲጠብቅ የሚፈለግ ነው። ውሻ እንዲያውም በአገራችን ብቻም ሳይሆን በመላው ዓለም ለተለያዩ የደህንነት ሥራ የሚፈለግ ሲሆን በቅንነት በማኝነትና ጓደኛ ወይንም የዘመድ ያህል ከአስተዳዳሪው ጋር ይኖራል። በመሆኑም ብዙውን ጊዜ ውሾች ችግር እንዳይደርስባቸው ጥንቃቄ ይደረግላቸዋል። ነገር ግን የተፈለገውን ያህል ቅርበትና ፍቅር ቢሰጣቸውም አኗኗራቸው ዘሮ ዘሮ ከግቢ ውስጥ እንጂ ወደ ቤት አይገቡም። ድመቶች ደግሞ አኗኗራቸው ለየት ያለ ነው። ብዙዎች ከሰዎች ጋር የሚተኙበት ለምግቡና መጠጡም ቅርብ የሚሆኑበት በተለይም ከልጆች ጋር አብረው ለመብላት እስኪቃጠቸው ድረስ ከሰዎች የሚቀራረቡበት ሁኔታ ይታያል። እናም ነኢማ እንዳለችው ለመሆኑ እነዚህ ለማዳ እንስሳት ሕመም ያስከትላሉ? ወይንስ? በሚል ጥያቄያችንን በኢትዮ ጠቢብ ሆስፒታል የማህጸን ሕክምና እስፔሻሊስት ለሆኑት ዶ/ር ሙህዲን አብዶ አቅርበናል። እሳቸውም ማብራሪያቸውን የሰጡ ስለሆነ ታነቡ ዘንድ አቅርበናል።

«...ነገሩን ጠለቅ ብለን ሳናስተውለው ሳንጨነቅና ችግር ያስከትል ይሆናል ብለን ስለማናስብ ችግር የሌለ ይመስለናል እንጂ ለማዳ እንስሳቱ ለሰዎች እንዲወዷቸው የሚያስችላቸው ባህሪዬ ቢኖራቸውም የጤና ችግር ማስከተላቸው ግን አይቀርም።» አሉ ዶ/ር ሙህዲን።

ጥያቄ፡ ለመሆኑ ለማዳ እንስሳት የሚባሉት የትኞቹ ናቸው?

መልስ፡ ተላማጅ እንስሳት የሚባሉት በአሁኑ ወቅት ዘርፋቸው እየበዛ ነው። በእርግጥ በቀደመው ጊዜ በተለምዶ የሚታወቀው ከሰው ጋር በመላመድ የሚኖሩ ውሻና ድመት ሲሆኑ በአሁኑ ወቅት ግን ከአእምሮ ገርያዎችም እንደ ፓሮት የመሳሰሉት እንዲሁም

ከተሳቢ እንስሳቶች እንደ ኤሊ የመሳሰሉት ሁሉ በለማዳ እንስሳነት ተመድበዋል። በተለያዩ የዓለማችን ክፍሎች እንደ ጎብረተሰቡ የአኗኗር ወግና ባህል ቁጥራቸው ብዙ የሆኑ ተለማጅ እንስሳት መኖራቸው እርግጥ ነው። በእኛ አገር ግን ውሻና ድመት እንዲሁም አልፎ አልፎ ፓሮት በለማዳ እንስሳነት ተመድበዋል። በዓለም ላይ ውሻና ድመት እንዲሁም ፓሮት 62 ከመቶ በሚሆኑ ቤቶች ከሰዎች ጋር በቅርብ እንደሚኖሩ ይገመታል።

ጥያቄ: ለማዳ እንስሳት በሰው ላይ የሚያስከትሉት የጤና ችግር ምንድነው?

መልስ: በእርግጥ እኛ አገር ውስጥ የተደረገ ጥናት የለም። በአንድ ወቅት በአሜሪካ አገር ውስጥ የተደረገ ጥናት እንደሚያሳየው በዓመት ውስጥ ወደ 4 አራት ሚሊዮን የሚሆኑ በተለማጅ እንስሳት ምክንያት የሚከሰቱ በሽታዎች መመዝገባቸውን ጥናቶች ያሳያሉ። በቆዳ ላይ ከሚታይ አነስተኛ ሽፍታ ጀምሮ እስከፊ እስከሆነው ማለትም ለሕይወት አስጊ እስከሆነ የበሽታ ዓይነት ሊያመጡ ይችላሉ። በለማዳ እንስሳት የሚከሰቱ ሕመሞች ምንድናቸው ሲባል...

- በዓይን ከማይታይ ጥቃቅን ማይክሮስኮፒክ አርጋኒዝምስ የምንላቸው ጀምሮ ከዋና ዋናዎች ውስጥ እንደ ጭርት ወይም ቋቋቻ የመሳሰሉ፤
- በባክቴሪያ አማካኝነት የሚመጡ እንደ ተስቦ የመሳሰሉ፤
- በቫይረስ አማካኝነት ከሚመጡ እንደ አደገኛው ሬቢስ ወይም የፀእብድ ውሻ በሽታ የሚባለው፤
- በፕሮቶዞዎ አማካኝነት የሚከሰቱ እንደ እከክ ዓይነት ሕመሞችን ሊያስከትሉ ይችላሉ።

ከላይ ከተጠቀሱት በሽታዎች በተጨማሪ በጣም አደገኛው ቶክሶፕላዝሞሲስ ፕሮቶዞዎ ሲሆን በአይን ከማይታይ ጥቃቅን ሕዋሳት አንዱ ሆኖ ከእንስሳት ወደ ሰው ከሚተላለፉት በሽታዎች እጅግ በጣም ግዙፉን ቁጥር የሚይዘው የኢንፌክሽን ዓይነት ነው። ይህ ኢንፌክሽን በአብዛኛው ከውሻና ከድመት ወደሰው የሚተላለፍ ነው። ይህ በዓይን የማይታይ ጥቃቅን ሕዋሳቶቹ ወደሰው ሊተላለፉ የሚችሉት፡-

1. በቀጥታ ግንኙነት በማድረግ የድመቶቹን ሰገራ ወይም ሽንት በቀጥታ በእጅ በመንካት
2. የድመቶቹን ሰገራ ወይም ሽንት ለማጽዳት በምንንቀሳቀስበት ጊዜ በአየር አማካኝነት ወደ መተንፈሻ አካል ሊገባ ሲችል ሌላው የመተላለፊያ መንገድ ነው።

ጥያቄ: የዚህ ሕመም ምልክት ምንድነው?

መልስ: ምልክቶቹ በጣም አነስ ያሉ ናቸው። አነስተኛ የሆነ የኢንፌክሽን ስሜት የተለያዩ የሰውነት ክፍሎች ላይ ...ለምሳሌ ጆሮ ከጀርባው ባለው ክፍል ማበጥ፣ የሰውነታቸው አቅም ደከም ያሉ ሰዎች ላይ ደግሞ እራስን እስከመሳት የሚያደርስ ሕመም ሊያስከትል ይችላል።

ጥያቄ: እርጉዝ የሆኑ እናቶች ላይ ምን ችግር ያስከትላል?

መልስ: እርጉዝ እናቶች ሕዋሱ ወደ ሰውነታቸው ከገባ በተለይም በመጀመሪያው ሦስት ወር ላይ የእንግዲ ልጅን በቀላሉ ማለፍ የሚችል ስለሆነ ጽንሱ እንዲመረዝ ያደርጋል።

- ጽንስ ከተመረዘ የአፈጣጠር ችግር ያለበት ልጅ እንዲወለድ ምክንያት ሊሆን ይችላል።
- ጽንሱ ካለጊዜው እንዲቋረጥ ሊያደርግ ይችላል።
- የጽንስን ክብደት በማስተጓጎል የተፈለገውን ክብደት እንዳይዝ ሊያደርግ ይችላል።
- የጽንሱ የአፈጣጠር ችግር የከፋ ሲሆን ደግሞ ጭንቅላታቸው በጣም ትልቅ መሆን እንዲሁም ነርቭ ሲስተም ውስጥ ችግር ሊያስከትል ይችላል።

በአጠቃላይም ጽንሱ ጊዜው ሳይደርስ እንዲወለድ ወይንም ደግሞ በእናቱ ማህፀን ውስጥ እንዳለ እንዲሞት ሊያደርጉ ይችላል። የተጠቀሰው ከችግሮቹ መካከል ጥቂቱ ነው።

ጥያቄ: በሕፃናት ላይ የሚያስከትለው ችግር ምን ይምስላል?

መልስ: ሕፃናቱም እንደማንኛውም ሰው በሁሉም ነገሮች ሊጠቁ ይችላል። በተለይም በጣም ማተሻሻትና እንስሳቱን መቅረብ ስለሚወዱ የውሻ ወይንም የድመት ጸጉር በሚበገበት ጊዜ የመተንፈሻ አካል ችግሮን ሊያስከትልባቸው ይችላል። በእርግጥ ይህ ለሁሉም ሰው የሚደርስ ችግር ነው።

ጥያቄ: ጥንቃቄው ምንድነው?

መልስ: የመጀመሪያው እጅን መታጠብ ነው።

- ለማዳ እንስሳቱን በተለያዩ መንገድ ከነካን በኋላ ወይንም ብንነካም ባንነካም ምግብ ከመመገባችን በፊት እጅግ በሚገባ መታጠብ ተገቢ ነው።
- ሁለተኛው ነገር ለማዳ እንስሳት የሚጸፀዱበት ቦታ እና ቆሻሻቸው የሚወገድበት ቦታ በሥነሥርዓቱ መዘጋጀት አለበት።
- ለማዳ እንስሳቱ በቂ እና ተገቢውን ሕክምና ማግኘት አለባቸው።

- እርጉዝ እናቶች ለማዳ እንስሳቱ የሚያድሩበት የሚውሉበትን ቦታም ሆነ የሚያጸዳዱበትን አካባቢ መነካካት የለባቸውም። እርጉዝ እናቶች ለማዳ እንስሳት በቤታቸው ባይኖራቸው ይመከራል።
- ለማዳ እንስሳቱ የሚመገቡባቸው ምግቦች የበሰሉ መሆን ይገባቸዋል። በንክኪም ይሁን ከተጻዳዱ በኋላ በሚኖረው ቆሻሻ አማካኝነት የሚተላለፉት ሕመሞች ዋና ምክንያት እንስሳቱ ያልበሰለ ሥጋ የመሰሰለውን ስለሚመገቡ እና እነርሱ በበሽታው ተጠቅተው እንደገና ወደ ሰው የሚያስተላልፉበት መንገድ ሰፊ ስለሆነ ነው።
- ኅብረተሰቡ ይህንን ችግር አስቀድሞ አውቆ እንዲከላከል የሚችልበትን ግንዛቤ መፍጠር ሌላው የመከላከያ መንገድ ነው። ትምህርት መስጠት ያስፈልጋል። በተለያዩ መገናኛ ብዙሀን ወይንም በሐኪሞች እንዲሁም በእንስሳት ሐኪሞችም አማካኝነት ትምህርቱ ለኅብረተሰቡ ሊሰጥ ይገባል።

:

«በዓለም...303,000/እናቶች በየዓመቱ ይሞታሉ...»

ከ2015-2030/ የእናቶች ሞት ከ1000 በሕይወት ከሚወለዱ 70/እንዲሆን ዓለም አቀፍ ስምምነት ተደርሷል

የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር 24ተኛውን ዓመታዊ ጉባኤ በአውሮፓውያን አቆጣጠር ፌብረዋሪ 16 እና 17/2016ዓ/ም ማለትም የካቲት 8 እና 9/2008 ዓ.ም. በአዲስ አበባ ሒልተን ሆቴል አካሂዷል። የጉባኤው መሪ ቃልም ከምእተ ዓመቱ የልማት ግብ ወደ ዘለቄታዊ የልማት ግብ በሚደረገው ሽግግር የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ሊያደርግ በሚገባውን አስተዋጽኦ የሚመለከት ነው፡ ፡ በስብሰባው ላይ ወደ 200- የሚሆኑ የማህበሩ አባላት የተገኙ ሲሆን በተጨማሪም ተባባሪ አባላት እና ሌሎች የሚመለከታቸው አካላት ተገኝተው ነበር። የኢሶግ 24ኛው ጉባኤ የክብር እንግዳ ዶ/ር ከበደ ወርቁ የደፊድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ሚኒስትር ደኤታ ነበሩ። ዶ/ር ከበደ ወርቁ የኢፊድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ሚኒስትር ደኤታ በጉባኤው መክፈቻ ላይ የሚከተለውን ንግግር አድርገዋል።

«...የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ESOG 24ተኛ ዓመታዊ ጉባኤ በማህበሩ አባላትና ሌሎች በስብሰባው ላይ የተገኙ የጤናው ዘርፍ አባላት መካከል ለውይይትና ተመሳሳይ ግንዛቤ እንዲፈጠር የሚረዱ ነጥቦች እንደሚቀርቡ አምነዋል። በኮንፍረንሱ ለውይይት የሚቀርቡት ሳይንሳዊ ምርምሮች እና በተለይም ከምእተ ዓመቱ የልማት ግብ ወደ ዘለቄታው የልማት ግብ መሸጋገርን በሚመለከት ጉባኤው የአገልግሎቱን በጥራት እና በብቃት መቀጠል ግቡ አድርጎ የሚነጋገርባቸው ነጥቦች ከሥነተ-ምግብ ጤና አኳያ ስንመዝነው እጅግ ጠቃሚ ናቸው።

በኢትዮጵያ በጤናው ዘርፍ ለ2ኛ ጊዜ በታቀደው የዕድገትና የልማት ዕቅድ ቀጣይነት ያለው የልማት ግብን በተሻሻለና ባደገ መልኩ እንዲተገበር ሥራ ተጀምሯል። ዓለም ቀጣይነት ያለው የልማት ግብን እውን ለማድረግ አስራ ሰባት ግቦችና አንድ መቶ ስድስ ዘጠኝ የሥራ አቅጣጫዎች በመንደፍ በቀጣዮቹ 15- ዓመታት ተግባራዊ ለማድረግ የተስማማች ሲሆን ኢትዮጵያም የዚሁ አካል ነች። ዘለቄታዊ የልማት ግቡን ከምእተ ዓመቱ የልማት ግብ የሚለየው ድህነትን ከሥር መሠረቱ ምንጩን ለማድረቅ ሥራ መሠራት እንዳለበት በማስቀመጡ ሲሆን ይህንንም ተግባራዊ ለማድረግ ያላለለ ጥረት ማድረግ ይጠበቃል። በቀጣይ የልማት ግቡ ተራ ቁጥር 3.1/ እና 3.2/ የእናቶችን ሞት መቀነስና የጨቅላዎችና ከአምስት ዓመት በታች የሉ ሕፃናት ለሞት የሚዳረጉበትን ምክንያት ማስወገድ እንደሚገባ ተጠቅሷል። ኢትዮጵያ የምእተ ዓመቱ ግብ

ካስቀመጠው ጊዜ አስቀድሞ የሕፃናትን ሞት በመቀነስ ረገድ ከአፍሪካ ጥቂት አገራት መካከል የምትገኝ ሲሆን የእናቶች ሞት መጠንም በ73/በመቶ በመቀነሱ ከፍተኛ ርብርብ የተደረገበት መሆኑን ያሳያል። ይህንን ግብ ለማግኘትም ኢትዮጵያ ጠንካራና መልካም አስተዳደርን በመፍጠር እንዲሁም የሕክምና አገልግሎቱን ቀድሞ ከነበረው በተሻለ ተደራሽ በማድረግ ብዙ ሥራ ሠርታለች።

የሕክምና አገልግሎቱ ይበልጡኑ እንዲደራጅና ባለሙያዎችም በተሻለ አሠራር ኅብረተሰቡን እንዲያገለግሉ ለማድረግ እንደ የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ያሉ የሙያ ማኅበራት የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ ቀላል አይደለም። ቀጣይነት ያለውን የልማት ግብ እውን ለማድግም ጠንካራ ድጋፍ እና ትብብር የሚያስፈልግ ሲሆን የኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትርም እንደ መሐሀ ካሉ የሙያ ማኅበራት ጋር ያለውን ግንኙነት አጠናክሮ ይቀጥላል። የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ከሁለት አሠርት ዓመታት በላይ ከኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር ጋር በመተባበር የሠራ ሲሆን ሥራውም ከፖሊሲና ከተግባራዊ እንቅስቃሴ ጋር የተጣመረ ነበር ማለት ይቻላል። ስለዚህም የኢፌድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስትር በቀጣዮቹ ዓመታትም ከኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ጋር በመተባበር ቀጣይነት ያለውን የልማት ግብ እውን ለማድረግ ይጥራል።» ብለዋል።

ዶ/ር ደርጉ ገ/ሕይወት የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት የዓለም አቀፍ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ፌዴሬሽን የቦርድ አባልና የአፍሪካ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ፕሬዚዳንት በኮንፍረንሱ ወቅት ከጋዜጠኞች ለቀረበላቸው ጥያቄ የሰጡት መልስ የሚከተለው ነው።

«...የ2015ዓ/ም ዳታ እንደሚያሳየው በዓለም ላይ 303,000/ እናቶች በየዓመቱ የሚሞቱ ሲሆን ከዚህ ውስጥ 1000/አንድ ሺሕ ብቻ በሠለጠኑት አገራት ይሞታሉ። ቀሪዎቹ የሚሞቱት በማደግ ላይ ባሉ አገራት ውስጥ ነው። ከዚህም 2/3ኛ የሚሆኑት እናቶች የሚሞቱት ከሰሀራ በታች ባሉ የአፍሪካ አገራት ነው። ይህ በዓለም ላይ የሚታወቅ እውነታ ሲሆን እናቶቹ የሚሞቱትም በምን ምክንያት እንደሆነ እውቅ ነው። በሕመምተኛዎ ወይንም በቤተሰብ ችልተኝነት፣ አቅም በማጣት ወይንም ዘግይቶ ወደ ጤና ተቋም በመድረስ፣ አለዚያም አንዳንድ ሁኔታዎች ባለመሟላታቸው ሊሆን ይችላል። ፡ ወደ ኢትዮጵያ ሁኔታ ስንመለስ የእናቶችን ሞት በሚመለከት በእርግጥ ሞትን ሙሉ በሙሉ ማስቀረት የማይቻል ቢሆንም ነገር ግን ባለፉት 20/ ዓመታት ውስጥ ከፍተኛ ለውጥ አለ። ለምሳሌም ከሃያ ዓመተት በፊት 100,000/በሕይወት ከሚወለዱ ሕፃናት ውስጥ ከ1000- በላይ እናቶች ይሞቱ የነበረ ሲሆን በ2015ዓ/ም የወጣው መረጃ

እንደሚያሳየው ኢትዮጵያ በፊት ከነበረው የሞት መጠን በ73 በመቶ ቀንሳለች። የምእተ ዓመቱ ግብ የነበረው 75% መቀነስ ሲሆን 73% መቀነስ ማለት እጅግ ተቀራራቢ የሆነ ውጤት መሆኑ እውን ነው። የጤና አገልግሎቱን ተደራሽነትም ስናይ ከሃያ ዓመት በፊት ከግማሽ በታች የሚሆነው ሕዝብ ተጠቃሚ የነበረ ሲሆን አሁን ግን 95% የሚሆነው ሕዝብ የጤና አገልግሎቱን ሊያገኝ የሚችልባቸው ሁታዎች ተመቻችተዋል። የሕክምና ተቋማቱ ቁጥር መጨመር፣ የሕክምና አገልግሎት አሰጣጡ መሻሻል፣ የባለሙያዎች ቁጥር መጨመር እንዲሁም በገጠና ሕዝብ ዘንድ ያለው የጤና አደጃጀት መሻሻል በእናቶች ሞት ከመቀነስ እና የጨቅላ እና ከአምስት ዓመት በታች ያሉ ሕፃናት ሞት በመቀነስ ደረጃ ከፍተኛ ሥራ የተሠራ መሆኑን ያመለክታል። ስለዚህ በኢትዮጵያ በሥነተዋልዶ ጤናም ይሁን በሌሎች የሕክምና ዘርፎች አገልግሎቱ ከፍተኛ ለውጥ የተመዘገበበት መሆኑን መረጃዎች ያሳያሉ። በከፍተኛ ደረጃ ለውጦች ከታዩባቸው አገራት ውስጥም ኢትዮጵያ ተካታላች። በእርግጥ ዕድገት የማያቋርጥ ነገር በመሆኑ መሻሻል ያለባቸው ነገሮች እንደሚኖሩ አይካድም። ከ2015-2030 ድረስ በዓለም ላይ ያለውን የእናቶች ሞት ከመቶ ሺሕ በሕይወት ከሚወለዱ ሕፃናት የእናቶች ሞት ቁጥር 70/ እንዲሆን ዓለም ተስማምቷል። ነገር ግን በጣም ጠንክረን ብንሠራ እንዲያውም ወደ 50/ ገደማ እንደርሳለን የሚል እምነት አለ።» ሲሉ ዶ/ር ይርጉ ገ/ሕይወት አስረድተዋል።

ዶ/ር ደረጀ ንጉሴ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት እና የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ፕሬዝዳንት ኮንፍረንሱ በተካሄደበት ወቅት ለጋዜጠኞች መግለጫ ሰጥተው ነበር።

«... የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ላለፉት 24 ዓመታት ለእናቶች እና ጨቅላ ሕፃናት እንዲሁም በአጠቃላይ የሥነተዋልዶ ጤና አገልግሎትን በመስጠትና ተገቢውን እንቅስቃሴ ሲያደረግ ቆይቷል። በዚህ ዓመት በተደረገው ዓመታዊ ጉባኤ በተለይም የምእተ ዓመቱን የልማት ግብ መጠናቀቅና ዘላቂታዊውን የልማት ግብ መጀመር ምክንያት በማድረግ በኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ያለፉትን እንቅስቃሴዎች የሚዳስሱበት እና ወደፊት የሚደረጉ እንቅስቃሴዎችም ተለይተው የሚወጡበት ነው። በተመሳሳይም የጤና ጥበቃ ማረከትር በዘላቂታዊ የልማት ግቦቹ የሥነተዋልዶ ጤናን በተመለከተ ከኢሰግ ጋር በጋራ ሊሠሩዋቸው የሚችሉ ጉዳዮችን በሰፊው በውይይት የሚዳስስ ይሆናል።

ባለፉት 24 ዓመታት የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር የሥነተዋልዶ ጤናን በተለይም የእናቶችን ጤና በተመለከተ የፖሊሲ ንድፈ ሐሰቦችን ከማዘጋጀት ጀምሮ

አስፈላጊ የሆኑ ሕግ ጋት እና መሻሻል ያለባቸውን ሕጎች እንዲሻሻሉ አስፈላጊውን ድጋፍ አድርጓል። ከዚህ በተፈረም በእናቶች ጤና ዙሪያ እና ተያያዥ በሆኑ ጉዳዮች የተለያዩ የሥራ መመሪያዎችን አዘጋጅቷል። በተለይም ከአሁን በፊት በአገር ደረጃ ይሰጡ ያልነበሩ ሕክምናዎችን በአገር ውስጥ እንዲጀመሩ የሚያስችሉ መመሪያዎችን በማዘጋጀት ሥራዎቹ እንዲጀመሩ እገዛ አድርጓል።

ማኅበሩ የተለያዩ አጋሮች ድጋፍ በሚያደርጉባቸው የተለያዩ ፕሮጀክቶች አማካኝነት የተሻለና ጥራቱን የጠበቀ ሕክምና ጋር የተያያዙ የሥነተዋልዶ ተግባራት እንዲካሄዱ ጉልህ ሚና ተጫውቷል።

የግል የሕክምና ዘርፉን አገልግሎት በማሻሻል ረገድም የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር አባላቱን በተገኘው አጋጣሚ ሁሉ በተከታታይ ትምህርት እንዲያገኙ እንዲሁም በሳይንሳዊ መድረኮችም እንዲሳተፉና ሁሉም አባላት ተገቢውን የሕክምና አገልግሎት ለጎብረተሰቡ እንዲሰጡ የሚያስችል አቅም የማጎልበት ሥራ ተሠርቷል። የሙያ ጥራትን በማስጠበቅ ረገድ በ2015-2020-ድረስ የጤና ጥበቃ ሚኒስትር የዘርፉን የወደፊት አቅጣጫ እንዳስቀመጠው የሙያ ጥራትን ማስጠበቅ ቁጥር አንድ አጀንዳ በመሆኑ ማኅበሩም ይህንን መሠረት በማድረግ ከአሜሪካን የጽንሰና ማህፀን ሕክምና ኮሌጅ ጋር በመተባበር ከሚቀጥለው ጁን/2016 ጀምሮ በሚደረገው እንቅስቃሴ አትዮጵያ ውስጥ ያለውን የሥነተዋልዶ ሕክምና ደረጃ በጥራት አኳያ አንድ ደረጃ ከፍ የሚያደርግ ሥራ ለመሥራት በአቅድ ላይ ነው።» እንደ ዶ/ር ደረጀ ንጉሤ ማኅበራሪያ።

«...መድሃኒትን በሕፃናት ላይ መሞከር አይቻልም»

የእናቶች በእርግዝና ወቅት የአደንዛዥ እጽ ተጠቃሚነት በተለያዩ የዓለማችን ክፍሎች አሳሳቢ ደረጃ ላይ ይገኛል። በተለይም በአሜሪካ እጅግ አሳሳቢ እየሆነ በመምጣቱ በኋይት ሐሙስ ውስጥ በዚህ ጉዳይ ላይ አትኩሮት አድርጎ የሚሠራ አንድ የሥራ ዘርፍ ተቋቁሟል። ይህ ዲፓርትመንት ተጠሪነቱም በቀጥታ ለአገሪቱ ፕሬዚዳንት መሆኑን Substance abuse and maternal and child health የሚለው ጽሑፍ ያስረዳል። የዚህ መሥሪያ ቤት ዋና ሥራ የተለያዩ ጥናቶችን ማድረግና በጥናቱ መሠረት የተገኙ እውነታዎችን በድረገጹ በማስፈረስ ሰዎች በእርግዝና እና በማጥባት ወቅት የሚጠቀሙበት አደንዛዥ እጽ ከሚያጠቡቀው ሕፃናት ጋር የሚኖራቸውን ትክክለኛ ገጽታ እንዲረዱ ማድረግ ነው። ሰዎች ከዚህ እውነታ በመነሳት የሕይወት ጉዞአቸውን እንዲያስተካክሉ እና ትክክለኛውን እውቀት እንዲኖራቸው ይረዳል።

በኢትዮጵያ ከተወሰኑ ዓመታት በፊት በተወሰኑ የሀገሪቱ ክፍል ይመረት የነበረው የጫት ተክል ከቦታ ቦታ አድማሱን እያሰፋ ዛሬ እንደሚታየው በአብዛኛው የአገሪቱ ክፍሎች እንዳይመረት ለማድረግ የሚመለከታቸው አካላት ከጋዜጠኞች እና ከተለያዩ አስፈጻሚ አካላት ጋር በመሆን ለአምራቹ የኅብረተሰብ ክፍል ሰፊ ያለ ትምህርት ይሰጥ እንደነበር አይዘነጋም። ሆኖም ግን ምርቱ በተወሰነ አካባቢ ከመመረት አልፎ በብዙ የአገሪቱ ክፍሎች የገቢ ምንጭ ከመሆኑም ባሻገር ዛሬ የጫት ቃሚውም ቁጥር እየጨመረ መሆኑ አሌ አይባልም። ይህንን አሳሳቢ ችግር ለመፍታትም የሚመለከታቸው ሁሉ ሊረባረቡ እንደሚገባ በኢትዮጵያ የምግብ እና የመድሃኒት አስተዳደርና ቁጥጥር ባለሥልጣን ጀርሞች ፀረ ተሃዋስያንን እንዳይለምዱ ለማድረግ ምን ማድረግ ይገባል በሚል በተዘጋጀው ሥልጠና ተገልጿል። ወደ እርጉዝና የሚጠቡ እናቶች ስንመለስ ይህ ጫት፣ አደንዛዥ እጽ፣ ሲጋራ እና አልኮል የመሳሰሉት ነገሮችን መጠቀም፡-

- ልጆቹ ሲወለዱ በአይን የሚገባ መረጃን አለመረዳትና በትክክል አለመተርጎም፤
- ምንም ዓይነት የሚያስፈራ ወይንም የሚያርበተብት ነገር በሌለበት ሁኔታ ልጆቹ በፍርሀት ሊዋጡና ሊርበተቡ ይችላሉ።
- ልጆቹ ምክንያት በሌለው ሁኔታ በሚረብሽ መልኩ በከፍተኛ ሁኔታ ጩኸት ያለው ለቅሶ ሲያለቅሱ ሊታይ ይችላል።

በአጠቃላይ አንዲት እርጉዝ ሴት ጫት፣ አደንዛዥ እጽ፣ ሲጋራ እና አልኮል የምትጠቀም ከሆነ ጽንሱ ገና ከመወለዱ በፊት መረጃን ከውጭ ሰብስቦ ተርጉሞ ለመረዳት

የሚያስችለው የጭንቅላት አካል «የማዕከላዊ የነርቭ ሕዋሳት» የሚባለው ዕድገቱ በጣም ደካማ እንዲሆን ሊያደርግ ይችላል።

አቶ በለጠ አያልነህ ክሊኒካል ፋርማሲስት እና በአ.አ.ዩ ጤና ሳይንስ ኮሌጅ ፋርማሲት/ቤት ሌክቸረር በዚህ ዕትም ሕፃናት እና የመድሃኒት አጠቃቀምን በሚመለከት የሚከተለውን ማብራሪያ ሰጥተዋል።

ሲጋራ ማጤስ፡-

በመጀመሪያ ደረጃ የምታጠባ እናት በምንም ዓይነት ሲጋራ ማጤስ የለባትም። ሲጋራ ማጤስን ለማቆም የማትችል ከሆነች ግን፡-

- የምታጠባበትን እና የምታጭስበትን ጊዜ ማራራቅ ይኖርባታል።
- እናቶች ከሚያጠቡት ሕፃን ፊት ሲጋራ ማጤስ የለባቸውም። ምክንያቱም ሕፃኑ ጭሱን በአፍንጨውና በአፉ በመሳብ እሱም እንዳጫሰ ስለሚቆጠር ነው።
- የምታጭስበት ቦታ እና ሕፃኑ የሚበላበት፣ የሚተኛበት፣ የሚጨወትበት ቦታ የተለያዩ መሆን ይኖርባታል።

ሕፃናት በእናት ጡት አማካኝነት ከእናትየው የሚወስዱት የሲጋራ ወይንም ሌሎች ሱስ አስያዥ እጾች መርዘማ ስለሚሆኑባቸው ለተደጋጋሚ የመተንፈሻ አካላት ኢንፌክሽን ይጋለጣሉ። የእናት ጡት ወተት ኢንፌክሽንን በመከላከል ረገድ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ስላለው በተቻለ መጠንም የጡት ወተቱን በብዛት እንዲወስዱ ማድረግ ጠቃሚ ነው።

አልኮል፡-

አልኮል ልክ እንደ ሲጋራ በእናት ጡት ወተት በኩል ወደ ሕፃኑ ሊደርስ ይችላል። ጉዳቱ እንደ እናትየው የመጠጣት ልምድ የሚለያይ ቢሆንም በተደጋጋሚ የምትጠጣ እናት ከሆነች ሕፃኑ፡-

- የመነጨነጭ፣ የመደንዘዝ ባህርይ ሊያሳይ ይችላል።

ስለዚህ እንደ ሲጋራ ሁሉ አልኮልም የምታጠባ እናት መቶ በመቶ መጠጣቷን ታቁም ባይባልም ነገር ግን ቢቻል መጠጣትን ማስወገድ ባይቻል ደግሞ መጠኑን መወሰን ግድ ነው። የተለያዩ ጥናቶች እንደሚያሳዩት በሳምንት ውስጥ ባልበዙ ቀናት ከአንድ ጠርሙስ የበለጠ የአልኮል መጠጥ አይመከርም። በዚህ መልክ የምትጠቀም ከሆነ እንደ ዝቅተኛ መጠን ነው የሚሉ ጥናቶች አሉ። ሌሎች ደግሞ ከአንድ እስከ ሁለት ጠርሙስ ብለው የሚያስቀምጡ አሉ። ነገር ግን ጥሩ የሚሆነው በተቻለ መጠን መጠጣትን ማቆም ነው።

ጭት መቃም፡-

ጫት መቃምን እና እርግዝናን ወይንም ጡት ማጥባትን በሚመለከት በግልጽ የተቀመጠ የጥናት ውጤት የለም። ነገር ግን በማንኛውም ሰው ላይ የሚደርሰውን ጉዳት በማየት በሚጠባ ሕፃን ላይ ምን ሊያስከትል እንደሚችል መገመት አያዳግትም። አቶ በለጠ እንደሚሉት ገበያ ላይ ያሉ መድሃኒቶች በአብዛኛው በሕፃናት ላይ የተሞከሩ አይደሉም። መድሃኒቶቹ ጥቅማቸውም ጉዳታቸውም የታየው በላቦራቶሪ፣ በአዋቂዎች ላይ እንዲሁም በእንስሳቶች ላይ ነው። መድሃኒቱ ወደገበያ ከመቅረቡ በፊት በተለያዩ ፈቃደኛ በሆኑ ሰዎች ላይ ጭምር ሙከራ ይደረጋል። ነገር ግን በዓለም የጤና ድርጅትም ይህን በተለያዩ የምግብና የመድሃኒት ቁጥጥር ባለሥልጣናት ጭምር መድሃኒትን በሕፃናት ላይ መሞከር ክልክል ነው። ምክንያቱም ሕፃናት ወደውና ፈቅደው በሒደት ላይ ተሳታፊ ለመሆን ስለማይችሉ እና በዕድሜያቸው ምክንያትም ስለማይፈቀድ ነው። ስለዚህም የመድሃኒቶች ጠቀሜታና ጉዳት የሚወሰነው በአዋቂዎች በሚደረገው ሙከራ ላይ በመመሥረት ነው።

የፀረ ተህዋስያን መድሃኒቶች በሕፃናት ላይ የሚያደርሱትን ችግር በተመለከተም አቶ በለጠ አያልነህ ሲያብራሩ፡-

«...ገበያ ላይ ያሉ መድሃኒቶች በብዛት ለሕፃናት በሚያመች ሁኔታ የተሠሩ አይደሉም። በእርግጥ በሚጠጣ (ሲሮፕ) እና በሚቀባ መልክ የተዘጋጁ መድሃኒቶች በገበያ ላይ ቢኖሩም ነገር ግን ሁሉም የአዋቂ መድሃኒቶች ለሕፃናት በሚመጡን መልኩ የተዘጋጁ አይደሉም። ስለዚህም የሕፃናትን የመድሃኒት አጠቃቀም ችግር ውስጥ ያስገቡታል። ስለዚህም ለሕፃናት የሚሰጡ አንቲባዮቲኮች የመሳሰሉት መድሃኒቶች ሕፃናት ላይ ጉዳት እንዳይደረሱ የሚያሳዩ እውነታዎች አሉ። የተለያዩ መድሃኒቶች የሕፃናትን ተፈጥሯዊ ሁኔታ ጎድተው ለአላስፈላጊ ችግር መዳረጋቸውን ጥናቶች ይጠቁማሉ። ስለዚህም በእነዚህ እና ሌሎች ምክንያቶችም ሕፃናት መድሃኒት በሚወስዱበት ጊዜ ጥንቃቄ ያስፈልጋል። አንድ ሕፃን መድሃኒት ሲወስድ መድሃኒቱ ወደ ሰውነቱ ገብቶ ወደ ደም ስር በመዝለቅ የማፈለገውን ጥቅም አድርጎ ተመልሶ ይወገዳል።

በዚህ ሒደት ውስጥ ከአዋቂዎች ይልቅ በሕፃናት ዘንድ የበለጠ ሥራው ይካሄዳል። በቀላሉ ብንወስድ ...በቆዳ ላይ የሚቀባ መድሃኒት ሕፃናት ሲቀጡት በተለይም ገና የተወለዱ ከሆኑ ቆዳቸው እጅግ ስስ ነው...በውኃ የተሞላ ነው...በዚህ ምክንያት ትንሽ ነው ተብሎ የተቀጡት ቅባት ወደ ሰውነታቸው ዘልቆ በመግባት ጉዳት ሊያደርስባቸው ይችላል። በሌላ በኩል ሕፃኑ የተቀበውን መድሃኒት ለአዋቂ ብንቀበው ...አዋቂ ቆዳ ጠንካራ ነው... መድሃኒቱ አልፎ የመሄድ ዕድሉ ዝቅተኛ ነው... ስለዚህ ጎጂ ላይሆን ይችላል። በአፍ የሚወሰዱ መድሃኒቶችም ዝውውራቸውም ሆነ ወደ ደም ስር

የሚገቡበት መንገድ የተለየ ነው። መድሃኒቱም ገብቶ ሥራውን በሚሠራበት ጊዜ ...ለምሳሌ በጉበት (ሜታቦሊዝም) ሒደት ከተካሄደ በኋላ ተመልሶ በሰላም ይወገዳል። የሕፃናትን ጉበት ካየን ግን ያልበሰለ ጉበት ነው። ስለዚህ አዋቂ ላይ የተካሄደው ሜታቦሊዝም በሕፃናት ላይ ስንወስደው ዝቅተኛ ነው። ያ ... የማስወገጃ መንገድ ማለትም ሜታቦሊዝም ካልተካሄደ መድሃኒቱ ተከማችቶ ሕፃኑ ላይ ጉዳት ሊያደርስ ይችላል።

ሌላው ነገር የኩላሊት ሁኔታ ነው። መድሃኒቶች ጥቅም ላይ ሲውሉ በጉበት ምክንያት ሜታቦሊዝም ከተካሄደ በኋላ የሚወገዱት በኩላሊት አማካኝነት በሰገራ እና ሽንት አማካኝነት ነው። የሕፃናት ኩላሊት ገና ያልጠና፣ ስለዚህም እነዚህን መድሃኒቶች ለማስወገድ አቅሙ አይኖራቸውም። ስለዚህም የመድሃኒቶች የመወገድ ፍጥነትና አቅም ዝቅ ስለሚል ሊከማችና አላስፈላጊ ደረጃ ደርሶ ጉዳት ሊያደርስ ይችላል ስለዚህ:-

- መድሃኒቶች በባለሙያ በታዘዘው መሠረት በትክክለኛው መጠናቸው ለሕፃናት መሰጠት ይገባቸዋል። የመድሃኒቱ መጠን በትክክል ካልተወሰደ መድሃኒቱን የተለመደ ጀርምን የመፍጠር ዕድሉ ሰፊ ይሆናል። መድሃኒቱ ከመጠኑ በላይ ለሕፃናቱ ከተሰጠም የጎንዮሽ ጉዳቱ ከፍተኛ ሊሆን ይችላል።
- ሕፃናት መድሃኒቱን በትክክለኛው ጊዜ በመውሰድ ፈቃደኛ ላይሆኑ ይችላሉ። በዚህም ምክንያት በቀን ሦስት ጊዜ ሊወስዱት የሚገባ መድሃኒት ሁለት ጊዜ ብቻ ቢወስዱት ...አሁንም ፀረ ተህዋስያንን የተለመዱ ተህዋስ እንዲፈጠሩ ምክንያት ይሆናል። ስለዚህ እልህ ሳይጋቡ በማባበል መድሃኒቱን በትክክል መስጠት ይገባል።
- ምንም ዓይነት መድሃኒት ኬሚካል ስለሆነ ሕፃናት በማይደርሱበት በታ ሊቀመጥ ይገባል። ይህ ለመድሃኒት ብቻም ሳይሆን ለማንኛውም የመጻፍ ጃ እና የመዋቢያ አገልግሎት (ሽቶ...ዲቶል...የጥርስ ሳሙና...) የመሳሰሉት ሁሉ ኬሚካሎች ስለሆኑ ሕፃናት በማይደርሱበት በታ ሊቀመጡ ይገባል።
- መድሃኒት ለሕፃናት ካለባለሙያ ምክር ወይንም ትእዛዝ ውጭ ሊሰጥ አይገባም።

«...ጥረቱ ..ሴቷን ወደ ሙሉ ሰውነቷ መመለስ ነው»

«...የማልረሰው አንድ ነገር አለኝ። አንድ ቀን በሚኒባስ ታክሲ ወደ ሥራዬ እሄዳለሁኝ። ከለገሀር ሲነሳ ሙሉ የነበረው ታክሲ ቀስ በቀስ ሰው እየወረደ ነፃ ሜክሲኮ ሳንደርስ እኔ እና ሁለት ሰዎች ብቻ ቀረን። ከዚያም ፊሊፕስ ፊት ለፊት ስንደርስ፡-

- የእኔ እመቤት እባክሽ ውረጃልን? ሳንተምሽን እንመልሳለን... አለኝ ሾፊሩ ወደ እኔ ዞር ብሎ...ረዳቱ እስከጭርሱም ከወገቡ በላይ በመኪናው መስኮት ወደ ውጭ ወጥቶ ከውስጥ የምንባባለውን ነገር አይሰማም።

እኔም...ለምን ግን አልኩት።

- እንዴ...አንቺ ብቻ ነሽ እኮ የቀረሽው...አንድ ሰው ይገዛ ጦር ኃይሎች ድረስ አልሄድም። ይወርዳሉ...አንቺ ውረጃልን። አለኝ።

ለምንድን ግን? አልኩት።

- እንዴ...ይሰማሽም እንዴ...ሽታው?...ሰው ሁሉ እኮ የወረደው በዚህ ምክንያት ነው...አለኝ።

ከዚያም መለስ ብዬ ወደኋላ ስመለከት....አንዲት ታዳጊ ልጅ እና አንድ አባት ተቀምጠዋል።

እነሱን...ወደየት ነው የምትሄዱት? አልኳቸው።

ወደ ጦር ኃይሎች ግድም ሐኪም አለ ብለውን ወደዚያ ነው የምትሄድ....ሐኪም ቤቱንም...ገና ጠይቄ ነው እንጂ ወዴት ብዬ አውቀዋለሁ....ልጄ... አሉኝ... ..አባትየው። በኋላም እኔ ወደምሠራበት ፊስቱላ ሐኪም ቤት እንደሚሄዱ ገባኝ... እና በጣም አዘንኩ። የታክሲ ሾፊሩን ረጋ ብዬ አስረዳሁት። እነዚህ ሰዎች የመጡት ከገጠር ነው። ልጅቷ ታማባቸው ሊያሳክሙ ነው የመጡት። አንተ ካልረዳሃቸው ማን ይረዳቸዋል? ሆስፒታሉ ፋቅ ነው። እንዴት ብለው ይደርሳሉ? ስለው... ዝም ብሎ አዳመጠኝና...

- ...እሺ በቃ አደርሳቸዋለሁ... ብሎ እንዲያውም ገንዘብ ሳያስከፍል ...ፊስቱላ ሆስፒታል ድረስ አደረሰን።

ይህ ሰው ምንጊዜም የማይረሰኝ በጎ ሥራ የሠራ ሰው ነው። እኔ በሥራው ላይ ብዙ ጊዜ ስለሳለፍኩኝ እና በሐዘኔታ ቅርብ ሆኜ ችግሩን ችግሬ ጉዳዩን የእራሴ ጉዳይ አድርጌ ሴቶቼን ስለምረዳ በሽንት ምክንያት የሚፈጠረውን ሽታ ለምጀዋለሁ። ምንም አይሰማኝም። እንዲያውም ሰዎች ለጉብኝት ወይንም ለአንዳንድ ሥራዎች ወደ ሆስፒታሉ ሲመጡ እና...በጣም ይሸታልየሚል አስተያየት ሲሰጡ አ.አ.ይ ...አረ ምንም አይሸትም የሚል ነው የእኔ መልስ።

ዶ/ር አምባቤ ወልደሚካኤል

የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት

ከላይ ያነበባችሁት ዶ/ር አምባቤ ወልደሚካኤል በሥራቸው አጋጣሚ የታዘቡት ነው። ዶ/ር አምባቤ በሕክምና ሙያ ከተመረቁ በኋላ እና የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስትነት ካገኙ በኋላ በአዲስ አበባ ሐምሌን ፊስቱላ ሆስፒታል ከአሥራ አራት ዓመት ላላነሰ ጊዜ አገልግለዋል። ዶ/ር አምባቤ በአሁኑ ወቅት Women and Health Alliance International Ethiopia (WAHA) በተባለው በእናቶች ጤና ዙሪያ በሚሠራው በጎ አድራጎት ድርጅት ይሠራሉ። ዋሀ/ በዓለም ላይ የተሟላ የጤና አገልግሎት በማያገኙ የማኅበረሰብ ክፍሎች ውስጥ የሚኖሩ እናቶች ጤና እንዲሻሻል አትኩሮ የሚሠራ ድርጅት ነው። ዋሀ ኢንተርናሽናል በ2009 የተመሠረተ ሲሆን በ23 አገራት ውስጥ ኢትዮጵያን ጨምሮ አገልግሎት ይሰጣል። ዶ/ር አምባቤ ወ/ሚካኤል በሙያቸው በተለያዩ ዩኒቨርሲቲዎች እየተዘዘሩ የሕክምና ባለሙያዎችን ያስተምራሉ። ትምህርቱን የሚሰጡት በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በተለያዩ የአፍሪካ አገራት እና ሩቅ ምሥራቅ እንዲሁም በተለያዩ ዩኒቨርሲቲዎች ነው።

ዶ/ር አምባቤ እንደሚሉት «...የፊስቱላ ታካሚ ማለት በማህፀን አካባቢ የተፈጠረውን ቀዳዳ በመዝጋት ብቻ የሚያበቃ ሕክምና አይደለም። ሴቶቹ የጤና ችግር ደርሶባቸው ወደ ሆስፒታሉ ሰመጡ ሌሎች የተለያዩ የጤና ችግሮች እና የሥነልቦና ጉዳትም ደርሶባቸው ነው የምናገኛቸው። ስለዚህም ተመልሰው ሙሉ ጤናማ ሰው እንዲሆኑ የሚያስችላቸውን ዕርዳታ ለማድረግ የምችለውን ሁሉ አደርጋለሁ። ጊዜዬን አቅሜን ሁሉ አሰባስቤ እነሱን ሙሉ ሰው ለማድረግ እጥራለሁ። በዚህ መልክ ሥራዬን ሠርቼ ስጨርስም ድነው ...የተሟላ ጤንነት ይዘው ወደ ቤተሰባቸው ሲመለሱ መመልከት በጣም ያስደስተኛል። ጥረቴ የጎደለውን ጤንነት አሟልቶ ሴቷን ወደ ሙሉ ሰውነት መመለስ ነው።

ገጠመኝ 2/

«...አንዲት ዕድሜዋ 15 ወይንም 16 ዓመት የሆናት ልጅ ፊስቱላ ታማሚ ሆና ወደ ሆስፒታል መጣች። እኔ ነበርኩ ሕክምናውን ያደረግኩለት። ሕመሙ ከፍተኛ ነበር። ከብዙ ትግል በኋላ ሙሉ ጤንነትዋ ተመልሶ ከሆስፒታል እንድትወጣ ሲነገራት ...በቀጥታ ወደ እኔ ቢሮ ነበር የመጣችው።

ምነው? ምን ልታዘዝ? ...አልኳት
ኢ.አ.ይ ገንዘብ እንድትሰጩኝ ነው...አለችኝ

የምን ገንዘብ? ...የእኔ ጥያቄ ነበር። ምክንያቱም ሌሎችም ቢሆኑ ሕክምናውን ጨርሰው ወደ አካባቢያቸው ሲመለሱ መጓጓዣ...እና ለአንዳንድ ነገር የሚሆን ገንዘብ ስለሚሰጣቸው ነው።

እሷም «...እኔ ስታመም ..ወደ ሐኪም ቤት እሄዳለሁ እና ገንዘብ ስጠኝ ስለው ባለቤቴ የምን ገንዘብ ነው? ...አሁን እውነት ታክመሽ ልትድኙ ነው? ...እኔ በገንዘብ አልጫወትም አለኝ። እኔም እልህ ይዘኝ... አንዲቷን ፍየል ሰርቄ ...ሸጬ ነው ልታከም የመጣሁት። አሁን ከአገሬ ስገባ ሌባ ብሎ ይደዘኛል። ስለዚህ የፍየሊቱን ዋጋ ካልሰጠሁት በአገር አያኖረኝም።» አለች።

እኔም በጣም አዝኜ... የጠየቀችኝን ገንዘብ ሰጠኝ። የሚገርመው ነገር በሄደች በሁለት ዓመት ዋ እርጉዝ ሆና ተመልሶ መጣች። ሁኔታውን ስጥይቃት...

«...ያው ከባለቤቴም ታርቄ ገባሁ... እኔም ይኼው ልጅ አርግጤ መጣሁ። እንደነገራችሁኝ ... ባለፈውም እንደዚያ የሆንኩት ብዙ ቀን አምጬ ስለሆነ ደግሞ እንደዚያ እንዳልሆን ብዬ በሰጣችሁኝ ትምህርት መሠረት ቀድሜ መጣሁ አለችኝ። አዋልደናት.. ተመልሶ ሄደች። በሚቀጥለው ሁለት ዓመትም እንደገና አርግዞ ስትመጣ ከባለቤቷ ጋር ነበረች። እሱም በጣም አመስግኖ ሁተኛዋን ልጃቸውን ይዘው ወደ አገራቸው ሄዱ።»

ዶ/ር አምባዬ ወ/ሚካኤል በሐምሌን ፊስቱላ ኢትዮጵያ በሚሠሩበት ጊዜ ካደረጉት የዕለት ተዕለት ተግባር በተጨማሪ የሚከተለውን አስተዋጽኦ አድርገዋል።

«...የፊስቱላ ታማሚዎች በአብዛኛው ወደ ሕክምናው አይመጡም። ምክንያቱም የአቅም ወይንም ደግሞ ችግራቸውን የሚረዳቸው ስለማይኖር እና ... እንደ ሀጢአት ወይንም እርኩስ መንፈስ እንደቀረባቸው ተደርጎ ስለሚታሰብ ነው። ሕክምና መኖሩንም የማያውቁ ብዙ ናቸው። አንዳንዶቹ... ምናልባት መረጃው ኖሮአቸው እንሞክር ብለው ከየመስተዳድሩ ራቅ ካለ አካባቢ የሚመጡ ሲሆን እነሱም በአብዛኛው ኑሮአቸው ዝቅተኛ እና ደሀ የሚባሉ ናቸው። በችግር ያላቸውን ከብትም ይሁን እህል ሸጠው ...በጣም ትንሽ ገንዘብ ይዘው... ለስንቅና ማደሪያ የሚሆናቸው በቂ አቅም ሳይኖራቸው እንደምንም ታግለው አዲስ አበባ መኪና ተራ ይደርሳሉ። ከዚያው ከመኪና ተራው ከደጅ ያድሩና... እንደገና በእግራቸው ተጉዘው ከብዙ ስቃይ በኋላ ከፊስቱላ ሆስፒታል ይደርሳሉ።

ይህንን ስመለከት ሁልጊዜ ነበር የማዝነው። ከዚያም አንድ ሐሳብ አቀረብኩ። ለምንድነው ሕክምናውን ይዘን እኛ ወደታማሚዎቹ የማንደርሰው? የሚል ነበር። ሁኔታው ይታይ ተብሎ ከውሳኔ ሲደረስ... በየአካባቢው ካሉ የጽንና ማህፀን ሐኪሞች

ጋር እየተመካከርን ሁሉን የሕክምና መገልገያ መሣሪያ እና ሕክምናውን ለመስጠት የሚችሉ የሕክምና ባለሙያዎችን እያሳተፍን በቀጠሮ ወደየመስተዳድሩ እየሄድን እናክም ነበር። ይህ ሥራ እጅግ በጣም አድካሚ የነበረ ቢሆንም እኔ ግን ሴቶቼን ለማዳን በመሆኑ እጅግ ደስተኛ ነበርኩ። በኋላም ዶ/ር ካትሪን ሐምሊን ሁኔታውን አይተውለምን በታዎች ተመርጠውሕመምተኞች የሚረዱባቸው የሕክምና ተቋማት አይመሠረቱም የሚል ሐሳብ አምጥተው ከውሳኔ በመደረሱ በአምስት መስተዳድሮች ሐምሊን ፊስቱላ ሐኪም ቤቶች ተመሠረቱ ብለዋል።፻፻

ዶ/ር አምባዬ ከሐምሊን ፊስቱላ ኢትዮጵያ ወደ ዋሀ በመሄድ ሥራ ሲጀምሩም በበጎ አድራጎት ድርጅቱ አማካኝነት በሦስት መስተዳድሮች ካሉ ሆስፒታሎች እና ዩኒቨርሲቲዎች ጋር በመተባበር የፊስቱላ ሐኪም ቤቶችን አቋቁመዋል። በጅማ... በአሰላ እና በጎንደር ሆስፒታሎች የተመሠረቱት ተቋማት ሕመምተኞችን ከማከም ባሻገር በዩኒቨርሲቲዎቹ የሕክምና ተማሪዎችንም ስለፊስቱላ ሕክምና ትምህርት ይሰጣሉ።

ዶ/ር አምባዬ ወ/ሚካኤል በዘንድሮው የዓለም የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር FIGO ዓመታዊ ጉባኤ ከኢትዮጵያ ተሸላሚ ሆነዋል።

«...ጥሩ መሥራት ጥሩ ነው...»

ኢትዮጵያ በታሪክና በባህል በጣም ሀብታም ከሚባሉት ተርታ ብትሆንም በሌላ በኩል ደግሞ ድሀ ከሚባሉት መካከል እንደሆነች ፊስቱላ ፋውንዴሽን የተባለ ድረገጽ ይናገራል፡ ፡ ይህ ድህነት ደግሞ ይበልጡኑ በሴቶች በተለይም ደግሞ እርጉዝ በሆኑት ላይ ጎጂ ተፅዕኖ አለው። ኢትዮጵያ በመውለድ መጠን ከፍተኛ አሃዝ ከተመዘገበባቸው አገራት አንዷ ስትሆን የእናቶች ሞትም እንዲሁ ቀላል ቁጥር አይደለም። በእርግጥ በአሁኑ ወቅት የኢኮኖሚው መሻሻል እየታየ እና እናቶችን ከሞት የማዳን ተግባር ከፍተኛ ርብርብ እየተደረገበት ውጤትም እየታየበት ነው።

ሴቶች በረብረብም ጊዜ ምጥ የተነሳ የሚከሰትባቸው የፊስቱላ ሕመም ከአካላዊ ጤና እጦት ባሻገር ማኅበራዊ ሕይወትን የሚያውክ እና ቤተሰባዊ ግንኙነትንም የሚያበላሽ የሥነልቦ ጉዳት የሚያደርስ ነው። በኢትዮጵያ በቅርብ ጊዜ በተደረገ ጥናት መሠረት በ36,000 እና 39,000 መካከል የሚገመቱ ሴቶች በመላ አገሪቱ የፊስቱላ ተጠቂዎች ናቸው። በየዓመቱም በግምት እስከ ሦስት ሺሕ የሚደርሱ ሴቶች የሕመሙ ተጋላጭ ይሆናሉ። በእርግጥ ይህንን በሚመለከት ምናልባት በሆስፒታሎች የተመዘገበው ቁጥር ይህንን ባያሳይ ሕመምተኞች ግን የሉም ማለት እንዳልሆነ መረጃው ይጠቁማል። ምክንያቱም ወደ ሆስፒታል ለመሄድ መጀመሪያ የቤተሰቡ ፈቃደኝነት የኢኮኖሚው ጉዳይ የመጓጓዣ እና የመንገዱ ሁኔታ ተደማምረው በሚፈጥሩት ጫና ለሕክምናው ሳይደርሱ በየመንደራቸው ይቀራሉ። ለዚህም እንደማሳያ የሚሆነው በአገሪቱ ባሉ የፊስቱላ ስፒታሎች ከፊስቱላ ጋር ከሀያ ዓመት በላይ የኖሩ በዕድሜያቸውም ትልቅ የሆኑ ሴቶች ታካሚ እየሆኑ መምጣታቸው ነው።

ዶ/ር አምባዬ ወ/ሚካኤል በፊስቱላ ኢትዮጵያ በአዲስ አበባ ሆስፒታል በሚሠሩበት ጊዜ የነበራቸው ገጠመኝ የሚከተለው ነበር።

«...አንድ ቀን አንዲት ሴት ወደ ፊስቱላ ሆስፒታል በልጆቻቸውና በባልተቤታቸው ታጅብው መጡ። በመጀመሪያ ለሕክምናው የቀረቡት ዶ/ር ካትሪን ሐምሊን ጋ ነበር። ዶ/ር ምርመራ ልታደርግላቸው ስትጀምር ሴትዋ እምቢ ነበር ያሉት። ለምን ስትላቸውም... እኔ ምንም ሕመም የለብኝም። ቤተሰቦቼ ዝም ብለው ነው ያመጡኝ... የሚል ነበር መልሳቸው። ይህ በተደጋጋሚ ከሌሎች ሴቶችም የሚያጋጥም በመሆኑ ለጊዜው ወደ አልጋቸው እንዲመለሱ ተደረገና ቤተሰቦቻቸውም ወደቤታቸው እንዲሃዱ ተደረገ። ወደ አልጋቸው እንዲመለሱ የተደረገውም አንድ ሁለት ቀን ሁኔታውን እንዲያይና እንዲረጋጉ ነበር። ከሦስት ቀን በኋላ ሕክምናው ወደ እኔ ተመርቶ

ስመለከተው ሴትዮዋ በዕድሜያቸው ከ55 /ሀምሳ አምስት/ ዓመት በላይ ናቸው። አስቀድሜም ልጃቸውን ማነጋገር መረጡና ሁኔታውን እንድታስረዳኝ ጋበዝኳት። ልጅቷ በእርግጥ የተመረቀች እና ሥራ ያላት ብትሆንም ስለእናትዋ ግን ማስረዳት አልቻለችም። ለቅሶ ብቻ ሆነ። አረጋግቼ...ስትነግረኝ ...ታሪኩ የሚከተለው ነበር።»

«...እናታችን የስድስት ልጆች እናት ናት። ስድስታችንም ተምረን አሁን በሥራ ላይ እንገኛለን። ታዲያ ..ልጆቼ ተነጋገርንና የጋብቻ በዓላቸውን ልናከብር ስንዘጋጅ... አባታችን ከበዓሉ በፊት ግን አንድ የምነግራችሁ ነገር አለ... አለን። እኛም ምንድነው ብለን... ስናዳምጠው... እስካሁን ድረስ ዝም ብለን ምስጢራችንን ደብቀን ኖረናል። ከዚህ በኋላ ግን ልጅነት ስለሌለ እና ዘመኑም ስለሠለጠነ እናንተም ስለደረሳችሁ አንድ ነገር ብታደርጉ ብዬ ነው... አለ። ምንድነው? ስንል ጠየቅነው። እናታችሁ ከሰላሳ ዓመት በላይ ሽንት መቆጣጠር አትችልም... ይፈሳታል... ሲለን... ሁላችንም አንድ ላይ ነበር የጮህንበት... እናታችን ታድያ... እኔ እግዚአብሔር ነው የፈረደብኝ። እሱ ምን ያርገኝ... ሽንት ሽንት አልሸኝ ብሎ አልጣለኝ... እንደ ሕፃን ልጅ ዳይፐር እየገዛ አስተናግዶኛል። ገና በመጀመሪያ ልጄ ነው ልክፍቱ የመጣብኝ። ግን ከዚያ በኋላ አምስት ልጅ ወልጃለሁ... በድምሩ እንግዲህ የስድስት ልጆች እናት ስሆን ባለቤቴ ተንከባክቦ እዚህ አድርሰኛል። እኔ አሁንም ሕመም የለብኝም በቃ... ነበር ያለችን። አሁን ወደ ሆስፒታሉ ያመጣናት ለምነን በትግል ነው።» አለችኝ።

ዶ/ር ካትሪን ሕመምተኛዋን ወደ እኔ ስትመራ ማደንዘዥ ተሰጥቷቸው ምርመራው እንዲደረግላቸው ነበር። በኋላ ግን በሆስፒታሉ ግቢ እንዲሁም በመኝታ ክፍሎቹ ያሉትን ሴቶች ሲመለከቱ እና ሲጠይቁ ሁሉም የሽንት ችግር ገጥሟቸው መምጣታቸውን ሲነግሩዋቸው... አሁ... ለካንስ ችግር የእኔ ብቻ አይደለም... የሁሉም ሴቶች ነው ብለው አመኑ። እኔም ሳነጋግራቸው ... አረ እኔ ማደንዘዥም አልፈልግ... ችግር የመላ የሴቱ ችግር አይደለም እንዴ... እረ እንዲያው ወይኔ... አለማወቄ ጎድቶኝ ኖሯል... አሁንማ እመረመራለሁ... ብለው ሕክምና ተደርጎላቸው ድነው ሄደዋል።

ዶ/ር አምባዬ ወ/ሚካኤል የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት ሲሆኑ ለረዥም ዓመታት በሐምሊን ፊስቱላ ኢትዮጵያ በአዲስ አበባው ሆስፒታል ሠርተዋል። ለትውስታ ያህል ስለሐምሊን ፊስቱላ ሆስፒታል በመጠኑ እናስነብባችሁ።

ሐምሊን ፊስቱላ ኢትዮጵያ እንደፈረንጆቹ አቆጣጠር በ1974 ዓ.ም. የተቋቋመ ሲሆን ያቋቋሙትም ባልና ሚስቶቹ ዶ/ር ካትሪን እና ሬግ ሐምሊን ናቸው። ባልና ማስቶቹ ይህንን ሆስፒታል ያቋቋሙት በኢትዮጵያ ከተለያዩ አቅጣጫዎች የሚመጡ የፊስቱላ ታማሚዎችን በማየታቸውና ስቃያቸውም ከፍተኛ በመሆኑ ያንን ለመቀነስ አስበው

ነበር። ዶ/ር ካትሪን ሐምሊን ባለቤታቸው ካረፉም በኋላ አንድም ቀን ከሥራው ሳይለዩ ከግማሽ ምእተ ዓመት በላይ የፊስቱላ ታሚኒዎችን እየረዱ ነው። በሁለተኛው የዓለም ጦርነት ጊዜ የሕክምና ዲግሪያቸውን የተማሩት ዶ/ር ካትሪን ሐምሊን ዛሬ የ91/ዘጠና አንድ/ ዓመት ሴት ናቸው። ሐምሊን የሚያስተዳድሩት የአዲስ አበባው ሐምሊን ፊስቱላ ኢትዮጵያ ዓለም አቀፍ ደረጃውን የጠበቀ የሕክምና ማዕከልና ዶክተሮችን የማሰልጠኛ ቦታም ነው። ሐምሊን ፊስቱላ ኢትዮጵያ በሥራ የሚተዳደሩ 5 /አምስት/ ሆስፒታሎች በየመስተዳድሩ የሚገኙ ሲሆን በአዲስ አበባም አዋላጅ ነርሶች የሚማሩበት ኮሌጅ እንዲሁም ከሕክምና ብዙም መራቅ ለሌለባቸው ታካሚዎች ማረፊያ የሚሆን ደስታ መንደር ተመስርቶ በሥራ ላይ ነው።

ዶ/ር አምባዬ ወ/ሚካኤል ፊስቱላ የደሀ በሽታ ነው ይላሉ። ምክንያቱም፡- «...ምክንያቱም ብዙውን ጊዜ ሕመሙ የሚታየው በገጠራማው የኢትዮጵያ ከፍል ሲሆን ከገጠርነቱ ለመታከም ብዙ አቅም የሌላቸው ሲሆኑ ከሕመሙ ጋር አብረው ለመኖር ይገደዳሉ። ስለዚህ እኛ ማድረግ ያለብን ኅብረተሰቡ ወይንም አገሪቷ በሙሉ ለብታም እስክትሆን ድረስ መጠበቅ አይደለም። አቅማችን በፈቀደው መንገድ እጃችን ላይ ባለው ነገር ኅብረተሰቡን በእውቀት ማስታጠቅና የሕክምና ባለሙያዎችን ማሰልጠን እንዲሁም አገልግሎቱን በተቻለ መጠን ለማዳረስ ጥረት ማድረግ ነው። ያም በመሆኑ ዛሬ በሐምሊን ፊስቱላ ኢትዮጵያ ከተመሠረቱት የሕክምና ተቋማት በተጨማሪ Women And Health Alliance International Ethiopia በዋህ አጋቸነት በሦስት መስተዳድሮች በሚገኙ ሆስፒታሎች ከዩኒቨርሲቲዎች ጋር በተያያዘ የፊስቱላ ሕክምና ማዕከልን መሥርተናል። እነርሱም በጎንደር፣ በአሰላና በጅማ ናቸው።»

የጎንደር ፊስቱላ ሐኪም ቤት አመሠራረትን በሚመለከት በስፍራው ተገኝተን ያነጋገርናቸው ዶ/ር ኪሮስ ተረፈ እንደገለጹት...

«...የጎንደር ፊስቱላ ሆስፒታል የተሠራው በፈረንጆቹ አቆጣጠር በ2011 ዓ.ም. ነው። የተሠራውም በWomen And Health Alliance International Ethiopia ትብብር ሲሆን የፊስቱላ ሕመም በአካባቢው ከፍተኛ ችግር የነበረ ስለሆነ በጅምር ቆሞ የነበረ ቤት አስጨርሰው ሥራቸውን እንዲቀጥሉ በሆስፒታሉ ኃላፊ ተፈቅዶ የተሠራ ነው። በእርግጥም ጠቃሚ በመሆኑ እነሆ እስካሁን ድረስ ወደ አንድ ሺሕ የሚጠጋ ታካሚን አስተናግደናል። ሕክምናው የሚካሄደው የፊስቱላ ታካሚዎች በሆስፒታሉ ከደረሱ በኋላ አልጋ ይዘው ዶ/ር ሙሉን ወይንም ዶ/ር አምባዬን ይጠብቃሉ። እነርሱም በፕሮግራሙ መሠረት መጥተው ቀዶ ሕክምናውን አድርገው የሚመለሱ ሲሆን ቀሪውን ሕክምና

ሆስፒታሉ ይደረግላቸዋል። በተያያዘም የሕክምና ተማሪዎች የሚያስፈልጋቸውን የተለየ ሥልጠና ያገኛሉ።»

ዶ/ር አምባጤ ወ/ሚካኤል የዓለም አቀፍ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ፌዴሬሽን በዘንድሮው ዓመታዊ ጉባኤ ተሸላሚ አድርጓቸዋል። ለሽልማቱ ከኢትዮጵያ የተላኩትም በኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር አማካኝነት ነው። የማኅበሩ ሥራ አስኪያጅ ወ/ሮ ሰላማዊት ክፍሌ የሚከተለውን ገልጸዋል።

«...የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ለውድድሩ ዶ/ር አምባጤን ያቀረበው በተመሳሳይ የሥራ መስክ ከተሰማሩ ሴት የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች አወዳድሮ ነው። በውድድሩም ዶ/ር አምባጤ ወ/ሚካኤል ሲመረጡ የተለያዩ መስፈርቶች በማለፋቸው ነው። የሽልማቱም ዓላማ እውቅና መስጠት ሲሆን መስፈርቱም... በጽንሰና ማህፀን ሕክምና ውስጥ ሰይንሳዊ ምርመርን በተመለከተ ምን አስተዋጽኦ አድርገዋል? የእናቶችና ሕፃናት ጤና ላይ አስተዋጽኦአቸው ጎልቶ መውጣት አለበት... የሚሉ መስፈርቶች የተቀመጡ ሲሆን በአገልግሎት ዘመንም እንዲሁም ለሌሎች ሰዎች እውቀትን በማካፈል ረገድም የተሠሩ ሥራዎችን በመመርመር አሳልፈናቸዋል። በዓለም አቀፍም መድረክ ከተለያዩ አገራት ተወዳድረው ከመጡ ከሌሎች ባለሙያዎች ጋር ተፎካክረው በማሸነፋቸውም የዘንድሮው ተሸላሚ ዶ/ር አምባጤ ወ/ሚካኤል ሆነዋል። ከአሁን በፊትም ዶ/ር ካትሪን ሐምሊን... ዶ/ር ዙፋን ላቀው...ዶ/ር ሙሉ ሙሉ... አሸናፊ ሆነው መሸለማቸው አይዘነጋም።

ዶ/ር አምባጤ በስተመጨረሻው የተናገሩት የሚከተለውን ነው።

«...ሰው መቼም ሲሸለም ደስ ይለዋል። ደስ ብሎኛል። ነገር ግን እኔ ስሠራ እሸለማለሁ ብዬ ሳይሆን ሥራዬን ነበር የምሠራው። ነገር ግን አንድ ሰው ሥራው በሌላ ወገን ተገምቶ ደረጃ ሲሰጠው እና እውቅና ሲያገኝ ደግሞ ያስደንቃል። ይህ እውቅና ማግኘት እንግዲህ ከእኔ በኋላ ላሉ ገና በመማር ላይ ለሚገኙ ሁሉ ሞራልን የሚገነባ ነው። ለካስ ጥሩ መሥራት ጥሩ ነው የሚል ግንዛቤ እንዲፈጥርላቸው ያስችላል። እኔ እናቶችን ለማዳን የምቆጥበው ጊዜ የለኝም። በሙሉ አቅሜ አብሬአቸው ነኝ።»

«...ከቫይረሱ ነፃ የሆኑ ብዙ ሕፃናትን እያገኘን ነው»

የኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር በድሬዳዋ ከተማ ካሉ የግል የሕክምና ተቋማት ጋር በመተባበር ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ ለሚያደርገው ፕሮግራም ቴክኒካል ድጋፍ ይሰጣል። ሥራው ከሚሠራባቸው የግል የሕክምና ተቋማት በተወሰኑት ተገኝተን በአሁኑ ወቅት ስላለው የእናቶች እና ሕፃናቱ በቫይረስ የመያዝ ወይንም ነፃ ስለመሆን ጉዳይ የሚደረገውን ክትትል ተመልክተናል። የሕክምና ባለሙያዎቹ የሰጡትን ምስክርነት ለንባብ ብለናል።

ሲስተር እመቤት እሸቴ በሙያዎ ሚድዋይፍ ነርስ ናት። በእናቶች እና ሕፃናት የሕክምና ክፍል ውስጥ ኃላፊ ሆና እየሠራች ነው። የሚከተለውን ብላለች።

«...ሚድዋይፍ እንደመሆኔ አብዛኛው ሥራዬ በማዋለዱ ላይ የሚያተኩር ቢሆንም ግን የእርግዝና ክትትል፣ የእናቶች እና ሕፃናት አጠቃላይ ጤና እና ክትባት እነዚህን የመሰሰሉት ላይም እሠራለሁ። ከሁለት ዓመት ወዲህ የትኛዎም እናት ኤችአይቪ ቫይረስ በደሟ ከተገኘ መድሃኒትን ወዲያውኑ እንድትጀምር እየሠራን ነው ያለነው። ስለዚህ ማንም እናት ወደ ተቋማትን ከመጣች በማዋለጃ ክፍልም ይሁን በእናቶች እና ሕፃናት ክፍል እና በክትባትም ጊዜ የሚመጡ እናቶች ከዚህ በፊት ከሌላ ቦታ ተመረመሩም አልተመረመሩም እኛ ጋር የምክር አገልግሎት ተሰጥቷቸው እንዲመረመሩ ይደረጋል። ከተመረመሩ በኋላ ውጤቱ ይነገራቸዋል ውጤቱ ታይቶ ደግሞ ማድረግ ያለብን ነገር ካለ ቀጣዩን ዕርምጃ እንወስዳለን። ቀደም ሲል ሁለቱም እናቶች ሊባል በሚችል ደረጃ የኤችአይቪ ምርመራ ለማድረግ እሺ አይሉም ነበር። አሁን ግን መቶ በመቶ ማለት በሚያስችል ሁኔታ ለመመርመር ፈቃደኛ ናቸው። በወር ውስጥ 20 /እናቶችን ብናዋልድ ሃያዎቹም እናቶች ምርመራ ያደርጋሉ። ምርመራ በግድ የሚደረግ ሳይሆን በሚገባ ግንዛቤ እንዲያገኙ አድርገን ጥቅሙ ገብቷቸው እና አምነውባት የሚደረግ ነው። አንዲት እናት የኤችአይቪ ምርመራ ማድረግ የሚጠቅመው እራሷን ብቻ ሳይሆን ለልጇም እንደሆነ አብዛኛው የህብረተሰቡ ክፍል ተረድቶታል። ስለዚህ ምርመራውን የማታደርግ እናት የላችም ከብዛት አንድ ሊያጋጥም ይችላል እንጂ ሁሉም እናት ይመረመራል። የእርግዝና ክትትል ለማድረግ ወደ እኛ ሲመጡ እና ምርመራ ስናደርግላቸው ቫይረሱ በደማቸው የምናገኘው እናቶች ቁጥር በወር ውስጥ ሁለት ወይም ከዛ በላይ ነበሩ። አሁን ግን ያን ዓይነት ቁጥር የለንም። እና በጣም ትልቅ የሚባል መሻሻል ታይቷል።»

በድሬዳዋ የግል የሕክምና ተቋም ካገኘናቸው የሕክምና ባለሙያዎች መካከል ሲስተር

ቤተል አሸናፊ አንዷ ነች። ሰስተር ቤተል አሸናፊ የማዋለጃ ክፍል ኃላፊ ሆና ነው የምትሠራው። ስለአገልግሎቱ የሚከተለውን ገልጻለች።

«...ለእርግጥና ክትትልም ሆነ ለወሊድ አገልግሎት በወር በግምት 30-35 ክትትል የሚያደርጉ እናቶች ይኖሩናል። የሚወልዱትም በየወሩ ቢለያይም ግን በአማካይ ከ20-25 ይሆናሉ። ክትትል የሚያደርጉት ሁሉ እዚህ አይወልዱም። አንዳንድ እዚህ ከአቅማችን በላይ የሆነ ነገር ሲፈጠር ወይም በሌላ ምክንያት በብዛት ወደ ድል ጮራ ሆስፒታል እንልካቸዋለን። ከሌላ ቦታ ለመውለድ ብቻ እዚህ የሚመጡም አሉ። ምርመራውን እዚህ እኛ ጋር አድርገው ሽይረሱ በደማቸው ከተገኘ ወዲያው መድሃኒቱን እንድትጀምር እና አስፈላጊው ክትትል ሁሉ እንዲደረግላት እናደርጋለን። ልጄ ከተወለደ በኋላም ዓመት እስኪያልፈው ድረስ ምርመራውም መድሃኒትም በበቂ ሁኔታ እንዲያገኝ እናደርጋለን። በሽይረሱ የሚያዙ አዲስ እናቶችን በሚመለከት ብዙም አይደለም እንጂ ይኖራሉ። አሁን ባለፈው ሐምሌ ላይ አንዲት እናት አግኝተናል። እኔ ይህንን ሥራ ስሠራ ወደ ስድስት ዓመት ሆኖኛል። ከሁለት ዓመት በፊት የነበረውን እና አሁን ያለበት ሁኔታ ሳንጸጽረው አሁን በጣም ብዙ ነገር ተቀያይሯል። ለምሳሌ አሁን ከሽይረሱ ነፃ የሆነ ልጅ እያዋለድን ነው። በፊት ይህ ዓይነቱ ነገር አልነበረም። አሁን ግን ሁሉም ሊባል በሚችል ደረጃ ነፃ ሆነው ነው የሚወለዱት። ኅብረተሰቡ በአሁኑ ሰዓት ያለው ግንዛቤም በጣም ስለተቀየረ በዚህ ላይ ብዙ መሻሻሎች አሉ። አሁን ትንሽ ችግር አለ ብለን የምንለው እርጉዝ ሴቶች ለምርመራ ሲመጡ ባሎቻቸው አብረው ለመመርመር ፈቃደኛ አለመሆናቸው ነው። በእርግጥ አንዳንዳች ፈቃደኛ ቢሆኑም ብዙዎች ግን በሥራ እና በተለያዩ ምክንያት ሽፋን እየተሰጣቸው ለምርመራ እሺ ብለው አይመጡም። በእኛ በኩል ግን አስቀድሞውኑም እሺ ያሉትን ምርመራ እንሠራላቸዋለን። ሌሎቹ ደግሞ ሚስቶቻቸው ሲወልዱ ስለሚመጡ በዚያን ጊዜ ምርመራ እንዲያደርጉ እናግባባለን። ምክንያቱም እሱም ተመርምሮ እራሱን ማወቁ በቀጣይ ለሚኖራቸው ሕይወት በጣም ጥሩ ስለሚሆን ነው። በጠቅላላው ግን በአሁኑ ሰዓት ከሽይረሱ ነፃ የሆኑ ብዙ ሕፃናትን እያገኘን ነው ለማለት እንችላለን።

ዶ/ር ሰናይት ገ/የሱስ በኢትዮጵያ የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር የኤችአይቪ ሽይረስ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ ለማድረግ በሚሠራው ፕሮጀክት ሙያዊ ድጋፍ የሚሰጡ ሲሆኑ ይህንን ድጋፍ ከሚያደርጉ ቡድን አባላትም ለተወሰኑት አስተባባሪ ናቸው። በድሬዳዋ ከተማ ቡድኑ እየተዘዋዋረ ሥራውን ሲከታተል ያለውን ሁኔታ እንዲገልጹ የዚህ አምድ አዘጋጅ አነጋግራቸዋለች።

«...ወደ ምሥራቁ የሀገራችን ክፍል የመጣንበት ምክንያት ከኢሰግ ጋር በትብብር የሚሠሩትን የግል የሕክምና ተቋማት አገልግሎት አሰጣጥ እና መረጃ አሰባሰብን ለመመልከት ነው። ፕሮግራሙ በትክክለኛው መንገድ እየተሠራበት ነው ወይ? አንዲት እናት ስትመጣ የኤችአይቪ ምርመራ ይደረግላታል ወይ?» ምርመራውን አደርጋ ሻይረሱ በደሙዋ ውስጥ ከተገኘም መድሃኒቱን ወዲያው እንድትጀምር ይደረጋል ወይ? ከሻይረሱ ነፃ ከሆነችም ይህንን ውጤት ጠብቃ እንድትቆይ የሚያደርግ የምክር አገልግሎት ታገኛለች ወይ? እና በአጠቃላይ ፕሮግራሙ በትክክል እየተሠራበት መሆኑን እናረጋግጣለን። በተጨማሪም ይህንን በተመለከተ ሥልጠና ያልወሰዱ ባለሙያዎች ካሉም እዛው በታላይ የተወሰኑ ነገሮችን እንዲያገኙ እናደርጋለን ማለት ነው። በጅግጅጋ እና በሐረርም ቆይታ ያደረግን ሲሆን በአብዛኛው አሠራሩ በቆንጆ ሁኔታ ነው ያለው። ለምሳሌ ሐረር ላይ ያሉ ሁለት ሆስፒታሎች ፕሮግራሙን የእራሳቸው አድርገው በጥሩ ሁኔታ እየሠሩ ነው። ብዙ በታላይ ችግር እየፈጠረ ያለው ይህ ፕሮግራም የእኛ ሥራ አይደለም ተቀጥላ ፕሮግራም ነው የሚለው አስተሳሰብ ነው። ነገር ግን አሁን እዚህ ድሬዳዋ ሐረርም ያየነው ነገር በጣም ጥሩ የሚባል ነው። በእርግጥ ጅግጅጋ ላይ ከሻይረሱ ነፃ የሆኑ ሰዎች ብዙ አላየንም ግን ሁሉም እናቶች ምርመራውን ያደርጋሉ፣ ይህም በጣም ቆንጆ ነገር ነው። አንዲት እናት ለመውለድ ወደ ሕክምና ተቋም ስትመጣ ማዋለድ ግዴታ እንደሆነ ሁሉ ምርመራ ማድረግም የዛኑ ያህል ግዴታ መሆኑን የጤና ባለሙያዎች መረዳት እና ፕሮግራሙን እንደ አንድ የእራሳቸው ፕሮግራም ይዘውት መሥራት ይኖርባቸዋል። እዚህም የተመለከትነው ይህንን ነው። »

በስተመጨረሻም በድሬዳዋ ጤና ቢሮ ውስጥ እናቶች እና ሕፃናት ጤና ላይ አስተባባሪ ሆነው የሚሠሩትን ሲ/ር መሰሉ አጥናፊ ማብራሪያ ሰጥተዋል።

«...የኤችአይቪ ሻይረስ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ የሚያስችለው ሕክምና እዚህ የተጀመረው በፈረንጆች 2001 ነበር። በድሬዳዋ ከተማ ከመንግሥት የሕክምና ተቋማት ውጪ የእናቶች እና ሕፃናት ጤና ላይ የሚሠሩ የግል የሕክምና ተቋማትም አሉ። በፊት ላይ መንግሥታዊ ያልሆኑ የሕክምና ተቋማት የእራሳቸው አሠራር ነበራቸው። አሁን ግን በእናቶች እና ሕፃናት ጤና ላይ የሚሠሩ ተቋማት ከእኛ ጋር በትብብር ነው የሚሠሩት። ስለዚህ ድሬዳዋ ላይ የመንግሥትም ሆነ መንግሥታዊ ያልሆኑ ተቋማት በአንድ ላይ ነው የምንሠራው። የመንግሥትን ብቻ ተይዞ የሚኬድ ከሆነ ውጤትም አይኖረውም። ምክንያቱም በአብዛኛው በተለይም ደግሞ በግል የሕክምና ተቋማት የሚገለገሉ እናቶች ቁጥር በጣም ከፍተኛ መሆኑ ነው። ስለዚህ ሰዎች አቅሙም ፍላጎቱም ሲኖራቸው ወደ

ግል ተቋማት ይሄዳሉ በመንግሥት ተቋማትም ይጠቀማሉ። ያንን ግንኙነት ምን ይመስላል የሚለውን ስንመለከት በየጊዜው ኤችአይቪን ወይም የቤተሰብ ምጣኔን የተመለከተ ሥልጠና ሲኖር የመንግሥት እና ኅብረተሰቡን በአግባቡ እያገለገሉ የሚገኙ የግል ተቋማትን ለምሳሌ እንደ ማሪያምወርቅ፣ አርት የመሳሰሉት በአጠቃላይ በግል የሚገኙትን ባለሙያዎች አንድ ላይ አድርገን እናሠላጥናለን። ስለዚህ እኛ ስናሠላጥን የመንግሥት ብቻ ብለን ለይተን አናሠላጥንም ለሱፐርቪዥን ስንወጣም በሁለቱም በኩል ያለውን ነገር እናየለን። እነሱ ሲመጡም ከአጋሮቻችን አንድ ላይ ሆነን ሁሉም ተቋማት ጋር ያለውን ሁኔታ እናያለን ስለዚህ አሁን ቆንጆ ሁኔታ ነው ያለው በግል ተቋማት ላይ እራሱ በሚገርም ሁኔታ ኤችአይቪም እንበለው የቤተሰብ ምጣኔ አገልግሎትም እንበለው ብዙ ገቢ የሚያስገባ ጉዳይ ቢሆንም እንኳን እነርሱ ግን ነፃ አገልግሎት ነው የሚሰጡት። የቤተሰብ ምጣኔ አገልግሎትም የኤችአይቪ መድሃኒቶችም በነፃ ነው የሚሰጡት ከእኛ በላይ ትኩረት ሰጥተው ነው የሚሠሩት። ሥልጠና ላይ የሚሰጡ ግብአቶችንም እንዴት ያገኛሉ ቢባል በድሬዳዋ ውስጥ 17 የሕክምና ተቋማት ነው ያሉት። 2 የመንግሥት ሆስፒታል፣ 15 ጤና ጣቢያዎች አሉን የእኛ አንዱ ሳቢያን የሚባል ጤና ጣቢያ የመጀመሪያ ደረጃ ሆስፒታል ሆኗል። ስለዚህ ምንድነው የሚሆነው ምርመራ የሚያደርጉበት ግብአት ወይም መድሃኒቶች ሲፈልጉ በሥራቸው ያሉ ጤና ጣቢያዎች ከእነርሱ ጋር ነው የሚወስዱት። ሪፖርቱም በእነሱ በኩል ነው የሚደርሰን። ስለዚህ እነዚህ ተቋማት ኃላፊነት አለባቸው ማለት ነው። እያንዳንዱ የመንግሥት የሕክምና ተቋማትም በአካባቢያቸው ከሚገኙ የግል ተቋማት ጋር አንድ ላይ ሆነው ነው የሚሠሩት ማለት ነው። በአሁኑ ሰዓት የሚያስፈልገው ግብአት ሁሉ በአግባቡ እየቀረበ ነው ያለው።

በዚህ ሥራ ላይ ለድሬዳዋ ጤና ቢሮ ድጋፍ እየሰጡን ያሉ አካላት እንደ ESOG እና CDC ያሉ ድርጅቶች አሉ እነሱን ስለሚሰጡን ድጋፍ ሁሉ ማመስገን እፈልጋለሁ። ከፌደራል ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር ጋርም በጣም የጠበቀ ግንኙነት አለን። እነሱም በሥራ ላይ ክፍተቶች እንዳይፈጠሩ አስፈላጊውን ግብአት በማቅረብ ኃላፊነታቸውን እየተወጡ ነው። ስለዚህ አገልግሎቱ ዛሬ ያለበት ደረጃ ላይ እንዲደርስ የብዙ አካላትን እርብርብ ጠይቋል። ሁሉም ምስጋና ይገባቸዋል።»

ስለዚህ በፊት ላይ የነበረው የኤችአይቪ የምክር አገልግሎት አንድ ሰው ብቻ ይዘሽ ከሁለታችን ውጪ ይህን የሚያውቅ የለም እያልሽ ማማከር ነው። ይህ ዓይነቱ የምክር አሰጣጥ በአገልግሎቱ ተጠቃሚዎች ላይ ከፍተኛ ጭንቀት ይፈጥራል መድሃኒቱም ኒቮራፒን የሚባል በምጥ ሰዓት ብቻ የሚሰጥ ነበር። ቀስ እያለ ግን የምክር አገልግሎት

አሰጣጡ መጀመሪያ ተጠቃሚዎችን በቡድን አድርጎ ስለ ኤችአይቪ ማስተማር ሆነ። ከዛም ለእርግዝና ክትትል የምትመጣ እናት ደግሞ ሌሎች ምርመራዎች እንደሚደረግላት ሁሉ የኤችአይቪ ምርመራ ማድረግ እንዳለባት እና አገልግሎቱም በነፃ የሚሰጥ እንደሆነ በሚገባ ይነገራታል። በዚህ መንገድ ተጠቃሚዎችን ሳታጨናንቂ በፈቃደኝነት እንዲመረመሩ ታደርጊያለሽ ማለት ነው። አሁን እንደበፊቱ አይደለም በፊት በቀን ሁለት ፖዘቲቭ ሰዎች ይገኙ ነበር አሁን ግን ይህን ዓይነት ቁጥር የምታገኘው በሰምንት ውስጥ ሊሆን ይችላል። ስለዚህ አሁን ፖዘቲቭ ለሆነች እናት ነው ጊዜ የምንሰጠው በፊት ላይ ግን ፖዘቲቭም ሆነች ኔጌቲቭ ጊዜ ትወስጃለሽ ብዙ ተጠቃሚም ካውንስል አታደርጊም እንደገና ደግሞ የምክር አሰጣጡ በተጠቃሚዎች ላይ ጭንቀት የሚፈጥር ዓይነት ነበር። መድሃኒቱም ደግሞ እየተሻሻለ መጣ በፊት አንዲት እርጉዝ ሴት 28 ሰምንት ሲሆናት ነበር መድሃኒቱ የሚሰጣት አሁን ግን Test and treat option B የሚባል መጥቷል ይህ እንግዲህ አንዲት እናት የኤችአይቪ ምርመራ አድርጋ ፖዘቲቭ ከሆነች ወዲያው መድሃኒት እንድትጀምር የምናደርግበት መንገድ ነው። ቅድም እንዳልኩት የምክር አገልግሎት አሰጣጡም ተሻሻሏል እናቱን ከትዳር አጋሯ ጋር በአንድ ላይ አድርጎ መስጠት ይችላል ብቻዋንም ብትመጣ አገልግሎቱን ታገኛለች። ስለዚህ አሁን በሀገራችን እዚህ ደረጃ ላይ ደርሰናል በፊት ግን ምርመራውን ለማድረግ ብቻ ከድሬዳዋ አዲስ አበባ ድረስ እንልክ ነበር።

አሁን ቆንጆ ሁኔታ ነው ያለው እንደ በፊቱ አድሎ እና መገለል የለም። መሠረት የጣለ ትልቅ የማስተዋወቅ ሥራ ነው የተሠራው። ኅብረተሰቡም ግንዛቤ አግኝቷል እሱም ተጨማሪ ሆኖ ኤችአይቪ ፖዘቲቭ የሆኑ እናቶች ደግሞ በየሕክምና ተቋማቱ እራሳቸውን አውቀው አስፈላጊውን ትምህርት ወስደው መድሃኒቱን ይጀምራሉ። ይህንን የሚያስተባብሩ በየተቋማቱ አራት አራት ባለሙያዎች ይኖራሉ። ስለዚህ ትልቅ የግንዛቤ ማስጨበጥ ሥራ ተሠርቷል። በኅብረተሰቡም ዘንድ ግንዛቤ መኖሩ እንዲጠነቀቁ አድርጓል። ኅብረተሰቡ ምርመራ አድርጎ እራሱን ያውቃል ከተመረመሩም በኋላ ደግሞ የሚሰጠውን አገልግሎት እዛው ስለሚያገኙ አልፎ ተርፎ የቤተሰባቸውንም ጤንነት ይጠብቃሉ። እና የቫይረሱ ሥርጭት ከጊዜ ወደ ጊዜ እየቀነሰ መጥቷል አዳዲስ የሚያዙ ሰዎችም ቁጥር ከበፊቱ በጣም ቀንሷል። ወደፊት ከኤችአይቪ ቫይረስ ነፃ የሆነ ትውልድ በማፍራት ረገድ ደግሞ አሁን ቫይረሱ በደማቸው ለሚገኝ እርጉዝ የሚሰጠው መድሃኒት ትልቅ አስተዋጽኦ ያደርጋል። እና በአጠቃላይ ይህ ቫይረሱ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ የሚሰጠው የሕክምና አገልግሎት እኔ በግሌ በጣም የረከሁበት ነው። በፊት ሆስፒታል በምሠራበት ወቅት ኤችአይቪ ፖዘቲቭ ሆነው የሚወለዱ ሕፃናትን

ቁጥር የማየት ዕድሉ ነበረኝ እና አሁን ላይ ሆኜ ሳየው ከሻይረሱ ነፃ ሆኖ የመወለድ ዕድሉ በጣም ከፍተኛ ነው።

እንግዲህ አስቢው እነዚህ ሁሉ በሻይረሱ ቢያዙ ነፃ ሆነን የማረከብ ትውልድ አይኖረንም ማለት ነው። ከአራስነት ጊዜ ጀምሮ እስከ ዕድሜ ልክ መድሃኒቱን መውሰድ ማለትም በጣም ከባድ ነገር ነው። ስለዚህ አሁን እየተሰጠ ያለው ሕክምና ይህንን ሁሉ ሥጋት በእጅጉ የቀነሰ ነው እኛም በጣም በጥሩ ሁኔታ እየሠራን ነው ብዬ አስባለሁ።

ጥ: በመጨረሻ በዚህ ላይ የምትጨምረው ነገር ካለ ዕድሉን ልስጥኝ?

መ: በመጀመሪያ እናንተም እዚህ ድረስ መጥታችሁ እየተሠራ ያለውን ሥራ መመልከታችሁ በጣም ጥሩ ነገር ነው። ኅብረተሰቡ በቂ ግንዛቤ ኖሮት እራሱን እንዲጠብቅ አዲስ የሚያዙ ሰዎችም ቁጥር እንዲቀንስ የማድረግ ሥራ ለሕክምና ባለሙያዎች ብቻ የተተወ ሳይሆን ሌሎችም አካላት ተሳትፎ ሊያደርጉበት የሚገባ ጉዳይ ነው። በተለይ ደግሞ የመገናኛ ብዙሃን ድርሻ በጣም ትልቅ የሚባል ነው። እኛ መርዳት ወይም ማሳወቅ የምንችለው ወደ ተቋማችን የሚመጡትን ብቻ ነው። ነገር ግን የመገናኛ ብዙሃን ተደራሽነታቸው በጣም ሰፊ በመሆኑ ብዙውን የኅብረተሰብ ክፍል ማስተማር እና ማሳወቅ ይቻላል። ስለዚህ እዚህ ላይ ትኩረት ተሰጥቶ ቢሠራበት ጥሩ ነው እላለሁ።

«...መድሃኒቱ ተሀዋሱን እንዲለማመደው እያደረግን ነው...»

በተለያዩ ጊዜ የተደረጉ ጥናቶች እንደሚጠቁሙት ከሆነ ከግማሽ በላይ የሚሆኑት የፀረ-ተሀዋሲያን መድሃኒቶች በጤና ተቋማት፣ በጤና ባለሙያዎች እና በመድሃኒት ተጠቃሚዎች ትክክለኛ ባልሆነ መንገድ ጥቅም ላይ ይውላሉ። ይህ ጥንቃቄ የጎለው የመድሃኒት አጠቃቀም ታከሚዎችን ለከፍተኛ የጤና መቃወስ እንዲሁም መድሃኒቱን ለተላመዱ ጀርሞች ወይም ተሀዋሲያን የማጋለጥ ዕድሉ እጅግ ከፍተኛ ነው።

ፀረ-ተሀዋሲያን የሚባሉት በሰውም ሆነ በእንስሳት ላይ በባክቴሪያ፣ በፈንገስ፣ በቫይረስ እና በተለያዩ ጥገኛ ተሀዋሲያን አማካኝነት የሚከሰቱ በሽታዎችን ለማከም የሚሰጡ የመድሃኒት ዓይነቶች ሲሆኑ በአግባቡ እና በትክክለኛው መንገድ አገልግሎት ላይ ካልዋሉ ከጥቅማቸው ይልቅ ጉዳታቸው ያይላል። ሀገራችን ኢትዮጵያ ተላላፊ በሽታዎች በስፋት ተሠራጭተው ይገኙባቸዋል ከሚባሉት ሀገራት መካከል ተጠቃሽ ናት። በዚህም ሳቢያ የተለያዩ የፀረ-ተሀዋሲያን መድሃኒቶች በስፋት አገልግሎት ላይ ይውላሉ። የእነዚህ መድሃኒቶች የማዳን ኃይል ከፍተኛ ቢሆንም አሁን እየተስተዋለ ያለው አግባብ ያልሆነ የመድሃኒት አጠቃቀም መድሃኒቶቹ የተፈለገውን ለውጥ እንዳያመጡ ከዛም አልፎ በሽታ አምጪ ጀርሞች ከፀረ-ተሀዋሲያን መድሃኒቶቹ ጋር እንዲላመዱ ያደርጋል። ይህም ከግለሰብ አልፎ የማጎበረሰብ ጤና ችግር እየሆነ መጥቷል። መድሃኒቱን የተላመደ የሳንባ ነቀርሳ በሽታ ለዚህ ተጠቃሽ ነው።

አቶ በለጠ አያልነህ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ጤና ሳይንስ ከሌጅ በፋርማሲ ትምህርት ቤት መምህር እና በጥቁር አንበሳ ሆስፒታል ክሊኒካል ፋርማሲስት ናቸው። የፀረ-ተሀዋሲያን መድሃኒቶች በጀርሞች መለመድ ማለት ምን ማለት ነው? አንድ የፀረ-ተሀዋሲ መድሃኒት የማያድነውስ በምን ሁኔታ ነው? ስንል ያነሳንላቸውን ጥያቄ ሲመልሱ፡-

«...ተሀዋሲያን ወይም ጀርሞች ፀረ-ተሀዋሲያን መድሃኒትን ወይም በአጠቃላይ መድሃኒቶችን ተላመዱ ሲባል በተፈቀደው የመድሃኒት መጠን ከዚህ በፊት ያድን የነበረ አንድ መድሃኒት አሁን ላይ መፍትሔ ሳይሰጥ ሲቀር መድሃኒቱን የተላመደ ጀርም ወይም ደግሞ መድሃኒቱን የተላመደ ተሀዋሲ ተፈጠረ ይባላል።» ይህም በቀጥታ የመድሃኒቶቹ የማዳን ኃይል ቀንሶ ወይም የጀርሞች ጉልበት አይሎ የሚፈጠር ሳይሆን አግባብ ባልሆነ የመድሃኒቶች አጠቃቀም ሳቢያ የሚከሰት መሆኑንም ይገልጻሉ፡-

«...አንድ መድሃኒት አንድን ጀርም ወይም ተህዋስ እንዲገል ወይም ደግሞ መራባቱን እንዲያቆም ለማድረግ መከተል ያሉብን የተለያዩ ሳይንሳዊ አካሄዶች አሉ። ከእነዚህ መካከል የመድሃኒቱ መጠን አንዱ ነው። ለምሳሌ አንድ መድሃኒት ለታካሚ ስንሰጥ በቀን ውስጥ በምን ያህል መጠን መውሰድ እንዳለበት እንነግራለን። ይህ ዘዴ አንድ መድሃኒት ሳይንሳዊ በሆነ መንገድ የአንድን ባክቴሪያ ወይም ፈንገስ የመራባት አቅም እና ፍጥነትን ለመግታት ብሎም ባክቴሪያዎችን ለመግደል እንዲችል የምናደርግበት አንዱ መንገድ ነው። ሌላው አንድ መድሃኒት በቀን ውስጥ ለምን ያህል ጊዜ መውሰድ እንዳለበት እንነግራለን። ለምሳሌ አንድ መድሃኒት በቀን ሦስት ጊዜ በየስምንት ሰዓት ልዩነት መውሰድ አለበት ስንል የወሰድነው መድሃኒት ባክቴሪያውን ወይም ፈንገሱን ሳይራባ ለስምንት ሰዓታት ያህል ይዘልን ይቆያል ማለት ነው። ወይም የወሰድነው መድሃኒት መጠን በስምንት ሰዓታት ውስጥ ባክቴሪያውን ወይም ፈንገሱን ለመግደል በቂ ነው ማለት ነው። ስለዚህ የመድሃኒቱ መጠን፣ የመድሃኒቱ ድግግሞሽ እና ለምን ያህል ጊዜ መውሰድ አለበት? የሚሉት አንድን ተህዋስ በሳይንሳዊ መንገድ ከሰውነታችን እንዲወገድ ወይም ሥርጭቱ እንዲቀንስ የምናደርግባቸው መንገዶች ናቸው።...»

እነዚህን ያለማክለ የመድሃኒት አወሳሰድ ወይም አጠቃቀም መድሃኒቱ ተዋህሲያኑን ከማዳን ይልቅ ቀስ በቀስ እንዲለመደው እና ተህዋሱ መድሃኒቱን መቋቋም እንዲችል ያደርገዋል ይላሉ፡-

«...ለምሳሌ የታዘዘው የመድሃኒት መጠን 500 ግራም ሆኖ 250 ብንወስድ፣ በቀን ሦስት ጊዜ ተብሎ ሁለት ጊዜ ብቻ የምንወስድ ከሆነ፣ ሰባት ቀን ውሰዱት ተብለን ከሦስት ቀን በኋላ ካቆምን መድሃኒቱ የታለመለትን ግብ አይመታም። ስለዚህ መድሃኒቱ ገብቶ ተህዋን እንዲገል ሳይሆን እንዲለማመደው እያደረግን ነው። ከጊዜ በኋላ ደግሞ መድሃኒቱ ምንም ዓይነት ምላሽ እንዳይሰጥ እያበረታታን ነው። ...ይሄንን ነው እንግዲህ መድሃኒቱን የተላመደ ተህዋስ ወይም ጀርም ተፈጠረ ብለን የምንለው።...»

የመድሃኒቶች የጥራት ጉድለት ወይም አግባብ ያልሆነ የመድሃኒቶች አቀማመጥም መድሃኒቶች የተፈለገውን ለውጥ ማምጣት እንዳይችሉ ወይም ተህዋሲያንን ከመግደል ይልቅ እንዲለማመዱዋቸው ያደርጋል። በዚህም ሳቢያ በፊት በቀላሉ መዳን የሚችሉ ሕመሞችን ለማከም አስቸጋሪ ይሆናል።

«...አንዳንድ ጊዜ ከመድሃኒቱም በኩል ችሮች ይታያሉ። ይህም ማለት መድሃኒቱ በአግባቡ ጥራቱን ጠብቆ ያልተመረተ ከሆነ፣ አቀማመጥ ላይ ችግር ካለበት ወይም በሙቀት እንዲሁም በቅዝቃዜ ተጎድቶ ከሆነ ታካሚው መድሃኒቱን ባለሙያ ባዘዘው መሠረት እየወሰደ እንኳን ቢሆን ላያድነው ወይም የተፈለገውን ለውጥ ላያመጣ

ይችላል። ወይም ደግሞ መድሃኒቱን ለተላመደ ጀርም ወይም ተህዋስ ሊጋለጥ ይችላል።
...»

የተለያዩ ተላላፊ በሽታዎችን በማከም ረገድ የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶች ወይም የአንቲባዮቲክስ ሚና እጅግ ከፍተኛ ቢሆንም አለአግባብ ጥቅም ላይ ሲውሉ በሽታ አምጪ ጀርሞች በቀላሉ እና በቶሎ መድሃኒቶችን እንዲለመዱ ያደርጋቸዋል። ይህ ደግሞ ቀደም ሲል በቀላሉ መታከም የሚችሉ የበሽታ ዓይነቶችን ለማዳን አዳጋች እንዲሆን ያደርጋል አንዳንዴም ፈጽሞ በሽታውን ማከም የማይቻልበት ደረጃም ላይ ይደርሳል።

ከሁሉ የከፋው ደግሞ ይላሉ አቶ በለጠ፡-

«...ከሁሉ የሚከፋው ይህ ችግር ሰዎችን ያለ ሀጢያታቸው የሚቀጣ መሆኑ ነው። ...ለምሳሌ ቲቢን ወይም የሳንባ በሽታን ብንወስድ አንድ ሰው መድሃኒቱን በአግባቡ ባለመውሰዱ ምክንያት መድሃኒቱን ለተላመደ የቲቢ በሽታ ቢጋለጥ እና ይህ ሰው በሽታውን ወደ ሌላ ሰው ቢያስተላልፍ የሚያስተላልፈው ይህንኑ መድሃኒትን የተላመደ ባክቴሪያ ይሆናል።

...ኤችአይቪንም ብንወስድ እንደዚሁ ነው። አንድ ሰው በተለያዩ አጋጣሚ መድሃኒቱን ለተላመደ የኤችአይቪ ቫይረስ ሊጋለጥ ይችላል። ቫይረሱ ወደ ሌላ ሰው ሲተላለፍ በተመሳሳይ ሁኔታ መድሃኒቱን የተላመደ ሆኖ ይገኛል። ስለዚህ ይህ ሁኔታ እየሰፋ ትልቅ ኅብረተሰባዊ ችግር ይፈጥራል።...»

ይህንን የማኅበረሰብ ጤና ችግር ለመፍታት በጤና ባለሙያዎች፣ በመንግሥት አካላት እንዲሁም በራሳቸው በታካሚዎች በኩል ያሉትን ችግሮች ነቅሶ በማውጣት እና የታዩ ችግሮች ላይ ተባብሮ በመሥራት ለውጥ ማምጣት እንደሚቻልም ይናገራሉ፡-

«...መድሃኒቱን የተላመደ ተህዋሲያን ወይም ፀረ-ተህዋሲያንን የተላመዱ ጀርሞች እንዳይፈጠሩ ወይም ደግሞ ከተፈጠሩም በኋላ መደረግ ያለባቸው ኅብረተሰባዊ እንቅስቃሴዎች አሉ። ይህም የብዙ አካላትን ተሳትፎ ይጠይቃል። በዋነኛነት የባለሙያውን እና የመንግሥትን ቀጥሎም የኅብረተሰቡ ጥረት መኖር አለበት። የሕክምና ባለሙያዎች መድሃኒት በሚያዙበት ወቅት በተቻለ መጠን በሽታውን በሚገባ መለየት፣ የፋርማሲ ባለሙያዎችም እነዚህን የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶች አለሐኪም ማዘዣ ለተጠቃሚዎች አለመሸጥ በሐኪም የታዘዘም ከሆነ አጠቃቀሙን በሚመለከት በበቂ ሁኔታ ለታካሚዎች ማስረዳት አለባቸው። ታካሚዎችም ቢሆኑ የታዘዘላቸውን መድሃኒት በባለሙያ የሚሰጣቸውን መመሪያ ተከትለው መውሰድ ይኖርባቸዋል። ... መንግሥት ደግሞ በጤና ጥበቃ ወይም በሌሎች ተቆጣጣሪ አካላት

በኩል የተለያዩ መመሪያዎችን በማውጣት የመድሃኒቱን አጠቃቀም በሚመለከት ነብረተሰቡ ትምህርት ማግኘት የሚችልበትን መንገዶች በማመቻቸት፣ ባለሙያዎችን በማሰልጠን እንዲሁም የመድሃኒቶች ጥራት እና ሥርጭት ላይ ቁጥጥር በማድረግ መፍትሔ ማምጣት ይቻላል።...»

ተከታዮቹን ነጥቦች ተግባራዊ በማድረግ ፀረ-ተህዋሲያንን የተለመዱ ጀርሞች እንዳይፈጠሩ ማድረግ ችግሩ ተከስቶም ከሆነ የከፋ ጉዳት ሳያስከትል መቆጣጠር ይቻላል።

የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶች በጀርሞች መለመድን መከላከያ መንገዶች

- የግል እና የአካባቢ ንፅህና መጠበቅ
- ሕመምን በአግባቡ መመርመር
- ስለታመሙ ብቻ የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶችን ሳያስፈልግ አለመውሰድ
- የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶችን የጤና ባለሙያ በሚያዘው መሠረት ብቻ መጠቀም
- መድሃኒቶችን ከሕጋዊ መድሃኒት ቤቶች እና የጤና ተቋማት ብቻ መጠቀም
- የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶችን ከታዘዘው መጠን አብልጦ ወይም አሳንሶ አለመጠቀም
- የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶች ታዘዘው መውሰድ ከጀመሩ በኋላ የጤና ባለሙያ ሳያማክሩ አለማቋረጥ
- ለሌላ ሰው የታዘዘን የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒት አለመዋጥ/አለመጠቀም
- የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶችን ለሌላ ጊዜ ብሎ አለማከማቸት
- የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶችን ያለ ጤና ባለሙያ ምክር አለመጠቀም
- አግባብ ያልሆነ የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶች አጠቃቀም ለእርስዎ፣ ለቤተሰብዎ እና ለንብረተሰቡ ጎጂ መሆኑን መገንዘብ
- የፀረ-ተህዋሲያን መድሃኒቶችን የተለመደ ጀርም ሲያጋጥም በቶሎ መቆጣጠር።

የላፓራስኮፒ እይታው ብሩህ ነው

«አሁን የላፓራስኮፒ (LAPAROSCOPY) የሕክምና ዘዴ ላይ፣ ሥልጠና እንዲሰጥ የተደረገው፣ ከግልና ከመንግሥት የሕክምና ተቋማት ለተመረጡ የማህፀን ሐኪሞች ነው። ለአገራችን አዲስ ነው። በዚህ የሕክምና ዘዴ የሠለጠነ ሰው የለም። በእርግጥ፣ በፍላጎት የሚሠሩ ሐኪሞች አሉ። ይህ ግን ትክክል አይደለም። ምክንያቱም የምናስተናግደው የሰው ሕይወት ነውና ቢሳካ ባይሳካ በሚል ሙከራ ሊደረግበት የሚገባ ነገር አይደለም። በዚህም መሠረት በዚህ የላፓራስኮፒ የሕክምና ሥራ የተለየ ሥልጠና ያስፈልገዋል። ሥልጠናውም በጊዜ ፍተሻን የሚፈልግ ዓይነት ነው። በላፓራስኮፒ የሕክምና ቴክኒክ እኛ ከመጀመሪያው ደረጃ ላይ ነው ያለነው። ሐኪሞቹም ሆንን ታካሚዎቻችን ዓለም የደረሰበት ደረጃ ለመድረስ ዓለም የሚጠቀመውን ቴክኒክ የሳይንስ ዕድገት እንድንጠቀም ለማድረግ የተጀመረው ጥረት የሚበረታታ ነው። በዚህ ረገድ የማህፀን ሐኪሞች ማህበር ባደረገው ዝግጅት አሁን ለሥልጠናው የተውጣጡት የማህፀን ሐኪሞች ከተለያዩ የሕክምና ሙያ ትምህርት ቤቶችና በኢትዮጵያ ካሉ ዩኒቨርሲቲዎች ነው። የላፓራስኮፒ ሥልጠና አራት ደረጃ ያለው ነው። ከአሁን ቀደም ሥልጠናውን የሰጠው ካርል ስቶርስ የተባለው ከምሥኒ ከጥቁር አንበሳ ማህፀን እና ጽንሰ ዲፓርትመንት እንዲሁም ከቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታል ጋር በመነጋገር በኢትዮጵያ የማህፀንና ጽንሰ ሐኪሞች ማህበር ኢሶግ አስተባባሪነት በተለይም ለማህፀን ሐኪሞች ነው።»

ዶ/ር ማህሌት ይገረሙ የጽንሰና ማህፀን ሐኪም እና መምህርት ከአምስት ዓመት በፊት ለላንቺና ላንተ አምድ ከሰጡት መልስ የተወሰደ።

በዚህ የሕክምና ዘዴ በአሁኑ ወቅት በአገራችን ያለውን ሁኔታ ምን ይመስላል ስንል ቀደም ሲል በሥልጠናው የተሳተፉትን ዶ/ር ማህሌት ይገረሙን ለዚህ እትም አነጋግረናቸዋል።

ዶ/ር ማህሌት የሚከተለውን መልስ ሰጥተዋል።

«LAPAROSCOPY & HYSTEROSCOPY የተሰኘው የቀዳሚ ሕክምና በዓለም ሥራ ላይ የዋለው እንደ ፈረንጆቹ አቆጣጠር ከ1940 ዓ.ም. ጀምሮ ነው። ዛሬ በአደጉ አገራት እስከ 90% የሚሆኑት አፕራሲዮኖች የሚሠሩት በዚህ ዘመናዊ ዘዴ በላፓራስኮፒ ሕክምና ነው። በአገራችን ደግሞ ምናልባትም መሣሪያው ቀደም ሲል የነበረ ቢሆንም በሙያው ለመጀመሪያ ጊዜ ለባለሙያዎች ሥልጠና ከተሰጠ ወደ ስድስት ዓመት ገደማ ይሆነዋል። የዚህ ሕክምና ባህርይ ሰውነት እንደ ቀድሞው የቆዳ ሕክምና አሠራር ሙሉ በሙሉ

ሳይከፈት በተወሰኑ ከ5-7 በሚደርሱ ቀዳዳዎች በቪድዮ ስክሪን ማለትም በቴሌቪዥን መስኮት በመመልከት ሕመምን ለማስወገድ የሚቻልበት አሠራር ነው። ይህ የአፕራሲዮን ዚዲ በጣም ትንንሽ በሆኑ ቀዳዳዎች አማካኝነት ስለሚሠራ ለታካሚው በውበትም ይሁን በሆስፒታል ቆይታ ወይም የቀዶ ሕክምናው የሚፈጀው ጊዜም እጅግ የተለየ ነው። አንዳንድ ጊዜ ታካሚዎች በቀዶ ሕክምናው ተሠርቶላቸው በሆስፒታል ሳያድሩ ወደቤታቸው የሚሄዱበት ሁኔታ አለ። ታካሚዎች በቶሎ ወደቤታቸው ሄዱ ማለት ደግሞ ጥቅሙ ለታካሚዎቹ ብቻ ሳይሆን ሆስፒታሎችም አልጋቸውን እንዲሁም ባለሙያዎቻቸውን ለሌላ ለከፋ ችግር እንዲጠቀሙ የሚያስችላቸው ይሆናል። ታካሚው ለኢንፌክሽን የመጋለጡን ዕድል በእጅግ የሚቀንስ ሲሆን ሌሎች አንዳንድ ጊዜ ሊከሰቱ የሚችሉ እንደ መቀስ ወይም ጎዝ የመሳሰሉትን በተከፈተ ሰውነት ውስጥ የመርሳት ዕድሎችን ሁሉ የሚያስቀር አሠራር ነው። በሽተኞች ለአደገኛ ባክቴሪያዎች እንዳይጋለጡም ስለሚረዳ በዓለም ላይ በአሁኑ ጊዜ ተመራጭ የሕክምና ዘዴ ሆኗል።

ዶ/ር ማህሌት እንዳሉት በኢትዮጵያ የላፓራስኮፒ መሣሪያ ከገባ ወደ አሥር ዓመት ገደማ ይሆነዋል። በወቅቱ አንድ ሙሉ በሙሉ የሠለጠነ ባለሙያ ስለነበር በእሱ ምክንያት ሕክምናው ይሰጥ ነበር። ነገር ግን ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል በላፓራስኮፒ የሚሠራውን ቀዶ ሕክምና ሙሉ በሙሉ ከጀመረ አራትና አምስት ዓመት ገደማ ይሆነዋል። ይህም በጽንሰና ማህፀን ሕክምና ክፍል ብቻ ሳይሆን በሌላም የሰውነት ክፍሎች ለሚሠሩ ቀዶ ሕክምናዎች ነው። በአገር አቀፍ ደረጃም ስንመለከት ብዙ የሕክምና ተማሪዎችን የሚያስመርቁ ዩኒቨርሲቲዎች በቴክኖሎጂው ለመሥራት እየሞከሩ ያሉበትን ሁኔታ እንመለከታለን። በእርግጥ የባለሙያዎች ሥልጠና በአገር ውስጥ ስለማይሰጥ ባለሙያዎች ወደውጭ በመላክ ሥልጠናው እንደሚሰጥና ታካሚዎችን ለመርዳት በሁሉም በኩል ዝግጁ እንደሆነ ይታወቃል።» ብለዋል።

ዶ/ር ማህሌት በማከልም «ይህ ሕክምና የሚያገለግለው በተለይም በማህፀን አካባቢ በቀዶ ጥገና ዘዴ መፍትሔ ለሚሹ ሕመሞች ወይም ደግሞ ከአፕራሲዮን በፊት ሊታወቁ የማይችሉ ሕመሞችን ለማወቅ ይጠቅማል። ስለዚህም ጥቅሙ ሁለት ነው።

1. እንደ መመርመሪያ መሣሪያ መጠቀም ይቻላል
2. እንደ ሕክምና መሣሪያ ያገለግላል።

የማህፀን እጢዎች... ኢንፌክሽኖች... ሕመሞች... በወር አበባ መዛባት ምክንያት የሚፈጠር የማህፀን ጠባሳን ...ምክንያታቸው ምንድነው የሚለውን ለማወቅ

እንዲሁም ለመውለድ ከመቸገር አንጻርም ያለውን ሁኔታ ለመረዳት የሚጠቅመው የላፓራስኮፒ ሕክምና ነው።

በእርግጥ በዚህ የሕክምና ዘዴ የሚጠቀሙ ሰዎች ሁሉም ዓይነት ሕመምተኞች ላይሆኑ ይችላሉ። ላፓራስኮፒ የራሱ የሆነ ሥነምግባር ያለው የሕክምና ዘዴ ነው። ለምሳሌም በጣም ወፍራም ለሆኑ ሴቶች... መሣሪያው ወደ ሆድ ውስጥ ለመግባት ስለሚችገር እና በውስጥ ያለውንም ሁኔታ ለማየት የስብ ክምችት ስለሚያስቸግር ላፓራስኮፒ ጠቃሚ አይሆንም። ከዚህም በተጨማሪ ለምሳሌ የበማህፀን የውስጥ መድማት ችግር የላባቸው ሴቶች እይታን ስለሚከልል እንዲሁም በጣም ከባድ ጠባሳ በማህፀን ውስጥ ካለ አስቸጋሪ ስለሚሆን ላፓራስኮፒ መጠቀም አይቻልም። ነገር ግን አንድ ታካሚ በላፓራስኮፒ ሊሠራለት ከተጀመረ በኋላ የውስጥ ሁኔታው አስቸጋሪ ከሆነ ሥራው ወዲያውኑ ወደ ሙሉ ቀዶ ሕክምና ሊዛወር እንደሚችል ዶ/ር ማህሌት ይገረሙ አብራርተዋል።

የአሜሪካን የጽንሰና ማህፀን ሕክምና ባለሙያዎች ጉባኤ በድረገጹ እንዳስነበበው በላፓራስኮፒ ሕክምና ውስብስብ ነገሮች አይፈጠሩም ቢባልም ግን ሙሉ በሙሉ የተወገዱ ናቸው። ማለት አይቻልም። የመጀመሪያው የአካል መመረዝ ነው። የተለያዩ ባዕድ አካላት ወደ ሰውነት ውስጥ ገብተው የሚሠሩ ሥራ በመሆኑ ምንም እንኳን እንደ ቀድሞው አሠራር ከበድ ያለ ሥጋት ባይሆንም አካል መመረዝ ሊከሰት ይችላል። የመድማት ሁኔታዎችም አይከሰቱም ማለት አይቻልም። አንዳንድ ጊዜ ደግሞ እጢው በላፓራስኮፒ ከወጣ በኋላ ተመልሶ በእንቁላል ማምረቻ ውስጥ የሚፈጠርበት አጋጣሚም አለ። ቢሆንም ግን በጣም የተሻሻለና ቀደም ሲል ከነበረው ወይንም በአገራችን አሁንም ከምንሠራበት ቀዶ ሕክምና ውስብስብ አጋጣሚዎች ጋር ምንም የማይገናኝ ጠቃሚ ዘዴ መሆኑን ባለሙያዎች ይመሰክራሉ።

በአገራችን ብዙ ጊዜ እንደሚታየው በተለይም የተለየ ሕክምና ወይንም የመሣሪያ አገልግሎት በሚጠየቅበት ጊዜ የረዥም ጊዜ ወረፋ እንደሚጠየቅ አስታውሰን በላፓራስኮፒ ሕክምና ያለውን ሁኔታ ዶ/ር ማህሌት እንዲያብራሩ ስንጠይቃቸው የሚከተለውን መልስ ሰጥተዋል።

«ይህንን ነገር ከብዙ አቅጣጫ መመልከት ያስፈልጋል። ለእኛ አሁንም ቢሆን ላፓራስኮፒ አዲስ ቴክኖሎጂ ነው። ስለዚህ መሣሪያው የሚገኘው በተወሰነ ቦታ ነው። ከሁሉም በላይ ደግሞ የሠለጠነ ሐኪም ብቻም ሳይሆን የሠለጠኑ ድጋፍ የሚያደርጉ ባለሙያዎችም ያስፈልጋሉ። ምክንያቱም መሣሪያዎቹ በጣም ውድና በተለየ እንክብካቤ መያዝና ጽዳታቸው መጠበቅ ያለባቸው ናቸው። መሣሪያው

በሚቀመጥበት የቀዶ ሕክምና ክፍል... መሣሪያው በትክክል እንዲያዝ የማጽጃ ሁኔታ መመቻቸት አለበት። ይህ ሁኔታ አሁን ሙሉ በሙሉ አለ ወይ ቢባል መልሱ የለም ነው። ምክንያቱም ይህን አገልግሎት ለማሟላት የሚቻለው ሥልጠናው አገር ውስጥ ቢመቻች ነው። በውጭ አገር ሥልጠና ይህን ሁሉ ነገር ማሟላት አስቸጋሪ ይሆናል። ስለዚህ ወረፋ ይኖራል ወይ? ለሚለው ጥያቄ መልሱ...አዎን ወረፋ ይኖራል የሚል ይሆናል። ምክንያቱም ሥራው የሚሠራው በጥቂት ባለሙያዎች ስለሆነ ነው። ስለዚህ በአሁኑ ወቅት ጥቁር አንበሳን ጨምሮ በሌሎችም ሆስፒታሎች የሚሠሩት ቀዶ ሕክምናዎች ከላፓራስኮፒ በዓይነትም የተለዩ ናቸው። ለምሳሌም የካንሰር ሕመምን ብንመለከት በውጭ ሀገር ሕመም ገና ሲጀምር ስለሚታወቅ የሚሠራው በላፓራስኮፒ የሚታከም አይሆንም። ይህ ዓይነቱ ሕመም በሙሉ ቀዶ ሕክምና የሚታከም ነው። ስለዚህ የበሽታው ዓይነት የደረሰበት ደረጃ፣ የመሳሪያው በየቦታው አለመኖር፣ የሠለጠነ ሰው ኃይል ባለመሟላቱ የተነሳ ላፓራስኮፒ መሠራት እያለባቸው በሙሉ ቀዶ ሕክምና የምንሠራቸው ሥራዎች እጅግ በርካታ ናቸው። ነገር ግን ባለፈው አራት ዓመት እንደተመለከትነው የተጠቃሚው ቁጥር እየጨመረ ነው የመጣው። ላፓራስኮፒ እይታው ብሩህ ነው» ብለዋል ዶ/ር ማህሌት።

አንድ ታካሚ በላፓራስኮፒ ከተሠራለት በኋላ የመመረዝ ሁኔታ ቢታይ ወይንም በተፈጠሩት ቀዳዳዎች አካባቢ የመቅላት ሁኔታ ካለ ወይንም ከፍተኛ የሆነ ትኩሳትና ማሳከክ በቁስል አካባቢ ካለ፣ እብጠት ከታየ፣ ሕመም ካለው፣ መቆጣጠር የማይቻል የራስ ምታት ካጋጠመ እንዲሁም በብልት አካባቢ መድማት ወይንም ሌላ ፈሳሽ የመታየት አዝማሚያ ካለ፣ ሳልና የተዛባ የአተነፋፈስ ሥርዓት ካጋጠመ ሐኪሞችን በፍጥነት ማማከር ወይንም ወደ ሕክምና ተቋማት መሄድ ያስፈልጋል። እነዚህ ከላይ የተጠቆሙት ነጥቦች በላፓራስኮፒ ለሚሰጥ ሕክምና ብቻም ሳይሆን በማንኛውም ቀዶ ሕክምና ጊዜ ቢታዩ ቸል ሊባል አይገባም። በአጠቃላይ ግን የላፓራስኮፒ ሕክምና ደረጃውን የጠበቀና አደጋንም የማያስከትል የሕክምና ዘዴ ነው እንደ ዶ/ር ማህሌት ይገረጹ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስትና መምህርት እማኝነት።

Hysteroscopy...የማህፀን ምርመራ

Hysteroscopy የተሰኘውን የምርመራ ዘዴ በአገራችን እውን ለማድረግ የዛሬ ስድስት ዓመት ገደማ በአዲስ አበባ ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል አንድ ሥልጠና ተሰጥቶ ነበር። ሥልጠናው የተሰጠው በማህፀንና ጽንሰ ሕክምና እስፔሻላይዝድ ላደረጉ ከፍተኛ ሐኪሞች ነበር።

ይህ የHysteroscopy የሕክምና ዘዴ በአሁኑ ወቅት በአገራችን ምን ያህል በሥራ ላይ ውሏል? የሚለውን ጥያቄ በጊዜው ሠልጣኝ ለነበሩትለዶ/ር ማህሌት ይገረሙ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት እና በዘርፉ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ሜዲካል ፋክልቲ መምህርት አቅርበናል።

ከጉዳዩ ጋር በተያያዘም አንዳንድ ሰነዶች ያወጡትን ቁምነገር ወደ አማርኛ መልሰን ለንባብ ብለንዋል። ዶ/ር ማህሌት ይገረሙ እንደሚገልጹት፡-

Hysteroscopy የተባለ ቀጭን መሣሪያ ጫፍ ላይ ካሜራ በተገጠመለት ቱቦ በመጠቀም ትንንሽ ነገሮችን በካሜራ እይታ አጉልቶ ማከም ነው። የHysteroscopy ሥራው የማህፀን ውስጥ ማለትም ልጅ የሚቀመጥበትን እና እንቁላል የሚተላለፍበትን ቧንቧ በማህፀን በኩል ማየት ነው። ምናልባትም ከLaparoscopy የሕክምና ዘዴ የሚለየው Laparoscopy በሆድ እቃ በኩል ገብቶ በሆድ ውስጥ ለሚገኙ የሰውነት ክፍሎች የሚያገለግል የቀዶ ሕክምና ዘዴ ሲሆን Hysteroscopy ግን ለማህፀን ብቻ በብልት ወይም በማህፀን በር በኩል ወደ ላይ የውስጥ የማህፀን ክፍሎችን የእንቁላል ማስተላለፊያ ቱቦዎችን ጭምር ለማየትና ለማከም የሚረዳ መሆኑ ነው። Hysteroscopy የተሰኘው ምርመራ Laparoscopy ሊያየው የማይችለውን የማህፀን ችግር ለማየት የሚያስችል የምርመራ እና የሕክምና ዘዴ ነው።

በHysteroscopy የሕክምና ዘዴ በማህፀን አካባቢ የሚታከሙት፡-

- መውለድ ያልቻሉ ሴቶች ምክንያቱን ለማወቅ ይረዳል፤
- የእንቁላል ማስተላለፊያው ቧንቧዎችና የማህፀን ቀዳዳ በትክክል መገናኘቱን ለማወቅ ይረዳል፤
- ከትክክለኛው ጊዜ ውጪ የሚታይ የደም መፍሰስ የወር አበባ ኡደትን ሳይጠብቅ ወይንም የወር አበባ ከተቋረጠ በኋላ የሚታይ የማህፀን መድማት ምክንያቱን ለማወቅ ያስችላል፤
- ማህፀን ተገቢውን መጠን ሳይጠብቅ የእብጠት ወይንም ሌላ ምልክት ካሳየ፤

- የእንቁላል ማስተላለፊያ ቱቦዎች በሥነሥርዓት መሥራታቸውን ማየት ያስችላል።
- መጥፎ ፈሳሽ ያለባቸው የወር አበባ መዛባት እና ሕመም ለሚታይባቸው ምክንያቱን ለመፈለግ ይረዳል።
- በተለምዶ ሉፕ የተሰኘው የእርግዝና መከላከያ ቦታውን ለቅቆ ካልተፈለገ ስፍራ ከተቀመጠ ለማስተካከል ይረዳል።ወዘተ

ከዚህም በተጨማሪ የቤተሰብ ምጣኔ አገልግሎት ለሚጠቀሙ ሰዎችም በHysteroscopy የሕክምና ዘዴ ዘላቂ የሆነውን መከላከያ ማለትም የማህፀን መቋጠርን ለመሥራትም ይረዳል። ከምርመራው ባሻገርም ሕክምናውን በመስጠቱ በኩል በማህፀን ውስጥ ጠባሳ ወይንም እጢ የመሳሰሉት ችግሮች የሚገኙ ከሆነ ለማከም ጥሩ ቴክኖሎጂ ነው።

ይ/ር ማህሌት እንደሚሉት በHysteroscopy የሕክምና ዘዴ በማህፀን ውስጥ የሚኖር ኢንፌክሽን ወይንም ባክቶሪያ የመሳሰሉትን ሌላውን የሰውነት ክፍል ሳይጎዱ ፀሕመሙ የት ጋ ነው ያለው? ምን ደረጃ ላይ ነው ያለው? ዓይነቱስ ምንድነው? የሚለውን በመሣሪያው አማካይነት በቴሌቪዥን እስክሪን እየተመለከቱ በቀላሉ ለማወቅና ለማከም ይረዳል። አንዳንድ ጊዜ በቀላሉ የማይገኙ ግን ትንንሽ ቦታዎችን የሚይዙ ለምሳሌም አንድ ሴንቲ ሜትር የሚያህል የካንሰር እጢ በሌላ መሣሪያ ለማየት አስቸጋሪ ሲሆን በHysteroscopy ግን በቀላሉ በዓይን ማየትና ማከም ይቻላል። Hysteroscopy ለምርመራ ከማገዙም በላይ በራሱ የቀዶ የሕክምና ዘዴ ሲሆን ሙሉ ማደንዘዥ የማይፈልግ እና በተመላላሽ ሕክምና የሚሠራ በመሆኑ እጅግ ጠቃሚና ዘመናዊ እንዲሁም ደረጃውን የጠበቀ፣ ሕመምን የቀነሰ፣ ውጤቱ በጣም ጠቃሚ የሆነ የሕክምና ዘዴ ነው።

በአሁን ወቅት በአገራችን ሕክምናው ምን ያህል ይሰጣል ለሚለው ጥያቄ ይ/ር ማህሌት ይገረሙ ሲመልሱ፣ «ምንም እንኳን በዘርፉ ተገቢው ሥልጠና ተሰጥቶ የነበረና ሥራውንም ጀምረነው ውጤቱን ያየን ቢሆንም የHysteroscopy ሕክምና በአሁን ወቅት አይሰጥም ማለት ይቀላኛል። ይህ የማህፀን ሕክምና ሲሆን አገልግሎት የሚሰጡትም የማህፀንና ጽንሰ ሐኪሞች በተለይም በዚህ ሙያ የሠለጠኑት ናቸው። አሁን ባለንበት ሁኔታ ግን የትኛውም ሆስፒታል እየተሰጠ አይደለም። በጥቁር አንበሳ ሆስፒታል በምርመራ ደረጃ የምንጠቀምበት የነበረ መሣሪያ በተጨማሪም ምክንያት ከቆመ ጀምሮ አገልግሎቱ አይሰጥም። በእርግጥም ሥልጠናው በመሰጠቱ ከሙያው ጋር ቅርብነትን ፈጥረን ደረጃ አሳድገናል። ከሦስት ዓመት ጀምሮ የጥቁር አንበሳ ሆስፒታል

በእድሳት ላይ ከመሆኑ በፊት በነበረው ጊዜ ምናልባትም ለሁለት ዓመታት ያህል መውለድ ላቃታቸው እንዲሁም በተለያዩ የማህፀን ሕመም ለሚሰቃዩ እናቶች አስፈላጊውን ዕርዳታ አድርገን ውጤቱን ተመልክተናል። ምናልባት ይህ ሆስፒታል እድሳቱን ጨርሶ ወደ ሙሉ ሥራው ሰመለስና የሐኪሙም ኃይል ሲጠናከር እንደገና ወደሥራው የምንመለስበትን ሁኔታ እናመቻቻለን ብለን እንጠብቃለን።

ዶ/ር ማህሌት ይገረሙ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት እና መምህርት በስተመጨረሻው እንደተናገሩት፡-

«...ሁልጊዜ የሚቆጩኝ ነገር አለ። ምክንያቱም ከመናገር ባለፈ ተግባራዊ ሲደረግ ስለማልመለከት ነው። ኢትዮጵያ ውስጥ ካንሰር ሕመም ከፍተኛውን ስፍራ የሚይዘው የማህፀን በርና የጡት ካንሰር ነው። ይህ ደግሞ የሴቶች በሽታ ነው። በእርግጥ የጡት ካንሰር ወንዶች ላይም ሊታይ ቢችልም እሱ በጣም ጥቂት እንዲያውም የለም የሚያሰኝ ሁኔታ የሚከሰት ነው። እናም እናት፣ እህት፣ ሚስት የሌለው እንዳለመኖሩ አባቶች፣ ወንድሞች፣ ባሎች ይህንን ተገንዝበው ጉዳዩን ለሴቶቹ ብቻ በመተው ችል ሳይሉ አስፈላጊውን ትብብር ማድረግ ይጠበቅባቸዋል።

ምክንያቱም ችግሩ በዘገየ ቁጥር በማጎበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ሥነልቦናዊ...ወዘተ የሚያደርሰው ኪሳራ ከፍተኛ በመሆኑ ነው። ስለዚህም ሴቶች ቢያንስ በዓመት አንድ ጊዜ ስለጤናቸው የሕክምና ምርመራ ማድረግ አለባቸው። የማህፀን ካንሰር ከቁስለቱ ወደ ካንሰር ደረጃ ለመለወጥ ጊዜ ይሰጣል። ምልባትም አስር እና አስራ አምስት ዓመት ድረስ ሊቆይ ይችላል። ስለዚህም በአንድ ዓመት አንድ ጊዜ የሚደረገው ምርመራ በጊዜው ስለሚደረስበት ለማከም በጣም ይረዳል። ከዚህም ባለፈ አስቀድሞ ለመከላከልም የሚረዳውን የአመጋገብንም ሆነ የአኗኗርን ሁኔታ በማስተካከል ረገድ ወንዶች ችላ ማለት አይገባቸውም። ሴቶችም እንደዚሁ በራሳቸው ሕይወት ደህንነት ላይ አስቀድመው ጥንቃቄ ማድረግ ስለሚገባቸው የጤና መጓደል እስኪሰማቸው ድረስ መጠበቅ ሳይሆን በየትኛውም አቋራጭ የሕክምና ክትትል ማድረግ ይገባቸዋል።» ብለዋል።

የHysteroscopy ሕክምና ምርመራ ከሚያደርግባቸው ችግሮች አንዱ ሴቶች መውለድ አልቸል ሲሉ ምክንያቱን ለማወቅ የሚረዳ ነው። አንዳንድ ጽሑፎች እንደሚያመለክቱት ሴቶች ልጅ የመውለድ ችግር ሲገጥማቸው ወደ ሕክምናው ከመሄድ አስቀድሞ እራሳቸው ከሚወስዷቸው ዕርምጃዎች የሚከተሉት ይገኙበታል።

ጤናማ ምግብ መመገብ፡-

ስብ የበዛባቸውን ምግቦች በማስወገድ አትክልትና ፍራፍሬ የመሳሰሉትን በመመገብ ከእንስሳት የሚገኘውን ፕሮቲን ከፍራፍሬና አትክልት ምግቦች ለማግኘት መሞከር፤ በስኳርና በካርቦህይድሬት የበለጸኑ ምግቦችን መቀነስ እና የእህል ዘሮችን እንደ አኩሪ አተር የመሳሰሉትን መመገብ፤

ክብደትን መቆጣጠር፡-

በማንኛውም ጊዜ በከፍተኛ ደረጃ የሚታይ ክብደትን በመቀነስ እርግዝናውን መሞከር ውጤቱ ጥሩ ይሆናል። በእርግጥ ከተገቢው በላይ ቀጭን መሆንም እርግዝና እንዳይከሰት ሊያደርግ ይችላል። እናም ውፍረትን በመለካቱ ሒደት በሚመከረው መንገድ የሰውነትን አቋም ማስተካከል ይገባል።

ጭንቀትን መከላከል፡-

በሙያው የተሰማሩ ሰዎች በተለያዩ አጋጣሚዎች ሲጨቃጨቁበት እንደቆዩት ከሆነ እርግዝናና ጭንቀት አይገኛኝም የሚል ነው። ነገር ግን አንዳንድ ባለሙያዎች እንደሚመሰክሩት ደግሞ ጭንቀት ያለባቸው ሴቶች ጭንቀታቸውን ሲያስወግዱ የማርገዝ ዕድላን እንዳገኙ እውነታውን ተናግረዋል።

በአጠቃላይም ልጅ ለማርገዝ ጠቃሚ መንገዶች ናቸው የሚባሉትን በቅርብ ከሕክምና ባለሙያዎች ጋር በመመካከር ወደ ሕክምናው ከመሄድ አስቀድሞ በራስ የሚደረጉ ሙከራዎችን መጠቀም ተገቢ ነው።

ኤችአይቪ ቫይረስ በደም ውስጥ አለ? ወይንስ?

ኤችአይቪ ቫይረስ ወደ ሰውነት በገባ በአንድ ወይንም በሁለት ወር ውስጥ ከ40-90 በመቶ የሚሆኑ ሰዎች በጤናቸው ላይ እውክታን ሊያዩ ይችላሉ። በሌላ በኩል ደግሞ አንዳንድ ሰዎች እስከ አሥር ዓመት ሊደርስ በሚችል ጊዜ የኤችአይቪ ቫይረስ በደማቸው ውስጥ እንዳለ ሊያውቁ የሚችሉበት ሁኔታ ያጋጥማል። ማይክል ሆርበርግ የተሰኙ በኤችአይቪ ላይ በአክላንድ ሕክምና የሚሰጡ ባለሙያ እንደሚሉት አብዛኞቹ ምልክቶች ከኤችአይቪ ጋር በተገናኘ የመጡ ናቸው ተብሎ ላይገመት ስለሚችል በማንኛውም ጊዜ ተመርምሮ ራስን ማወቅ ይጠቅማል።

ባለሙያው እንደመረጃ የጠቀሱትም ...ለምሳሌ በዩናይትድ እስቴትስ ቫይረሱ በደማቸው ውስጥ ከሚገኙ ከአምስት ሰዎች አንዱ ቫይረሱ በደሙ ውስጥ እንዳለበት ሊያውቅ ይችላል።

በዚህ ዕትም የተወሰኑ ኤችአይቪ በደም ውስጥ ስለመኖሩ ምልክት ሊሆኑ የሚችሉ ነጥቦችን ለንባብ ብለናል።

1. ከፍተኛ ትኩሳት

ትኩሳት በተለያዩ የሕመም ገጠመኞች ሊከሰት የሚችል ቢሆንም ኤችአይቪ ቫይረስ ወደ ደም ውስጥ ገብቶ ይሆናል ለሚለው ጥርጣሬም አንድ ምክንያት ነው።

ትኩሳቱ እስከ 102- ዲግሪ ፋራናይት ሊደርስ የሚችል ሲሆን በዚህን ጊዜም ቫይረሱ ቁጥሩን እያበዛ ሊሆን እንደሚችል ይገመታል።

2. የአካልና የአዕምሮ መድከም

የኤችአይቪ ቫይረስ ወደ ደም ውስጥ ሲገባ ሰውነት ከልክ ባለፈ ሁኔታ ድካምና መጨጨን ሊሰማው ይችላል። የጤና መዛባቱን ተከትሎ ጭንቀት ሲከሰት ምናልባት ኤችአይቪ ወደ ደሜ ውስጥ ገብቶ ይሆናል የሚል ግምት ማሳደርና በሕክምናው ማረጋገጥ ይገባል።

3. የጡንቻዎችና የመገጣጠሚያ አካላት የማያቋርጥ ሕመም

በአንገት በጉሮሮ መገጣጠሚያ አካላት ላይ ወይም የጡንቻና የደም ስር መተላለፊያዎች ላይ ሕመም ሲበረታ ምንክልባት የኤችአይቪ ቫይረስ ወደ ሰውነት ገብቶ ሊሆን ስለሚችል በፍጥነት መታከም ተገቢ ነው።

4. በቆዳ ላይ የሚታይ ሽፍታ

ከምግብ ወይንም ከአለባበስ እና ከአየር ሁኔታ ጋር በተገናኘ ሳይሆን ባልታወቀ ምክንያት በቆዳ ላይ እንደ ሽፍታ ነገር በተለያዩ የሰውነት ክፍሎች ላይ ለምሳሌም

በአንገት በእጅ እና በሌሎችም አካባቢዎች ከታየ እንደ አንድ የኤችአይቪ ምልክት ስለሚወሰድ መመርመር ይበጃል። የኤችአይቪ ቫይረስ በደም ውስጥ አለ ወይንስ? የሚለውን በምልክትነት ማወቅ የሚያስችሉ ነጥቦች ከላይ የተጠቀሱት ብቻ አይደለም። ሌሎች ምክንያቶችም አሉ። ከዚህ በማስከተል የምናስነብባችሁ በባህር ዳር ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ የሚሠሩ የሕክምና ተቋማትን እንቅስቃሴ የሚመለከት ይሆናል።

ኤችአይቪ ኤድስ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ ለማድረግ በአገር አቀፍ ደረጃ የመከላከል ሥራ እየተሠራ መሆኑ ዕውን ነው። የኢትዮጵያ የፅንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበርም በተደም ከግል የሕክምና ተቋማት ጋር በአገሪቱ የተለያዩ ክፍሎች አዲስ አበባን ጨምሮ ቀጣይ ትውልድ ከቫይረሱ ነፃ ሆኖ እንዲወለድ የሚያስችል ሥራ እየሠራ ይገኛል። ዶ/ር ተስፋነህ ፍቅሬ በኢትዮጵያ የፅንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር የፕሌምቲሲቲ ፕሮጀክት ሜንተሪንግ ቲም ሊደር በመሆን ይሠራሉ። ዶ/ር ተስፋነህ እሳቸው በሚቆጣጠሩበት ክፍል ያለውን አሠራር እንደሚከተለው ያብራራሉ።

«...እኔ የምመራው ቡድን የሚሠራው በአዲስ አበባና በአማራው ክልል ደሴና ባህር ዳር ካሉ የግል የሕክምና ተቋማት ጋር ነው። ዶ/ር ተስፋነህ እንደሚሉት በተወሰኑ ወራት የፕሌም ቲሲቲ ሥራ ግምገማ ስለሚካሄድ በዚህ ወቅት አብረውን የሚሠሩ የግል የሕክምና ተቋማት ባለሙያዎች አብረውን ይገኛሉ። በባህር ዳር ያሉት አራት የግል የጤና ተቋማት ሲሆኑ ኢሶግ የሚሠራው ከሆስፒታሎች እና የፅንሰና ማህፀን ሐኪም ያለባቸውን ክሊኒክ ድጋፍ በመስጠት ነው። በዚህም መሠረት አብረውን የሚሠሩት በቡሬ ቅዱስ ጊዮርጊስ ሆስፒታል፣ በባህር ዳር ጋምቢ ሆስፒታል፣ አብራክ የተሰኘ ክሊኒክና ሜሪስቶፕስ ናቸው። በእነዚህ የሕክምና ተቋማትም ያለውን የፕሌምቲሲቲ ሥራ ገጽታ እንዲሁም ያለውን ጥንካሬና ጉድለት ለመገምገም ከሠራተኞቹ እንዲሁም ከሚመለከታቸው አካላት ማለትም ከአማራ የጤና ቢሮ ኃላፊዎች እና ሌሎች መንግሥታዊ አካላት ጋር በመሆን በቀጣይ ሊኖር ስለሚችለው ምቹ አሠራር የምንመክክርበት መድረክ ነው። ይህ ስብሰባ በየሦስት ወይንም ስድስት ወር የሚደረግ የቅርብ ክትትል የሚደረግበት ነው።»

ከአማራ ክልል በስብሰባው ላይ ተወክለው የነበሩት አቶ ዋለ ፀጋ በጤና ማበልፀግ ውስጥ የወጣቶች ጤና አገልግሎት አፈሰር ናቸው። አቶ ዋለ የፕሌምቲሲቲን አገልግሎት የሚሰጡ የግል የሕክምና ተቋማትን በማገዝ ረገድ መንግሥታዊ መሥሪያ ቤቶች ምን በማድረግ ላይ እንደሆኑ ሲገልጹ፡-

«...የመንግሥት የጤና ድርጅትም ሆነ የግል የጤና ድርጅት የሚሠሩት ለአንድ ዓለማ መሆኑ ዕሙን ነው። ሁለቱም የሚሠሩት አገልግሎቱን ኅብረተሰቡ ጋ ለማድረስ እና በቀጣይም ከኤችአይቪ ቫይረስ ነፃ የሆነ ትውልድ ለማፍራት ስለሆነ ምንም ልዩነት በሌለበት መንገድ ይስተናገዳሉ።

- በጤና ጥበቃ ቢሮ በኩል ለባለሙያዎች ሥልጠና እንዲሰጥ ይመቻቻል
- የግብዓት አገልግሎት እንዲያገኙ ሁኔታዎች ይመቻቹላቸዋል
- ከመሥሪያ ቤታችን ጋር በትብብር የሚሠሩ አካላት ድጋፍ እንዲያደርጉላቸው እናገናኛቸዋለን።

ከዚህ በተረፈ በእንደዚህ ያለው ስብሰባ ተቋማቱም እኛም ድጋፍ አድራጊው አካልም አብረን ስለምንገኝ አሠራሮችን በሙሉ እንፈትሻለን። የሕክምና ተቋማቱም ሊስተካከል ይገባቸዋል የሚሉትን ይጠቁማሉ። በዚያ ላይ በመመሥረት የጎደሉ ነገሮችን ለማሟላት እንንቀሳቀሳለን። ተቋማቱም ጋር ያልታዩ ነገር ካለ እንዲፈትሹ ምክክር እናደርጋለን። ስለዚህ የፕሮግራም ሲቲ አገልግሎትም ይሁን ሌላ ሕክምና የግል ተቋማቱ ከፍተኛ እገዛ የሚያደርጉ መሆኑ ስለሚታወቅ ትብብር አይለያቸውም...»

በግምገማው ላይ ከተገኙት የሕክምና ተቋማት ውስጥ የቡሬ ቅዱስ ጊዮርጊስ ሆስፒታል ተወካዮች ይገኙበት ነበር። ያነጋገርኩት ነርስ ስንታየሁ እንደገለጸው፡-

«...በሦስት ወር ጊዜ የእናቶች የእርግዝና ክትትል ያደረጉት በጠቅላላው ወደ 103 ሲሆኑ ከእነዚህ ውስጥ 3 ቫይረሱ በደማቸው ውስጥ የተገኘባቸው እናቶች አጋጥመውናል። ከ103 እናቶች ውስጥ 96 የሚሆኑት ሙሉ በሙሉ ፈቃደኛ በመሆን ምርመራቸውን ያደረጉ ሲሆን ከእነዚህም ውስጥ የባሎችን አብሮ የመመርመር ሁኔታ ስንመለከት 43 የሚሆኑት ወንዶች ፈቃደኛ ሆነው ከሚስቶቻቸው ጋር ተመርምረዋል። 96 የሚሆኑት እናቶች ተመርምረዋል ሲባልም የቀሩት ራቅ ካሉ አካባቢዎች ምርመራቸውን ጀምረው ስለሚመጡ በድጋሚ እንመርመር... አንዴ ተመርምረናል የሚል መልስ ስለሚሰጡ ነው።»

ዶ/ር ተስፋነህ ፍቅሬ በኢትዮጵያ የፅንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር የፕሮግራም ሲቲ ፕሮጀክት ሜንተሪንግ ቲም ሊደር እንደሚሉት፡-

«...የፕሮግራም ሲቲ አገልግሎት ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ ለማድረግ የሚሠራ ፕሮጀክት ሲሆን ይህንን በሚመለከትም በተለያዩ ጊዜያት ለባለሙያዎች ሥልጠና በመስጠት በየወሩ ወይንም ሁለት ወርም ክሊኒካል ድግፍ በመስጠት የኢትዮጵያ የፅንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር ያላሰለሰ ክትትል ያደርጋል። በዚህም

መሠረት የባለሙያዎችን አቅም በመገንባት ለፕሮጀክቱም አሠራር ቅልጥፍናና እገዛ ሰጥቷል። በዚህ አሠራርም እናቶች ለእርግዝና ክትትል በሚመጡበት ጊዜ የኤችአይቪ ምርመራ እንዲያደርጉና በተለይም ሻይረሱ በደማቸው የሚገኝ እናቶች ኦፕሽን ቢ-ላስ በሚባለው አሠራር ክትትል በማድረግ ልጆቻቸው ከሻይረሱ ነፃ ሆነው የሚወለዱበት ምቹ ሁኔታ ተፈጥሯል። ይህ ፕሮጀክት በሥራ ላይ ከዋለ ጀምሮ ያለውን ውጤት ስንመለከት የሚወለዱት ልጆች ከኤችአይቪ ነፃ የመሆን ዕድላቸው መቶ በመቶ ለማለት የሚያስደፍር ሆኗል።»

ከላይ የተጠቀሰውን የዶ/ር ተስፋሁን ሐሳብ ከቡሬ ቅዱስ ጊዮርጊስ ሆስፒታል የመጣው የሕክምና ባለሙያ ይጋራዋል።

«...ያለው ሁኔታ በጣም ጥሩ ነው። እናቶቹም በተገቢው መንገድ ክትትል እያደረጉ ጤናቸውን እየጠበቁ ይገኛሉ። በእኛ ሆስፒታል ሻይረሱ በደማቸው ከሚገኝ እናቶች የተወለዱ ሕፃናት ምርመራ እየተደረገላቸው እንደተገኘው ውጤት ከሆነ እስካሁን ድረስ ሙሉ በሙሉ ከኤችአይቪ ሻይረስ ነፃ ሆነዋል። ይህ እጅግ አስደሳች ዜና ነው።»

«...ጥሩ የሚባለው መድኃኒት መድኃኒት አለመውሰድ ነው...»

በእርግዝና ወቅት እንዲሁም ጡት ማጥባትና የመድኃኒት አጠቃቀምን በሚመለከት ሊነሱ የሚባቸውን ዋና ዋና ነጥቦች አቶ በለጠ አያልነህ የሰጡን ሙያዊ ማብራሪያ ለዚህ ዕትም ለንባብ ተብሏል። አቶ በለጠ በሙያቸው ክሊኒካል ፋርማሲስት ሲሆኑ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ጤና ሳይንስ ኮሌጅ ፋርማሲ ትምህርት ቤት ሌክቸረር እና በቁጥር አንባባ ሆስፒታል ክሊኒካል ፋርማሲስት በመሆን ያገለግላሉ። በቅድሚያ ማማ ናቼራል የተባለው ድረ ገጽ የጡት ማጥባት ጠቀሜታን በሚመለከት ካወጣው በመጠኑ እናስነብባችሁ።

- ጡት ማጥባት የሥነ ተዋልዶ አካላትን ጤንነት ለመጠበቅ ይረዳል። የማህፀን፣ የጡት ካንሰር የመሳሰሉት በሽታዎች ጡት በሚያጠቡ እናቶች ላይ ብዙም አይታዩም።
- ጡት ማጥባት የልብ ሕመምን፣ የስኳር ሕመምን እና ቅጥ ያጣ ውፍረት የመሳሰሉ ሕመሞችን ለመከላከል ያግዛል።
- ሴቶች ጡት ካጠቡ በጡት ካንሰር የመያዝ ዕድላቸው በ25 በመቶ ይቀንሳል።
- ጡት ማጥባት ድንገተኛ የጨቅላ ሕፃናትን ሞት ይቀንሳል።
- ጡት የጠቡ ሕፃናት የምግብ ፍላጎታቸው ከፍተኛ እና ጤናማ ይሆናል። ፡ የዓይንና የጥርስ ጤንነታቸው ይጠበቃል።
- ጡት የምታጠባ እናት ጤናማ እና የተረጋጋ ስሜት የኖራታል። ከወሊድ በኋላም የሚከሰተው ድብርት አይኖርባትም። ከልጆቻቸው ጋር የሚኖራቸው አቅርቦትም ጥሩ እና ተገቢውን እንክብካቤ ለቤተሰባቸው ማድረግ የሚችሉ ይሆናሉ።

በእርግዝና ወቅት እንዲሁም ጡት ማጥባትን እና የመድኃኒት አጠቃቀምን በተመለከተ አቶ በለጠ አያልነህ የሰጡት ማብራሪያ የሚከተለው ነው።

ጥ/ እርጉዝ እናቶችና የመድኃኒት አጠቃቀማቸው ምን መምሰል አለበት?
 መ/ እርጉዝ እናቶች መድኃኒት መጠቀም ያለባቸው አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ ብቻ ነው። ምክንያቱም እርጉዝ እናቶች መድኃኒት ሲወስዱ በፅንሰ ላይም ችግር ሊፈጥር ስለሚችል ጥንቃቄ መደረግ ስላለበት ነው። በተለምዶ እርጉዝ የሆነች ሴት መድኃኒት ልትወስድ አይገባም የሚል ተለምዶአዊ አባባል ቢኖርም አስፈላጊ በሆኑ ወቅቶች ግን መድኃኒት አትወስድም ማለት አይደለም። ምክንያቱም የሕፃኑ ጤና በእናትየው ጤና ላይ መሠረት

ያደረገ ስለሆነ ነው። እንደመመሪያ ስናየው ግን በእርግዝና ወቅት ጥሩ የሚባለው መድኃኒት መድኃኒት አለመውሰድ ነው።

ጥ/ በእርግዝና ወቅት የሚወሰድ መድኃኒት በፅንሱ ላይ ምን ጉዳት ሊያስከትል ይችላል? መ/ ፅንሱ ኦክስጂንና የተለያዩ ንጥረ ነገሮችን በሚወስድበት በእንግዲህ ልጅ አማካኝነት መድኃኒቶች ፅንሱ ላይ ይደርሳሉ። ይህ መድኃኒት በቀጥተኛው መንገድ በፅንሱ ዕድገት ላይ እንዲሁም ከተወለደ በኋላ የሚታይም ይሁን የማይታይ ችግሮች ምናልባትም እስከ ሞት ድረስ የሚያደርስ ተፅዕኖ ሊፈጥር ይችላል። ከዚህ በተጨማሪ ከእናት ወደ ልጅ አየር እና ንጥረ ነገር የሚተላለፍበትን የእንግዲህ ልጅ መስመር በመጉዳት ለፅንሱ መድረስ ያለበትን ጠቃሚ ነገር እንዳይደርስ ስለሚያደርግ ሕፃናቱ ሲወለዱ ዕድገታቸው እንዲቀንስ ክብደታቸው እንዲቀጭጭ ያደርጋል። በሦስተኛ ደረጃ በተዘዋዋሪ መድኃኒቱ ከገባ በኋላ ማህፀንን አላስፈላጊ ግፊት በመፍጠር እንዲኮማተር ስለሚያደርግ ፅንሱን በመጉዳት አላገዘው እንዲወለድ ሊያደርግ ወይንም ፅንሱን ሊቆርጥ ይችላል። መድኃኒቱ የደም ግፊትን የሚቀንስ ከሆነም ወደ ፅንሱ የሚገባውን የደም ፍሰት ስለሚቀንስ በፅንሱ ላይ ጉዳት ሊያስከትል ይችላል።

ጥ/ እርግዝናን እና መድኃኒት አጠቃቀምን በሚመለከት ምን ሊታወቅ ይገባል? መ/ ሁሉም መድኃኒቶች ጉዳት አላቸው ወይንም የላቸውም ማለት አይቻልም። የመድኃኒቱ ዓይነት፣ የመድኃኒቱ መጠን፣ መድኃኒቱ ለምን ያህል ጊዜ ይወሰዳል? የሚሉት ነገሮች ሊታወቁ ይገባል። ከእነዚህ ሁሉ ግን በቅድሚያ ኅብረተሰቡ ሊገነዘበው የሚገባው ነገር የፅንሱ ዕድሜ ምን ያህል ነው የሚለውን ነው። የፅንሱ ዕድሜ መታወቅ የሚረዳው መድኃኒቱ ፅንሱ ላይ ተፅዕኖ ይፈጥራል ወይንስ አይፈጥርም? ከፈጠረስ መጠኑ እስከምን ድረስ ነው? የሚለውን የሚወስኑት በመሆናቸው ነው። በዚህም የተነሳ የአሜሪካን የጤና ድርጅት መድኃኒቶቹን በተለያዩ ደረጃ ከፋፍሎቸዋል። መድኃኒቶቹ A, B, C, D እና X በሚል ባለሙያዎቹ በሚረዱት መልክ የተዘጋጁ ሲሆኑ A ማለት ጥሩ የሚባለው ሲሆን X ግን ፈጽሞ የተከለከለ ነው።

ስለዚህ እርጉዝ ሴቶች መድኃኒት በባለሙያ ሲታዘዝላቸው፦

- መድኃኒቱ ከየትኛው ክፍል የሚመደብ ነው?
- የእርግዝናው ዕድሜስ ምን ያህል ነው?
- መድኃኒቱ ቢወሰድስ የሚፈጥረው ተፅዕኖ ምን ያህል ነው? የሚለውን ግንዛቤ ውስጥ ማስገባት ያስፈልጋል።

እዚህ ላይ እናቶች ሊያውቁት የሚገባ ነገር አለ። በማንኛውም መንገድ ካለ ሐኪም ትዕዛዝ መድኃኒት መውሰድ አይገባቸውም።

ጥ/ ሲጋራ፣ አልኮል፣ ሱስ አስያዥ ዕጾች እና ኬሚካሎች ምን ያህል ጎጂ ናቸው?
 መ/ አንዳንድ በቅባት መልክ ለፊት እና ለተለያዩ የሰውነት ክፍሎች የሚታዘዙ መድኃኒቶች ላይ ጥንቃቄ ማድረግ ያሻል። በፀጉር ላይ የሚደረጉም ኬሚካሎች አይመከሩም። እንደ ሲጋራ የመሳሰሉ ለማንኛውም ሰው ጎጂ የሆኑ ነገሮችም በተለይም እርጊዝ ሴት ልትወስድ አይገባትም። ለምሳሌ ሲጋራ የሚወለደውን ፅንሰ ክብደት ይቀንሳል። ሲጋራ ካለጊዜው ፅንሱ እንዲቋረጥ ያደርጋል። ሕፃናት ሞተው እንዲወለዱ ሊያደርግ ይችላል። እናቶችን በተደጋጋሚ ወደ ፅንሱ ሊተላለፍ ለሚችል ኢንፌክሽን ያጋልጣል። አልኮል በተደጋጋሚና በብዛት ሲወሰድ የሕፃን ክብደት ይቀንሳል። የአዕምሮ ዕድገትን ይቀንሳል። ሕፃናቱ ከተወለዱ በኋላም ባህሪያቸው ላይ የመነጨነጭ ችግር ሊያስከትል ይችላል። ባህሪን በሚመለከት ወዲያውም ወይንም ወደፊት በዕድገት ጊዜ የሚታይ ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ ሰውን የማግለል፣ ብቸኛ የመሆን ዓይነት ባህርይ ብዙውን ጊዜ በእርግዝና ጊዜ እናቶች ጠጪ የሆኑ እንደሆነ የሚከሰት ነው። ይህ ግን አንዳንድ ጊዜ ለመዝናናት ሲባል የሚወሰደውን መጠጥ ማለት አይደለም።

ጥ/ ጡት ማጥባትና መድኃኒት አጠቃቀም ምን ይመስላል?

መ/ እናቶች መድኃኒት በሚወስዱበት ጊዜ በተለይም የሚያጠቡ ከሆኑ የተለያዩ ጥንቃቄዎችን ማድረግ ይገባል። መድኃኒቱ በእናትየው ከተወሰደ በኋላ በወተት በኩል አልፎ ለሚጠባው ልጅ የመድረስ አጋጣሚው ከፍተኛ ነው። ብዙዎቹ መድኃኒቶች መጠናቸው ይለያይ እንጂ ከእናት ወደ ልጅ ሊተላለፉ ወይንም ጡት ውስጥ የሚከሰቱበት አጋጣሚ ሰፊ ነው። በእርግጥ መጠናቸው ከመድኃኒት መድኃኒት ይለያያል። ነገር ግን ወደ ሕፃኑ የሚደርሰው ትንሽ ነው በሚል ችላ ማለትም አይገባም። ስለዚህ በጡት ማጥባት ወቅት የሚመከሩ ምክሮች አሉ።

እየጠባ ያለው ሕፃን ዕድሜው ምን ያህል ነው? ይህንንም በመከፋፈል በመጀመሪያዎቹ ወራቶች ከስድስት ወር በኋላ ወይንም በአንድ ዓመት ጊዜ ..ወዘተ የሚለውን ለይቶ ማወቅ ተገቢ ነው። ይህ የሚያስፈልገውም ሕፃኑ በጡት ወተት አማካኝነት መድኃኒቱን አግኝቶ የሚደርስበትን ተፅዕኖ ምን ያህል መቋቋም ይችላል የሚለውን ለማወቅ ነው። ከዚህም በተጨማሪ ለምሳሌ ሕፃኑ ከስድስት ወር በታች ከሆነ የሚመገበው የእናት ጡት ወተት ብቻ ስለሚሆን መድኃኒቱን በከፍተኛ ደረጃ የሚያገኝ ሲሆን ዕድሜው ከስድስት ወር በላይ ከሆነ ግን ሌላ ተጨማሪ ምግብም ስለሚያገኝ በጡት አማካኝነት የሚያገኘው መድኃኒት ሊቀንስ እንደሚችልም ለማወቅ ይረዳል።

በአጠቃላይም:-

- በመጀመሪያዎቹ የእርግዝና ወራት እናቶች ወደ ባለሙያ ሲቀርቡ እርግዝናው ምን ያህል ጊዜ እንደሆነ መናገር ይጠበቅባቸዋል።
- ካለባለሙያ ትዕዛዝ መድኃኒት መውሰድ አይመከርም።
- ለእያንዳንዱ ሕመም መድኃኒት ይገኛል ብሎ ማሰብን መቀነስ ይገባል።
- ባለሙያዎቹም ቢሆኑ በጣም አስፈላጊ ሆኖ ካልተገኘ በስተቀር እርጉዝ ወይም የምታጠባ እናትን ካለመድኃኒት ማከምን ተግባራዊ ቢያደርጉ ጥሩ ነው።

የወር አበባ እና ተያያዥ የጤና ችግሮች

እንደሚታወቀው በጉርምስና ዕድሜ በወንድም ሆነ በሴቶች ላይ በርካታ አካላዊና ሥነ ልቦናዊ ለውጦች ይስተዋላሉ። በሴቶች ላይ ከሚስተዋሉት አካላዊ ለውጦች መካከል ደግሞ የወር አበባ አንዱ ነው።

አንዲት ሴት ለአቅመ ሔዋን ስትደርስ በየወሩ ማለትም በወር አንድ ጊዜ የወር አበባ ማየት ትጀምራለች። ምንም እንኳን ይህ የወር አበባ ጤናማና ተፈጥሯዊ ዑደት ቢሆንም አልፎ አልፎ ግን ከተለመደው ምልክቶች የተለየ እና በሕመም የታጀበ ሊሆን ይችላል። የዛሬው ጽሑፋችን ትኩረትም ይህንን በወር አበባ ጊዜ የሚኖር ሕመም ወይም በሕክምናው አጠራር ዲስሚኖሪያን የተመለከተ ነው። ሕመሙ የሚከሰተው የወር አበባ ዑደትን ተከትሎ ነውና በቅድሚያ የወር አበባን ምንነት መመልከት ይኖርብናል። የወር አበባ ምንድነው?...

«የወር አበባ ማለት አንዲት ዕድሜዋ ለአቅመ ሔዋን የደረሰች ሴት የማረጫ ዕድሜ ክልልዋ እስከምትደርስ ድረስ በየወሩ አንድ ጊዜ የምታየው ለተወሰኑ ቀናት ከማህፀን የሚወጣ ደም ነው። ...በእርግጥ ይኼ በእርግጥና እና ከወሊድ በኋላ በሚኖሩት በተወሰኑ የማጥባት ወራት አይታይም ከዛ ውጪ ግን አንዲት ሴት በ13 ዓመቷ የወር አበባ የምታይ ቢሆን የማረጫ ዕድሜ በአማካይ ሃምሳ ዓመት ነው ብንል እስከ ሃምሳ ዓመቷ ድረስ ባሉት 37 ዓመታት በየወሩ ከማህፀኗ የሚፈሰውን ደም ነው የወር አበባ የምንለው። ...ይህ የወር አበባ ተፈጥሯዊ እና የሰው ልጅ ራሱን ለመተካት በሚያደርገው ሒደት ውስጥ ትልቁን ሚና የሚጫወት የሥነ ተዋልዶ ጤና አንድ ግብዓት ነው ብለን ልንተረጉመው እንችላለን።...»

ከላይ ያነበባችሁትን መረጃ ያካፈሉን በድንበሯ የእናቶችና ሕፃናት የሕክምና ማዕከል የፅንሰና ማህፀን እስፔሻሊስት እንዲሁም የማዕከሉ ችፍ ክሊኒካል ኦፊሰር የሆኑት ዶክተር አብዱ መንገሻ ናቸው።

ዶ/ር አብዱ ዑደቱ የሚከናወንበትን ሒደት ሲያብራሩም፡-

«...ዕድሜያቸው በአማካይ ከ13-አመት ጀምሮ በሚሆኑ ሴቶች ዘንድ በየወሩ እንቁላል የማመንጨት ሒደት ይከናወናል። ስለዚህ አንዲት ሴት በአማካይ ከ13-50 ባለው ዕድሜ ውስጥ በወር ውስጥ አንድ ጊዜ እንቁላል ታመርትና ለእርግጥና ዝግጁ ትሆናለች። ይህ የእንቁላል የማምረት ሒደት የሥነ ተዋልዶ አካል አንዱ ክፍል በሆነው በአቫሪ ወይም የእንቁላል ከረጢት ውስጥ ይከናወናል። በተመሳሳይ በዚህ የእንቁላል ከረጢት ውስጥ ኤስትሮጅን እና ፕሮጀስትሮን የተባሉ ንጥረ ነገሮች ወሩን ሙሉ በተለያየ መጠን እና

ደረጃ ይመረታሉ። እነዚህ ንጥረ ነገሮች በደም ዝውውር አማካኝነት ወደ ማህፀን ወይም ልጅ ወደሚያድግበት የሰውነት ክፍል ላይ ሲደርሱ ፅንሱ የሚያድግበት የሰውነት ክፍል የሚፈጠረውን ፅንሰ የሚያድግበት የሰውነት ክፍል የሚፈጠረውን ፅንሰ ተቀብሎ ለማሳደግ የሚያስችል ዝግጅት እንዲያደርግ ተፅዕኖ ይፈጥራሉ። ወይም በአጭሩ የማህፀን የውስጠኛው ግድግዳ ዳብሮና ወፍሮ የሚፈጠረውን ፅንሰ ተቀብሎ ማሳደግ እንዲችል ያደርጋሉ።...ነገር ግን እርግዝናው የማይፈጠር ከሆነ የተመረቀው እንቁላል ከ24 ሰዓት በኋላ ስለምትሞት እና እንደገና በሚቀጥለው ወር አዲስ ዝግጅት ማድረግ ስለሚገባ ቀኑ በደረሰ ጊዜ ዳብሮ እና ወፍሮ ተዘጋጅቶ የነበረው የማህፀን ግድግዳ እርግዝና ባለመፈጠሩ ምክንያት በሚሟሽሽበት ጊዜ ደም ይፈሳል.... ያንን ወደ ውጪ የሚወጣውን ደም ነው የወር አበባ የምንለው...»

ጤናማ የሆነ የወር አበባ አራት መሠረታዊ መገለጫ ባህሪያት እንዳሉትም ባለሙያው ይገልጻሉ። የመጀመሪያ እና ዋነኛ መገለጫው ይህ የወር አበባ ዑደቱን ጠብቆ በወር አንድ ጊዜ ብቻ የሚመጣ መሆኑ ነው። ስለዚህም አንዲት ሴት አነሰ ሲባል በየ21/ ቀናቱ በዛ ቢባል ደግሞ በየ35/ ቀናቱ በአማካይ በ28/ ቀናት ውስጥ የወር አበባዋን ልታይ ትችላለች። በተጨማሪም ይህ የወር አበባ አነሰ ቢባል ለ2/ ቀናት ያህል በዛ ቢባል ደግሞ ለ8/ ቀናት ያህል በአማካይ ደግሞ ለ4/ ቀናት የሚፈስ ሲሆን የሚፈሰው ደም ቀይ ቀለም ያለው እና ሙሉ ፈሳሽ የሆነ ደም ነው። አራተኛው ባህሪው ደግሞ የወር አበባ በሚፈስበት ጊዜ የሚኖር የሕመም ስሜት ነው። ጤናማ የሚባለው የወር አበባ በአብዛኞቹ ሴቶች ላይ መጠነኛ የሆነ የራስ ምታት፣ የታችኛው የሆድ ክፍል ላይ እንዲሁም በወገብ አካባቢ የሚኖር ሕመም ሊያስከትል ይችላል። አንዳንድ ጊዜም በወር አበባ ወቅት ምንም ዓይነት የሕመም ስሜት የማይኖራቸው ሴቶችም ይኖራሉ።

ነገር ግን በዚህ ወቅት የሚስተዋሉት ምልክቶችም ሆኑ የሕመም ስሜቶች ከዚህ የተለዩ ከሆኑ የወር አበባ ዑደቱ ጤናማ ላለመሆኑ ማሳያ ሊሆን እንደሚችል ባለሙያው ይገልጻሉ፡-

«...የወር አበባ በሚኖርበት ጊዜ በአብዛኞቹ ሴቶች ላይ የራስ ምታት፣ የወገብ ሕመም ወይም ምችት የማጣት የመሳሰሉት ምልክቶች ይኖሩታል። አንዳንዶች ላይ ደግሞ ከዚህ አለፍ ያለ እና ከፍተኛ ከሆነ ሕመም ጋር ይመጣል። ከወገብ ጀምሮ እስከ ታፋ ድረስ የሚኖር ሕመም፣ ከፍተኛ የሆነ የሆድ ሕመም፣ ማስመለስ እንዲሁም ሌሎች ጫን ያሉ ምልክቶችም ሊከሰቱ ይችላሉ። ይህም ባስ ሲል ደግሞ የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴያቸውን የሚገታ ይሆናል።... የዚህን ዓይነት ምልክቶች ሁልጊዜም በየወሩ የሚኖሩ ከሆነ በሕመም የታጀበ የወር አበባ ወይም በሕክምናው አጠራር

የDysmenorrhea መግለጫ ምልክቶች ናቸው። ...ምክንያቱም ጤናማ የምንለው የወር አበባ ዑደት እዚህ ደረጃ አይደርስም። ሕመሙም ቢሆን እንዲሁ መምጣቱን ለማሳየት ካልሆነ በስተቀር ያን ያህል የከፋ አይሆንም።...»

ሜሮን በወር አበባ ጊዜ በሚኖር ሕመም ወይም በሕክምናው አጠራር Dysmenorrhea ተጠቂ ከሆኑ ሴቶች ውስጥ አንዷ ነች። የወር አበባዋ ከጀመረበት የ13 ዓመት ዕድሜዋ ጀምሮ እስከ ተወሰኑ ዓመታት ድረስ ምንም ዓይነት የተለየ ሕመም ያልነበራት ቢሆንም ከዛ ወዲህ ባሉት ዓመታታ ግን ከፍተኛ የሆነ ሕመም እንደሚሰማት ትናገራለች።

«...መጀመሪያ ላይ ምንም ዓይነት የሕመም ስሜት አልነበረኝም ከጊዜ ወዲህ ግን በጣም ሕመም ይሰማኝ ጀመረ።...ቀደም ሲል ታላቅ እህቴ ተመሳሳይ ችግር ስለነበረበት እንግዳ ነገር አልሆነብኝም። ነገር ግን ትንሽ ግር ብሎኝ የነበረው ቀደም ሲል ምንም ዓይነት ሕመም ስላልነበረኝ አሁን ላይ ምን አዲስ ነገር ተፈጥሮ ነው ሕመሙ የጀመረኝ የሚለው ነገር ነበር። በተረፈ ግን በወር አበባ ጊዜ የሚኖር ሕመም ተፈጥሯዊና በተወሰኑ ሴቶች ላይ ሊከሰት እንደሚችል አውቃለሁ።...»

በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴዋ ላይ ያሳደረባትን ተፅዕኖም እንዲህ ትገልፀዋለች።
«...ሕመሙ ትንሽ ጫን ያለ ስለሆነ በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ላይ የሚፈጥረው ጫና አለ። አሁን ለምሳሌ እኔ በዚህ ሕመም ምክንያት በየወሩ ከትምህርት ቤት የምቀርባቸው ቀናት በጣም ብዙ ናቸው። ብሄድም እንኳን ሐሳቤን ሰብስቤ ለመከታተል ስለምችገር አቋርጬ የምወጣበት ጊዜም አለ። ...ስለዚህ በመጠኑም ቢሆን በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ላይ የሚፈጥረው ተፅዕኖ ይኖራል።...»

ምንም እንኳን ይህ በወር አበባ ወቅት የሚኖር ሕመም ወይም በሕክምናው አጠራር Dysmenorrhea የምንለው ተፈጥሯዊ የሆነና ሕመሙ ጨርሶ እንዲጠፋ የሚያደርግ ሕክምና የሌለው ቢሆንም በሕክምና ባለሙያ ከሚሰጡት የሕመም ማስታገሻ መድኃኒቶች ባሻገር በቤት ውስጥ በሚደረጉ የተለያዩ ዘዴዎች የሕመሙን ደረጃ መቀነስ ወይም ማስታገስ ይቻላል።

ከእነዚህ ዘዴዎች መካከል ጥቂቶቹን ለንባብ ብለናል፡-

የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ማድረግ

በተለያዩ ጊዜ የተደረጉ ጥናቶች እንደሚጠቁሙት የአካል ብቃት እንቅስቃሴ ማድረግ በወር አበባ ወቅት በወገብ እንዲሁም በሌሎች የሰውነት መገጣጠሚያዎች አካባቢ የሚኖር ሕመምን በእጅጉ ይቀንሳል።

- ሰውነት በቂ ሙቀት እንዲያገኝ ማድረግ እንዲሁም የፕላስቲክ ዕቃዎችን ተጠቅሞ የሞቀ ውኃን ሕመሙ በሚኖርበት የሆድ

የታችኛው ክፍል ላይ ማድረግና ሰውነት ሙቀት እንዲያገኝ በማድረግም እንዲሁ ሕመሙን መቀነስ ይቻላል።

- አመጋገብን በማስተካከል ወይም የተለያዩ ተጨማሪ ምግቦችን መውሰድ

በርካታ ጥናቶች ሻይታሚን-ኢ፣ ማግኒዥየም፣ ሻይታሚን ቢ-1 እንዲሁም ሻይታሚን ቢ-6 ይዘት ያላቸውን ምግቦች መመገብ ወይም በመድኃኒት መልክ መውሰድ ሰውነት በወር አበባ ጊዜ የሚኖር ሕመምን ለመቋቋም እንዲችል ያደርጋሉ።

- አልኮል እና ሲጋራ የመሳሰሉትን አደንዛዥ ዕቃዎች አለመጠቀም እንዲሁም
- ራስን ከጨንቀት ነፃ ማድረግ

ከዚህም በተጨማሪ እያንዳንዱን ሴት በራሷ ላይ ምንም ዓይነት ጉዳት የማያስከትሉ እና በዚህ ወቅት ምችት ሊሰጧት የሚችሉ የተለያዩ ዘዴዎችን መጠቀም የምትችል ሲሆን ሕመሙ ከፍ ያለ እና አዳዲስ ምልክቶች የታዩበት ከሆነ በአፋጣኝ ወደ ሕክምና ተቋም በመሄድ ተገቢውን የሕክምና ዕርዳታ ማግኘት ያስፈልጋል።

...ዘሬም መገለል አልቀረም

በዚህ ዕትም ወደ ጅግጅጋ እና ሐረር ተጉዘን ኤችአይቪ ከእናት ወደ ልጅ እንዳይተላለፍ ለማድረግ በመሥራት ላይ ያለውን እንቅስቃሴና በአጠቃላይም የወላዶችን ሁኔታ ለንባብ ብለናል።

በጅግጅጋ በአንድ የግል የሕክምና ተቋም ውስጥ ወላዶችን ለማየት ገባን። በአንድ ክፍል አንዲት እርጉዝ ሴት በመተኛ አልጋዎች መካከል ምንጣፍ ተነጥፎለት ተኝታለች። ዙሪያዋን ቤተሰቦችዋ ከብብዋታል። እርጉዝዋ ሴት ያለችው በቤትዋ ነው ቢባል ይሻላል። ሁሉም በየፊናቸው ያወራሉ። አንድዋ ሴት የእርጉዝዋን ወገብ አንድዋ ሴት ደግሞ እግርዋን ሌላዋ ደግሞ እጅዋን ይዘው ያሻሻሉ። እርጉዚ ሴት ምጡ ሲመጣ እያማጠች...ምጡ ተወት ሲያደርጋት ደግሞ የእነሱን ንግግር እያዳመጠች ትስቃለች። ታስጎበኘን የነበረችውን ነርስ ሁኔታውን ስንጠይቃት የሚከተለውን መልስ ነበር የሰጠችን።

ጥ/ ሲ/ር ፋጡማ እነዚህ ቤተሰቦች በሆስፒታል ውስጥ ምጥ ከያዘት ሴት ጋር ምን ያደርጋሉ?

መ/ የምታምጠው ሴት የምጧ ደረጃ ገና ስለሆነ ቤተሰቦችዋ ከብብዋት ምጡን እንድትረሳ ያጫውቷታል። ሆኖም እንዳይባባ ዘመዶችዋ አብረዋት እንደሆኑ የምታውቅበት መንገድ ነው። የመውለጃ ሰዓትዋ ሲደርስ ግን ከመሀከላቸው ወስደን እንድትወልድ እናደርጋለን።

ጥ/ ጅግጅጋ ከተማ ውስጥ የወላዶች ሁኔታ ምን ይመስላል?

መ/ እንግዲህ እዚህ ክሊኒክ ላይ ብዙ ወላዶች ይመጣሉ ቢያንስ በቀን አንድ ስድስትና ሰባት ሰው ይወልዳል በወር ደግሞ እስከ 90 ሰው ይወልዳል።

ጥ/ እናቶች ለእርግዝና ክትትል ወደ እናንተ ሲመጡ ቫይረሱ በደማቸው የመገኘቱ ሁኔታ ምን ይመስላል?

መ/ ሁሉም እናቶች መጀመሪያ ሲመጡ የምክር አገልግሎት ተሰጥቷቸው ምርመራ እንዲያደርጉ ይደረጋል። እና ሁሉም እናቶች ፈቃደኞች ናቸው። አሁን ዘጠነኛ ወር ላይ ሁለት እናቶችን አግኝተናል። አስረኛ ወር ላይ ደግሞ ሦስት እናቶችን አግኝተናል። ከዛ በኋላ ምንም አላገኘንም።

ሁሉም ማለትም ቫይረሱ በደማቸው የሚገኝ እናቶች መድኃኒቱን ጀምረዋል። ወደፈለጉበት አካባቢ ሪፈር ተጽፎላቸው በሄዱበትም መድኃኒቱን ጀምረዋል። ብዙ ጊዜ

ሽይረሱ በደማቸው ውስጥ የሚገኙ እርጉዝ ሴቶች አያጋጥሙም። ግን አሁን በአምስት ወይም በስድስት ወር ጊዜ ብናይ ነው...ሁለት ወይም ሦስት የምናገኘው።

ጥ/ ልጆቻቸውን በሚመለከትስ እንዴት ነው ክትትል የሚያደርጉት?

መ/ ምንም ችግር የለባቸውም። እንደውም ከእራሳቸው የበለጠ ልጆቻቸው ላይ ነው ትኩረት የሚያደርጉት። መድኃኒቱን ስናስጀምራቸው በደንብ የምክር አገልግሎት ስለምንሰጣቸው ራሳቸው የበለጠ ወደ ልጁ ነው የሚያደሉት ልጁን በደንብ ተከታትለው መድኃኒቱን እንዲወስድ ያደርጋሉ።

ጥ/ እናቶች ከወሊድ ጋር በተያያዘ ከሚደርሱ ችግሮች ምን ያህል ተለቀቀል?

መ/ አሁን ያለምንም ችግር እያዋለድናቸው ነው። በተለይም ሥልጠና የወሰድን አዋላጅ ነርሶች የሐኪሙ እገዛ እንኳን ሳያስፈልገን ብዙ ሥራዎችን እንሠራለን። እኔ ለምሳሌ ...የደም ግፊታቸው ከፍተኛ የሆኑ፣ የደም መፍሰስ ያጋጠማቸው እናቶችን ሁሉ በሚገባ አዋልዳለሁ። ምክንያቱም በሥልጠናው ላይ እንደዚህ ዓይነት ችግሮች ሲገጥሙ ምን መደረግ እንዳለበት ተምሬያለሁ። ከፍተኛ እና ከአቅም በላይ በሆነ ችግር ከሌላ በታ የሚመጡ እናቶች ካልሆኑ በስተቀር በወሊድ ምክንያት እኛ ጋር የምትሞት እናት የላችም።

በሐረር ጠቅላላ ሆስፒታል አንዲት እርጉዝ ሴት አንድ የአራት ዓመት ልጅ በእጅግ ይዘ ከወዲያ ወዲህ ይንቀሳቀሳሉ። መልክ ብስል ቀይ ነው። ቁመናዋ ረዘም ያለ እና መልክ ቀና ነች።

መ/ እኔ ወደእዚህ ሆስፒታል የመጣሁት ፀረ ኤችአይቪ (ኤአርቲ) ልወስድ ነው። የኤችአይ ኤይ ቪ ሽይረስ በደሜ ውስጥ ስላለ ዛሬም ብቻ ሳይሆን በፕሮግራም እየመጣሁ መድኃኒት እወስዳለሁ ከሐኪም ጋርም እመካከራለሁ።

ጥ/ ባለቤትሽስ?

መ/ ባለቤቱ እዚህ የለም ድሬዳዋ ነው ግን እሱ ከሽይረሱ ነፃ ነው።

ጥ/ ሽይረሱ በደምሽ ውስጥ መኖሩን ያወቅሽው መቼ ነው?

መ/ ከባለቤቱ ጋር ተገናኝተን ትዳር ከመመሥረታችን በፊት መመርመር አለብን ተባብለን ስንመረመር ነው ያወኩት።

ጥ/ የመጀመሪያውን ልጅ ስታረግዢ እና ስትወልጁ ምንድነው ያደረግሽው?

መ/ ያን ጊዜ ትንሽ ችላ ብዬ ነበር ማለት መድኃኒት ጀምሮ ነበር ግን በጥንቃቄ ጉድለት ምክንያት የተወሰነ ነገር ተበላሽቶብኛል።

ጥ/ ምንድነው የተበላሸው?

መ/ ከወለድኩ ከስድስት ሳምንት በኋላ ለምርመራ መመለስ ነበረብኝ። ጡት መስጠቱንም ከስድስት ወር በኋላ ማቆም ነበረብኝ። ግን በቃ ቤተሰቦች ስለሁኔታው ምንም አያውቁም ነበርና የዛን ጊዜ ብቻዬን ነበርኩ። ለቤተሰብ የማሳወቅ ፍላጎቴም አልነበረኝም በቃ ራሴ ባደረኩት ነገር ክፍተት ተፈጠረ።

ጥ/ የኤችአይቪ ቫይረስ በልጁ ደም ውስጥ አለ?

መ/ አዎን አለ።

ጥ/ አሁን የደረሰሽ እርጉዝ ነሽ። እና ካለፈው ስህተትሽ ምን ተምረሻል?

መ/ አሁን በጣም ጥንቃቄ እያደረኩ ያለፈውን ስህተት ላለመድገም እየጣርኩ ነው። እርግዝናው ከተጀመረ ጀምሮ ክትትል እያደረኩኝ ነው። ከከተማ ወጣ ብዬ ወደ ጉርሱም ከተማ ነው የምኖረው እና እዛ ኣካባቢ እንደዚህ ዓይነት ነገሮች በግልጽ አይነገሩም። እኔም ለዚህ ነው ለቤተሰቦቼ ያላሳወኩት።

ጥ/ በፊት ምን ነበር የምትሠራው?

መ/ በአጠቃላይ በፊት ላይ የነበረው ሕይወቴ ጥሩ አልነበረም። በቃ መዝናናት ነው መጠጣት ነው እና ለሕይወቴ የማደርገው ጥንቃቄ አልነበረም። ብቻ ጥሩ የሕይወት መንገድ ላይ አልነበርኩም። አሁን ነው ተረጋጋቼ መኖር የጀመርኩት እና እንደዛ ባልሆን ኖሮ ለዚህ እንደማልዳረግ ስለማስብ አሁን ነው የሚቆጩኝ። አሁን ግን ያለፈውን ጊዜ በመርሳት የወደፊት ሕይወቴን እያስተካከልኩ ነው። በፊት በጣም እታመም ነበር አሁን መድኃኒቱን መውሰድ ከጀመርኩ በኋላ ግን በጣም ጤነኛ ነኝ ብዬ አስባለሁ። ምንም በሽታም አያጠቃኝም ለራሴ በጣም እጠነቀቃለሁ።

ጥ/ ልጁ መድኃኒቱን ስትሰጧው ምን ይላል?

መ/ ለምንድነው ሁልጊዜ መድኃኒት የምትሰጧኝ ይለኛል። እናቴም ለምንድነው ይህን መድኃኒት ከዓመት ዓመት የምትሰጧው ትለኛለች። ሆዱን ስለሚያመው ወይም በተደጋጋሚ ተቅማጥ ስለሚይዘው ነው እላታለሁ እንጂ እውነቱን አልነግራትም።

ምክንያቱም ከነገርኩዋት ጥሩ ስሜት ላይሰማት ይችላል። የማግለል ነገርም ሊመጣ ይችላል ብዬ ስለማስብ እንዲሸኹኝ ስላልፈለግሁ ነው። ዛሬም መገለል አልቀረም። ልጄም ወደፊት እንዴት አድርጌ መድኃኒት እንደምሰጠው ገና ከአሁኑ እያስጨነቀኝ ነው። ፊት ለፊት ሲጨምር ሊያስቸግረን ይችላል ብዬ አስባለሁ። እንግዲህ ከእግዚአብሔር ጋር ሐኪም የሚነግረኝን መመሪያ ተቀብዬ እታገላለሁ።

ጥ/ እንዴት ነው የወደፊት ሕይወትሽን መምራት የምታስቧው?

መ/ ያው አንደኛውን ብሳሳትም ለሁለተኛው የበለጠ ጥንቃቄ አድርጌ እንደማንኛውም ጤነኛ ሰው የደስታ ሕይወት ለመኖር አስባለሁ። ከኤችአይቪም የበለጠ ብዙ በሽታዎች

እንዳሉ ሳይ ደህና እንደሆንኩ እና አንድ ቀን እግዚአብሔር ምሕረቱን እንደሚሰጠኝ አስባለሁ። ሻይረሱ በደማችን የሚኝ ሰዎች ሳናስበው በተፈጠረ ስህተት እንደዚህ ዓይነት ችግሮችን ብንፈጥርም እንደውም አሁን መድኃኒቱን በትክክል በመጠቀም ራሳችንን መጠበቅ ግዴታ አለብን። የእግዚአብሔር ምሕረት ሲታከልበት ደግሞ ምናልባት መድኃኒት ሊገኝ ይችላልና ራሳቸውን የሚደብቁም ካሉ ለራሳቸው ጥንቃቄ ማድረግ አለባቸው። መድኃኒቱን መውሰድ ምንም የሚያመጣው ችግር የለም። ...ይኼ ያከሳል ወይም ያሳብጣል የሚሉት ነገር በሙሉ ውሸት ነው። መድኃኒቱ በአግባቡ ምግብን መመገብን ብቻ ነው የሚፈልገው።

ስለዚህ የተገኘውን ነገር ቤት ያፈራውን እየተመገቡ እና ከአጓጉል ሱሶች ተለቆ እንደማንኛውም ጤነኛ ሰው መኖር እንደሚቻል የእኔ ሁኔታ በቂ ምስክር ነው።

የሴት ልጅ ግርዛት...ዛሬም አለ?

አንድ በዕድሜያቸው በግምት ወደ 60- ዓመት የሆናቸው አባት ከሃያ ዓመት በፊት የሚከተለውን ምስክርነት ሰጥተዋል።

«...እኔ የኢትዮጵያ ሰማሌ ስሆን የምኖረው በጅግጅጋ ነው። ሴትን ልጅ መግረዝ በሕይወትዎ ላይ እንደመፍረድ ይቆጠራል የሚል አቋም አለኝ። ከባለቤቴ የወለድኳቸው ሰባት ልጆች ሲሆኑ አራት ሴትና ሦስት ወንዶች ናቸው። ለሦስቱ ሴቶች ባለመድረሴ መቸውንም የሚቆጩኝ ነገር ነው። ሳለስጥላቸው ልክ እንደእናታቸው ተገርዘዋል። አንዷን ልጅ ግን አስጥጬ ወደዘመዶቼ አዲስ አበባ ስለላክኳት እሷ አልተገረዘችም። ድናልግለች።

«በሴቶች ላይ የሚፈጸም ግርዛት ጀንደር ወይንም ሥርዓተ ጾታን መሠረት ያደረገ በሴቶች ላይ የሚፈጸም በደል ነው። ይህ ድርጊት የሴቶችን ሰብዓዊ መብት የሚጋፋ መሆኑንም ዓለም የተስማማበት ጉዳይ ነው። ይህንንም መረጃ በዓለም አቀፍ ደረጃ ያሠራጩው የዓለም የጤና ድርጅት ሲሆን አገራትም ያመኑበትና የተስማሙበት በመሆኑ ድርጊቱ እንዲቆም ሲነገር ዓመታትን አስቆጥሯል።

በሴት ልጅ ላይ የሚፈጸም ግርዛት ሲባል በዓይነት የተለያየ ሲሆን በብልት አካባቢ የስሜት ሰጪውን ክፍል ሳይነካ ከሚፈጸመው ጨምሮ ጭርሱንም ሴቷን ስሜት የለሽ እስከሚያደርገው የግርዛት ዓይነት ድረስ በሦስት ደረጃ የተከፈለ ነው። እንደ የዓለም የጤና ድርጅት ዘገባ በግምት ከ100 እስከ 140 ሚሊዮን ልጃገረዶችና ሴቶች በዓለም አቀፍ ደረጃ ግርዛት የተፈጸመባቸው ሲሆን ወደ 3 ሚሊዮን የሚጠጉ ልጃገረዶች በየዓመት በተለይም በአፍሪካ ድርጊቱ ግርዛቱ ይፈጸምባቸዋል።

በአፍሪካ የሚተገበረውን የሴት ልጅ ግርዛት ለመገመት እንደተቻለው በሰማሊያ ወደ 98 በመቶ የሚሆኑ ሴቶች ላይ የሚፈጸም ሲሆን በንፅፅር ደግሞ በኡጋንዳ አንድ በመቶ ብቻ ይፈጸማል። የቅርብ ጊዜ ጥናት እንደሚያሳየው ወደ 91.5 ሚሊዮን የሚሆኑ ዕድሜያቸው ከ9 ዓመት በላይ የሆኑ በአፍሪካ ያሉ ልጃገረዶች በግርዛት ምክንያት ከሚደርሱ የተለያዩ ችግሮች ጋር የሚኖሩ መሆኑ ተረጋግጧል። በኢትዮጵያ በተካሄደውም ዲሞግራፊክ ኤንድ ፕሬዝ ሰርቪይ ወደ 74- በመቶ የሚሆኑ ልጃገረዶችና ሴቶች በተለያዩ መስተዳድሮች ከሦስቱ አንዱ ዓይነት ግርዛት እንደተካሄደባቸው ያሳያል።
: የሴት ልጅ ግርዛት በቅርብና በርቀት ወይንም በወደፊት የጤና ሁኔታ ላይ የተለያዩ ችግሮችን እንደሚያስከትል ግልጽ ነው። እንደየዓለም ጤና ድርጅት መረጃ ግርዛት

የተከናወነባቸው ሴቶች በተለይም ልጅ በመውለድ ጊዜ ለተለያዩ ችግሮች እንደሚጋለጡ ነው። ይህ ችግርም እንደግርዛቱም ዓይነት ደረጃው እንደሚለያይ ተጠቁሟል።

በቅርብ ጊዜ ማለትም በ2013/ በኖርዌይ በተደረገ ጥናት መመልከት እንደሚቻለው ሴቶች በተለይም በሦስተኛ ደረጃ ያለውን እና አስከፊ በሆነ ሁኔታ ልጅን መገለገል ሉያጋጥማቸው እንደሚችል ተገልጿል።

በኢትዮጵያ በሦስተኛ ደረጃ የሚተገበረውና በሶማሊያ ክልል በሦስተኛው ዓይነት ግርዛት ምክንያት ብዙ ሴቶች የሚሰቃዩ ሲሆን ዲሴምበር 2015 እስከ ማርች 2015 ድረስ የተደረገ ጥናት ወደ ሆስፒታሉ ለመውለድ የሚመጡ ሴቶችን ከግርዛት ጋር በተያያዘ በምጥና ወሊድ ወቅት ምን ችግር እንደሚከሰትባቸው ለይቶ ለማወቅ እንዲረዳ በዶ/ር ሙታሲም አብዱላህ እእና ዶ/ር ወንድሙ ጉዳ ጥናት ተደርጓል።

ኦርጋናይዜሽን ፎር ዘ ዴቭሎፕመንት ፎር ውሙን ኤንድ ቺልድረን ኢትዮጵያ በሚባል በጎ አድራጊ ድርጅት አስተባባሪነትና ሌሎች የሚመለከታቸው እና ድጋፍ ሰጪ አካላት ትብብር የተሠራው ጥናት ይፋ በተደገበት ወቅት ጥናት አድራጊዎቹ ስለጥናቱ ለአምዱ አዘጋጅ ማብራሪያ ሰጥተዋል።

ለመሆኑ ዛሬም ግርዛት አለ? ተብለው ለተጠየቁት ዶ/ር ሙታሲም የሚከተለውን መልስ ነበር የሰጡት።

«...ግርዛት በኢትዮጵያ ውስጥ ዛሬም አለ። ግርዛት መኖሩን በመገናኛ ብዙኃንም በተለያዩ ጊዜ ሲነገር የሚሰማ ሲሆን በ DHS 2005- በተደረገው ጥናትም 74/ በመቶ የሚሆኑ ሴቶች የተገረዙ መሆኑ ተረጋግጧል። የግርዛት ዓይነቱ በሦስት ደረጃ የተከለ ሲሆን 3ተኛ የሚባለው ግርዛት እጅግ አስከፊና ሴቶችን የሚጎዳ ነው። ይህ ዓይነቱ ግርዛት በአገር አቀፍ ደረጃ ትንሽ ፕሮሰንት ሲሆን በሶማሌ ክልል ግን ከ80 በመቶ በላይ ሦስተኛውን ዓይነት ግርዛት የተገረዙ ሴቶች አሉ። በእርግጥ እኛ ያጠናው ጥናት ዛሬ የተገረዙትን የሚመለከት ሳይሆን የዛሬ ሃያ እና ከዚያም በላይ በሆኑ ዓመታት የተገረዙትንና በወሊድ ወቅት ምን ችግር እንደሚያጋጥማቸው በካራማራ ሆስፒታል ተገኝተን የተመለከትንበት ነው። በምጥ ሰዓት እንደሚቸገሩ እና ልጁ በተገቢው ጊዜ የመውጣት ችግር፣ ካር ለማስገባት ችግር እንደሚያጋጥም፣ የመድማት ሁኔታ እና የመሳሰሉት እንደሚኖሩ በጥናቱ አረጋግጠናል።

ሌላው ጥናት ያካሄዱት ዶ/ር ወንድሙ ጉዳ ናቸው። እሳቸውም እንደሚሉት፡-

«...ግርዛት በተለያዩ ጥናቶች እንደቀረበው 90 በመቶ እና ከዚያ በላይ የሚፈጸም ሲሆን አስከፊውን ዓይነት ግርዛት የተገረዙት ሴቶች ደግሞ ከ84-85 በመቶ የሚሆኑት ናቸው።» ብለዋል።

ዶ/ር ሙታሲም እንደገለጹትም...

«...በሱማሌ ክልል ያሉ ሴቶች ግርዛቱ ትክክል እንዳልሆነ እና በተለይም በወሊድ ወቅት አደጋ እንደሚያስከትል ያምናሉ። ነገር ግን ድርጊቱን ለማስቀረት በቀላሉ የማይቻል በመሆኑ አሁንም አይደረግም ማለት አይቻልም። ግርዛቱን ከሚፈጽሙት ግለሰቦች ጀምሮ አስፈጻሚዎቹ ቤተሰቦች በባህል በኢኮኖሚና በማኅበራዊ ትስስር ምክንያት በቀላሉ ሊያስቀሩት እንዳልቻሉ ለማየት ተችሏል።»

ጥናቱ በተካሄደበት ወቅት ግርዛት የተፈጸመባቸውንና ያልተገረዙ ሴቶችን ሁኔታም ለማነጻጻር ተሞክሯል። በወሊድ ጊዜ የሚያጋጥሙ ችግሮች በሙሉ ማለት ይቻላል.. በተደጋጋሚ የሚያጋጥሙት በተገረዙ ሴቶች ላይ መሆኑ ሲረጋገጥ ያልተገረዙት ላይ ግን እጅግ በተራራቀ እና አልፎ አልፎ በሚባል ሁኔታ የሚታይ ነው።

ዶ/ር ወንድሙ ከላይ የተሰጠውን አስተያየት በማጠናከር እንዴት ግርዛትን ማስቀረት ይቻላል? ለሚለው፡-

«...በእርግጥ ግርዛቱ በኢትዮጵያ በተለያዩ መስተዳድሮች መፈጸሙ አልቀረም ቢባልም ዓይነቱ ግን በሰማሌ እና ተመሳሳይ አካባቢዎች እንደሚፈጸመው ሦስተኛው ዓይነት ማለትም አስከፊው አይደለም። በአጠቃላይ ግን የትኛውንም ዓይነት በየትኛውም ቦታ በሴቶች ላይ ግርዛቱ እንዳይፈጸም ለማድረግ ሲፈለግ ብዙ ነገሮችን መነካካት ያስፈልጋል፡ ለምሳሌም፡-

ሴቶች እንዳይገረዙ የሕግ ከለላ መስጠት፣ ፖሊሲ መንደፍ፣ የሴቶችን የወሳኝነት አቅም ማሳደግ፣

የሴት ልጅ ግርዛት እንዲኖር የሚያስችሉ ምክንያቶች ምን እንደሆኑ በጥናት አረጋግጦ አስፈላጊውን ዕርምጃ መውሰድ፣

ወንዶች በጉዳዩ እንዲሳተፉ ማድረግና የተገረዘች ላግባ አላግባ የሚለውን ሐሳብ ለመወሰን የሚያስችላቸውን አቅም እንዲያጎለብቱ እና ግርዛትን እንዲያወግዙ ማድረግ፣ የሃይማኖት መሪዎች፣ የቀበሌ፣ የጎሳ አስተዳዳሪዎች የመሳሰሉ ኃላፊነት ቦታ የተቀመጡ ሰዎችም የጉዳዩን አስከፊነት ተገንዝበው ድርጊቱን ለማስቆም እንዲተባበሩ ማድረግ ያስፈልጋል።

በአጠቃላይ በተናጠል የሚሠራ ሥራ ውጤታማ ስለሚያደርግ በተቀናጀ መልኩ የሚመለከተው ሁሉ ተሳትፎ የየቡሉን ዕርምጃ በመውሰድ የሴት ልጅ ግርዛት እንዲቆም ማድረግ ይቻላል።» ብለዋል ዶ/ር ወንድሙ ጉዳ።

ከላይ ለመግለጽ እንደተሞከረው ግርዛት በሦስት ደረጃ ተከፍሏል። በኢትዮጵያ ያለውን የግርዛት ዓይነት ስንመለከት በሰሜኑ እና በአንዳንድ የሐገሪቱ ክፍል ሲፈጸም የኖረው አንዱ ሲሆን ሁለተኛውና ሦስተኛው በተለያዩ አካባቢዎች እንደ ሰማሌ አፋር ከምባታ አካባቢ ሲፈጸሙ የነበሩ ናቸው። ሲፈጸሙ የሚለውን አባባል የተጠቀምነው እዚህ ድርጊቶች በአሁኑ ወቅት ምን ያህል አይተገበሩም ለሚለው ማረጋገጫ ለጊዜው እጃችን ላይ ስለሌለ ነው።

የአጥንት መሰሰት (Osteoporosis)

የአጥንት መሰሰት (Osteoporosis) የተሰኘው ሕመም የሚደርስባቸው የሰውነታችን ክፍሎች በሦስት ይከፈላሉ። እነሱም የጀርባ አጥንት ወይም አከርካሪ የሚባለው እንዲሁም የቅልጥም አጥንት የጭን አጥንትን ጨምሮ በሦስተኛ ደረጃ ደግሞ የእጅ መዳፍና እጅ የሚገናኝበት ማለትም ሰዓትና ጌጣጌጥ የሚታሰርበት ማለት ነው።

- ከአምስት ዓመት በፊት የወጣ መረጃ እንደሚያስረዳው በዓለማችን በአማካይ ወደ ሁለት መቶ ሚሊዮን የሚሆኑ ሴቶች በአጥንት መሰሰት ሕመም ይሰቃያሉ።
- የአጥንት መሰሰት ችግር እንደሴቶች ባይሆንም የወንዶችም ሕመም መሆኑን መረጃዎች ይጠቁማሉ።
- አሁን ያለው የታማሚ ቁጥር ምን ያህል እንደሆነ ለጊዜው መረጃው ባይገኝም ቀደም ሲል በተገመተው መሠረት ግን ከአጥንት መሰሰት ጋር በተያያዘ በሚደርስ የጤና ችግር የሕክምና ክትትል የሚያደርጉ ሰዎች በ50 ዓመት ውስጥ በእጥፍ ያድጋል የሚል ስጋት አለ።

በዚህ እትም እንግዳችን ዶ/ር ጣሰው ኃይሌ ናቸው። ዶ/ር ጣሰው የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስት ናቸው። ዶ/ር ጣሰውን ያገኘናቸው ሀሌሉያ አጠቃይ ሆስፒታል ነው።

ዶ/ር ጣሰው እንደሚገልጹት የአጥንት መሰሰት በዕድሜ ደረጃ የሚከሰት ተፈጥሯዊ ክስተት እንጂ እንደ ሕመም የሚቆጠር አይደለም። በእርግጥ ችግር ሲከሰት እንቅስቃሴን ማወኩ ለግለሰቡ የአካልም ይሁን የመንፈስ እውከታን መፍጠሩ እርግጥ ነው። ለዚህም ነው ሕመም የሚሰኘው። የአጥንት መሰሰት ችግር በሴቶች ላይ ከወር አበባ መቋረጥ በተያያዘ ወደ 60 ዓመት ዕድሜ ሲደርሱ እና ወንዶች ደግሞ ከ70 ዓመት በላይ ሆኑ የሚከሰት ነው።

አንድ ሰው በልጅነት ዘመኑ የነበረው አኗኗር በስተጀርባው ጊዜ ለሚከሰተው አንዳንድ የጤና ችግር አስተዋጽኦ እንደሚኖረው ግልጽ ነው። በተለይም የአንዲት ሴት የእጥንት ይዘት መጠን በልጅነት ዕድሜ ለአቅም ሌዋን እስክትደርስ ማለትም እስከ 18 እና 20 ዓመት ድረስ የምታካብተው ነው። በልጅነት ዕድሜዎ በአመጋገብ ይሁን በሰውነት እንቅስቃሴዎ ያጠናከረችውን አጥንት በማረጥ ጊዜ እየመነዘረች ትጠቀምበታለች እንደ ዶ/ር ጣሰው ማብራሪያ። ነገር ግን በልጅነት ዘመን የአመጋገብና ሌሎች ተያያዥ ችግሮች ከነበሯት ለአጥንት መሰሰቱ ችግር በፍጥነት የመጋለጥ ዕድሉ ይኖራታል።

በእርግጥ አልፎ አልፎ ከእርጅና ዕድሜ ቀደም ብሎም የአጥንት መሳሰሉ ችግር ሊከሰት እንደሚችል አንዳንድ ጥናቶች ያስረዳሉ።

- በዘር መተላለፍ፡- አንዳንድ ጊዜ የአጥንት አፈጣጠር በዘር የሚተላለፍ ስለሆነ አጥንቱ ሲፈጠር ማሟላት የሚገባውን ሳያሟላ ወይንም በትክክል ላይፈጠር ስለሚችል ይህ ከቤተሰብ በተፈጥሮ ሊተላለፍ ይችላል።
- አንጉል ባህርያት፡- ሲጋራ ማጨስ ወይንም አልኮል ያለ ልክ መጠጣት እና በአኗኗር በቂ የአካል እንቅስቃሴ አለማድረግ ለአጥንት መሳሰሉ ሊያጋልጥ ይችላል።
- ከልክ በላይ ቀጭን መሆን፡- ቀጭን መሆን ለማንም ሰው የሚመከር ተክለሰውነት ቢሆንም ከልክ ባለፈ መንገድ መክሰት ደግሞ በራሱ ጉዳት እንዳለው መረጃዎች ይጠቁማሉ።
ምክንያቱም ከልክ በላይ ቀጭን የሆነ ሰው ለአጥንቱ መጠንከር አስተዋኦ የሚያደርግ ምንም ክብደት ስለሌለው አጥንቱ እንዲጠነክር አያግዘውም። ሰው በተራመደ ወይንም ተቀምጦ በተነሳ ቁጥር ለአጥንት የሚያደርገው አስተዋጽኦ ቀላል አይደለም። በተዘዋዋሪ መንገድም አጥንቱ ክብደት ተሸክሞ እየሄደ ወይንም እየተቀመጠ እና እየተነሳ ስለሆነ ስፖርት ይሠራል፡ ስለሆነም ሰውነት በትክክለኛው የክብደት መጠን ላይ መገኘቱ አጥንት ብዙ እንዲሠራና በውስጡም ብዙ ሚኒራል እንዲከማች ስለሚረዳ አጥንት ከመሳሰሉት ይድናል።
- አመጋገብ፡- አመጋገብ በተገኘው ወይንም አቅም በፈቀደው መጠን ከተለያዩ ንጥረነገሮች የተሟላ እንዲሆን ይመክራል። በተለይም ካልሸየም የተባለው ንጥረ ነገር ያነሰው ምግብ የሚመገቡ ሰዎች ለአጥንት መሳሰሉ ችግር ይጋለጣሉ።
- የፀሐይ ብርሃን ማነስ፡- ማንኛውም ሰው ከልጅነት ጀምሮ ለተወሰነ ሰዓት የፀሐይ ብርሃን ማግኘት አለበት። በቀን ቢያንስ ለ20 እና 30 ደቂቃ ያህል የፀሐይ ብርሃን ማግኘት ለችግሩ ከመጋለጥ ያድናል። ይህ የፀሐይ ብርሃን በተለይም በሕፃንነት ዕድሜ በተስተካከለ መንገድ በማያቋርጥ ፕሮግራም ሊሰጥ ይገባዋል።
- የተለያዩ መድሃኒቶችን መውሰድ፡- በተለያዩ ሕመሞች ምክንያት የሚወሰዱ መድሃኒቶች የአጥንት መሳሰሉን ሕመም ሊያስከትሉ ይችላሉ።

- የወር አበባ አስቀድሞ መቋረጥ፡- የወር አበባቸው ከ45 ዓመት በፊት የሚቋረጡባቸው ሴቶች ለአጥንት መሳሳት ሊጋለጡ ይችላሉ።

የአጥንት መሳሳት ሕመም ምንም ምልክት የለውም። ሰዎች በተለምዶ ወገቤን ያመኛል የመሳሰሉትን ስሜታቸውን ሲገልጹ ወይም ደግሞ በመውደቅ ምክንያት ስብራት ሲደርስ የሚታወቅ ሕመም ነው። አንድ ጊዜ የስብራት ወይም ሌላ ተያያዥ ችግር ከደረሰ በኋላ በተለይም የጭን አጥንት ላይ በሚከሰት ጊዜ አልጋ እንዲይዙ ስለሚያስገድድ በመተኛት ምክንያት ሌሎች ተያያዥ ሕመሞች ስለሚከተሉ ጥንቃቄን ይሻል።

የአጥንት መሳሳቱ እንዲከሰት አስተዋጽኦ የሚያደርጉት ተፈጥሯዊ ክስተቶችን ስንመለከት አጥንት የሚገነቡ ሴሎች ግንባታውን ለማድረግ 4 ወር ያህል ቢፈጅባቸው... የ4 ወሩን ግንባታ አጥንት የሚሞርዱት ሴሎች በ20 ቀን ውስጥ በማጣደፍ ሞርደው ይጨርሱታል። ስለዚህም ግንባታው ቀስ እያለ የሚሄድ ስለሆነ እና መሞረዱ ግን በተቃራኒው ፈጣን በመሆኑ መሳሳቱ እየጨመረ የሚሄድ ዕድል ያገኛል። አንዲት ሴት ይህ የአጥንት መሳሳት ችግር እንዳለባት ከታወቀ ሕክምናው በሦስት ዓይነት መንገድ ይሰጣታል።

- በመጀመሪያ የአጥንት መሳሳቱ አነስተኛ ከሆነ... የቅርብ ክትትል እየተደረገላቸው የአካል እንቅስቃሴ እንዲያደርጉ ይመክራል።
- በሁለተኛ ደረጃ የአጥንት መሳሳቱ መካከለኛ ደረጃ ላይ የሚገኝ ከሆነ... ከወር አበባ መቋረጥ ጋር ተያይዞ ያጠረው ሆርሞን በሕክምና እንዲተካና በተጨማሪም ካለሲያምና ቫይታሚን ዲ በየቀኑ በመጠኑ እንዲወስዱ ይደረጋል። ይህም ከሚወስዱት ምግብ በተጨማሪ በመሆን ሰውነታቸውን የሚደግፍ ነው።
- በሦስተኛ ደረጃ የሚሰጠው ሕክምና የአጥንት መሳሳቱ በፍጥነት እያደገ ከመጣ የተወሰኑ መድሃኒቶችን በመጠቀም የአጥንት መሳሳቱን እንዲገታ የሚያስችል ሕክምናና በተጨማሪም ካለሲያምና ቫይታሚን ዲን እዲሁም ሆርሞንን በመስጠት የአጥንት ግንባታውን ለማፋጠን ጥረት ይደረጋል። ይህ እንግዲህ የአጥንት መሳሳቱን ገትቶ ወደ ግንባታ ለመቀልበስ የሚረዳ ሲሆን ሕክምናውም ከ2-5 ዓመት ሊፈጅ ይችላል። የአጥንት መሳሳቱ ከፍ ያለ ሆኖ ወደ መውደቅ መሰበር የደረሰ ከሆነ ደግሞ በአጥንት ሕክምና የሚረዳ ይሆናል።

በአጠቃላይ ግን አንድን ወንድ ወይንም ሴት የአጥንት መሳሳት ደርሶብህል ወይንም ደርሶብሻል ብሎ ለመናገር ዝም ብሎ በግምት ሳይሆን አስቀድሞ ምርመራውን ማድረግ እና የሚገኘውን ውጤት መመልከት አስፈላጊ ነው። ይሁን እንጂ በአገራችን የመመርመሪያው መሣሪያ አለመኖሩ ብቻ ሳይሆን በአጠቃላይ በሦስተኛው ዓለም መድሃኒቱም ከፍተኛ ገንዘብን የሚጠይቅ በመሆኑ ብዙዎች ይቸገራሉ። ነገር ግን መድሃኒቱ ተገኝቶ ጉዳቱ ለደረሰበት ሰው ቢሰጥ አጥንትን ባለበት ለማቆየት ወይንም ችግሩ እንዳይባባስ ማድረግ ሳይሆን አጥንቱ ጨርሱንም መሳሳቱ ተወግዶለት ወደነበረበት ጤነኛ ሁኔታ እንዲመለስ ያደርገዋል።

በኢትዮጵያ የነበረው የሕይወት ቆይታ ቀደም ባሉ ጊዜያት ዝቅተኛ እንደነበር አይዘነጋም። ያም ማለት በአገራችን የነበረው የሕይወት ዘመን ቆይታ ለአጥንት መሳሳት ከመድረሱ በፊት የሚያበቃ ነበር። በተለያዩ መረጃዎች የሚታዩት ቁጥሮች ጥቂት ከፍና ዝቅ የማለት ባህሪይ ቢኖራቸውም እንደ ፈረንጆቹ አቆጣጠር በ2013 የዓለም የጤና ድርጅት ባወጣው መረጃ መሠረት ግን የሴቶች ዕድሜ ከ66.4 ዓመት በላይ እንዲሁም የወንዶች ደግሞ በ63 ዓመት የሚገመት ሲሆን በጥቅሉ የአገሪቱ የሰዎች የሕይወት ቆይታ ዘመን 64 ዓመት እንደሚደርስ ተገምቷል። ስለዚህ የአጥንት መሳሳት ችግር ቀደም ባሉ ዘመናት ብዙም የማይከሰትና እንደ ችግር የማይቆጠር ቢሆን እንኳን አሁን ግን በዕድሜ ቆይታው ምክንያት እንደ ችግር ከሚታይበት ስለደረሰ የሴቶችም ይሁን የወንዶች ሕመም መጠኑ መጨመሩ አይቀርም።

በኢትዮጵያ ውስጥ የአጥንት መሳሳት ሕክምና እስካሁንም ከተለያዩ የሕመም ምልክቶች በመነሳት እንጂ በትክክለኛው መንገድ መመርመሪያ መሣሪያው ተገኝቶ የሚሰጥ አይደለም። ነገር ግን በአገሪቱ የጤና ተቋማት በዘመናዊ መንገድ እና በስፋት በመንግሥትም ይሁን በግል ሕክምና ተቋማት እየተደራጁ በመሆኑ ይህ የአጥንት መሳሳትም እንደ አንድ ችግር ታይቶ በሕክምና ተቋማት መመርመሪያው መሣሪያና ሕክምናው ይካተታል የሚል ግምት አለ። ተያይዞም የሕክምና ባለሙያዎች በሕመሙ ዙሪያ ከፍተኛ ሥልጠና ሊያገኙ ይገባል። ይህ ከተደረገ በዚህ ሕመም የበለጠ ተጠቂ የሆኑትን እናቶች ለማዳን ይቻላል እንደ ዶ/ር ጣሰው ኃይሌ ገለጻ።

«... ካንሰርን በተስተካከለ የአመጋገብ ሥርዓት መከላከል...»

ካንሰር ማለት ጤነኛ የነበረ የሰው ልጅ ሴል ጤነኛ ወዳልሆነ ሁኔታ ሲለወጥ ማለት ነው። ይህም ማለት አንድ ሴል ሥራውን በትክክል የማይሠራ፣ በትክክል የማያድግ ወደ መሆን ሲለወጥ ማለት ነው። ስለዚህ ጤነኛ የነበረው ሴል የሚኖረው ሥራ ሲቋረጥ ወይም ከቁጥጥር ውጪ ሲራባ አለዚያም ሲያድግና ከጎረቤቱ ያለውን ሴል ሥራና ጤንነት ሲበጠብጥ የሚፈጠረው በሽታ ነው ካንሰር ማለት። ካንሰር አንድ ቦታ ሲፈጠር እዚያው በነበረበት ቦታ አይቆይም። ወደ ሳንባ፣ ወደ ጉበትና ወደ ሌሎችም የሰውነት ክፍሎች ይሄዳል። ወደ ተለያዩ የሰውነት አካሎች ከሄደ በኋላም ዕድገቱን በመቀጠል የሰውነት ክፍሎችን ይበጠብጣል። በአጠቃላይም ካንሰር እንደ እብድ ሰው የሚቆጠር ሕመም ነው። አንድ ሰው እብድ ነው ሲባል የተፈጥሮ ሕግ በትክክለኛው መንገድ እንዲመራ ስለማያዙትና ሁሉንም ነገር እንደፈቀደው ከተፈጥሮ ሥርዓት ውጪ የሚከውን ሲሆን፣ ሴልም ወደ ካንሰርነት ሲለወጥ በዚህ መልክ ሊገለጽ ይችላል። የካንሰር ሴሎች ቁጥራቸው መጠናቸው በተፈጥሮ ሕግ መሠረት ሳይሆን እንደ ተመቸው ይጨምራል። መሥራት የሌለባቸውን ሥራ ይሠራሉ። ከራሳቸው አልፈው ከጎረቤት ያለውን ሴል ይበጠብጣሉ። ይህ በእንግሊዝኛው Carcinogenesis በመባል ይታወቃል።

ዶ/ር አበበ ፈለቀ በጥቁር አንበሳ ሆስፒታል የቀዶ ሕክምና ባለሙያና አሲስታንት ፕሮፌሰር ካንሰር የተባለው በሽታ ባህርይ ከላይ የተገለጸው ሲሆን፣ ይህንን ሕመም በአመጋገብ መከላከል ይቻላል የሚለውን መረጃ ከተለያዩ ጽሑፎች ማመሳከር የሚቻል ሲሆን፣ ለዚህ ዕትም ግን ምንጭ ያደረግነው ዌብ ሜዲያ (WEB MED) የተሰኘውን ድረ ገጽ ነው። በእርግጥ ይህ ጽሑፍ ለካንሰር መከላከል ምቹ ናቸው የተባሉ ምግቦችን በሙሉ የሚጠቅስ ሳይሆን፣ በመጠኑን በዕለት ተዕለት አኗኗራችን የምንጠቀምባቸውን የሚመለከት ነው።

አንድ ዓይነት ምግቦችን አዘውትሮ በመመገብ ካንሰርን መከላከል አይቻልም። ይልቁንም የተለያዩ ምግቦችን በይዘትም ሆነ በዓይነት አመጣጥና በመመገብ ለውጥ ማምጣት ይቻላል። የገበታዎች ሁለት ሦስተኛ የሚሆነው ቅጠላ ቅጠል ቢሆን ይመረጣል። ከእንስሳት ተዋፅኦ የሚገኘው ፕሮቲንም ከገበታዎ አንድ ሦስተኛ በላይ መሆን የለበትም።

እንደ አሜሪካ የካንሰር መከላከያ ተቋም ከሆነ የተመጣጠነ ምግብ ካንሰርን ለመከላከል ዓይነተኛ መሣሪያ ነው።

- አትክልትና ፍራፍሬን አዘውትሮ መመገብ፣ አትክልትና ፍራፍሬዎች ካንሰርን ለመከላከል በሚያስችሉ ንጥረ ነገሮች የበለፀጉ ሲሆኑ፣ ቀለም ደማቅ የሆኑ አትክልትና ፍራፍሬዎች ለዚህ ዓይነተኛ ምሳሌዎች ናቸው። እነዚህ የአትክልትና ፍራፍሬ ምግቦች ሌላም ተጨማሪ ጥቅም አላቸው። አዘውትሮ አትክልትና ፍራፍሬን መመገብ ጤናማ የሰውነት ክብደት እንዲኖረን ያደርጋል። በዚህም ከልክ በላይ በሆነ የሰውነት ክብደት ሳቢያ የሚከሰቱ የካንሰር በሽታዎችን አስቀድሞ መከላከል ይቻላል።
- በፎሌት የበለፀጉ ምግቦች፡
- እንቁላል፣ ሱፍ፣ ባቄላ፣ አበባ ጎመንና ሌሎች አረንጓዴ ቀለም ያላቸው አትክልቶች በውስጣቸው ከፍተኛ የሆነ የብረት ንጥረ ነገር አላቸው። በምግብ ሰዓት የብርቱካን ጭማቂ ሎሚና አንጀሪ የመሳሰሉትን መጠቀም በትልቁ አንጀትና በአንጀቱ የታችኛው አካባቢ፣ እንዲሁም በጡት ላይ የሚከሰተውን ካንሰር ሕመም ሊከላከል ይችላል።
- ውኃ እንዲሁም ሌሎች ፈሳሾችን መውሰድ፣ አብዝተን ውኃ በመጠጣት ጥማችንን ብቻ ሳይሆን የምናረካው ራሳችንን በሽንት ፊኛ ላይ ሊከሰት ከሚችል ካንሰርም መከላከል እንችላለን። ሌሎች ፈሳሾችንም አብዝተን በወሰድን ቁጥር በሽንት መልክ ከሰውነታችን ስለሚወገድ ለሽንት ፊኛ ካንሰር የሚኖርን ተጋላጭነት በእጅጉ ይቀንሳል።
- ስኳር በቀጥታ የካንሰር በሽታን አያመጣም። ነገር ግን በሰውነታችን ያለው ስኳር መጠን ሲጨምር ካንሰር ተከላካይ የሆኑ ንጥረ ነገሮችን መጠን ይቀንሳል። በተመሳሳይ በሰውነታችን ያለው የካሎሪ መጠን እንዲጨምርና ከልክ በላይ የሆነ የሰውነት ክብደት እንዲኖር ያደርጋል። ይህም ለተለያዩ የካንሰር በሽታዎች ያለንን ተጋላጭነት ይጨምራል። ስለዚህም ከስኳር ይልቅ በተፈጥሮ ጣፋጭ የሆኑ ፍራፍሬዎችን መመገብ ተመራጭ ነው።
- ጥቁር አረንጓዴ መልክ ያላቸው ቅጠላ ቅጠሎች፣ እንደ ጎመን እስፒናች የመሳሰሉት ቅጠላ ቅጠሎ የአፍ፣ የሳንባ፣ የጣፊያ፣ የቆዳና የሆድ ካንሰር ሕመሞችን ሊከላከሉ እንደሚችሉ ጠባብ መስክረዋል።
- አልኮልን መቀነስ፡
- በጉሮሮ፣ በአፍ፣ በድምፅ መተላፊያ መስመር፣ በጉቦት፣ በጡት ላይ ሊከሰቱ የሚችሉትን የካንሰር ሕመሞች ለመከላከል የአልኮል መጠጥን መጠን መቀነስ

ይገባል። አልኮል በአንጀት አካባቢም ለሚከሰተው ሕመም መንስዔ ሊሆን ይችላል።

- በአጠቃላይ የተጠቀሱትንና ሌሎችን ተመሳሳይ ምግቦችን በመመገብ ሕመሙን በመከላከል ረገድ ውጤታማ መሆን ይቻላል።
- ካንሰር የተለያዩ የሰውነት ክፍሎችን የሚያጠቃ ሲሆን፣ በተለይም ከሴቶች ጋር በተያያዘ ጡትና ማጎፀን አካባቢ ይበልጡኑ ጎጂ ሆኖ ይስተዋላል። የጡትና ማጎፀን ካንሰርን በተመለከተ አንዳንድ ነጥቦችን ለትውስታ ታነቡ ዘንድ ለጎትመት አብቅተነዋል።

የጡት ካንሰር

የጡት ካንሰርን ስንመለከት በእርግጥ ይበልጡኑ ተጎጂዎቹ ሴቶች ቢሆኑም፣ ወንዶችም እንደሚታመሙ መረጃዎች ያመለክታሉ። ከ100 የጡት ካንሰር ታማሚዎች ውስጥ 90 ያህሉ ሴቶች ሲሆኑ፣ ወንዶች አስር ብቻ ናቸው። ስለዚህ የጡት ካንሰር በብዛት የሚታው ሴቶች ላይ ነው። የዚህ ምክንያቱም የጡት መጠኑ ሴቶች ላይ ትልቅ ሲሆን፣ የወንዶች ጡት ግን ትንሽና በዓይን የማታይና በእጅ የማይዳሰስ በመሆኑ በካንሰር የመያዝ ዕድሉም ዝቅተኛ ነው። ይህ ማለት ግን በጥቅሉ ትልቅ ጡት ያላቸው በካንሰር ሲያዙ ትንሽ ጡት ያላቸው ግን አይያዙም ለማለት አይደለም። ሴቶች በተፈጥሯቸው ጡታቸው ላይ ብዙ ሴሎች የሚገኙ ሲሆን፣ ወንዶች ግን እንደ ጡታቸው ማነስ ሴሎቹም ትንሽ ናቸው። የጡት ካንሰር ሲጀምር በጡትና አካባቢ ቀድሞ ያልነበረ እብጠት ይታያል።

የጡት ካንሰር ደረጃ አለው። ደረጃውም ከአንድ እስከ አራት ይከፈላል።

- አንደኛ መጠኑ እጅግ ያነሰና በጡት ላይ ብቻ ያበጠ ዕጢ ነው። ሁለተኛ ጡት ላይ ያለው ዕጢም አደግ ይላል። እንደገናም ብብት ሥር እበጠቶቹ ሊዳሰሱ ይችላሉ። ሦስተኛ ጡት ላይ ያለው ዕጢም ትልቅ ሲሆን፣ ብብት ስርና ዙሪያውን ያሉት ዕጢዎችም በጣም ጠንካራና ያደጉ ሆነው ይዳሰሳሉ። አራተኛ ደረጃ የሚባለው የጡት ካንሰር ከጡትም ከብብት ስርም አልፎ ወደ ሌሎ የሰውነት ክፍሎ የተሠራጩ ሲሆን ነው።

ዶ/ር አበበ ፈለቀ በጥቁር አንበሳ ሆስፒታል የቀዶ ሕክምና ባለሙያና አሲስታንት ፕሮፌሰር እንደገለጹት።

የማጎፀን ካንሰር

የማጎፀን ካንሰር ዓይነቱ እንደ መብዛቱ መንስዔውም አንዳንዴ የሚታወቅና አንዳንዴ የማታወቅ ነው። በአገራችን ሴቶችን በብዛት የሚያጠቃውና ገዳይ የሆነው የማጎፀን በር

ካንሰር መንስዔው ሻይረስ መሆኑ በሳይንስ የተረጋገጠ ነው። መንስዔያቸው በውል ካልታወቀው የማህፀን ካንሰር ዓነቶ መካከል ከዘር ፍሬ (አሻሪ) ማፍለቂያ ከማህፀን ግድግዳና በእርግዝና የሚነሱ የካንሰር አይነቶች ተጠቃሾች ናቸው። ከእነዚህ ጋር በተያያዘም እንደ መንስዔ የሚጠቀሱት እንደ ውፍረት ደም ግሬትና ስኳር ሕመም ያላቸው ሴቶች የማህፀን ግድግዳ ካንሰር ያጠቃቸዋል። ብዙ ያልወለዱና በዘር አማካይነት ተመሳሳይ ችግር ያለባት ሴት ደግሞ በዘርፍ ፍሬ ማፍለቂያ ካንሰር ይጠቃሉ፡

- በአጠቃላይ በከፍተኛ ሁኔታ ሴቶችን ይጎዳሉ ተብለው የሚታወቁት የካንሰር ዓይነቶች፡
 - የማህፀን በር ካንሰር (Cervical Cancer) 80% ያህል በታዳጊ አገሮች ይከሰታል።
 - የሴት ዘር ፍሬ ማፍለቂያ ካንሰር (Ovarian Cancer) በአደገና ባላደገ አገች ብዙ ልዩነት ሳያሳይ በተመሳሳይ ሁኔታ ይከሰታል።
 - ከማህፀን ግድግዳ የሚነሳ ካንሰር (Endometrial Cancer) በዕድሜያቸው ጋፋ ያሉትን ሴቶችን ያጠቃል።

ይ/ር ካሳሁን ኪሮስ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የማህፀንና ጽንሰ ሕክምና ስፔሻሊስት እንዳብራሩት።

ኤችአይቪን በተመለከተ የመዘናጋት ነገር...

- ኤችአይቪን በተመለከተ ብዙ ልምድ አለን። ግን ሽልፍ ላይ አስቀምጠነው ነበር። እሱን መልሰን ማንሳት ነው። ለመከላከል ሌላ የተለየ እውቀት አያስፈልግም። ምርመራው አለ። ሕክምናው አለ። ትተን የነበረውን ሥራ መቀጠል ነው።
- በኤችአይቪ ምክንያት ሰው ሲሞት፣ ሰው ሲቀበር ያላየ ትውልድ መጥቷል፡ ፡ ስለዚህ ማስተማሩ ሊቋረጥ አይገባም።

ዶ/ር ፍስሐ ታደሰ የጽንሰና ማህፀን ሐኪም እና የደብረብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል ሜዲካል ዳይሬክተር።

«...እኔ የሚገርመኝ ነገር ሰው በዚህ ዘመን የሚያሳየው አካሄድ ነው። ሳይንስ በረቀቀበት ስንት ነገር በሚሠራበት ዘመን ላይ ሆነን እንዴት ወደኋላ እንመለሳለን? ለምሳሌ...ኤችአይቪ ሻይረስ በጸበል ወይንም በባህል ሕክምና ይድናል...ምን ኪኒን መዋጥ ነው? ሲሉ የሚስተዋሉ ሰዎች አጋጥመውኛል። እንዲያውም አንዲት ዘመዴ ሞታብኛለች። የሕክምና ዘዴውም ሆነ ጸበሉ ወይንም ባህላዊ ሕክምናው አንድን ሰው የሚያድነው እኮ እግዚአብሔር ሲፈቅድ ነው።» ዘመዴ አንተነህ ደብረብርሃን እኔ የኤችአይቪ ሻይረስ በደሜ ውስጥ ይገኛል። ኑሮዬ እጅግ አነስተኛ ነው። በየሰው ቤት እየዘርኩ ልብስ አጥባለሁ። እንጀራም እጋግር ነበር። ነገር ግን ሻይረሱ በደሜ ውስጥ እንዳለ ሲታወቅ ሰዎቹ አናስጋግርም አሉኝ። እኔም ተውኩት። ታዲያ መድሃኒቱን ሲመቸኝ እየወሰድኩ ሳይመቸኝ ሲቀር እየተውኩት ነበር። ለካንስ ማቋረጥ አይገባም ነበርና እጅግ በጣም ታመምኩኝ። ሰዎች ወደ ሆስፒታሉ አድርሰውኝ ታክሜ ዳንኩኝ። ለመዳን ግን ብዙ ጊዜ ነበር የወሰድብኝ። ውብ እስከዳር መንግስቱ ከደብረብርሃን

ከላይ ያነበባችሁት ስለ ኤችአይቪ አንዳንድ ነገሮችን ለመነጋገር በደብረብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል በተገኘንበት ጊዜ ያነጋገርናቸው ታካሚዎች እማኝነት ነው።

በደብረብርሃን ሪፈራል ሆስፒታል የፀረ ኤችአይቪ መድሃኒት (ART) ክፍል ተጠሪ የሆኑት አቶ ዘረሁን ኃይሉ በሙያቸው ነርስ ናቸው። የሚከተለውን መልስ ሰጥተዋል።

ጥያቄ: በደብረብርሃን ሆስፒታል ከሚታየው ልምድ ኤችአይቪ ሻይረስ በምን ሁኔታ ላይ ይገኛል?

መልስ: አሁን ባለንበት ሁኔታ የኤችአይቪ ቫይረስ በምን ሁኔታ ላይ ይገኛል ሲባል? እኛ እንደምናየው የበሽተኛ ቁጥር ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ በመሄድ ላይ ነው። በእርግጥ ሁኔታውን ከግምት ውስጥ በማስገባት ሆስፒታሉ ከተለያዩ አካላት ጋር በመተባበር የምክር አገልግሎት መስጠት እንዲሁም የምክክር አገልግሎት ከማህበረሰቡ ጋር ማድረግ የመሳሰሉትን ሥራዎች መድሃኒቱን ከመስጠት በተጨማሪ እየሠራን እንገኛለን።

ጥያቄ: የምክክር መድረኩ ያሰፈለገበት ምክንያት ምንድነው?

መልስ: የምክክር መድረኩ ያሰፈለገበት ምክንያት አንደኛው የሕመምተኛው ቁጥር መጨመሩ ነው። የቫይረሱን ሥርጭት ለመግታት ከማህበረሰቡ ጋር ከመምከር የተሻለ መፍትሔ ይገኛል የሚል እምነት ስለሌለ ነው። ሌላው ደግሞ መድሃኑን እየጀመሩ የሚያቋርጡ ሰዎች ቁጥር ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ ስለሆነ ማንኛውም ተጠቃሚ መድሃኒቱን በተገቢው ጊዜና ሰዓት እንዲወስድ ለማስቻል የምክር አገልግሎቱና ከማህበረሰቡ ጋር መመካከሩ ይሻላል የሚል እምነት አለ። ስለዚህም በዘኑ በደማቸው ውስጥ ቫይረሱ ያለባቸው ሰዎች ድርጅት እንዲሁም ከቀበሌ አመራር አካላት እንዲሁም በየጤና ጣቢያው የምክክር አገልግሎቱ እንዲጠናከርና የቫይረሱን ሥርጭት ለመግታት እንዲሁም የፀረ ኤችአይቪ መድሃኒቱ ተጠቃሚዎች ጀምረው እንዳያቋርጡ እና ሞትን ለመቀነስ አስፈላጊው ሥራ እየተሠራ ነው።

ጥያቄ: ምን ያህል የፀረ ኤችአይቪ መድሃኒት ተጠቃሚ አለ?

መልስ: በደብረብርሃን ሆስፒታል መድሃኒቱን የሚወስዱ /አንድ ሺሕ ዘጠኝ መቶ ሰባት/ ሰዎች ይገኛሉ። በእርግጥ በሆስፒታሉ ይህ ቁጥር ይመዝገብ እንጂ በሌሎችም ማለትም በአካባቢያችን ባሉ የጤና ተቋማትም አገልግሎቱን የሚያገኙ አሉ።

ጥያቄ: መድሃኒቱን በትክክል የመጠቀም ነገር ምን ይመስላል?

መልስ: መድሃኒት አጠቃቀሙ ላይ ሰዎችን በሁለት ከፍሎ ማየት ይቻላል። አንዳንዶቹ መድሃኒታቸውን በተገቢው ጊዜና ሰዓት ሳያቋርጡ የሚወስዱ በመሆኑ በጣም በጥሩ ሁኔታ ይኖራሉ። አንዳንዶቹ ደግሞ መድሃኒቱን ጊዜና ሰዓት ሳይጠብቁ የሚጠቀሙ እንዲሁም እያቋርጡ የሚመለሱ ሲሆን ሌሎች ደግሞ ጭርሱንም አቋርጠው ወደ ባህላዊው መንገድ የሚሄዱ አሉ። እንዲያውም በአሁኑ ጊዜ ወደ ጸበል እና ወደ ባህል የሚሄዱ በርካታ በመሆናቸው ወደ ሞት የሚሄደው ሰው ቁጥርም እየጨመረ ያለበት ደረጃ ላይ ደርሰናል። መድሃኒቱን ባለመውሰዳቸው ወይንም ጀምረው በማቋረጣቸው ምክንያት በጣም ከታመሙ በኋላ ወደ ሆስፒታል ቢያመጡዋቸውም እንኳን ማዳን ከማይቻለበት ደረጃ ላይ ደርሰው ሊሆን ስለሚችል ሞት የማይቀር ይሆናል።

ጥያቄ፡ በእናቶች እና ሕፃናት በኩል ያለው አገልግሎት ምን ይመስላል?

መልስ፡ በእናቶች በኩል ያለው ነገር የተሻለ ይመስላል። ምክንያቱም ማንኛውም እና በእርግዝና ክትትል በምታርግበት ጊዜ ቫይረሱ በደሜ ውስጥ መኖሩ ሲታወቅ ወደ ህክምና ክፍል ትመጣለች። አስፈላጊው ምርመራ ከተካሄደ በኋላ አገልግሎቱን የምታገኝበት ሁኔታ ይመቻቻል። በምክር አገልግሎት እንዲሁም እናቶች ለእናቶች በሚባል የምክክር መድረክ ስላላ ትምህርተ የሚያገኙበት መድረክ ሰፊ ነው። በእርግጥ ሕፃናቶች ጋ አንዳንድ ነገሮች እየተፈጠረ ያሉበት ሁኔታ አለ። ሆስፒታሉ ሪፈራል እንደመሆኑ እናቶች ከሌሎች አካባቢዎችም የሚመጡ በመሆኑ በነበሩበት ቦታ ክትትል ያላቸው ወይም የሌላቸው መሆኑን ማረጋገጥ ከባድ ይሆናል። የሚመጡት ለመውለድ በምጥ ተይዘው ስለሚሆን በጊዜው አፋጣኝ መፍትሔ ይሰጣል። ነገር ግን ወደ ወረዳዋ ስትመለስ የልጅን ሁኔታ ለመከታተል እንዲሁም ስለእራሷም ተገቢውን እንድታደርግ ከሙሉ መረጃ ጋር ትላካለች። ነገር ግን የተሰጠው አድራሻ ትክክል ነው ወይ? በትክክል ወደ ወረዳዋ ስትሄድ ሪፖርት ታደርጋለች? ስለልጅስ ሁኔታ ክትትል ይደረጋል? ይህን ለማወቅ በእርግጥ የሚደረግ ሙከራ አለ። ወደተላከችበት ወረዳ በመደወል ጥያቄ እናቀርባለን። እንዲህ ዓይነት ሴት አልመጣችም የሚሉ ከሆነ የሰጡንን ስልክ ሰጥተን ክትትል እንዲደረግ እንገባራለን። አንዳንዶች በአድራሻቸው ተገኝተው ክትትሉን እንዲጀምሩ ሲደረግ አንዳንዶች ግን በሰጡት አድራሻ አይገኙም። ስለዚህ ልጆችን በሚመለከት ከቫይረሱ ነፃ ትውልድ ለማፍራት ፈታኝ ሁኔታዎች ይገጥሙናል። ለምሳሌም... አንድ ገጠመኝ አለ። አንዲት እናት አድራሻዋን ደብቃ ማለትም ስልክ ቁጥር ለውጣ... እንዲሁም በማትገኝበት አድራሻ ተመዝግቦ ...ስለልጅም ይሁን ስለእራሷ ምንም ክትትል ሳታደርግ ...በኋላ ስትታመም የግድ መጣች። ልጅን ግን በቫይረሱ እንዲያዝ ምክንያት ሆናለች።

ኤችአይቪ ኤድስን በሚመለከት በኅብረተሰቡ ዘንድ ያለው የግንዛቤ ደረጃና የባህርይ ለውጡ አይመሰሰልም የሚል ቀደም ባለ ጊዜ የወጣ አንድ ጥናት እንደነበር አይዘነጋም። በመካከል የኅብረተሰቡ ግንዛቤ ተለውጦ ሁሉም ጥንቃቄ ማድረግ እንዲችል ወይም ደግሞ በትክክል መድሃኒቱን እንዲጠቀም የሚያስችል አሠራር ተዘርግቶ ሰዎች መገዳታቸው ቀንሶ ነበር። አሁን ደግሞ የሚታየው ነገር መድሃኒቱን መጠቀም ከጀመሩ በኋላ የማቋረጥ እንዲሁም በገጠሩ በባህል ወይም በጸበል ብቻ እንድናለን የሚል አቋም በመያዝ መጨረሻ ላይ ግን ውጤቱ ሞት የሚሆንበት አጋጣሚ እየበዛ ነው የሚል ከተለያዩ ሆስፒታሎች መልስ ተገኝቷል። በዚህ እትም ያለንበት የደብረብርሃን

ሆስፒታልም መረጃ ይህንን የሚያጠናክር ነው። ስለዚህ ትውልዱን እንዴት ማዳን ይቻላል?

ዶ/ር ፍስሀ ታደሰ የደብረብርሃን ሆስፒታል የማህፀን ጽንሰ ሐኪም እና የሆስፒታሉ ሜዲካል ዳይሬክተር ናቸው። ኤችአይቪን በሚመለከት የሚከተለውን አስተያየት ሰጥተዋል።

«...የደብረብርሃን ሆስፒታል የኤችአይቪ አገልግሎትን መጀመሪያ መስጠት ከጀመሩት ሆስፒታሎች አንዱ ነው። በሆስፒታሉ ውስጥ ኤችአይቪን በተመለከተ ሁሉም ዓይነት አገልግሎት ይሰጣል። አሁን እንዲያውም viral load መመርመር የሚያስችል ዘመናዊ መሣሪያ እየተተካ ስለሆነ በቅርብ ጊዜ ውስጥ የቫይረስን መጠን ለመለካት ዕድል ይፈጥራልናል። በዚህም የሠለጠኑ ባለሙያዎች በበቂ ሁኔታ አሉ። ነገር ግን ሕመምተኞችን በሚመለከት ያለው ችግር አካባቢው ብዙ የጸበል ቦታዎች እንዲሁም የባህል ህክምና እንሰጣለን የሚሉ ቦታዎች በመኖራቸው ሁኔታውን ውስብስብ ያደርግብናል። ብዙ ታካሚዎች ወደዚያ በመሄድ ተጎድተውብናል። ነገር ግን ሁኔታውን ዝም ብለን አልተመለከትንም። በጸበል ቦታ ካሉ ምዕመናን፣ ከሃይማኖት አባቶች እንዲሁም በደማቸው ቫይረስ ካለባቸው ሰዎች ጋር በመተባር ውይይት በማካሄድ ጸበሉንም መድሃኒቱንም መውሰድ ይችላሉ ወደሚል መግባቢያ ደርሰናል። በእርግጥ ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ኤችአይቪን በተመለከተ የመዘናጋት ነገር ያለ ይመስላል። አንዳንድ ጥናቶችም በአንዳንድ ከተሞች ላይ የተጎጂዎች ቁጥር እየጨመረ ነው የሚል መረጃ ያሳያሉ። በእርግጥ አሠራሩም ቀደም ሲል ከነበረው ከዕርዳታ ሰጪዎች ወደ ጤና ተቋማት የመጣ በመሆኑ ሀብቱም አደረጃጀቱም ቢኖርም እንኳን ቀድሞ እንደነበረው በፍጥነት የመሥራት ነገር ላይ የተወሰነ ክፍተት ያለ ይመስለኛል። ሌላው ነገር ደግሞ በኤችአይቪ ቫይረስ ምክንያት ሰው ሲቀበር ያለዩ አዲስ ትውልድ በአሁኑ ጊዜ ተተክቷል። ስለዚህ በአሠራር ላይ ያለውን ክፍተት ፈትሾ በተገቢው መሥራት እና የማስተማሩ ሁኔታ መቀጠል አለበት። ኤችአይቪ በሌላ በምንም መንገድ አይደንም።

**እንኳን ለ2009 ዓ.ም. በሰላም አደረሳችሁ።
አዲሱ ዓመት የጤና፣ የሰላም የዕድገት ብልጽግና፣ ይህን ዘንድ የኢትዮጵያ
የጽንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማኅበር ለመላው ኅብረተሰብ ይመኛል**

ለዚህ እትም መነሻ ሐሳብ ያገኘው ከተለያዩ ተሳታፊዎች ሲሆን ከወ/ሮ ቆንጅት የኋለሽት ያገኘው ግን የሚከተለው ነው።

«እኔ ተወልጄ ያደግኩት በጎጃም ደብረማርቆስ ነው። ገና በልጅነቴ ለባል ተድሬያለሁ። ታዲያ በእናት አባቱ ቤት ሳይግ እናትየው እጅግ ደግ ሰው ስለነበረች ምንም ችግር አልገጠመኝም ነበር። የኋላ ኋላ ግን በቃ አድጋለች ተባለና ተሠርጌ ሚስት ሆንኩኝ። እንግዲህ ቤት ተያዘና ሴትነቴ ተጀመረ። አቅሜ የፈቀደውን ሆነ ያልፈቀደውን የቤት ሥራ ለመወጣት ደፋ ቀና ስል እርጉዝ መሆኔንም ሳለውቀው ጽንሱ ወረደ። በድንጋጤም አጀብ...ከበብ አድርገው አስታመሙኝ። ከዚያም ወዲያ እርግዝና አልቀናኝ አለ። እንዲያው ብቻ ይረገዛል ግን ይወርዳል። አንድ ሁለቴ እንደዚያ ሲያደርገኝ የባለቤቴ ቤተሰቦች... አአይ.. ይችማ ሸተላይ ነች... ምን ታደርግልናለች.. ልጃችንን ካለዘር ልታስቀርም አይደል እንዴ? ብለው ወደቤተሰቦቼ እንድመለስ ወሰኑ። ባለቤቴ ግን እንግዲህ እግዚሔር ባይሰጠን እንጂ...እሷም ምን ታድርግ? ብሎም ቢጠይቃቸው...የለም ሸተላይ ስለሆነች በቃ ፍታትና ሌላ አግባ አሉት። እሱም... እንዴ የማገባትስ እንደዚሁ ብትሆን ...እኔ ሳገባ ስፈታ ልኖር ነውን? የእሷንስ ዕድል አበላሽቼም የለ እንዴ? አለና እምቢኝ አሻፈረኝ አልፈታም አለ። እንግዲህም እኛ ያልንህን ካለደረግህ ልጃችንም አይደለህ..እንክድሃለን ብለው ተጣሉት። እሱም ዝም አላቸውና አብረን ስንኖር ቆይተን የዛሬ ሃያ አምስት ዓመት ገደማ በጳጉሜ ድንገት ተነሽ አለኝና ወደ አዲስ አበባ ይዞኝ መጣ። በአዲስ አበባም በሰባተኛ እና መርከቶ ያገኘውን የቀን ሥራም ጥበቃም እንዲሁ ሲል... እኔንም ጠላ፣ ቆሎ የመሳሰሉትን እንድሠራ እያበረታታኝ ኑሮ መኖር ጀመርን። ያው ልጅ የለንም እንጂ ዛሬማ በደንብ ተደራጅተናል። እንደ አቅማችን ጎጆ ቀልሰን እንኖራለን። ነገር ግን እስከዛሬ የሚቆጩኝ ነገር አለ። ይህውም ወደ ሐኪም ዘንድ ሄጄ እንደሰማሁት ከሆነ ልጅ በማስወርድበት ጊዜ ማግኘት የነበረብኝን ሕክምና አላገኘሁም። ስለዚያ ጉዳይ በዚያን ጊዜ በገጠር ማንም ያወቀ የለም። ማርገዜንም አላወቅኩትም እንጂ ባውቀውም ኖሮ እንዲህ እንደዛሬው ለምርመራ ተብሎ ወደ ሐኪም መሔድ አልተለመደም ነበር። ሐኪም ቤቱም ሩቅ ሐኪሞቹም በጣት የሚቆጠሩ ነበሩ። እርጉዞችን ወላይችን የተወለዱትን መመርመር ማከም የሚባል ነገርማ ጭርሱንም የማይታሰብ ነበር። ዛሬ ዛሬ ቤተሰብ ለመጠየቅ ወደ አገሬ ስሄድ የማየው

ነገር እጅግ አስደንቆኝ ነው ይህንን ማለቴ። እናም እንዲህ እንዳሁኑ ቢሆን ኑሮ ሕክምናው ከደጄ ስለሚሆን ምንም ችግር አይገጥመኝም ነበር።።)

ወ/ሮ ቆንጂት በሕይወትዋ የገጠማትን ነበር በጽሑፍ ያወጋችን። ሸተላይ የሚለው ልማዳዊ ስያሜ እናቶች አርኤች ኔጌቲቭ የሚባለው የደም ዓይነት ሲኖራቸውና ልጅ ሲወልዱ መድሃኒቱ ካልተሰጣቸው ከዚያ በኋላ በሚኖረው እርግዝና በተደጋጋሚ ስለሚሞትባቸው የተሰጠ ልማዳዊ አጠራር ነው። ሳይንሱ እንዲህ እንደ ዛሬው ነገሮችን ይፋ ባላደረገበት ወቅት እነዚህ እናቶች ሲጠሉ እና ሲወገዙ የነበሩበት ጊዜ ነበር። ዛሬ አልፏል። ማንኛውም እናት በሕክምና ልትረዳ ስለምትችል ያ ችግር አይገጥማትም።

የደም ዓይነት የተለያየ ነው። የደም ፖይንቶችም ኤ .. ቢ... ኤቢ ወይንም ኦ በመባል ሲታወቁ እነርሱም ፖዘቲቭ እና ኔጌቲቭ በሚል ይለያሉ። በተለይም ከእርግዝና ጋር በተያያዘ ይህ የእናትየው የደም ዓይነት ፖዘቲቭ መሆኑ አለዚያም ኔጌቲቭ መሆኑ በሚፈጠረው ልጅ ላይ ምን የሚያመጣው ነገር አለ? የሚል ይሆናል የዛሬው የውይይት ርእሰችን። የAmerican congress of obstetricians and gynecologists እንደሚያስነብበው ከሆነ አር ኤች ኔጌቲቭ ወይንም ፖዘቲቭ ማለት በየትኛውም የደም ዓይነት በቀይ የደም ሴል አካባቢ የሚገኝ ፕሮቲን ነው። በዚህ ርእሰ ጉዳይ ማብራሪያ እንዲሰጡን የጋበዘናቸው ዶ/ር ባልካቸው ንጋቱ በቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታል የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስትና በሚሊኒየም ኮሌጁ መምህር ናቸው።

ዶ/ር ባልካቸው እንደሚገልጹት አር ኤች ማለት ማንኛውም ሰው በቀይ የደም ሴል ውስጥ አር ኤች ዲ የሚባል አንቲ ጂን አለው። ይህ ጂን ያላቸው ሰዎች አር ኤች ፖዘቲቭ ሲባሉ ያ ጂን የሌላቸው ሰዎች ደግሞ አር ኤች ኔጌቲቭ ይባላሉ። ስለዚህም አንድ ሰው በተፈጥሮው ወይ አር ኤች ኔጌቲቭ አለዚያም አር ኤች ፖዘቲቭ ይሆናል ማለት ነው። ለምሳሌም የደም ዓይነቶቹ ኤ .. ቢ .. ኤቢ .. ኦ ሲሆኑ ኤ ኔጌቲቭ ወይንም ኤ ፖዘቲቭ ይሆናል እንደማለት ነው። ይህ በሁሉም የደም ዓይነቶች ውስጥ ሊኖር የሚችል ነው።

በልማድ ሸተላይ የሚባለው ነገር እንዴት ይከሰታል የሚለውን በሚመለከትም ዶ/ር ባልካቸው ሲገልጹ ሁሉም እርጉዝ ሴቶች የደም ውጤታቸው ሲመረመር የሚገኘው የአር ኤች ውጤት የሚወስነው ነው። በእርግጥ ብዙዎች ሴቶች ሲመረመሩ አር ኤች ፖዘቲቭ የሚሆኑ ቢሆኑም ከ8-10% የሚሆኑት ደማቸው አር ኤች ኔጌቲቭ ሆነው ይገኛሉ። እርጉዝ የሆነችው ሴት አር ኤች ፖዘቲቭ መሆኗ ምንም ችግር የለውም። ነገር ግን አር ኤች ኔጌቲቭ ከሆነች ማወቅ የሚገባን ነገሮች አሉ። መጀመሪያ የጽንሱን አባት አር ኤች ማወቅ አስፈላጊ ይሆናል። አባትየው እንደሚስቱ አር ኤች ኔጌቲቭ ከሆነ በጽንሱ ላይ የሚያመጣው ምንም ችግር የለም። ምክንያቱም ልጄ የሚይዘው ከሁለቱም የደም

ዓይነት ስለሚሆን ልጁም አርኤች ኔጌንተብ እንደሚሆን አያጠያይቅም። ነገር ግን የልጅ አባት ከእሷ በተቃራኒ አር ኤች ፖዘቲቭ ከሆነ የልጁ ደም ግማሹ ከአባቱ ስለሚወሰድ አር ኤች ፖዘቲቭ የመሆን ዕድሉ ከፍተኛ ነው።

ጽንሰ በሚፈጠርበት ጊዜ ከላይ ዶ/ር ባልካቸው እንደገለጸው የእናትና አባት የደም ዓይነትን ተከትሎ ስለሚሆን ከዛ ሒደት በኋላ የሚከሰተው እናትየው በደሟ ውስጥ ዲ አንቲጂን ስለሌላት ከልጁ ደም በመቀላቀል ምክንያት ዲ አንቲጂን ደሟ ውስጥ ስለሚገባ ለልጁ አጥቂ የሚሆን አንቲ ቦዲ ታመርታለች። ያ የተመረተው አንቲ ቦዲ በእንግዲ ልጅ በኩል አልፎ ወደ ልጁ ስለሚሄድ የልጁን የቀይ የደም ሴሎች ሊያጠቃባት ይችላል። ይህ ተፈጥሮአዊ አካሄድ ለልጁን በከፍተኛ ደረጃ ሊጎዳ ይችላል። በእርግጥ ይህ በመጀመሪያው የእርግዝና ወቅት ወይም መጀመሪያ በሚወለድ ልጅ ላይ አይታይም። የደም መቀላቀሉ በብዛት የሚታየው በወሊድ ጊዜ ስለሆነ የጀመሪያው ልጅ በደህና ሊወለድ ይችላል። ነገር ግን እናትየው ያመረተችው አንቲ ቦዲ የሁለተኛው ልጅ ደም አር ኤች ፖዘቲቭ ከሆነ የቀይ የደም ሴሎን ያጠቁታል። በዚህም ምክንያት ከፍተኛ የሆነ የደም ማነስ እንዲሁም የልብ ድካም ከዚያም ሲያልፍ ልጁን ለሞት ሊዳርግ ይችላል። በልማድ ሾተላይ የ ሚባለው ከዚህ ጋር በተያያዘ የተሰጠ ልማዳዊ አጠራር ነው። ልጅ ከተረገዘ በኋላ የእርግዝና ጊዜውን ጠብቆ ወይንም ጊዜውን ጨርሶ ሳይወለድ በተለያዩ ምክንያት ቢቋረጥ ወይንም ከማህፀን ውጭ እርግዝና ቢከሰት እንኳን በእናትየው ሰውነት አንቲ ቦዲ የማምረት ሒደቱ ሊካሄድ ስለሚችል መድሃኒቱን ካልተጠቀመች በሁለተኛው ልጅ ላይ ችግር መፈጠሩ አይቀርም። ነገር ግን በተከታታይ ለሚፈጠረው ችግር በሕክምናው ረገድ ዕርዳታ መስጠት ይቻላል እንደ ዶ/ር ባልካቸው አገላለጽ።

አንዲት ሴት የመጀመሪያውን እርግዝና ስትወልድ በእርግዝናው ወቅት በሰባት ወጽ ከወለደችም በኋላ አንቲዲ የተሰኘው መድሃኒት መሰጠት አለበት። በዚህ አጋጣሚ መታወቅ ያለበት አንቲ ቦዲ የሚያመርቱት ሁሉም እናቶች ሳይሆኑ እናት ኔጌቲቭ ልጅ ደግሞ ፖዘቲቭ የሆነው አንቲ ቦዲ የሚያመርትና እስከ 16% የሚሆኑ ብቻ ናቸው። ከ80% በላይ የሚሆኑት አያመርቱም። ነገር ግን የትኛው አምርታለች? የትኛው አለመረተችም የሚለውን መለየት ስለማይቻል ምርመራ በማድረግ ይታወቃል። ካለመረተች ሁለተኛው ልጅም ስለማይጠቃ ምንም የሚያነጋግር ነገር የለም። ካመረተች ግን የሚቀጥለውን ልጅ ለማትረፍ ሲባል መድሃኒቱን እንደትወስድ ይደረጋል። : እርግዝናው አሥራ ሰባት እና አሥራ ስምንት ሳምንት ድረስ ምርመራም ቢደረግ ምንም የሚታወቅ ነገር የለም። ከዚያ በኋላ ግን ምርመራ በማድረግ የልጁ የቀይ የደም ሴል እየተጠቃ የደም ማነስ እንዳለውና እንደሌለው የመሰሰለውን ምርመራ በማድረግ

ማወቅ ይቻላል። ሕፃኑ ጉዳት እንደደረሰበት የሚያሳይ ምልክት ካለ በሁለት መንገድ ሕክምናውን መስጠት ይቻላል።

1. ማንኛውም ሰው የደም ማነስ ሲገጥመው ደም እንደሚሰጠው ሁሉ ጽንሱም ገና በእናቱ ማህፀን ውስጥ እያለ ደም መስጠት ይቻላል። ይህ ሕክምና በሀገራችን በብዙ ቦታ የማይሰጥ ቢሆንም በቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታል ግን ይሰጣል።
2. ልጄ ለመሞት ያሰጋዋል እስካልተባለና ጉዳቱን መከታተል የሚቻል እስከሆነ ድረስ ግን ከፍተኛ ክትትል በማድረግ ዘጠኝ ወር ባይሞላውም በ36/ወይም 37 ሳምንት ላይ እያለ እንዲወለድ ይደረጋል። በዚህም ጊዜ በጨቅላ ሕፃናት ሕክምና ክፍል ገብቶ ደም ከመቀየር ጀምሮ አስፈላጊው ክትትልና ሕክምና እንዲደረግለት ይሆናል።

አር ኤች ኔጌቲቭ የሆኑ እናቶች ከመውለዳቸው በፊትም ሆነ ልክ እንደወለዱ የሚሰጣቸው መድሃኒት በዋጋው ውድ መሆኑ ሳያንስ እንደ ልብ መገኘት የማይችልም ነው። የዚህ ምክንያቱ ደግሞ መድሃኒቱ በሰው ሰራሽ ዘይ መመረት የማይችል በመሆኑ እና አምራች ካምፓኒዎቹም ውስን በመሆናቸው በዓለም ላይ የሚያጋጥም ችግር ነው እንደ ዶ/ር ባልካቸው ንጋቱ ማብራሪያ። በዚህም ምክንያት መድሃኒቱ የሚያስፈልጋቸው ቤተሰቦች ከሕክምና ባለሙያዎች ጋር በመመካከር አስቀድመው በመግዛትና በማስቀመጥ በወሊድ ጊዜ ከመቸገር ሊድኑ ይችላሉ። መድሃኒቱ ከማቀዝቀዣ ውጭ በፍጹም መቀመጥ እንደማይችል እና የአገልግሎት ማብቂያ ጊዜውም በውል መታወቅ እንደሚገባው ዶ/ር ባልካቸው ንጋቱ የጽንሰና ማህፀን ሕክምና እስፔሻሊስትና መምህር ገልጸዋል።

ምንጭ

ፕሮፌሰር ይፍሩ ብርሀን	የማህጸንና ጽንሰ ሐኪም	
ዶ/ር ይርገ ገ/ሕይወት	«	«
ዶ/ር ደረጀ ንጉሴ	«	«
ዶ/ር ካሳሁን ኪሮስ	«	«
ዶ/ር ባዘዘው ፈቃድ	«	«
ዶ/ር አምባዬ ወ/ሚካኤል	«	«
ዶ/ር ማህሌት ይገረሙን	«	«
ዶ/ር ፍስሀ ታደሰ	«	«
ዶ/ር ሙህዲን አብዶ	«	«
ዶ/ር ክተር አብዱ መንገሻ	«	«
ዶ/ር ወንድሙ ጉዳ	«	«
ዶ/ር ጣሰው ኃይሌ	«	«
ዶ/ር ደሳለኝ ፈቃዱ	«	«
ዶ/ር ኑሩ መሐመድ ኡመር	«	«
አቶ መኮንን በለጠ	የሥነልቦና ባለሙያ	
አቶ አበበ አሳመረ	የህግ ባለሙያ	

ዶ/ር አራስት ደምጸ	የሕፃናት ሐኪም
ዶ/ር አሸናፊ ምትኩ መምሪያ	ከኢትዮጵያ ቤተሰብ
ሲ/ር ዘውዴ አበበ	« «
ዶ/ር ኢብራሒም መሐመድ	የቀዶ ሕክምና ባለሙያ
ዶ/ር ከበደ ወርቁ	ከኢፊድሪ ጤና ጥበቃ ሚኒስቴር
አቶ በለጠ አያልነህ	ክሊኒካል ፋርማሲስት
ዶ/ር ተስፋነህ ፍቅሬ	ከፅንሰና ማህፀን ሐኪሞች ማህበር
ዶ/ር አበበ ፈለቀ	የቀዶ ሕክምና ባለሙያ